

BESEDA

E L E K T R O N S K A K N J I G A

Fran Milčinski

Prešernove hlače

[**PODLISTKI II**]

O M N I B U S

BESEDA

Fran Milčinski

PREŠERNOVE HLAČE

Podlistki II: 1925 – 1932

To izdajo pripravil

Franko Luin

franko@omnibus.se

ISBN 91-7301-227-0

beseda@omnibus.se

www.omnibus.se/beseda

Vsebina

Po novi metodi	6
O modnih podobah	11
Neparlamentarni izrazi	16
Pismo v primorje	21
Šeherezada	26
Intervencija	33
O binkoštih, krizah in cvetličnih dneh	38
Živi šah	43
Zadnje pismo	47
Pobje učenosti	52
Nove smernice	57
K današnji premieri	62
Radio	68
Vodilna misel v »Krpanu mlajšem«	73
Pridiga na novega leta dan o preljubi pameti	77
Zadeva gospoda V. Vodnika	82
»Naš stari osel«	87
Premiera	93
Odlikovanje	99
Tam preko	105
O zvonjenju in povesti	111

Prešernove hlače	116
Pretužna pesem o smešni zgodbi in zadovoljni njen konec	122
Roman dveh src.— Senzacionalna katastrofa. — Kdo je kriv?	131
O poplavah in špinači	137
O bolhi, bacilu, kralju Davidu in drugih kočljivih vprašanjih	143
Najlepša Ljubljanka	148
»Revije«	153
Pismo o tomboli in šipi v trebuhu, o grlici in konkurzi	159
Sedeči podlistki in stoječi	165
O delegaciji in komisarijih, o mladini neprimernem vitezu in o pravopisu	172
Fidelio	177
Boxmatch Brenkala-Bösendorfer	182
Povodni mož	186
Zgodba o junaškem rablju, ki si je sam odrobil glavo	191
Zoper volitve in gorske velikane	197
Zmaga	203
Jesenska razstava in damska moda	208
Zanemarjena mladina in skrb zanjo	213
Pokret med mrličmi	218
O ljubezni, knjigi prirode in krvavih tragedijah	223

Portugalka	229
O urah in kulturnem boju	237
Moja šestdesetletnica	242
Pomemben napredek	248
Še enkrat najznamenitejši dogodki 1928	253
Važne reforme	259
O ljubezni pri ljudeh in fižolu	264
Glavnjača	269
Podpora	276
O moderni glasbi in o še bolj moderni	281
Čebela, zdravilo proti raku	288
O prekarnem položaju in njegovi komercializaciji	294
Segedinski golaž	300
Moj nos	305
Iz beležnice letoviščarja	311
Zastran razstave mest	316
Neumnosti iz Kurje Poljane	322
Zgodba o vljudnosti	328
Reportaža	334
Glasozofija	339

Po novi metodi

Milostna!
Nekaj sem Vam hotel pisati, nekaj posebno važnega, in sem še rekel ženi, naj si voz el napravi v svoj robec — moj je v perilu — da na pismo ne pozabim. Pisma res nisem pozabil, ne morem se pa spomniti, kaj je bilo, kar sem Vam hotel pisati — to me jako žali!

Drugače ste zdravi, ne? — In zadovoljni?

Jaz sem tudi in zlasti, kar se tiče zadovoljnosti, sem jako zadovoljen, kajti je stalo v listih, da so zaključki ministrskega sveta zastran HRSS — veste, to je Radićeva stranka — čuvajo v najstrožji tajnosti, vendar da ves svet ve, da je vlada sklenila, da se uporabi proti hrvatski HRSS zakon o zaščiti države.

Glejte, milostna, ta sklep me navdaja s silovito zadovoljnostjo!

Vedno sem tako trdil, Pepe pa, ki sedi v uredništvu, je dejal, da sem magarac. Že vobče ni prav, da se brez nujne potrebe kvvari slovenščina s tujimi izrazi! Zdaj se je pa še izkazalo, da nisem.

Veste, milostiva, tudi pri nas imamo komuniste. Komunisti so taki ljudje, ki bi bili radi bolj hudi, kakor so.

In se jim je res zgodilo, da so jih zaprli. Jaz sem koj dejal: po nedolžnem jedo ričet. Zdaj se je razodela resnica mojih besed. Kajti zakaj? Ali je bilo v ministrskem svetu kdaj sklenjeno zastran naših komunistov, naj se zoper nje uporabi zakon? No torej! Brez takega sklepa pa ne bi bili smeli v ričet!

Zakon je zakon! Kam pridemo, če bomo vse zakone kratko malo uporabljali! Ampak mora ministrski svet najprej skleniti, katerega naj se uporabi in zoper katerega. Tako se je zdaj zgodilo! Zakon pa mora biti enak za vse, za one tam na Hrvaškem in za naše komuniste. Mar so naši komunisti kaj slabši od hrvatskih? Jaz pravim, da niso, in sem trdno prepričan, da se bo storjena krivica popravila in da bodo naši dobili za nedolžno prestani ričet popolno zadoščenje in odškodnino tudi.

Morebiti Vas ta reč ne zanima, milostna! Oprostite mi, saj Vam je nisem namerjal pisati, nego nekaj čisto drugega. Pa se ne morem spomniti, kaj — ali ni to od vraga?

Zanimiva je pa reč vendarle. Veste, milostna, hkratu z onim sklepom ministrskega sveta so pisali listi o HRSS, da bodo njeni arhivi zapečateni, voditelji pa v najkrajšem času aretirani.

O, milostna, kako me to veseli! Ne zaradi aretacij in konfiskacij, ampak zaradi metode.

HRSSarji so tudi ljudje, najsi so zločinci. Imajo živce in rodbine in manire in vse. In jim privoščim prav od srca, da jim ne bo oblast kar nenapovedana sredi noči prihrumela v stanovanje in jih neprijetno iznenadene, pol nage, pol oblečene, tirala v ričet. Nego, hvala Bogu, sedaj je vpeljana nova metoda, da jim bo vsakikrat prej javljeno v listih, kaj jih čaka, da ne bodo nepripravljeni! In ne dvomim, da jim bosta dan in ura tudi še posebe sporočena, točno in določno.

O, milostna, to je jako obzirno za obe plati, za oblast in za one!

Kako nerodna je za oblast taka nenadna aretacija! Recimo, da je gospod iz HRSS v postelji — saj ste omoženi, milostna, in veste: v zakonu se lahko vse pripeti; pa naj se zgodi, da pridejo ponj prav tisti hip, kako živo bo užaljena sramežljivost oblasti! Ali pa, če mora oblast prisotvovati toaleti, zobovje pa leži na posteljni omariči!

Nič manj niso kočljivi tako položaji za prizadeto gospodo! Pa ko bo gospoda vedela dan in uro, je izključno, da bi se kaj takega primerilo. Zadevni gospod bo lahko pravočasno posvetil vso potrebno pozornost svoji toaleti. In še bo utegnil, da se poslovi od ljubljene soproge in spoštovane tašče, da blagoslovi mile otročičke in stopi v trafiko. Vse to bo jako blagodejno vplivalo na korenine domačega ognjišča.

Ali ni to očiten napredek?

Lahko bi se tudi pripetilo, da bi oblast nenapovedana prišla, pa gospoda ne bi našla doma. Žalibog bi bil odšel po opravkih in se ne bi vedelo, obkorej se bo vrnil, oblast pa bi brezplodno tratila svoj dragoceni čas! In bi potem morebiti gospoda sploh ne bilo domov in so domači izgubili njegov naslov — kaj potem?

Sedaj bo čisto drugače. Gospod bo vedel za poset oblasti in jo bo lepo doma dočakal z dobrodošlico, imenovano bilikum, in ni izključeno, da jo počasti celo z odojkom ali z janjem na ražnju in z lukom, kajti so ti ljudje neverjetno gostoljubni.

In sem uverjen, da oblasti niti ne bo treba pečatiti arhiva, ampak ji ga bo gospodar izročil že lepo snažno zapečatenega, le da mu bosta dan in ura poslovanja poprej natančno naznanjena. Sploh vsa obremenilna korespondenca bo lepo urejena in zamotana in pripravljena — oblasti ne bo treba prav nič stikati pod posteljo in v pečeh; samo podpisala se bo, da je resnično prejela, pa bo imela vse v rokah.

Mislim, da je ta metoda sijajna, pa nam jo sporočajo iz Beograda — ne smemo biti nehvaležni Beogradu!

Upamo, da oblast tudi v tem pogledu ne bo brezobzirna, da bi prezirala praznike, nego bo prizadeti gospodi napovedala svoj poset šele po novem letu . . .

O, milostna! Novo leto! Zdaj sem se spomnil, kaj sem se bil namenil, da Vam pišem: čestitko za novo leto! To je tisto, kar sem skoro pozabil! Pa je zdajle še čas in pustim vse drugo!

O, milostna, zemlja je okrogla, povrhu pa ima skorjo. Ta skorja plesni in ta plesnoba, pogledana skoz drobnogled, so gozdovi in drugo rastlinstvo in živalstvo, in se bojim: tudi ljudje niso drugega nego plesnoba na zemeljskem površju. Plesnoba so Ovid in Sofoklej in Fidia in Leonardo in Lenin in Tarzan in jaz in moje pismo! Vsi in vse: Edino Vi ste izvzeti, milostna, Vi niste plesnoba, Vi ne, ker imate tako srčkan moderen klobuček, Bog ve, koliko je stal!

Zato Vam vošči prav srečno novo leto

Vaš vdani

Fr. Ž.

[Jutro, 1. januarja 1925]

O modnih podobah

Razočaran sem! Drugače ne bi bila napačna ženska moda. Gledam modne liste in so mi jako všeč. Naslikane so ženske in imajo tako majhna usta, skoraj ni vredno, da bi človek o njih govoril. Niso večja kakor pika! Ne vem, ali se da s temi usti sploh kaj jesti ali nič. Svinjskega plečeta gotovo ne ali puranovega bedra ali kranjske klobase. Kvečjemu kako pijačo bi mogla srebati ta usta skozi slamico. To je jako idealno! Pa je hkratu socialno, kajti je sedaj tudi neimovitejšim krogom omogočeno si omisliti zakonsko družico. Mislim, da zakonska družica ne more povzročati posebnih stroškov, če nič ne jé.

In kako lepo sloke so dame na modnih podobah — seveda so, ko nimajo ust in ne jedó! Tako se mi zdi: če stopijo na solnce, ne naredo nič sence. Obleke jim ni treba dosti za tistih par koščic, obleka ne more stati bogve koliko.

Odkrito povedano, meni ta damska moda jako ugaja. Ušes tudi nič nimajo in si lahko pri umivanju precej prihranijo mila. Nosu je komaj za rosno kapljico in potem spred nič in vzad nič, samo plemenita linija — mislim:

za tako damo gospod Bog še celega rebra ne bi potreboval Adamovega, nego bi mu čezinčez zadostoval kak majhen hrustanec.

Jako srčkane so! Oči se jim sploh ne vidijo izpod klobuka, stoje pa modne dame naslikane vedno na desni nogi, levo imajo malo upognjeno, le s prsti se jim dotika tal, kakor da so pripravljene vsak hip kreniti odtod in se podati v kino ali bar ali kamorkoli.

Vsak hip biti pripravljen je neizmerne vrednosti v človeškem življenju. Moja žena je dober tovariš, toda vsak hip ni pripravljena, ampak mora vsakikrat še kaj obleči in trdi, da ji lasje vise kakor kislá repa, in je treba klešče dati v žerjavico in to in ono.

To je jako nepovoljno! Lahko bi imel strica v Ameriki, pa bi stric iz Amerike prišel in dejal: »Pojdimo sem, pojdimo tja, denarja kakor toče!« pa bi žena ne bila pripravljena in bi se stric skesal in bi lahko zamudila bogve kaj!

Tudi drugače moram reči, da žena ni čisto taka, rad bi pa, da bi bila, kajti jo čislam, in sem dejal: »Žena, v listih se beró o modi jako vznesene in prepričljive besede in so tudi podobe take in je priporočen modni salon »Majmun«. Pojdi tja, naj ti naredé, kar je potrebno, da nam domače ognjišče ne bo brez idealov in lepote in plemenite linije in kratkomalo brez ugodnejših življenjskih pogojev!«

Moja žena je pristopna pametni besedi in je tako storila. Šla je v modni salon »Majmun« in sem bil jako zadovoljen z njo, kakršne blagodneče vesti je prinašala domov, in so bile strune mojega pričakovanja jako napete.

Ni trajalo dolgo, pa se je modni salon oglasil z obleko in računom. Žena si je obleko ovila okoli života in se je pokazala in je pokazala tudi račun, pa nisem bil vesel ne tega ne onega.

Bil sem razočaran.

Rekel sem: »Razočaran sem! To ni tisto, kar je na modnih slikah. To niso ideali in lepota pri domačem ognjišču in kratkomalo življenjski pogoji, nikakor niso! Modni salon se kruto moti, ako misli, da mislim, da so! Pojdiva tja!«

Šla sva in je bil modni salon doma. Bil je zelo začuden, o! — in da je kostum zasnovan in izvršen natančno po izbranem kroju — o! — in da gospodje nimajo pravih oči za tako stvar.

»Modni salon,« sem rekel, »nobene besede več, nobenega o! Naj govore dejstva! Tukaj je slika, tukaj je dama! Na sliki ima dama usta, niso večja, kakor bi bila vizitka, ki jo muha pusti za sabo. Kje so tista usta, he? Modni salon, za ta usta mi odgovarjate pred posvetno pravico in pred večno! Jamčite mi za ta usta z vsem svojim pokretnim in nepokretnim premoženjem. Ne dovolj

temu — kje je tisti nosek — komaj za rosno kapljico bi bil, da se utrne z njega, he? Kje so tista ušesa in tiste oči, ki jih sploh ni, he? In prelestni spred nič in zad nič in plemenita linija? Vprašam, kje je tista linija in kakšen je vaš linir, ako ga sploh imate? Vaše tvrdke nikakor ne morem pohvaliti. V naročnikih vzbujate nade, ki jih niste kos uresničiti. In prosim: ali stoji ta dama, ki je tako rekoč moja zakonska družica, na eni nogi, kakor stojé dame na podobah, ali pa stoji tako, kakor da sta ji še dve premalo, he?«

Moji ženi včasih nedostaje potrebne resnosti, kar je stvari v veliko kvar.

Modni salon je bil poražen. Od samih o! ni znal naprej, ponujale so se mu solze in je bil položaj precej zadovoljiv.

Toda — kakor rečeno — žena je vse pokvarila. Njeno lice ta hip ni razodevalo one mere resnosti, ki so jo zahtevale okolnosti.

Pa jo je modni salon pogledal in videl in je zopet našel sapo. »O,« je dejal, oziroma dejala, kajti je ta modni salon ženskega spola, »kako mi je žal! Gospod se niste obrnili na pravi naslov. V našem modnem salonu je bil naročen zgolj kostum — izvolite pogledati račun! Kostum je tukaj, točno po naročilu! Kje ste drugo naročili milostivi — usta in nosek in spred in vzad, o! — ne vem. V našem salonu ne! Jako mi je žal! Klanjam se!«

Razočaran sem.

Ko stvar premišljuje bolj natanko, ne rečem, da modni salon ni imel prav kolikor toliko. Toda bi moralo biti pri modnih slikah jasno povedano. Povedano bi moralo biti, da so obleke obleke, dame pa dame. Pa vidi kdo na modni sliki damo in mu je vseč obleka in kupi obleko, mesto da bi kupil damo.

Jako sem razočaran!

[Jutro, 1. februarja 1925]

Neparlamentarni izrazi

Katerikrat katerega zadene kakor iz jasnega in je izvoljen za narodnega poslanca, pa je mož v veliki zadregi, kaj bi in kako. Listi pišejo vse mogoče, ljudje verjamejo vse mogoče, in potem mož ne ve, ali bi šel v Beograd z zavihanimi rokavi in z gorjačo v roki ali bi šel brez in da ne ve, kaj bo tam delal in nehal, da bo prav in da ne bo zamere in spotike. Resnično, tak mož je velika sirota in vreden pomilovanja!

Toda naj ne obupa! Kajti na obzorju se kaže zarja lepše bodočnosti. Beograd je izdal knjigo, ime ji je: »Poslovnik narodne skupščine« in ima v prilogi seznam onih izrazov, ki so se s predsedniškega mesta oglasili kot neparlamentarni.

Ta seznam je ona zarja in je bodočnost in začetek! Ta seznam ustreza živim potrebam, da ne morejo biti bolj žive. Marsikateri je bil, pa mu je manjkal edinole ta seznam, da se ni upal. Sedaj se bo in bo brez strahu šel v Beograd in v narodno skupščino, ako bo izvoljen. Nič več ga ne bodo mučili bridki dvomi, kaj in kako, nego bo vzel v roke seznam in se naučil one besede, ki niso parlamentarne, šestinsedemdeset jih je in so lepo urejene

po azbuki. In si bo sestavil govor brez teh besed in ga bo govoril in bo občudovan in slava njegova bo velika, kako parlamentaren da je govornik.

Ta seznam je neverjetno vestno, izčrpno in temeljito delo; pri vsakem, tudi najskromnejšem neparlamentarnem izrazu so navedeni viri: dan, kdaj se je izrekel, in poleg dne številka in stran stenografičnega zapisnika, da se vsakdo, kdor bi se zanimal, lahko pouči, kdo je bil tisti in kakšen je bil povod in kaj se je izjavilo s predsedniškega mesta in zakaj.

Knjiga je resnično v vsakem oziru jako!

Nemara je prva znanstvena publikacija na našem jugu, ki se da čitati brez gorjupih občutkov in z neskaljenim veseljem.

Nekateri izrazi so težki za začetnika, to je res, npr. »kalaštura, kasolovački posao, kesaroški posao«. Odkrito povedano: v mojem besednjaku jih ni. Toda je poglavitno, da so v seznamu. Kdor bo deležen volje naroda in količnika in bo izbran, njegova bo briga, da se bo naučil kalaštura, kasolovačkog posla in kesaročkog posla. Ko jih bo zanesljivo znal, bo govoril in se bo v govoru sijajno izognil kalašturi in kasolovačkom poslu in kesarškom poslu in bo njegov govor vseskozi parlamentaren. Zdi se mi: ugled slovenske delegacije se bo silno dvignil v narodni skupščini in sploh pred svetom. Drugi izrazi niso tako težki. Nego je le v skladu z narodovo dušo, da

se štejejo za žaljive in za neparlamentarne izraze: »Budala, denunciant, izdajica, klevetnik, klerikalec, kockar, kučka jedna matora, lopov, ordinarna špijunčina, razbojnička banda, horde avstrijsanske in šumski razbojniki.« Nak, ti izrazi resnično niso parlamentarni, nikakor ne! Človek je lahko to in ono, ljudje so vsake vrste, vse se dogaja na svetu; ali da se mu reče naravnost v lice, kaj da je, — to ni parlamentarno!

Neparlamentaren je tudi izraz »pop«. Nekomu je nekdo rekel pop. Pa se je dotičnik ogorčeno uprl: »Jaz nisem pop, jaz sem duhovnik!« Predsednik je pritrtil in grajal in rekel, da je »pop« jako razžaljiv za katoliškega svečenika! To je podrobno popisano in razloženo v seznamu. — Za pravoslavnega popa seveda »pop« ni razžaljiv. Za pravoslavnega popa bi bil nemara razžaljiv in neparlamentaren izraz »katoliški svečenik«.

Ali pa bi bilo za pravoslavnega popa vendarle tudi razžaljivo, če bi se mu reklo pop?

Npr. je predsednik grajal, da je neparlamentaren očitek: »Bil si kuhar!« Kajti da je neparlamentamo »iznositi privatni život narodnog poslanika«. Pa je takisto kakor kuhar morebiti tudi svečenik ali pop privatni život in je neparlamentamo ga iznositi! Nič se ne ve!

Vsi smo en sam narod! Narodno edinstvo je tista beseda, od katere ne odnehamo. Npr. je kot neparlamentaren označen tudi izraz: »Creva ću ti prosuti!« Tako go-

vore kdo ve kod tam preko. Naši fantje pa pravijo: »Čreva ti bom spustil!« in še dodajo: »da jih boš v peharju nesel domov.« Evo, pri nas tako in kdo ve kod tam preko enako! To je narodno edinstvo, da ne more biti bolj edino, in je jako razveseljivo in se vidi, kako strahovito prav imajo, ki dvigajo barjak narodnega edinstva.

Toda kakor je stvar razveseljiva, izraz je vendarle ne-parlamentaren. Naši fantje se morajo vsak hip zagovarjati pred sodiščem zaradi črev, ki da jih bodo spustili, in zaradi peharja. Vedno sem svaril in rekel: ta čreva niso parlamentarna! — In so bili fantje resnično vsakokrat obsojeni, razen če so bili v oni meri pijani, kakor jo zahteva zakon. Zdaj sem v prijetnem položaju, da tudi slavno predsedništvo narodne skupščine s svojega mesta javno pritrja mojemu mnenju. Vsem svežim narodnim poslancem bodi torej toplo priporočeno, da v parlamentarnih debatah od slej naprej nikomur več ne spuščajo črev! In je zanimivo: to je ne-parlamentarno a je hkratu tudi kaznivo!

Pa tudi »bitanga« ne kaže nikomur reči niti ne, da mu »fali jedna daska« niti ne, da je kdo »jedan od najgorih in najlenijih članova parlamenta«, kajti je vse troje zapisano v seznamu. Taki izrazi ne spadajo v parlament! Zunaj parlamenta ne rečem, da bi bili izključeni: v ožjem krogu prijateljev, v zaupni seji stranke; ali v parlamentu niso dopustni, nikakor ne!

Prej so lahko bili dvomi. Sedaj je seznam tukaj, sedaj ni dvoma in opravičbe!

Niti ni potrebe, ko je dovolj izrazov, ki niso v seznamu in so potemtakem do preklica parlamentarni.

Zaradi govorjenja in skrbi!

Ne vem pa, kako bo, če pride na svetlo še seznam dejanj, katera niso parlamentarna. In bo zanimivo, ali se bodo dejanja, ki so kazniva, štela tudi za neparlamentarna.

[Jutro, 15. februarja 1925]

Pismo v primorje

Milostna!
Ali Vam sonce, brzi moj sel, pač prinaša moje pozdrave? Vsako jutro mu jih naročam, ko z zaspanim licem vstaja izza Ljubljanskega gradu. Toda ni zaspano, bolj se hlini zaspanega, da ne žali Ljubljancev-zaspancev in njih svetovnega naziranja. Isti hip je pa tudi že pri Vas tam doli onkraj meje: pere si oči v hladnem valu zelene Soče, hkratu stoji vedro in bistro ob Vaši postelji in Vam šepeče na uho moje pozdrave. Zraven se igra z Vašimi zlatimi laski — prosim, to dela na svoj riziko! Da ne bo gospod soprog morebiti renčal nad menoj!

Ali pa Vam mojih pozdravov ne prinaša? Morebiti mu jih poberó na meji cariniki in karabinjerji, ker so pozdravi slovenski.

Morebiti pa je takšno to sonce, da se sploh ne briga ne zame in za moje pozdrave ne za Vas in za Vaše zlate laske ne za gospoda soproga in njegovo renčanje ne za carinike in karabinjerje niti za slovenski jezik. Ne, to ni mogoče! Tako nekulturno ni sonce, tako nevhvaležno ne more biti za ves neizmerni ugled in za obilne zaslužne poezije, ki jih uživa pri našem vrlem narodu!

Pa kakorkoli, bolj zanesljiva pot bo vendarle, če pozdrave zapišem črno na belo in Vam jih pošljem po pošti.

Prisrčno Vas torej pozdravljam in kako se kaj imate tam doli onkraj meje?

Kako neki drugače nego izborno!

Nam se tudi godi izborno. Tako izborno se nam godi, da smo že čisto pozabili, kako slabo se nam je godilo včasih: v onih časih, ko se nam je plaha skrivala beseda, ko smo trepetali, ali bomo še kdaj mirno spali, ali se nam bo bedna deca kdaj najedla dosita in s čim se bomo oblačili. Hudi časi so bili! To je bilo v onih časih, ko so mi stari preozki ovratniki zopet postali dovolj široki in ko smo bili vsi Slovenci edini. Nič ni bilo strank! Ko je bila sila najhujša, je prišel prevrat, pa nas je prevrat našel složne. Kajti, kakor rečeno, časi so bili jako hudi!

Hvala Bogu, hudi časi so minili! Zdaj imamo triindvajset strank — tako izbomo se nam ni še nikoli godilo! Če bi se nam ne godilo izborno, ne bi imeli toliko strank. Ko je bila sila najhujša, smo bili vsi vkupe ena sama stranka, zdaj nas je triindvajset! Pa so nekateri, ki vendarle zabavljajo. Objestniki, bojé naj se božje kazni! Sedaj sedimo sredi v razkošju strank, pa še nismo zadovoljni!

Ali se Vam tamkaj na oni strani meje godi tudi tako dobro? Vaši listi včasih tožijo, pa se mi zdi, da pretiravajo. Tudi tamkaj imate izobilje strank in jih je pol preveč.

O, kadar bo resnična sila, ne bo toliko strank, ne pri Vas, ne pri nas!

Pomislite, pri nas jih imamo triindvajset! Ako se ni medtem, ko to pišem še kod katera izlegla ali je kod katera izdihnila. Stranke se strahovito hitro rode in zopet mro . . .

Preteklo nedeljo je ljubo sonce jako zaslužno sijalo, grelo je dušo in telo in s tako lepimi barvami je slikalo vso naravo, da bi bilo od moderne umetnosti brez usmiljenja zavrženo na dno zaničevanja. Takih barv moderna umetnost kratkomalo ne priznava. Pa sem stopil venkaj in sem bil priča sledečemu dogodku.

Od daleč sem zagledal dva: sukala sta se sredi ceste in se pozdravljala: »Živio!« in sem mislil, da sta dva vesela svata.

Toda sem prišel bliže in sem videl, da imata v rokah vsak svoj krepelec in da udrihata drug po drugem. Bila sta od dveh strank, in kadar je zamahnil prvi, je dejal: »Živio, škof Hren!«, kadar je zamahnil drugi, je dejal: »Živio Primož Trubar!« Naše ljudstvo je politično zelo zrelo in nazivlje svoje stranke po blagopokojnih prvakah.

Okoli njih so stali možje, preudarno so pljuvali okoli sebe in so pritrjevali nekateri: »Živio škof Hren!«, nekateri: »Živio Primož Trubar!«, in je bilo veselje gledati zavedni naš narod.

Pa se je zgodilo, da se je prvi mož s krepelcem umaknil krepelcu svojega političnega nasprotnika in je ob svojem umiku stopil na nogo somišljeniku, ki je stal za njim in z živahnim zanimanjem opazoval politični boj. Pa ni bil somišljenik s pohojeno nogo figa mož, nego je bil značaj, ki se ni dal teptati nikomur in tudi ne škornju lastne stranke. Razglasil je zbranemu narodu svoje ogorčenje in je pri tej priči ustanovil novo stranko: »Živio škof Hren I. (rimska ena)!« Nato je brez odlašanja s krepelcem posegel v debato: dva ugledna moža sta se pridružila njegovi stranki.

Enako se je primerilo drugemu možu s krepelcem in se je tudi njegova stranka razcepila in je bilo novi ime: »Primož Trubar I (rimska ena)«.

Vse štiri stranke so se sukale po cesti in križem dajale duška svojemu prepričanju.

V živahni borbi političnega udejstvovanja ni jim bilo mar ne sonca na nebu ne zemlje pod nogami, gledali niso ne naprej ne nazaj ne na desno ne na levo.

Pa je izza ovinka pridrčal avto, niso ga videli, niso ga slišali in je povelil vse štiri stranke.

Takšen avto gre strašansko hitro svojo pot in se ne briga za stranke in njih politični boj. In jih je povozil!

Škoda jih je! Čim več bi imeli strank, bolj bi se nam godilo izborna. Sloga je znamenje slabih časov!

Zdaj jih imamo, kakor povedano, še triindvajset. Če se ni medtem, ko pišem to pismo, še kod katera izlegla ali ni zopet katero kod povozil avto.

Ali je pri Vas tamkaj doli tudi že katero?

Ljubi Bog naj vas obvaruje vseh nesreč, Vas pa naj ohrani v cvetu, kakor tako lepo pravi pesem.

To želi prav iz srca

Vaš vdani

Fr. Ž.

[Jutro, 1. marca 1925]

Šeherezada

Šeherezada je bila jako znamenita dama in se čudim, da »Ženski svet« še ni prinesel njene slike in njene- ga životopisa. Posebno je bila znamenita, kar se tiče pripovedovanja.

Pripovedovala je kralju Šahriarju pravljice in jih je pripovedovala neizprosno kakor mož jeklen, živo in brez prestanka — med pripovedovanjem mu je povila kar tri otroke in ni prišel nobeden pred časom na svet! Kralj jo je jako ljubil, in kadar mu je vzplamtelo srce, ji je rekel: »Šeherezada, sonce mojega življenja, daj, da te objamem!« Pa je prijazno odgovorila: »Lepo, to ne more škodovati!« In jo je objemal. Vmes sta srebala dehteče vino in uživala najslastnejše jedi in je ves čas naprej pripovedovala svoje povesti in je ni motila prav nobena stvar.

Resnično je bila znamenita ženska. Toda se je primerilo, da je dobri kralj Šahriar nenadoma umrl in je bila Šeherezada, mlada še in lepa, brez službe in opore.

Usmilil se je mlade še in lepe učeni Kalam od Pika effendi in ji je nudil zavetje. Imel je odličen šiljat nos, na koncu se mu je zibala kapljica liki biser; redka siva brada

mu je obrobjala častitljivi obraz, o neizmehi modrosti pa so pričala velika črno obrobljena očala in je dejal in rekel: »Šeherezada, pripoveduj!«

Šeherezada je odgovorila: »Čujem in slušam.« Sprožila je pero svoje zgovornosti in pričela.

Povest o ribiču in o obritem beraču z enim očesom

Govoré, da je živel svoj čas ribič, toda je le Bog edini vsega vedoč, in se je primerilo, da je šel na ribji lov. Vrgel je mrežo, priporočil se je Bogu in čakal — mreža je postala tako težka, skoraj je ni mogel potegniti na kopno. Slednjič se mu je posrečilo. Omedlel je: mesto rib je našel v mreži berača, bil je obrit, gledal je na eno samo oko. Ribič se je razjokal: »Joh in prejuh, ribe bi mi dale hrane in vsega, meni in mojcem. Kdo bo tebe jedel, o berač, kdo te bo kupil obritega in z enim samim očesom!« Od neizmerne žalosti si je raztrgal obleko in si glavo potresel s pepelom. Potem se je potolažil in je rekel: »Ni oblasti in moči razen Boga prevzvišenega!« in še je dejal: »Povej mi, berač, kako si prišel v morje, da še živiš in da si se ujel v mojo mrežo!«

Berač je skočil kvišku, sedemkrat je poljubil zemljo, potem je pričel in povedal

Povest o začaranem kralju

Vedi, moj gospodar in dobrotnik, da nisem bil vedno tak, kakršen sem, nego sem bil nekoč mogočen kralj. Na vsaki strani prestola so mi stali štirje vezirji in bogat je bil moj harem. V moji deželi je vladala pravica, na vseh križpotih so se dvigala vešala in niso nikdar praznovala, moji vezirji so vsako jutro prejeli dvanajst palic na podplate, da so laže vztrajali na poti poštenja in nesebičnosti.

Šeherezada je prekinila svoje pripovedovanje. Črne oči so se ji ozrle naokoli. Vprašal je effendi, kaj jo moti? Šeherezada je odgovorila, da nič. Nadaljevala je svojo povest.

Nekega dne, tako je ribiču pravil berač, mi priženó v palačo moža, da ga sodim, ker je kradel. Mož je bil brez rok. »Kako je kradel,« sem dejal, »ko nima rok?« Straža je popadala na tla in se s čelom dotaknila zemlje, glavar straže pa je govoril: »O kralj časa in vseh vekov, kradel je z usti!«

Tedaj je mož brez rok neznansko zavekal: »O kralj časa in čudo stoletja, ne daj me obesiti, dokler nisi slišal moje zgodbe!«

Odgovoril sem: »Ne bom te sodil, dokler te ne čujem,« in on je pričel in pripovedoval

Povest o tatu brez rok

O, kralj, žaromet vere, lonec vseh milosti, vedi, da sem doma iz Basre. Moj oče je bil bogat trgovec, dal mi je trideset tovorov dragocenega blaga za vsakovrstna oblačila, z blagom sem potoval v Kairo. Naselil sem se v hanu Mezrurju in otvoril trgovino. Dobro mi je uspelo, zahvaljen bodi Bog, ki je vir vseh dobrot! Ne preteče teden dni, mi pride v lopo dama. Prekrasno je dehtela po olju in mazilih, odkrila je tančico: njeno lice je bilo polno kakor mesec v štirinajsti noči, oči so ji bile temne kakor oči gazele, obrvi lepo zaokrožene in z antimonom pobarvane. Gledal sem vso divoto in sem omedlel.

Vprašala me je, ali imam blaga takšnega in takšnega, in je bil njen glas rahel in mil kakor zefir. Izbral sem ji najlepšega in najdražjega, pa mi je povedala, kam ji ga naj prinesem, ko mrkne dan in napoči večer, prijatelj ljubezni. Zopet je odkrila lice, da sem omedlel in sem pozabil ji povedati račun.

Zvečer sem se opral v mošusovih dišavah in rožnih vodah in krenil z blagom, kamor mi je bila velela. Komaj sem vstopil, že se je prikazala: krasne so bile obilne oblike njenega života, nohti na rokah in nogah so ji bili prelestno pordečeni s peno. Takoj mi je padla okoli vratu in mi nežno poljubljala ušesa in oči in ustne in jezik in

roke. Tedaj se je pričela najina ljubezen in trajala, dokler nisem bil ob ves denar in ob vse blago.

Šeherezada je prekinila povest, črne oči so se ji ozrle na effendija. Effendi jo je vprašal: »Kaj?« — Šeherezada je odkimala, da nič. Malo se ji je zehnilo.

Dejal je effendi: »Nadaljuj!«

Šeherezada je rekla: »Čujem in slušam,« in je pravila, kaj je kralju iz Basre še povedal trgovec kairski.

»Silni kralj,« je dejal, »obupan sem taval po cestah kairskih brez dinarja, brez dirhema. Kar me je zanesla usoda v gnečo ljudi, nisem mogel ne naprej ne nazaj in se je zgodilo, da mi je bila roka potisnjena v žep vojaka, v roki se mi je znašel mošnjiček cekinov. Tisti hip je gneča odnehala, pa preden sem mogel vojaku vrniti mošnjiček, že so kričali: »Glejte tatu!« in me pehali pred kralja.

Kralj je dejal: »Z roko si kradel, ob roko boš!«

Raztrgal sem obleko in zakričal: »Ni oblasti in moči razen Boga prevzvišenega! Ne sodi me, silni kralj, da se ne boš kesal, kakor se je kesal kralj govorečih rib!«

Kralj se je zavzel: »Kdo je bil ta kralj? Kakšne so bile te ribe? Govori in pripoveduj!« Rekel sem: »Čujem in slušam,« in sem pričel

Povest o kralju govorečih rib

Govoré, da je živel svoj čas ribič, toda je le Bog edini vse-gavedoč in se je zgodilo, da je šel na ribji lov. Vrgel je mrežo, glej, mreža je bila tako težka, skoro je ni mogel potegniti na kopno! Slednjič se mu je posrečilo — pa je omedlel: mesto rib je v mreži našel berača, bil je obrit, imel je eno samo oko.

Effendi je pogledal Šeherezado preko svojih velikih oči in siten in nestrpen mu je bil glas: »To smo že čuli!«

Je odgovorila Šeherezada: »Povest je taka in ni drugačna. Tudi kralj je dejal . . .«

»Kateri kralj?«

»Kralj v povesti!«

»V kateri povesti? Povesti si pričela že tri ali štiri, končala nisi nobene, v vsaki povesti je kralj. Kateri kralj? V kateri povesti? Takega pripovedovanja še nisem čul svoje žive dni! Vse je brez tehnike in etike in višje ideje! Sploh ne razumem rajnkega kralja Šahriarija. — Kratkotmalo, niti pojma nimaš o umetnosti pripovedovanja.«

Pa je vstala Šeherezada, kakor palma je bila ravna in visoka, nasmehnila se je in kakor biseri so ji zablesteli zobje. »Ne znam ti pripovedovati, effendi, ker me ne znaš poslušati: niti pojma nimaš o umetnosti poslušanja! — O kralj Sahriar, sladek mi je tvoj spomin! Pripovedovala sem ti, in ko sem ti pripovedovala, si mi stre-

gel z zlatih plošč in iz čaš iz dragega kamenja in si mi stregel sam s svojo ljubo roko. O Šahriar, kako vroči so bili tvoji objemi! Effendi, tebi ne znam pripovedovati, ker me ne znaš poslušati! Vrh bele češnje se v vetru suče klopotec; ta bo zate, ta bo znal, njega naprosi, naj ti pripoveduje!«

Šla je, da si drugod poišče zavetje, zadehtelo je za njo in effendi se je vseknil. —

Ne vem, ali je potem našla zavetje in kje ga je našla divna Šeherezada. Pri nas ga nemara ni.

[Jutro, 19. aprila 1925]

Intervencija

Gospode odvetnike jako čislam, plemenitega so mišljenja, posebno nekateri, eden mi je že plačal večerjo in je bilo nekaj v omaki, tri dni se mi je pehalo. Taka plemenitost se hvali sama.

Zato me resnično boli, ko včasih tožijo in moram slišati, da jih oblasti ne upoštevajo v oni meri, kakršno bi zaslužili, kadar stopijo kam v kako pisarno in bi radi kaj imeli — intervencija se temu pravi.

Vprašal sem Naceta, ki je oficial in kadi pipo, pa je rekel, da reč ni tako huda. Rekel je: »Če teče pravda in če na obeh straneh intervenirata odvetnika, eden da skoraj gotovo dobi pravdo!« To me jako veseli in je povedal Nace, da se razmere pri nas na vseh poljih boljšajo in da ni izključeno, da pride čas, ko bosta pravdo dobivala oba odvetnika, na tej strani in na oni. Rekel je, da bi bil uspeh lahko še boljši, če bi gospodje odvetniki ne vihteli samo paragrafov in pooblastil in taks. Nego, je dejal, da je tudi še kaj drugega na svetu, razen paragrafov in tako dalje, tisto da bi morali upoštevati gospodje odvetniki!

Povedal je zgled, kaj vse se da doseči brez paragrafov in take ropotije, in da se je resnično zgodilo oni teden. Zdi se mi, da stvar ni nezanimiva.

Rekel je, da je prišel v jetnišnico intervenirat fantiček, komaj je bil star dvanajst let. Ob taki mladosti se res ne ve, ali je sploh umestna beseda »intervenirati«. Toda je interveniral s tolikšnim uspehom, da bi se dalo čestitati celo odvetniku: zato misli, da se lahko reče, da je interveniral.

Pozvonil je, odprli so mu in je dejal: »Ali je tukaj zaprta mama? Hu-uu-hu, otroci smo strašno lačni!« Iz oči so mu drle solze, iz nosnic sta mu lezla makarona.

Ta fantiček ni vihtel nobenih pooblastil in paragrafov in taks, samo tiste solze je imel in testenine in mu ni bilo treba prav ničesar drugega. Na nogah so mu tičali čevlji, prevezani so bili s špago, da ni sirota izgubil podplattov, nogavic pa sploh ni imel.

Pa je gospoda v jetnišnici fantičku stregla s pozornostjo, kakršne ni bila deležna v tej hiši še nobena intervencija. Zakaj? Zato, ker je že njegova zunanost vplivala tako prikupljivo, makaroni in solze in čevlji in špaga — iz tega naj bi gospodje odvetniki črpali primeren poduk!

Gospoda v jetnišnici je fantka izpraševala in je pravil, da so mamico včeraj zaprli zaradi šolskih zamud. Mamica nima šolskih zamud, kajti ne hodi več v šolo, ampak k zidarjem: šolske zamude da ima on in da jih ima

zato, ker mora delati gospodarju, da jih gospodar ne vrže iz bajte. Očeta nimajo, oče so padli v vojni, za očeta dobiva mamica vsak mesec petdeset dinarjev, pa pravi, da so bili oče več vredni in da ima izgubo. Drugače dela mamica pri zidarjih. Zdaj je zaprta, on in petletni Tonček pa sama stradata v bajti, tam nekje pod Šmarno goro.

Tako je pripovedoval, huuu! in je bilo toliko solza in testenin, da niso imele vse prostora na rokavu.

Medtem se je bil žuril eden izmed gospodov in je prinesel fantku menažo, ali so imeli tisti dan fižol z zeljem ali zelje s fižolom, vsak dan se menaža spremeni. Snedel je dve porciji. Mislim, da odvetnik ni bil do sedaj še nobeden deležen niti ene porcije, kadar je prišel intervenirati.

Tretji gospod je privedel mamico. Bridko se je razjokala, kaj da bo rekel polir, ko je ni na delo: polir da je jako dober — tudi ob nedeljah ji pusti delati.

Četrta se je bil spomnil soproge uradnega starešine, skočil je ponjo in je bilo prav, da je prišla, kajti je dala fantičku par svojih čevljev, le pete jim je hitro odsekal mojster v delavnici, in še mu je dala nogavice z lastnih velecenjenih nog, segale so mu do pazduhe, in je prišel gledat še gospod starešina, kakšen semenj da imajo, in je dal fantku par dobro ohranjenih naramnic, segale so mu do pet.

Vse to da je dosegel dvanajstletni fantiček brez pooblastila in paragrafov in vsega! Zdi se mi, da se ne more noben odvetnik pohvaliti, da bi bil prišel intervenirat in da bi bil dobil od gospe nogavice in čevlje, od gospoda starešine pa naramnice.

Potem je bil v službi še en gospod, ki ni bil še nič storil za fanta. Ogledal si ga je pa je dejal: »Sit je, oblečen je, še ostrižemo ga lahko!« Pa ga je peljal v celico k brivcu — enega imajo zaprtega kar tako, ker da je komunist, pa pravzaprav ni komunist, samo pravi, da je — in je fanta ostrigel na najlepši šimi. Zares je bil ostrižen jako krasno, in ko se je vračal po hodnikih, je prišel v roke še nežnemu spolu, kar ga imajo zaprtega, in so ga obdabile s kruhom, da ni vedel, kam z njim — drugega niso imele. To je jako imeniten uspeh intervencije!

Kar se tiče mamičine kazni, pa je dejala gospoda, da je ne morejo odpustiti, ker jo je izreklo sresko glavarstvo. Toda zato nič obupati! Napotili so ga na Žabjek, tam da sedi sresko glavarstvo v svoji gloriiji, pa naj fantek še tam ponovi svojo prošnjo! Eden gospodov ga je šel prijazno spremit.

Prišla sta na Žabjek. Preden sta vstopila, je prijazni gospod fantička dregnil: »Ti zdajle glej, da se boš jokal, in da ne boš brez makaronov!« Fantiček pa je bil pošten kakor zlato in je dejal: »Kako se bom jokal, ko sem sit!«

Nace je dal pipo iz ust, da si jo zopet nabaše, pa je dejal, da je gospod poglavar jako širokogrudnega srca, vzvišen da je nad kakršnimikoli solzami in testeninami, in da se je res zgodilo, da je tudi brez njih izbrisal fantkovi mami kazen. In bogve kakšni novi zakoni da sedaj veljajo in ali veljajo samo na Žabjeku ali veljajo sploh: gospod poglavar da je šel in pogledal v svojo listnico in dal fantu bankovec.

Tako postopanje se hvali samo in je jako razveseljiv pojav v naši državi.

Pa mora resnično biti splošen in nov takšen zakon, kajti so fantičku tudi v jetnišnici dali bankovce in jih je mamica preštela in dejala, da bo že in da nima izgube zastran zapora.

Naj bi gospodje odvetniki to stvar preudarili! Oziroma, morebiti bi kateri hotel vzeti fantička za koncipienta . . .

[Jutro, 9. maja 1925]

O binkošti, krizah in cvetličnih dneh

Milostna!
Nekateri se ježe zaradi letošnjih binkošti, da jih ni, toda se ne ježe zaradi vere in duše, ježe se namreč zaradi posvetnega blaga in nečimrnih koristi. Pravijo: ker birme ni bilo o pravem času, ampak je bila teden dni poprej, da niso mogli ustreči vsem naročilom zaradi srajc in oblek in šimi čevljev birmanskih in da imajo zato izgubo.

Takega stališča ni odobravati.

Jurjevanje je bilo preneseno trikrat, tombola tudi trikrat, preloženi sta bili iz tehtnih vzrokov, pa so bili nazadnje vendar vsi zadovoljni, do treh zjutraj so se pijanci drli po cestah.

In če se je prihod svetega Duha preložil na teden poprej, nego ga naznanja pratika, se tudi ni zgodilo brez tehtnih vzrokov. Ne vem, kdo ga je preložil. Toda ne dvomim — kdor ga je, ga ni brez sporazuma z imenovano božjo osebo. To pa je edino, kar je merodajno. Da bi bilo treba sporazuma tudi še s kakršnimikoli šivilja-

mi, krojači in čevljarji, ne stoji zapisano ne v ustavi svete Cerkve ne v ustavi nebeške kraljevine.

Ali ni res, milostna?

Vam je oboje prav, kajne, ali so binkošti o binkoštih ali so teden prej? Vi ste že davno opravili birmo, in kar je, to je. Opravili ste jo in upajmo, da se je sveti Duh obnesel nad Vami! Če se ni obnesel, se pa ni in se ta reč ne da več popraviti. Sicer pa ženskam ne škoduje dosti, če se ni — »milostne« so lahko vendarle.

Za botrico letos tudi niste šli — sem že slišal praviti. In so pravili, da tudi Vaš »on« ni šel. Pravijo, da je užaljen. Globoko da je užaljen zaradi dvanajstink. In da je pristopil k skrajni opoziciji, da vse raztrga, kar je pisano ali tiskano v cirilici. Cirilica je tisto, česar ne zna brati, tega je dosti!

Sinoči sva sedela vkupe in se je strahovito znašal nad dvanajstinkami, da so nepotrebna novotarija cirilska. Mi Slovenci da smo vajeni četrting — še četrtinge so dovolj majhne in jih je treba šest ali sedem, da se priveže duša. Kaj bodo Slovincem dvanajstinke — je rekel Vaš dedec in ima zategadelj prav. Najbolj hud je pa na one zadnje dvanajstinke, veste, ki notri stoji, da je ukinjeno poravnalno postopanje.

Veste, milostna, Vaš dedec je zadnje dni jako učen postal, o vsem govori in vse bolje ve — to ne bo imelo dobrega konca!

Rekel je, da je trgovina v strašni krizi — kdo ve, kje je slišal to razodetje, in da se trgovina že poprej ni splačala uglednejšim verižnikom. Vendar da ni bila čisto brezupna, dokler so jo preudarni zakoni ščitili in so nudili možnost, da se trgovec vsako drugo leto poravnava s 25%. Sedaj je poravnava ukinjena. Ampak, je dejal, da so hkratu s poravnavo ukinjene tudi korenine solidne trgovine! — In je potem prijelo Vašega dedca, da je pričel rohneti, naj mu prineso še šest dvanajstink vina in naj mu prineso porcijo cirilice, da jo bo z zobmi raztrgal in krvavo požrl in kosmato. Pri drugi mizi so sedeli neki gospodje, vkupe so stikali glave in kimali: »Tegale bomo volili, ta zna!«

O, milostna, tako globoko je padel: volili ga bodo!

Vedno sem ga bil lepo učil, naj hodi pametne poti, naj pusti vse druge pijance in naj se drži mene! Za zgled sem mu postavljaj Vas, kako varčujete pri obleki, da skoraj hodite brez, in še pri laseh da ste pričeli. On pa nič in je trdil, da je ob treh zjutraj v baru najugodnejši kraj in čas za kupčije, tam da je ljubljanska borza. In pred meseci, ko še ni bilo dvanajstink, da mu nisem lepo svetoval: zdajle je čas, zdajle se požuri s poravnavo, kavalirsko se poravnaj s 25%, plačilo jim obljubi v desetih letnih obrokih, prvi obrok naj doteče čez pet let, jaz pa da mu bom za garanta, kajti meni je vseeno, ker nič nimam. On pa je vihal nos, da mu za poravnavo ni dovolj

ugodna konjunktura, konjunktura, seveda konjunktura! Kdo ve, kje je zopet to besedo pobral! Ali Vi, milostna, kdaj rečete konjunktura? Zadnjič sem slišal neko gospo, ki je svojo služkinjo zmerjala z »neumno konjunkturo«. In je bila služkinja jako užaljena, menda je šla tožit. Zdaj ima Vaš dedec svojo konjunkturo — še za botra ni mogel, mu ne nese toliko!

Za poravnavo je že prepozno. Pa je tudi prepozno, da bi po gostilnah preklinjal dvanajstinke in trgal cirilico. Rajši naj si kaj drugega izmisli, kaj pametnega, kaj takega, da mu bo neslo!

Na primer so jako priljubljeni cvetlični dnevi. Kdor nima denarja in bi ga potreboval, pa skliče cvetlični dan in potem se naj vsi drugi nanj ozirajo! Vsako nedeljo in vsak praznik je kateri. In so Ljubljančani zelo veseli in ponosni.

Recite svojemu dedcu, naj še on poskusi in naj skliče cvetlični dan!

Oziroma bi zanj morebiti bolj kazala cvetlična noč. Ponoči ni tolikšna konkurenca. Ponoči ga tudi bolj poznajo. In bo cvetlična noč sploh več vrgla kakor cvetlični dan. Ponoči imajo ljudje dosti več denarja kakor podnevi. Podnevi je kriza, tolikšna, da še za kruh nimajo. Ponoči pa ni nobene krize, niti za pijačo je ni. To je jako zanimiv pojav iz narodnega gospodarstva, da je kriza samo podnevi. Zato naj Vaš dedec ponoči poizkusi svojo

srečo! Ponoči ljudje imajo in dajo in še ne vprašajo, zakaj. Ponoči je jako ugodna konjunktura za cvetlični dan.

To mu prijateljsko svetuje Vaš precej vdani

Fr. Ž.

[Jutro, 15. maja 1925]

Živi šah

Kar se tiče kratkovidnosti, res bolj kratko vidim, kadar ni žene zraven; če je zraven, me vsakikrat dregne, da pozdravim in da ni zamere. Toda kar se tiče dobrega srca, sem jako dobrega, naj je žena zraven ali ne, in če me kdo naprosi, naj kaj napišem, mu ne morem odreči, da ne bi, pa najsi bo karkoli, in napišem čisto brez stroškov, saj plačajo gospodje v uredništvu.

Pa me je naprosila gospa, da bi poročal o šahu, ki so ga v soboto igrali z živimi figurami. Gospe ne poznam, kajti ni bilo zraven moje žene. Toda sem posnel njenim čislanim besedam, da je majka in roditeljica stolpu ali škisu ali konjičku — ne vem več natanko. To mora biti strašno mučen občutek in se mi je dama globoko zasmilila. Kaj more pretrpeti materino srce, ki so ga varali najslajši upi. Povila je v potu svojega lica, z žulji svojih rok, pa kar se ji smehlja v gorkem naročju, je, kakor rečeno, stolp ali konjiček ali pagat! Rad ustrežem njeni želji in sem napisal skromne te vrstice, naj ji bodo v uteho.

Zdi se mi, da sem o šahu vobče že poročal, bilo je lani ali predlanskim. Ali pa sem poročal o taroku? Ti dve igri sta si precej podobni in se lahko zamenjavata. Vsekakor

je šah igra, ki jo igrajo jako kulturni narodi in slavé rekorde in gole in štafete in pokale.

Ne vem, ali je po igrskih pravilih treba, da je pri takem šahu dež. Eno figuro sem videl, menda je bil srčni kralj, ki je imela dežnik. Po tem dežniku soditi je dež spadal k igri. In lahko poročam, da je bil dež in je bil pred mano odprt dežnik. Bil je jako moderen srčkan, micecan, toda je zadoščal za moje oči, čezinčez je zadoščal in za ves čas. Izpod dežnika je dehtelo, ne vem, kako se pravi parfumu — Pepe je rekel, da je »Fleur du majmun«. Za tem dežnikom se je igral šah, mislim, da se je.

Bilo je jako lepo. Vsi so bili navdušeni, posebno drugi, ki niso bili za dežnikom, in sem bil zelo ginjen. Dva moja fanta sta sodelovala in gospod dr. Vidmar in gospod inženir Zupanc in dva moja fanta — pa sem svoja dva fanta nemara že omenil. Na eni strani, so dejali, je stala gorenjska skupina, na drugi belokranjska, in so dejali, da je zmagala gorenjska. Menda je zato zmagala, ker je imela na svoji strani dežnik. Ob dežju je dežnik silnega, lahko bi rekel odločujočega pomena — fizičnega in moraličnega. Mislim, da svetovni mojstri nikdar ne igrajo brez dežnika, če igrajo in dežuje nanje. To naj bi se drugi pot upoštevalo!

Zmago bi bila zaslužila tudi belokranjska stran, kajti je imel njen kralj zastavo in so rekli, da se je jako dosto-

janstveno kretal, resnično, kakor da bi bil rojen. Sploh sta bila na belokranjski strani tudi moja dva in sem ju doma zlasal, ker nista zmagala. Taka reč jima lahko škoduje v šoli!

Pa sta rekla, da ne moreta nič za to, ker da so bile poteze take. Ako je res in so res bile kake poteze, potem naj bo in za to pot preklicujem lasanje. Skoraj verjamem, da ni bilo brez potez, kajti je šel glas po gledalcih, da je bila najlepša poteza ta, ko je gorenjski kralj odstopil svojo marelo kraljici. Ne vem, kako se imenuje ta poteza. Gospod za mano je spregovoril besedo »gambit«: morebiti se tej potezi pravi »gambit«. Gotovo se ji tako pravi, razen če sem se zmotil in se ji pravi »valad«.

Obe kraljici sta bili jako lepi in srčkani. Vsi so trepetali, da bo gorenjsko kraljico vzel kmet. Res bi je bilo škoda! Če bi jo že vzel kak graščak ali bančni ravnatelj, bi ji bilo čestitati. Glede belokranjskih kmetov pa, so dejali, da ni sedaj konjunktura tako ugodna.

Tudi konjički da so bili jako iskri, posebno tisti, ki je imel sive flor nogavice in bučko ostriženo. To bodi v tolažbo ljubeznivi gospe materi. Čul sem, da je en stolp vzel konjička, ali da je konjiček vzel stolp; kakorkoli je bilo — naj bi bilo srečno! Vsekakor bomo svoj čas poročali, kaj bo iz te stvari in se za stvar zanima tudi muzej.

Vmes je godla muzika, in kdor je bil na vrsti, je zaplesal. Ko je bil konec igri in so Belokranjci izgubili igro, ni bilo nič zamere, nego sta si stranki druga drugi podali roke in so veselo zarajali. To me jako veseli in nam bodi vsem za zgled: gospodu Puclju in doktorju Žerjavu in doktorju Korošču!

Tako so mi povedali in še so pristavili, da so bile vse figure v jako ličnih oblekah: le onadva gospoda da nista bila oblečena, doktor Vidmar in inženir Zupanc. To ni prav. Splošno se je reklo, da bi se bila tudi njima podala kaka obleka, in še to, da bi morala imeti toliko podaljšane roke, da bi se lahko dotikala figur. Seveda bi morala paziti na frizure.

Take igre so jako kulturne in podučne in brez pohujšanja in naj bi živemu šahu skoro sledil še živi tarok in bom takrat prosil gospodično »Fleur du majmun« za velecenjeni naslov in sestanek. Bilo je jako lepo!

[Jutro, 15. maja 1925]

Zadnje pismo

O Vi, ki ne vem, kako bi Vam rekel! Milostna Vam ne morem reči, milostna niste več. Tisti hip, ko ste si sneli klobuk z glave, oh, z glave s pobjo frizuro, in ste pričeli nositi ruto, ste odložili tudi milostno. Pri ženskah je že tako! Če ne nosijo klobuka, niso milostne. Pa naj bi bile drugače še tako milostne v tem oziru ali v drugem ali celo v vsakem — nič ne pomaga; milostne vendar niso. Ni oseba, ki je milostna, ampak se tiče ta pridevek klobuka. Zdi se mi, tod tiči vsa globoka tragika ženske duše!

O Pepca — pa naj bo in naj Vam zopet rečem Pepca! — Saj pri Vas je šla sprememba čisto gladko in brez bolečin.

Bili ste Pepca one lepše dni, ko ste za vodo prodajali solato in špinačo, redkvico in peteršiljček. Pa je prišel tisti Vaš verižnik in si Vas je osvojil sredi izmed jerbasov sveže, nepokvarjene zelenjave. Postali ste mu verna zakonska družica. Pomagali ste mu pri lirah, pri vili in pri saharinu. In ste čez noč postali milostna, resnična in s klobukom. Vsi smo Vam dejali »milostna« in se Vam je »milostna« podajala jako.

Verižništva ni več. Vzelo ga je, kakor slana pobere nežno cvetje na poljanah. Pa ste zopet postali Pepca in ste se vrnili v varno zavetje vajenih jerbasov z dobro sortirano zalogo realne in solidne zelenjave.

Čisto gladko je šla sprememba in Vam čestitam!

Seveda — ob klobuk ste, ob milostno ste in ob pobjo frizuro. Kaj naj Vam še hasne pobja frizura, ko imate na glavi ruto! Pod ruto se pobja frizura na vidi. Pobja frizura je le za one, ki se jim vidi, in le za to, da se. Resnično, resnično Vam povem, Pepca, nobena si glave ne striže zaradi sebe, ampak vse le zaradi drugih. Pobja frizura pod ruto je brez sleherne moralične vrednosti.

O, Pepca, naj Vas nikar prehudo ne boli, da niste več milostna!

Vprašam Vas, ali ste sploh bili kdaj? Komu, kje in kako ste mu razkazovali svojo milost? In ali je bila ta Vaša milost tako neizmerna, da ste si z njo vseprek in od vsakogar zaslužili častni pridevek »milostna«?

O Pepca, bojim se, da ste bili čisto dobra ženska, da pa niste bili milostna nikoli!

Moja žena je včeraj kupila pri Vas solato in redkvico in smo bili jako zadovoljni. Naši otroci sedaj žive večidel od solate in redkvice, nikdar jim je ni dosti. En šopek redkvice ste dali povrhu in so rekli nedolžni otročički, da ste zanje še vedno milostna.

Zame pa niste več. Kajti nosim težko odgovornost napram človeški družbi in kulturi in sploh napram slavnemu uredništvu. Brez klobuka ni milostne! Tudi pisem Vam ne bom več pisal pod črto — ne spodobi se! Pisma se pišejo le milostnim. Morebiti dobim kako drugo — ena se mi že ponuja. Kar se pa Vas tiče, Pepca, Vam pisem ne bo treba, Vi se lahko ustmeno pomenite z mojo ženo, kadar bo prišla po solato in po redkvico.

Tako težko je naše življenje, polno je bridkosti in razočaranj! —

Ali Vašega dedca še niso izpustili iz zapore?

Nekoliko se mu spodobi, da je zaprt. Za krido vsakogar nekoliko zapro, kdor ne zna. Vaš — od kdaj naj bi znal, ko je v krivdi šele prvič! Drugič bo drugače.

Slišal sem, da v zaporih z njim ravnajo posebno obzirno. Veste — zato, ker je sumljiv pegavice. Zgodilo se je, da je bil deset dni vkupe zaprt z nekim gospodom iz Zagreba. Zagrebčani so insenilni ljudje, republiko imajo in vsako leto v zaporih pegavico in so sploh v vseh stvareh na višku in se lahko od njih učimo. Razen morebiti zastran umorov — zastran umorov smo mi na višku in se zastran njih Zagrebčani lahko učijo od nas.

Zagrebčani nas ljubijo in bi tudi nam privoščili republiko in pegavico in vse in so nam poslali za vzorec onega gospoda iz svojih zaporov v zapore semkaj. Deseti

dan za njim pa so brzojavili, da je dobavljam gospod sumljiv pegavice, naj ga temeljito razkužijo!

V zaporih so brzojavko sprejeli, toda se je bil oni gospod medtem že poslovil in je odšel, da še drugod širi blagodati republike in tega in onega. Njega niso mogli razkužiti, Vaš je pa še notri in zdaj razkužujejo Vašega. Razkužujejo ga temeljito. Najprej so prekuhali njega in njegovo obleko in potem so ga okopali v lizolu. Zapri so ga v posebno celico in zunaj in znotraj stoji posoda z lizolom. In ga hodijo gledat skozi okence v durih, kakšen je človek, kadar je sumljiv pegavice. In potem si mora vsak z lizolom umiti roke. Zakaj baš roke, ne vem. Toda tudi rokam ne more škodovati, nikakor ne. Meni so tudi pustili, da sem ga pogledal. Takšen je, kakršen je bil. Le da ni več tako umazan. Pa so rekli, da to ni od pegavice, nego da je od lizola.

Pritoževal se je Vaš dedec zaradi hrane. Rekel je, da mu niso ne enkrat postregli še s pečenko in sladko jedjo in vsa jed da je preveč zabeljena z lizolom — tega da ni vaju.

Oštel sem ga, kaj da misli. Kadar bo svojo ženo ubil, sem dejal, ali kaj takega in se mu bo predlo za vrat in za glavo, takrat mu bodo že stregli. Takrat bodo vedeli, zakaj — s takšnimi se postavijo v listih in pred svetom! Za piškavo krido pa da res ni vredno, da bi se vznemirjali in si nakopavali dela in stroškov.

Vprašal sem ga, kaj namerava, kadar ga bodo izpustili.

O Pepca, pozna se mu, da je še prekratek čas zaprt! Rekel je, da mu bo najprej treba kapitala. Tiste imam rad, ki mi govore o kapitalu. Dejal sem, da je trda za kapital in da bo zanj dvakrat trda, da pa kapital ni vse. Naj postane npr. duševni delavec — za to ni treba kapitala!

Pa me je zavrnil: ako hoče stradati, lahko strada kar tako in brez duševnega dela.

Par mesecev ga lahko še obdrže notri! Ta čas Vam ga bodo tako lepo oprali, da ga ne boste več spoznali. To Vam od srca želi

Vaš stari prijatelj

Fr. Ž.

[Jutro, 11. junija 1925]

Pobje učenosti

Zdi se mi, da naši trije pobje niso celo tako neumni, kakor mislijo nekateri gospodje profesorji. Vsak hip se kateri domov prijoka s celim cvekom ali polovičnim. Seveda, če jih gospodje profesorji izprašujejo, česar pobje ne znajo, potem morajo dobiti cvek. Toda so temu krivi gospodje profesorji, zakaj jih tako izprašujejo!

Žena tudi pravi, da so naši trije dovolj modri za svoja leta — najstarejši jih ima dvanajst! Če gospodje profesorji mislijo drugače, naj mislijo, — saj se bomo videli na onem svetu, tam se bo izkazala pravica! Kar se tiče naju dveh, po pravici povem: nama se zdi, da naši trije vedó za svoja leta grozovito veliko, skoraj preveč. Reči vedó, ki se nama niti ne sanja o njih, ženi in meni. Morebiti da se sanja gospodom profesorjem, nama se ne in sva pobom le hvaležna, da so nama na razpolago s svojim bogatim zakladom izkušenj in učenosti.

Če bi npr. potrebovala žena ali jaz fotografski aparat — saj ga ne, toda recimo, da bi ga, — ne bi se brez pobov nikamor vedela dati. Pobje pa natančno vedó: v tej lekarni — mislim, da se prodajajo v lekarnah — stane

takšen aparat toliko, v tej lekarni pa toliko in v tej toliko. Pa ne bi bila v zadregi zastran fotografskega aparata, če bi ga potrebovala. Toda, kakor rečeno, ga ne potrebujeva.

Enako se odlikujejo po obsežnem znanju na širokem polju raznih električnih aparatov in turističnih in športnih potrebščin, njih imen in cen in sem ob taki priliki že zvedel, da nima edino le človek neumrjoče duše, nego da ima dušo tudi žoga. Potemtakem se mi ne zdi krščansko, da z žogami tako grdo ravnaajo in jih celo brcajo. Tod naj bi gospod katehet zastavil svoje vzgojne sile, tod naj bi pisal cveke! Naši niso taki, naši ne brcajo duš!

Da hodi v prodajalne povpraševati po cenah, ta posel ima srednji fant, decembra jih je štel deset. Vstopi v prodajalno: »Klanjam se! Prosim, koliko stane onile kino-aparat?«

»Ali ga boš kupil?«

»Seveda!«

»Toliko in toliko.«

»Hvala! Ga bom kupil. Pa ne danes. Klanjam se!« in že je zunaj in na varnem s svojimi ušesi.

Pa poznajo naši pobje še dosti drugih koristnih stvari. Npr. vsa dvorišča, prek katerih se lahko pride iz ene ulice v drugo. Potem one hiše, katere imajo lift in tudi vedo, kdo je pri liftu in ali pusti, da se peljejo gori in doli. Potem kateri žlebi ob katerih hišah so električni.

Mislím, da tega niti strogi gospodje profesorji ne vedo, tudi tisti ne, ki učé elektriko. Naši pa vedó in se hodijo elektrizirat. Toda pravijo, da gre ta reč le ob mokrem vremenu.

Kolikšen blagor za bolno človeštvo, če bi vedelo in bi mu brez stroškov služila čudovita zdravilna sila elektrike! Pa bi lahko tudi kak majhen obrtnik prislonil svoj stroj ob žleb in bi mu ga gnalo zastonj. Ni brez praktične vrednosti, kar vedó zaničevani naši pobje! In še vedó, kateri sladoledar ima najboljšo robo, kateri pa daje največ in so prišli zastran sladoleda k zaključku, ki bo seveda presenetljiv za gospode profesorje matematike, pa je vendar resničen: da je namreč dvakrat za dve kroni sladoleda več kakor enkrat za štiri krone. Vseh svojih učnosti seveda ne razodevajo vsakomur.

Imajo npr. naslove iz širnega sveta, da zamenjavajo poštne znamke: iz Poljske, z Minorke, iz Brazílije in kaj vem še od kod. Pišejo in pošiljajo pisma in prejemajo odgovore. Pri pismih si dadó pomagati, za to sva jim dobra. Naslovov pa ne povedó. Pravijo, da naslov stane in da ga nama ne bi mogli dati ceneje nego po dinarju vsakega. Če bi jih dajali zastonj, bi jih hotela imeti vsaka baraba in potem bi bila konkurenca prevelika.

— Nato sva se morala odreči naslovom moja žena in jaz, kajti uvažujeva njih razloge. Pa se nama zdi, da ne bi škodovalo, če bi se včasih tudi gospodje profesorji

odrekli kakemu odgovoru in ne bi koj lopnili s cvekom — morebiti imajo učenci svoje razloge, da ne odgovore, ali pa, da jim kaže, da ne odgovoré zastonj.

Pač pa so nama drage volje razodeli, kje se dobi »mist«. O »mistu« nisva imela nobenega pojma. Pa bi stavil, da ga profesorji tudi nimajo. »Mist« se pravi bonbončkom, ki se jim je v tovarni skazilo zunanje lice. Škrnicelj »mista« se dobi za dve kroni — to ni drago in so bonbončki razne vrste in pravijo pobje, da je »mist« precej dober. — Če bi bili gospodje profesorji drugačni, gotovo bi tudi njim povedali pobje zastran »mista«, kje ga lahko dobé.

Naši pobje res marsikaj vedó in jim sega njihovo znanje celo na polja, ki leže izven vsakdanjega življenja — jako se jim čudim.

Gremo skupaj na izprehod, pa povedó že v naprej, kateri policijski stražnik ali kateri čuvaj mestnih nasadov da me bo pozdravil. Ali ni čudovit takšen dar, videti prihodnje reči? Nekateri si s takšnim darom služijo lepe denarje in ženske kar noré za njimi. Čisto natančno vedó: »Tale te bo zdajle pozdravil, oča!« in potem se mu vsi trije že od daleč odkrijejo onemu policaju ali čuvaju in se niso še enkrat ne zmotili. Kadar so rekli, da me bo pozdravil, vsakokrat me je res pozdravil.

Ali pa drug primer. Če bi radi šli v kino in me vprašajo, ali smejo, tudi že v naprej vedó, da bom rekel: Ne! — Prav takšni so, kakor bi bili preroki iz stare zaveze.

Po so tudi kos, da najdejo najbolj skrite reči. Človek bi mislil, da jih sploh ni mogoče, naši pa jih vendar najdejo.

Npr. dan je lep, sonce pripeka, pa gredó in ko se vrnejo čez četrto ure, in so blatni do kolen. Neverjetno! Že štirinajst dni ni padlo srage dežja, vrli poljedelci roté nebo zoper sušo, naši trije pa so vendarle našli blato in ga niso dolgo iskali. Gospodje profesorji ne vem, če bi ga tako hitro.

Za blato imajo naši pobje poseben dar. — Pa tudi za žeblje ga imajo: če je le kod kateri, ga najdejo, da si obenj nataknejo hlače. Resnično čudovito in bi jim človek kar čestital!

Seveda, žena ne ljubi blata in raztrganih hlač; kar se teh tiče ni čisto nepristranska. Drugače pa sva, kakor pravi pesem, »enega srca, enih misli« glede naših pobov in naj bi profesorji pomislili, kaj bi bilo, če bi se reč zasukala in bi izpraševali pobje profesorje take stvari, ki sem jih tukajle popisal in jih pobje znajo, profesorji pa ne! Potem bi pa profesorji imeli cvetlični dan za cveke. To bi bilo jako porazno.

[Satura 1, 26. junija 1925]

Nove smernice

V našem političnem življenju so na vidiku nove smernice. Slovenci smo zamudili že marsikake smernice, ki so bile na vidiku. Ne zamudimo tudi teh in je želeti, da sledeče vrstice ne ostanejo glas pišočega v puščavi! Kajti mi ni treba šele omeniti, da je stvar važna. Dosedanja naša politika se ni obnesla. Premagala jo je politika gospoda Stjepana Radića. Premagala jo je z novo svojo taktiko in z novimi metodami. Učiti se moramo od gospoda Radića. Njegova taktika in njegove metode morajo postati smernice tudi za naše politično življenje, ako hočemo, da bomo uspeli.

Ne tajim: naše politično življenje je bilo dokaj živahno: število shodov, zborov, člankov, predavanj, brošur, jubilejev in prezgodnjih parte zanesljivih pristašev stranke je milijon!

Kaj nam je pomagal ta milijon? — Kaj nam pomaga?

Gospod Stjepan Radić poljubuje in gre zmagovito svojo pot.

Poljubi — ti so tisto!

Po Hrvatskem je poljubil gospod Radić že vse in po Dalmaciji skoraj vse in se je zgodilo, da se je v Baški na-

zadnje lotil še morskega volka, da bi ga — kajti gospod ne vidi dobro, in se mu poljub le zato ni posrečil, ker je morski volk jadrno odnesel pete.

Na poti v Beograd je med vožnjo poljubil vse železničarje in potnike, nekatere celo po dvakrat, in potem je bilo v Beogradu deležnih njegovih poljubov 12 000 seljakov, 578 ciganov in buržujev in 6 ministrov, in še ne bi bil zaključil poljubovanje, da se mu niso zbrusile ustnice in se je moral vrniti v Zagreb, da mu jih na novo podplatijo.

Tako gospod Radić!

Naši vodeči politiki pa križem držé ustnice in jih ne ganejo ne toliko, kolikor je črnega za nohti! Tužna nam majka!

Res je: med našimi politiki je nekaj gospodov, ki jim oziri na častitljivi njih stan branijo, da bi poljubovali. Ne bi se spodobilo! Povsod se dobé hudobni ljudje, ki bi hitro kaj mislili in govorili.

Zalibog tem gospodom ni pomoči. Smernice so tu in se bodo morali imenovani gospodje odločiti: ali bodo pustili svoj častitljivi stan, ali bodo pustili politiko. Ali to ali ono! Nove politične smernice zahtevajo politike, ki poljubujejo brez slehernih ozirov in ne poljubujejo le tako, tako, nego so v poljubovanju mojstri in podkovani temeljito.

Bojim se: gospod Stjepan Radić bo prišel v Slovenijo, kakor je zagrozil, in bo poljuboval in potem smo Slovenci na nočni posodi. Oziroma se pravilno reče: »na posteljni posodi«, kakor svetuje dr. A. Breznik, ki stvar razume!

V Sloveniji čaka gospoda Radića obilo opravila — v Sloveniji še ni poljuboval razen na Bledu cestno svetilko, kajti — kakor rečeno — gospod je kratkoviden, in pa enega gospoda je poljubil v Ljubljani. Pa ta gospod taji, da ga je.

Toda gospod Stjepan Radić se ne plaši pred delom in poljubi.

Gospod Stjepan Radić računa, da mu bo mogoče in da bo v desetih dneh poljubil vse Slovence, kakor stojé in ležé. Seveda je gospod Radić silno izurjen v poljubovanju spričo dolgoletne vežbe v tej stvari. Pravijo, da lahko hkrati poljubi deset oseb, odraslih in brkatih, in še bo nadaljnjih trideset oseb na šest metrov naokoli oškrobljenih od njegovega poljuba. In pravijo, da sedaj uporablja za poljube posebne patent-ustnice iz gumija, in ko so predrsane, si natakne druge in se mu zaradi ustnic ni več treba vračati v Zagreb.

Bojim se, da bo naša politika doživela strahovit polom, ako se merodavni naši krogi koj ne zganejo. Naj bi se zganili! Zadnja ura že trka na duri.

Treba bo to in ono. Treba bo novih sposobnih ljudi — takih, ki znajo. Političnim tečajem bo treba izpopolniti spored in tudi političnim listom se obetajo nove važne naloge.

In ne vem, če ne bodo nove smernice imele še te posledice, da bo našemu ženstvu pripadla v politiki odličnejša vloga.

Ni moj namen žaliti kogarkoli ali odrekati komurkolemu sposobnosti v poljubovanju. (Ne vem, ali se reče »komurkolemu« ali »komurkoliju«. Na pošti, na oddelku za zavoje, vem, da sklanjajo: »kole — koleta«.)

Toda kar se tiče poljubovanja, moramo biti pravični, priznati moramo ženske vrline, koder so. Na tem polju pa ženskam ni odreči izrednih vrlin. Ženske poljubujejo jako vestno, vztrajno in z ljubeznijo do stvari. Poljubujejo moški, ženski in srednji spol. Poljubujejo ga na lica, na usta, na čela, na roko in kamorkoli! Poljubujejo tudi fotografije in pisma in svetinjice in kužke in mačke in kanarčke in papige in bele miši. Poljubujejo kruh in karanfil in rožo. Mislim: pod milim nebom ni stvari, ki je ne bi poljubovale. Mislim: njim tudi morski volk ne bi odnesel peta! Ta izredna njih vrlina se ne da utajiti nikakor ne! In bodo kos sleherni konkurenci!

In bi me le veselilo, ako s tem migljajem izravnam pot našemu ženstvu k novemu poklicu. Bilo srečno! In se jim priporočam in se morebitni poljubi, namenjeni na

moj naslov, lahko odlože kar zunaj pred mojimi vrati v nabiralnik za pisma. Je sveže pobarvan in bo vsak dan umit z lizolom.

[Jutro, 30. avgusta 1925]

K današnji premieri

Pepe, ta ki sedi v uredništvu in sedi zadnja dva tedna v rubriki za »Kulturo in prosveto«, je dejal, naj grem jaz, on da nima časa. Pred vrati naj si obrišem čevlje in potem navrtam gospoda avtorja zastran luči sveta, kdaj jo je zagledal, in kdaj namerava čil in čvrst osrečiti slovenski narod s svojo sedemdesetletnico. Itd., itd. Reč da naj malo sfriziram in na čisto spisano prinesem uredništvu — ne bo zastonj! Kadar gre on po takih potih, je dejal, že prej doma načečka vso stvar, še preden gre nad avtorja. Kajti, je dejal, edino tako poročilo, ki ga črpa zgolj iz globine duše in ne da bi poprej poznal delo in pisca — edino tako poročilo, je dejal, da je čisto objektivno. Čim pa poznaš avtorja, je dejal, in poznaš delo, je dejal, že oboje vpliva na tvojo sodbo in nisi več objektivni.

Pepe ima jako bogat zaklad življenjskih izkušenj.

Želel mi je srečno pot, še to mi je povedal, kje ima gospod avtor svojo pisarno, in me je vrgel venkaj. Na jeziku mi je bila skromna želja po majhnem predujmu. Toda, kakor rečeno, Pepe je bogat življenjskih izkušenj in me je bil vrgel venkaj.

Jako me je zanimalo spoznati pisatelja, ki ima pisamo.

Z nekaterimi pisatelji že imam čast in mi včasih natočijo kozarček vina, da jim ga popijem na zdravje. V kinč so vesoljnemu narodu, kajti že od pamtiveka je poezija dar nebeški! In mi je znano, da nekateri pisatelji niso neoblagodarjeni s posvetnim imetjem in da imajo pisalne mize. Ali kar pisarne nima nobeden. Jaz npr., jaz ne bi tajil, da ne bi bil pisatelj — tudi Pepe je dejal, čemu bi tajil! Toda kar se mene tiče, jaz pišem svoje stvari koj na kolenih, morebiti se jim pozna, da jih.

Zelo sem tedaj koprnel, iz zob v zobe spoznati odličnega gospoda avtorja in njegovo pisateljsko pisarno.

Jesenski dan je bil po starodavnih ulicah ljubljanskih, ko me je noga zanesla na lice mesta.

Pozdravljeno mi, lice mesta!

Na hiši ob vhodu je pritrjena tabla z imenom gospoda avtorja. Ne vem, ali si jo je naklonil sam, ali mu jo je še pred smrtjo vzdal hvaležni narod . . . Temu bodi kakorkoli — vstopil sem.

Resnično, bila je pisarna! Tri ženska bitja so sedela notri in so trkala na stroje. Dehtelo je po muzah . . . Iz ozadja se je čulo rezgetanje Pegaza . . .

Obrisal sem si čevlje in vprašal, ali imam čast . . .

Ena izmed muz je odgovorila, da ne, in mi velela, naj se izvolim potruditi naprej v drugo sobo.

S svetim strahom sem odprl pokazana vrata, že sem stal v svetišču peresa in si brisal čevlje.

Jako zanimivo! Takoj se spozna: tukaj živi, tukaj deluje pisatelj, ki ima pisarno. Kamor pogledaš — papir in svinčniki in črnilo in radirke! Vsak najmanjši predmet odmeva literaturo.

Gospod avtor je sedel za široko pisalno mizo in je še dokaj mlad mož, toda čil in čvrst na duši in telesu. Lica je obritega in malce plešast, kadar nima na glavi klobuka. Imel ga je na glavi. V roki je držal telefonsko slušalko in je klical: »Halo!«

Vmes me je pozval, naj le sedem, zato da ne bo nič draže.

In je vnovič zaklical: »Halo!«

Zaklical je »halo!« s krepkim, moškim glasom, ki si mahoma osvoji simpatije najširših krogov.

Telefon se ni odzval klicu.

Pa je gospod avtor ponovil: »Haloo!« in je ponovil ta klic v vprašujočem tonu, spodbujajočem hkratu, očita-jočem in vendar prizanašajočem, kakor bi rekel: »Kdo božji me kliče tukaj in ob tej uri in se potem ne oglasi, kdo? Naj ne odlaša, naj se javi!«

Občudoval sem, koliko izraza je moči položiti v eno samo kratko besedo. Koj se vidi, kaj je avtor, ki ima pisarno.

Še enkrat: »Haloo!«

Nič odgovora!

Simpatični gospod avtor pa se ni za korak umaknil od telefona. Vnovič je zadonel njegov glas: »Halo, halo!« in je zadonel to pot rahlo, tajinstveno, nežno, — tako bi v »Malih oglasih« idealen golob vabil idealno golobico na vkupen izlet v večerno naravo in ne bi bil zakon nikakor ne izključen. Če je bilo onkraj telefona žensko srce in je čulo klicanje, kar kolena so se mu morala šibiti, v ustih se mu zbirati slina. Tako očarljivo je bilo klicanje gospo-
da avtorja.

Onkraj telefona ni bilo ženskega srca ali pa je bilo baš zasedeno — ni se odzvalo vabečim glasom.

Pa je gospoda avtorja minilo potrpljenje in je zabrenkal na struno možate odločnosti: »Halo! Halo!« Njegov glas je obetal bližajoče se dogodke.

Še en hip je čakal in poslušal, še en hip. — Potem pa je z moško pestjo udaril ob mizo in zagrmel v telefon: »Sakrament! Kdo je zvonil? Kdo zvoni in potem ne da odgovora? Ali mislite, da svoj čas kradem? Kaj? Nič ne oprostim, nič! To je škandal! Pritožil se bom!« In je obe-sil slušalko in petkrat navil telefon in me vsega prepade-nega prijazno vprašal, kako se je to zgodilo, da sem svo-jega starega s sekiro česnil po glavi.

Poklonil sem se, da imam čast in naj mi dovoli, da mu že ob tej priliki čestitam na sedemdesetletnici, ki jo bo praznoval v tako mladih letih! Kar se pa tiče sekire in starega, pa da jako obžalujem in da nimam časti . . .

Začuden me je pogledal gospod avtor, mokrocvetoče rožice poezije so mu odmevale iz globokih oči. Vprašal me je, mar nisem Alojzij Rohne iz Tepene vasi, tega da je klical danes na ta dan in danes na to uro . . . Če nisem, kdo pa sem?

Povedal sem, da ima ugledno uredništvo čast in me je poslalo, da bi mi velecenjeni gospod avtor izvolil razložiti zaradi luči sveta, kako je bilo s tisto lučjo, ki jo je zagledal, in ali je velecenjeni gospod avtor še čil in čvrst na duhu in telesu in . . .

»Stojte!« je zaklical gospod avtor. »Naredite piko in nov odstavek — koga pa pravzaprav iščete?«

Izjavil sem, da imam čast in da iščem gospoda avtorja nove igre, ki bo imeli te dni premiero.

Pa je pričel gospod avtor kričati: »Ni ga, ni ga! Neizrecno mu je žal gospodu avtorju igre, da ga ni, toda ni ga in ni ga!«

Prosil sem, kam da je šel, in ali kmalu zopet pride in ob kateri uri bi smel imeti čast . . .

Pa mi je gospod, ki ni bil avtor, odrekel čast, da je ne bom imel, in da se je velecenjeni gospod avtor neznano kam odpeljal v meglene daljave. Zdravniki da so mu

prepovedali vse premiere in intervjuje in kritike in sploh vse. Le špinača da mu je še dovoljena, prežganka in »Uradni list«.

Ta novica me je potrla.

Gospod pa, ki ni bil avtor, je dejal, da je gospod avtor pred svojim odhodom pooblastil njega, gospoda namreč, ki ni avtor, da mesto gospoda avtorja deli strankam vse zahtevane informacije, bodisi zastran luči sveta, bodisi zastran duševnega stanja, bodisi zastran česarkoli. Tedaj, ako želim . . . Toda hitro, hitro, hitro, škoda je za čas!

Dva dinarja sem imel v žepu, za cigarete sta bila namenjena.

Pa sem se opravičil, da mi kri teče iz nosa in sem bil jako vesel, ko sem stopil iz hiše na cesto.

S pisatelji, ki imajo pisarno, ne kaže imeti opravka.

[Jutro, 4. novembra 1925]

Radio

Radio je jako kreditna beseda, veliko bolj kakor šimi in je vredna resne besede.

V šimi si dandanes že sleherni vsakdo briše svoj nos, v radio pa ne in je radio sploh zgrajen na uglednejših temeljih in tudi, kar se tiče bodočnosti, se radiu — ali je pravilneje: radiotu? — obeta vse bolj širokogrudna bodočnost kakor šimiju.

Sploh je radio na vrhuncu — kolikor še ni, pa bo: radiokoncerti, radiozobotrebci in radiolikerji in vse mogoče. Kmalu bo ves svet radio.

Letošnjo jesen sem bil npr. v radiotoplicah — te toplice so resnično jako radio. Moja ljuba žena ima v križu revmatizem in je rekla, da rada verjame, da so, in so jo zlasti očarale porcije v radiorestavraciji.

V radiotoplicah so imeli posebnega zdravnika. Nihče ni mogel biti deležen radioporcij in radiokopeli, preden ni gospodu zdravniku pokazal jezika.

Pokazal sem mu ga in me je vprašal, katero da imam bolezen.

Zahvalil sem se na vprašanju in sem dejal zastran moje bolezn, da je moja bolezen ta, da ima ljuba moja

žena v križu revmatizem. Prej da ga je imel blagopokojni njen oče, pa je lani zatisnil svoje mile oči in je za njim ona podedovala revmatizem. Zato da sva prišla v topli-ce.

Izrekel mi je iskreno sožalje.

Pomolila mu je jezik še ljuba moja žena in jo je pohvalil in brez oklevanja ji dovolil, da si bo svoj revmatizem kopala v bazenu.

Meni pa, ki se še nisem povzpел do lastnega revmatizma, je zapisal kopeli v kadunji in me blagohotno potolažil, da bo kmalu bolje.

Ljuba moja žena in njen revmatizem sta se v radiobazenu počutila jako krasno. Bazen je v obokani dvorani in je iz dvorane bučno odmevalo petje. Razložil sem tudi glas ljube svoje žene in je bilo čudovito: celo petju se je poznal radio — v Ljubljani sem bil na radiokonzertu in je donelo petje iz radiobazena prav tako — ne rečem, da lepo — ampak enako.

Meni pa so bili kopel pripravili v kadunji. Kopel v kadunji je urejena jako znanstveno na podlagi najmodernejše vede in po načelu naravoslovnega zakona, ki pravi, da tam, kjer je že predmet, ne more biti drug predmet. V kadunji je bila gorka voda. Tisti hip pa, ko sem jaz legel v kadunjo, sem bil jaz notri, — kjer sem jaz, ne more hkratu biti voda, pa je voda odtekla, kajti nikakor ne gre, da bi se zaradi moje malenkosti kršili najmoder-

nejša veda in naravoslovni zakoni. Le v kotih kadunje je toliko ostalo vode, da sem si grel prste.

Zeblo me je. Kaj me ne bi, ko je bila pozna jesen, jaz pa brez vsega v prazni kadunji!

Temeljito me je zeblo in me je zeblo še potem, ko sem se oblekel. Ves dan me je zeblo in pričelo me je trgati v desnem palcu in v levi rami. Šel sem k zdravniku. Prijazno mi je pokimal, da sedaj imam svoj revmatizem, ki da me upravičuje v poset radiobazenu. Iskreno mi je čestital. In sem odsihmal hodil v radiobazen in se udeleževal bučnih kopeli in koncertov in me je navdajal jako ugoden občutek zadovoljstva, ko sem vedel, čemu sem tukaj.

Čestital mi je tudi topliški gospod ravnatelj in se lepo pridušal, da mi bodo radiotoplice sigurno pomagale. Rekel je, da skoro ni boleznij pod milim nebom, ki ji le-te toplice ne bi nudile najradiokalnejšega leka in mi je postavil za zgled iz domače zgodovine Stanka Vraza.

Ta da je bil l. 1850 tukaj in da je imel cel paternoster hrvatskih bolezni: džigerice in dalak in bubrege in vsega hudimana in okrog sebe je pljuval jako nehigienično in krvavo. Pa se je kopal štirinajst dni in so mu odlegle tako džigerice kakor dalak in bubrege in tudi pljuvati je pričel jako krasno in vsem higijenskim zahtevam ustrezajoče. In je lepo ozdravel in nebroj pesmic spisal in tri

debele knjige samih pisem in nebroj je govoril domorodnih besed.

Džigerice so jetra, bubregi so ledvice, dalak bo pa nemara nekaj okoli vranice, toda ne vem natanko — v mojem slovarju manjka tisti list. Bodi kakorkoli — Stan-ku Vrazu da so pomagale radiotoplice v vsakem pogledu in so mu dvignile delovno silo na nezaslišano višino, je dejal gospod ravnatelj.

Kar se mene tiče, ne morem nehvaležen reči, da so bile radiotoplice brez učinka. Zlasti kar se tiče pisem: vsak dan sem pisal vsaj pet razglednic iz toplic. Brez toplic jih gotovo ne bi bil pisal. Kar se pesmi tiče, pa mi radiotoplice — odkrito povedano — niso kaj pomagale — pesmi nisem spisal nobene. Seveda bil sem v toplicah samo deset dni.

Gospod ravnatelj se je pridušil, da ne dvomi, ako bi se še deset dni kopal radio, bi se mi radioučinki razodeli sigurno tudi na polju poezije.

Ne rečem, da se ne bi. Pa mi ni dosti za pesmi, da bi jih pisal. Zdi se mi: s pesmimi si zgolj pokvariš lepe konduite, da te več ne štejejo za resnega — ne nesó pa nič.

Ali nekaj drugega sem zapazil po kopelih, nekaj dosti bolj imenitnega: zrasel sem! Hlače so mi zgoraj postale prekratke za celo ped! To je jako sijajen, lahko rečem: radiuspeh radiokopeli.

In sploh!

V topličah je bil gospod, ki se je kopal v prid svojim lasem, da bi mu zrasli. Njegova gospa se je kopala zoper golšo ali krof. S seboj sta imela hčerko, ki se je kopala za moža, da bi ga dobila. Hčerki so radiotoplice najbolj hitro pomagale: dobila je že po tretji kopeli moža, bil je jako postaven in so pravili, da ima jako bogato ženo v Zagrebu. Bilo srečno!

Da, radiotoplice!

In so pripovedovale in se smejale natararice, kako radioaktivni postanejo nekateri gostje moškega spola po radiokopelih.

Tako radio so radiotoplice! Šimi toplic pa, mislim, sploh ni. Že iz tega se lahko spozna velikanski razloček med radio in šimi.

Tudi v politiki nima šimi nikake veljave. Radio jo pa ima! Radiokali npr. so na krmilu in se mora priznati, da resnično in hvalevredno krmijo. To me jako veseli in sem se jim priporočil. Morebiti bom uslišan — radoveden sem, če bom. Ali se reče še »radoveden«?

[Jutro, 13. decembra 1925]

Vodilna misel v »Krpanu mlajšem«

Zastran vodilne misli me vprašate, káko ima moj »Krpan mlajši«?

Da, da — razumem: vodilno misel!

Mislím, da jo ima. Ko jo sedaj ima že sleherna tako rečeno figa, pa da je ne bi imel »Krpan mlajši«? — Smešno!

Samo da so vodilne misli različne — nekatere so plitve, nekatere so bolj globoke. One, ki so globoke, so kajpada bolj skrite in ni vsakomur dano, da bi se mu razodele kar na eno, dve.

Na primer se nekaterim igram pravi, da so simbolistične. Te igre so kakor od vraga! Komentarja jim je treba, drugače jim ne najdeš vodilne misli. In so posebni gospodje za to, da pišejo komentarje, in imajo ob njih svoj pošteni kruh.

Zdi se mi: vodilna misel mojega »Krpana mlajšega« je tudi bolj globoke sorte. Kar tako nenadoma in na kratko je resnično ne morem povedati. Za to bi moral imeti časa na razpolago, da igro v miru, počasi in pazljivo preberem. Časa pa imam bolj malo.

Ne rečem, da vodilne misli ne vem. Morebiti jo vem. Morebiti je le izraziti ne morem. Kajti kje je tisti pisatelj, pa naj mu je še tolikšen dar jezika, da bi mogel z okorno človeško besedo vse razodeti, kar ve in čuti v tajinstvenih globinah svojih nedrij!

Pa je vodilna misel tudi stvar, ki bi lahko rekel, da je taka. Potem bi pa prišli komentarji z edino poklicane strani in bi rekli, da ni taka, ampak drugačna. To bi mi bilo jako mučno!

Kdor me razume, ta ve, kaj hočem reči.

Le čisto neobvezno bi omenil sledeče:

Krpan mlajši kihne in od zmagovite sile njegovega kiha zleti župan Hlača v zrak. Ta prizor utegne biti najkrepkejši in najučinkovitejši v tej igri: kihne, krojač pa st! v zrak. — Tudi kritika je jako laskavo omenila dramatično silo tega prizora.

Gospod dramaturg mi ga je odsvetoval, češ kako neverjeten je.

Toda verjetno — kaj je verjetno? Mar je verjetno, da Veronika Deseniška, ki že par sto let molče trobenta v grobu, sedaj, v sedanjem času nastopa na ljubljanskem odru, v dramskem našem gledališču? Našega dramskega gledališča za njenih dni sploh še ni bilo, pa vendar ni gospodu dramaturgu nihče očital neverjetnosti!

Neverjetnost tedaj ne bi mogla biti povod, da Krpan mlajši ne bi kihnil.

Gospoda dramaturga jako čislam. Ako bi mi bilo količkaj mogoče, bi bil črtal Krpanov kih že v izraz iskrenega spoštovanja in v znak neomajnega prijateljstva napram gospodu dramaturgu.

Toda nisem mogel, primojtidelj da ne!

Po prvotnem načrtu igre naj bi namreč tudi Krpan mlajši imel svojo kobilo, kakor jo je imel njegov ded, stari, priznani Krpan. Ta kobila bi se bila sfrizirana in polizana lesketala v igri kakor zvezda v luži, ne bi bila le rezgetala, nego se tudi smejala — ne bi dosti manjkalo in bi govorila in kadila cigarete.

Toda gospod dramaturg je izrazil pomisleke zoper kobilo. Pa sem se brez ugovora pomislekom uklonil in sem kobilo črtal.

Uvidel sem, kritika bi mi jo zamerila in bi mi jo zamerila po pravici. Že dvajset let se ugledna naša kritika hvalevredno in zaslužno bori zoper Krpanovo kobilo in ni odrekati požrtvovalni njeni borbi slehernega uspeha. Sedaj pa naj bi bil jaz tako črn in nehvaležen in bi na mah podrl vse sadove njenega dela? Nak, to ne gre, nikakor ne! Po pravici bi kritika lahko bila užaljena in bi iz rok dala zaslužno in hvalevredno borbo — te odgovornosti ne bi hotel vzeti na svoje rame!

Ne bev nisem rekel! Niti nisem rekel mev — žrtvoval sem kobilo. Kobila, zbogom, pozdravi doma, ne poznam te več!

Ali Krpanovega kiha nisem mogel žrtvovati. Brez tega kiha igre sploh ne bi bil pisal. Če Krpan mlajši ne bi kihnil, se vse to ne bi zgodilo, kar se je zgodilo: župan ne bi priletel na Dunaj, cesar ne bi zvedel o Krpanu in ne bi poslal ponj, Krpan se ne bi zvezal s Kosobrinom, mi Slovenci pa bi nemara še vedno zasužnjeni ječali v jarmu cesarskega Dunaja.

Brez kiha ni šlo. Ali kih ali nič!

Zato je ostalo, da Krpan mlajši kihne.

Pa se vprašujem, ali ni morebiti baš ta kih vodilna misel moje igre?

[Gledališki list SNG 1925/26, 25. decembra 1925]

Pridiga na novega leta dan o preljubi pameti

Dragi mi bratje, mile mi sestre! Bogu bodi potožno in vam: tako se mi zdi, da vsak sleherni dan postajam bolj pameten!

Ne pijem več. — Piti ni pametno. Oziroma pijem le rogaško slatino in mleko. Pa temu se ne pravi piti. Piti se pravi tako piti, da človek vesel postane ob pijači. Rogaška slatina pa ne razveseljuje srca in mleko tudi ne. Toda kar se tiče pameti — pametni sta obe pijači jako. In ju vsakomur nesebično priporočam.

Zmernost mi je zvezda vodnica tudi v jedi. O moji bratje in sestre — že dolgo nisem bil več sit! Ni pametno se napasti dosita. Nego je najpametneje nehati tedaj, ko ti najbolj diši. Jaz vsakikrat neham, ko bi mi še dišalo najbolj. Odkraja mi je šlo težko, sedaj pa neham brez boja in premagovanja, ni mi težko nehati. Kajti mi že na mizo prinašajo pičlo in prepičlo odmerjene obroke in je lahko nehati, koder več ni.

Včasih nisem bil tako pameten.

Kaj vse sem snedel in kako in koliko! Groza me obha-
ja ob spominih.

Jetrne in krvave klobase, oh! — Toda morajo biti prepečene pošteno — v gostilnah niso nikoli — prepečene, da popokajo in pride na dan in se mastno oprazi tudi bogata njih notranjost in nadeva — take so mi najljubše.

Oziroma jih zaničujem, ker so nespametne. In krompir spada zraven in kislja repa.

In potem pečenice z gorčico! In mlado svinjetino, lepo rjavo spečeno, da hrusta pod zobmi! Pa tudi prekajena klobasa ni slaba na zelju, zraven črn kruh, ali pa gorka gnjat z grahovim pirejem.

O, koliko take in enake nespameti je ustvaril preljub Bog in sem je bil deležen v svoji nezreli in mračni duši!

In kadar sem mislil, da je že vsega dosti in preveč, sem popil kozarec vina ali čašo piva in potem je zopet šlo in še sem jedel in sem jedel toliko časa, da nisem mogel reči »bof«.

Niti »bof« nisem mogel reči! To ni bilo pametno in lepo!

Toda za kako malenkost je bilo vendar še prostora, za grižljaj sira, za košček potice, za kak oreh ali mandelj ali datelj ali kako suho figo.

In me ni razgnalo!

Nasprotno, jako dobro sem se počutil — joj meni, grešniku sredi grešne nezmernosti! Rožnat se mi je videl ves svet, same vsesplošne ljubezni sem se cedil in

dobrote — niti muhi ne bi bil skrivil lasu! Pristrčno sem se smejal najbolj mršavim dovtipom svojih drugov in nikdar se mi ni mudilo v posteljo.

O, kolikšna je bila moje nespameti mera — polna in zvrhana! Človek je bitje, ki si ponosno trka na prsi, da le njemu gori luč pameti. Pa mu vendar lahko služi za zgled in vzor celo neizobražena krava — na najnižji stopnji stoji človeške kulture, ne trka si na prsi, ne gori ji luč pameti, pa vendar ve, kdaj ima dosti in kdaj mora v posteljo.

Nekaterim ljudem luč pameti sploh nikdar ne zagori.

Meni je zagorela na stara leta. Zgodilo se je in zdaj mi ne diši več jed ne pijača, kakor mi je dišala njega dni. Nego se me je lotila pamet. Pregledal me je zdravnik in tudi on je rekel, da je bolj pametno, ako postanem pameten.

Od dne do dne napredujem v pameti in se mi široko odpirajo oči, kako nespameten sem bil prej in kako nespameten je okoli mene svet. In sicer sploh!

Npr. zastran žensk. Kakšno reč počenja nespametni ta svet zastran žensk! In ženskam sploh ne pravi ženska, ampak nežni spol ali mucek sladki ali piška zlata mojega srca.

Kje je tod pamet?

O, jaz nisem tak, nisem več tak in sem za seboj sežgal vsa pisma iz one dobe moje brezpameti!

Preljube moje sestre, ne odrekam vam pravice živeti, nikakor ne! Toda povejte same, ali ni smešna in nespametna vsa ta prazna slama, ki se mlati zaradi vas v besedah in dejanjih!

Kako nespametno je tisto poljubovanje in ne le nespametno, nego tudi skrajno nehigienično — razen ako bi si oba poprej in pozneje očedila ustnice z dwoodstotnim lizolom. Toda si jih ne očedita nikoli! Ali ni človek končno le človek in nič drugega in je vseeno, ali je ženska ali je moški in ali je star ali je mlad. Čemu tedaj toliko nespameti zaradi vas in vaših oči in las in usten in drugih kosov človeškega trupla.

Potem so nekateri moški, ki ženskemu svetu ne rekó le mucka moja sladka in piška zlata mojega srca, nego vežejo cele dolge stavke čudnih besed in jih vežejo tako, da se na koncu vrste rimajo, in jim pravijo leposlovje.

O, kako so nespametni!

Jaz nisem več tak. Spametoval sem se. Tako sem pameten, da niti če bi hotel, ne bi mogel spisati takih rima-nih reči.

Ko človeku pričinja goretí luč pameti, vidi, kako nespametno je vse to in tako početje.

Jaz sem sedaj že precej pameten.

Pa še čutim, da v pameti napredujem.

Kadar bom čisto pameten, bom pa nemara umrl. Prepameten bom za ta svet. Prepameten, da bi sploh še jedel in pil, prepameten za ženstvo. Pa tudi prepameten, gospod urednik, da bi še pisal takele listke. O, kako nespametni so ti moji listki! (Ampak zastran honorarja naj vse ostane pri starem!)

Smrt pa je vrhunec človeške pameti.

Dragi mi bratje, mile mi sestre, kako se mi smilite! Kaj vam naj povem? Mladi ste, zdravi ste, ne bi radi umrli . . . Ako hočete živeti, nikar ne hrepenite po pameti!

Vrhunec pameti je smrt!

In je pamet resnično lepa reč in pohvalna. Ampak kratkočasneje je brez nje.

Dragi mi bratje, mile mi sestre, taka je ta reč, da ne vem, ali je to, čemur pravimo pamet, resnično pamet, in ali ni starost in betežnost.

In še to vam naj povem, predragi mi bratje, premile mi sestre: kar se mene tiče, skoro bi bil rajši nespameten, kakor da sem tako zelo pameten. Toda bodi potoženo vam in večnemu Bogu — ne morem, ne morem, joj meni — ne morem . . .

[Jutro, 1. januarja 1926]

Zadeva gospoda V. Vodnika

Temu gospodu je bilo namignjeno z merodajne strani, naj se pripravi: seliti da se bo moral!

Bridka usoda selitve dandanes marsikoga doleti in so potem jako razburljivi prizori. Pride dan selitve in se ni kam seliti! Selijo jih s silo. Pa so premnogi, ki se v obupni stiski upirajo sili. Nekateri se ji upirajo z gorjupo besedo. In so drugi, ki se sili upirajo celo z dejanjem: tako rekoč s sekiro ali z revolverjem ali pa, zlasti ako so nežnega spola, s krilom, ki ga vzad dvignejo do pasu. Tako skušajo nemilo silo preprečiti in v beg pognati njene plačane služabnike.

Ni prav takšno početje, ni pohvaliti takih prizorov. Toda kdor je že bil v enakem bridkem položaju, oni razume sekiro, razume revolver, razume krilo in jih ne zameri.

Tudi gospodu z Vodnikovega trga ne bo smeti preživeti v zlo, ako bo storil to ali ono, kadar mu bo v grlo tekla selitve ura, novi prostor pa mu bo figo podeljen plesnivo.

Bojim se, da mu ne bo dodeljen. Vsaj ne o pravem času. In se bojim, da bo moral gospod za pol leta ali še

dlje med bedne vagonarje ali v deževno barako z okni iz papirja in s straniščem nikjer in povsod.

Imamo sicer umetniški svet, ki nikakor križem ne drži jezika in črnila, nego si z izbrano besedo prizadeva osigurati omenjenemu gospodu pravočasno zavetje. Toda žive ljudje v Ljubljani, ki razpolagajo z izkušnjami v stanovanjskih stvareh; ki dvomijo, da bo umetniškemu svetu uspelo hvalevredno prizadevanje, in pravijo, da odpovedi pri nas gredo jadrno, dodelitve pa sporovozno . . .

Jaz nič ne vem. Jaz nič ne rečem. Jaz le želim: bilo srečno!

Umetniški svet je uganil in merodajni strani priporočil, naj bi se gospodu V. Vodniku za primer izselitve z Vodnikovega trga dodelil prostor za stolno cerkvijo na Pogačarjevem trgu. Tržno lopo na tem trgu bo sicer porušiti in takisto branjevki strnjeno vrsto ob Ljubljani. Lopa in branjevke da niso v umetniškem skladu s predmetnim gospodom. In naj bi bil branjevkam vstop na ta trg potem sploh prepovedan! — Drugače pa da bi Pogačarjev trg povsem ustrezal potrebam večkrat omenjenega gospoda. Kvečjemu če bi se v ozadju zazidal oni prelaz s Pogačarjevega trga pred škofijo, da ne bo gospodu škodoval prepah.

Odkrito povedano — zastran prepaha me ne bi skrbe-
lo, saj ima gospod na glavi čepico. In če bi se mu vtak-

nilo v ušesa še malo bombaža, ne bo dobil trganja — jaz imam vedno bombaž v ušesih in moram reči, da mi prav dobro de.

Ampak je drug zadržek, ki nanj gospoda od umetniškega sveta ni mislila. Ta je zadržek Vodnikov trg. Gospod ima svoj trg — mar mu hočejo sedaj na stara leta trg vzeti? Da ne bo več na svojem, nego kakor zaničevan gostač in pritepenec na tujem, na gospoda Pogačarja trgu? Ne, to se ne sme zgoditi! V tem sem si brez ozira na politično pripadnost edin kakor en mož in ne odneham. Ako se preseli Vodnik, se mora z njim preseliti tudi Vodnikov trg!

Za oba vkup pa Pogačarjev trg očitno in žalibog ne nudi zadostnega prostora. Morala bi se ali podreti stolna cerkev ali pa preložiti Ljubljana tjakaj do očetov frančiškanov. Temu bi pa merodajna stran nedvomno nasprotovala iz ozirov na denarne ozire . . .

Zato se mi zdi, da ne bo nič s Pogačarjevim trgom.

In bi potem prihajala v poštev edino le Zvezda. Kar se tiče prostora, bi bil ta prostor vsekakor dovolj prostoren, zlasti še z ozirom na prostor na Kongresnem trgu.

Kostanji v Zvezdi bi se pač posekali. Zato pa ni v Zvezdi ne tržnih lop ne branjev, da bi jih bilo treba rušiti. En edini možak je tukaj s turško kapo in turško vero in prodaja turški med. Mislim, da ta edini možak ne bo kvaril celokupnega umetniškega vtiska. Sicer pa je

ta možak dovolj možaka, da bo odložil turško kapo in vero, če bo umetniški svet to smatral za potrebno.

Nič manj enako se bo dala stvar povoljno urediti zastran dvojne godbe, zastran one v kavarni in one v restavraciji, da ne bosta moteče učinkovali na vsesplošno umetniško razpoloženje prostora, ako bi se namreč resnično tukaj nastanil gospod z Vodnikovega trga. Oba orkestra, oni iz kavarne in oni iz restavracije, naj bi vsakdanji svoj spored predlagala umetniškemu svetu, ta pa bo po umetniškem svojem preudarku iz sporeda črtal, kar bi se mu ne zdelo v skladu z umetniškimi zahtevami kraja, časa, osebnosti in sploh.

Tako bo odstranjen sleherni pomislek zastran Zvezde.

Izpregovorila pa se je še beseda: »Narodni dom«.

Toda prostor pred »Narodnim domom« že glede prostora ne bi ustrezal zahtevam, ki jih zahteva prostor.

Poglavitna ovira na tem prostoru pa je Trubar. Po pravi se je poudarjalo, da se gospod z Vodnikovega trga in Trubar ne bi harmonično zlagala na istem prostoru — kazila bi umetniško simetrijo. Ne le simetrijo v veroizpovedanjih, ki je nikakor ni šteti za mačjo srago. Ampak predvsem simetrijo v bradah. Njunima bradama nedostaje potrebne simetrije. Razen ako bi se Trubar dal obriti ali bi si dal drugi gospod brado rasti. Tega pa slo-

venski narod ne bo nehvaležen zahteval ne od prvega ne od drugega.

Zato resnično ni izbire in bo moral gospod v Zvezdo, kadar ga bo merodajna stran pregnala z Vodnikovega trga.

Kakor rečeno — jaz nič ne rečem nego: bilo srečno!

Ne vem — naši pisatelji in sploh umetniki, dokler so živi, vsi so silno skromni. Prav nič niso razvajeni. Kdo naj bi jih pač razvajal? Posedajo po ozkih, zakajenih krčmah ali kleteh in jim niso preslabe: čisto zadovoljni so notri, še zapojejo katero.

Komaj pa umró, jim ni noben prostor več dovolj dober za spomenik, same sitnosti so z njimi. Še cerkve bi bilo treba podirati njim na čast, reke prelagati in iz ene edino zveličavne vere prestopiti v drugo!

Ali ni to čudno?

Prav zares sem vesel, da je vsaj naš slavljeni Danilo še živ.

Če bi bil mrtev in bi mu sedajle navdušeni postavljali spomenik — nemara bi magistrat podrli in Grad odkopali noter do Grubarjevega kanala in gerentski svet, da dobe zanj primeren prostor takšen, da bi z umetniškega vidika odgovarjal njemu in njegovi cigari.

Hvala Bogu, da je še živ — naj bi živel vsaj še petdesetlet!

[Jutro, 4. marca 1926]

»Naš stari osel«

Tega je šele štiri mesece, kar smo se preselili v novo stanovanje. Zato mi ni zameriti, ne? — če se včasih še zmotim in grem zvonit na staro stanovanje.

Predpasniki na starem stanovanju se seveda režé in delajo svoje neizobražene opazke — predpasnikom se ne da zavezati jezikov — pa se ljubljena mi žena boji, da bo trpel moj in vse družine dragoceni ugled pri peku in mesarju in me mora sedaj, kadar grem na izprehod, spremljati moj sinko najmlajši kot kažipot in angel varuh.

Tako sva šla in ne vem, kaj sem tisti hip premišljeval, kar mi moj mali spremljevalec in pokrovitelj globoko vzdihne: »Oh!« da skoro nikoli ne bo imel osla.

Imam štiri otroke, toda »oh!« vzdihuje le on, moj najmlajši. In da te stvari ali druge ne bo imel »skoraj nikoli« — ta oblika pritožbe je tudi samo njegova izvirna posebnost.

Sploh ima omenjeni moj sinko darove, ki jih gospod učitelj in gospod katehet vse premalo uvažujeta.

Z majko, ljubljeno mi ženo, je npr. igral šah in jo je v treh igrah porazil štirikrat. Pa bi jo gotovo še bolj, da mu

niso baš tisti dan nagajale gliste, in ne verjamem, da so bila porazu moje žene kriva njena očala, kakor trdi žena. — On je tudi oni, ki se je dal ob petih zjutraj zbuditi zato, da je lahko še enkrat zaspal.

»Oh, jaz pa ne bom skoraj nikoli imel osla!« — tako je vzdihnil in potožil.

Osel me ni presenetil.

Naši fantje, in ne samo najmlajši, imajo vsi najneugnanейše želje zastran živalstva. Želeli so si v teku let tako rekoč že ves prirodopis, od veeverice in bele miši do pingvina in majhnega slona — rekli so: morebiti kdaj katerega poceni naletim v starini, kjer kupujem knjige. Žalibog je gmotnost naših razmer tolika in tolikšna, da ne pripuščā, da bi se deci uresničile mnogobrojne želje na polju živalstva. Kanarčke sicer imamo, pa pravi deca, da kanarčki ne štejejo; kanarčki da so se povili in vzredili doma, zato da spadajo v družino in ne v prirodopis.

Zadnjič je pač najstarejši, trinajst let ima, nekaj prinesel domov, o čemer je trdil, da je napol zmrznjen netopir. Odtajal je zver in jo potem pital s kruhom, namočenim v mleko. Povedal je, da je slišal v šoli, da se da netopir krasno dresirati, in sem posnel iz zgovornih njegovih besed, da se hoče tudi on lotiti te reči.

Rekel sem, da bi me veselilo, če se mu bo posrečilo, in bo pričujočo zver dresiral, da se bo mesto njega učila

francoski, ko se sam ne utegne, in so potem sitnosti s profesorji.

Tri dni je trajal ta netopir. Ne vem, ali mu ni ugajala naša domača hrana, ali je bila francoščina tisto — skratka: izginil je z vidika.

No, in sedaj je predmet želja postal osel — zakaj ne bi? — in nisem bil nič presenečen.

Pa je sinko moj najmlajši nadaljeval svoje vzdihne in pritožbe: »Oh, ta gospa Butara!«

Gospo Butaro sva bila pravkar srečala. Menila se je bila z dvema gospema in so vse tri zapirale pločnik, da sva se jim morala umakniti v blato.

In mi je še moj sinko razodel, kje da tiči krivica, ki mu izsiljuje bridke ohe: gospa Butara, ta ima osla, pa ji ga ni prav nič treba, ko nima otrok, da bi se z njim igrali. Pri nas pa je toliko otrok, potrebnih in vrednih osla, pa vendar nimamo osla in ga ne bomo imeli skoro nikoli!

Sedaj sem se spomnil, da je bila tisti hip, ko sva prihajala mimo, gospa Butara v pomenku z damama izpregovorila besede: »Naš stari osel . . .«

Te besede je bil slišal sinko, slišal sem jih tudi jaz — tolmačila sva jih pa vsak po svoje.

Res je, da nebo gospe Butari svetega zakonskega položaja ni blagoslovilo z deco, ki bi se mogla igrati z oslom. Toda je tudi res, da gospa Butara nima osla, pravega namreč, štirikopitnega, kakršnega se uče v šoli.

Vem, da ga nima in da ga ni nikoli imela. — Kaj bi ji, ko ji je gospod soprog upokojen činovnik in stanujeta v tretjem nadstropju, ko ni četrtega!

Gospa Butara tedaj nima ne dece ne osla. Kar ima, to je edinole gospod soprog.

In se bojim, da so se njene besede »naš stari osel« na našale na gospoda soproga.

To ni lepo in ni prav!

Rečene dame ne maram postavljati na laž, to bi bilo zoper bonton, ki ga imamo sedaj, hvala Bogu! — tudi Slovenci, in to po znatno znižanih cenah. Morebiti je res, kar je rekla rečena dama . . . Gospod soprog jo je bil poročil . . . Tukajle bi lahko naredil dovtip, toda je stvar resna in mi ni za dovtipe.

Nikakor pa ni bilo umestno in ni bilo previdno, da je gospa rekla, kar je rekla, pa naj je tudi res, kar je rekla.

Gospa morebiti ne ve. Toda nam pripoveduje zgodovina, posvetna in nadposvetna, usodne primere, da so nepremišljene take besede postale kruta istina in se je človek izpremenil v dotično žival. Npr. sedem gavranov in sin jež in sveti Lukež vol.

In tudi Valvasor, po svojem trgu in spomeniku daleč naokrog sloveči pisatelj pripoveduje, kaj da se je v Ljubljani za njegovih dni zgodilo. Takim stvarjem večš starjši plemič, da je predrznega mlajšega plemiča izpremenil v kravo, in je bila njegova gospa doma, zelo ogor-

čena, ko je krava silila v postelj. Če krava vsaj ne bi bila krava, — kravi se pa resnično ni podalo, da gospo poljubuje in sploh. Morala je v hlev. Šele drugo jutro je mladi plemič zopet dobil človeško podobo.

Da je ta zgodba do pičice resnična, za to jamči Valvasor s trgom in spomenikom in sploh z vsem svojim premoženjem in je bil oba plemiča osebno poznal.

Ni izključeno, da bi se taka izprememba zgodila tudi še danes.

Pa bi bilo grdo sitno za gospo Butaro, če bi ji gospod soprog resnično postal osel.

Kakšne težave bi bile samo z njegovo prehrano, in kakšen nered bi bil v postelji in sploh po sobah! In kaj bi rekla hišna gospodinja in kaj bi rekle znane gospe, — ni, da bi se mislilo!

Salva katastrofe bi pa bila, če bi gospodu soprogu, izpremenjenemu v osla, ustavili pokojnino. Pri nas se lahko vse zgodi!

Ako mu ne bi vzeli pokojnine, vzeli bi mu gotovo vsaj draginjske doklade. Kajti upokojenci, ki izvršujejo kak drug samostojen poklic, nimajo pravice do draginjskih doklad. Kdor je upokojen, pa postane potem, recimo, inženir ali odvetnik ali zdravnik ali kaj takega, ta nima pravice do draginjskih doklad, nikakor ne.

Pa se bojim, da jih gospod soprog tudi ne bo več dobival, čim bo postal osel. Ne verjamem, da bi po naših postavah osli imeli prednost pred zdravniki in inženirji in odvetniki.

[Jutro, 3. aprila 1926]

Premiera

Spisal sem igro in nocoj bo premiera. Bojim se, kakor da mi gre za glavo . . . Ali je Mausner že tukaj, rabelj iz Sarajeva, ali bodo gospodje od kritike kar sami vse opravili in brez rablja . . . ?

Ne bi bilo napak, če bi tudi avtorju v zadnjih težkih urah pred premiero ob strani stal tolažnik: frančiškan ali pop ali mufti ali rabinec ali kar vsi štirje hkratu.

*

Premiera se mi zdi kakor porotna razprava, a na obtožni klopi sedi avtor. Le da ima obtoženec na porotni razpravi zagovornika. Avtor ga pa nima in še mu zamerijo, da se zagovarja sam.

*

Saj se kesam svojega dejanja, resnično se ga kesam, toda je prepozno.

Veselilo me je, pa sem spisal igro. Tega vesele kvarte, drugega lov, tretjega politika, četrtega nogomet — mene je mikala igra, da sem jo spisal in sem jo spisal tako, kakor me je mikalo jo spisati.

Pisati igre še ni greh, vsaj ne smrtni greh.

Toda, če hudobi pomoliš en sam prst, zgrabi te za celo roko. Ko je bila igra spisana, me je jahal vrag — izročil sem jo gledališču, da jo uprizoré! Tod tiči moja krivda.

O ljubi moji bratje in prijatelji, nikar ne pišite iger!

*

Za premiero se oblečem v črno, kakor se spodobi za pogrebne svečanosti. Prosi se tihega sožalja . . . Venci se hvaležno odklanjajo . . .

Precejšnja udeležba iz vseh krogov, kaže, koliko simpatije je užival — skoraj bi rekel — rajnik . . .

Samo »Vigredi« je bilo še treba, da bi mi zapeli . . .

Obljubljene tantieme bom dal, da bodo zanje brali črne maše v blagor grešni moji duši.

*

Stvar ni tako strašna. Prvi akt je minil in še živim — niso me kamenjali. Petnajst oseb se je celo smejala.

Čudno se mi pa zdi, da so se smejali drugod, nego sem smeh pričakoval.

Pa naj so se smejali koderkoli, le da so se, še so dobri ljudje na svetu.

*

No, in drugo in tretje dejanje je občinstvo zelo prijazno sprejelo. Bile so »salve« ploskanja, kakor se bere v poročilu o kinu.

Gospodična Jagoda je celo dobila šopek. Zaslužila ga je, triko se ji je izborno prilegal. Občinstvo se je izkazalo jako zrelo.

Prisrčno sem vesel uspeha.

Sploh vsi igralci so igrali z veliko vnemo. Njim bom prepustil tantieme tega večera.

Nocoj bom dobro spal.

*

Obupan sem. Kritika je enodušno obsodila mojo igro.

In niti ne morem kritiki očitati osebne nenaklonjenosti. En kritik pohvalno omenja, da sem neoporečnega glasu in vzoren rodbinski oče. Le za dramatiko, pravi, da imam toliko daru kakor zajec za boben . . .

En kritik pa omenja to dobro stran igre, da je izredno kratka; izraža hkratu nado, da se bo še znatno skrajšala.

Če ni to tisto, čemur se pravi ironija . . . ?

Čisto sem zbezan.

*

V novinah je priobčena moja slika. Ne vem, kje so jo dobili — jaz jim je nisem dal.

Morebiti jim jo je dal kak sovražnik, morebiti so jo dobili iz policijskega albuma. Odločno zanikam, da bi

bila ta slika moja slika. Ob tej sliki bom izgubil pri občinstvu še tisto trohico simpatije, kar je še imam. O, kako grdo je sovraštvo!

Na sliki je poleg mene naslikan tudi otrok. Tega otroka ne poznam. Ta otrok ni moj otrok. Kajti pravi moja žena, da ta otrok ni njen otrok in da se bo dala ločiti.

O prijatelji in bratje, poslušajte moj svet: ne pišite igre! Igre zastrupljajo mir med zakonci, igre uničujejo ugled in zadovoljstvo in srečo.

*

Sram me je na cesto.

Zdaj razumem, zakaj bom dobil tantieme. Za delo ne. Za delo jih ne maram, delo me je veselilo, zanj mi ni treba še plačila.

Tantieme so marveč nekakšna bolestinina, odškodnina so za prestano sramoto.

Za tantieme bom kupil svojim živcem dva dni odmora ali tri, svoji globoko užaljeni ženi pa nov klobuk.

*

Pomiril sem se. Deset tednov je preteklo od premiere in od kritik.

Igro še igrajo.

Gospod intendant je izjavil, da kritiko jako čisla in da ne smatra dopustnim, da bi se z mojo na premieri tako slabo uspelo igro še kdaj žalil literarni čut gospodov od

kritike. Zato da ponavljajo mojo igro sedaj zgolj še za občinstvo in ne tudi za kritiko. Občinstvo da, občinstvo — tudi na občinstvo da se je žalibog treba ozirati. Srce da se mu krči ob dejstvu, toda dejstvo, da vendarle ostaja dejstvo, in to dejstvo je to, da bi dandanes gledališče laže izhajalo brez kritike nego brez občinstva. Kako bridko je to dejstvo!

Globoko je vzdihnil in potem dejal, da gre kritiki najodličnejša zasluga za razvoj naše dramatike. Naravnost neverjetno da je, kako silno pobudo daje baš kritika avtorjem, da ustvarjajo dramska dela. Nezaslišano. Zato pa da je treba kritiko hvaležno upoštevati in jo bo tudi on, gospod intendant, upošteval v najpopolnejši meri, ko mi bo določal tantieme. Čim ugodnejša kritika, tem višje tantieme; narobe pa seveda narobe. Tako se mu zdi pravično in pošteno in me na to opozarja, da ne bom morebiti razočaran.

Kakor mrzla senca mi je tedaj padla na dušo neprijazna sumnja, ali se ne pišejo kritike kar v pisarni samega gospoda intendanta . . . Za menoj je ista žalostna usoda kakor mene zadela še pet drugih avtorjev: brez usmiljenja jih je kritika premrcvarila in pokončala.

Na Francoskem je živel mož, Landru mu je bilo ime in je tudi toliko žrtev imel na vesti. Toda njegov konec je bil strašen — nikomur ga ne želim . . .

Šest žrtev že dosedaj, v tej sezoni! Šest avtorjev kruto zmrcvarjenih in pokopanih! O krvava grozota!

Njih igre se pa še igrajo. Pa le za občinstvo, ne za kritiko.

*

Tantieme sem prejel, poslali so mi jih kar v poštnih znamkah in sem prejem potrdil.

Za tantieme sem kupil ženi novo pentljo na stari klobuk. Sebi pa s pentljo zakonski mir . . .

Tako so tantieme zalegle obema.

[Jutro, 14. aprila 1926]

Odlikovanje

Za človeka, ki mu je božja milost naklonila častitljivo starost osemdeset let, ni lepšega na svetu, nego če prejme odlikovanje. Ali ni res? Osemdeset let je star, noge se mu šibijo, brez zob je in las, od nosa mu visi kaplja, skratka — ves svet mu je figa — holaj, pa dobi odlikovanje!

Kaka čast! Kolikšen blagor! Drugače se mu nemara sploh ne bi izplačalo dočakati take starosti. Ali zaradi odlikovanja se izplača, resnično se izplača.

Profesorju Miroslavu Dobrinu se je primerila ta reč. Dosegel je imenovano častitljivo starost in ga je zadelo odlikovanje.

Po pravici povedano; gospod profesor se sam ni bil zavedal točnega števila svojih let. Od tako starega gospoda se ne more zahtevati, da bi take stvari nosil v glavi, zlasti ko številke niso spadale v njegovo stroko, nego je bil klasični filolog.

Če ga je na cesti kdo ustavil: »O gospod profesor, kakšen brhek mladenič ste še! Koliko let pa že imate na grbi?« so se mu ozke ustnice zazibale v vljudnem nasmehljaju: »Hvala, hvala! kakih petinsedemdeset jih že

imam.« Prijazno je stresel ponudeno roko in potem si je hitel zapenjati vrhnji gumb svoje halje.

Take halje so včasih nosili, pa je že dolgo tega. Gospod profesor je hodil v tej halji že nad trideset let, hodil je v njej pozimi in poleti, pa se mu je vendar še zdela kakor nova. Svoj čas so pač dokaj trpežnejšo robo prodajali nego dandanes — še se je poznalo halji, da je halja! Niti ni imela bogve koliko lukenj, in kar jih je imela, niso bile prevelike.

Edina resnična hiba halje je bila ta, da je nagajal vrhnji gumb in se venomer odpenjal.

Pravzaprav se tudi gumbu ob sebi ne bi dalo kaj resnega očitati: bil je pošten in pravičen gumb, dovolj velik in tudi trdno prišit.

Le gumbnica je bila malo natrgana, pa se je lahkomi-selni gumb izmuzaval iz nje. Prilika ga je zapeljavala, prilika . . .

Ta reč je bila zato nekoliko nerodna, ker je bil ome-njeni gumb poslednji in edini gumb. Vsi drugi so se bili v teku dolgih let davna že poizgubili po svetu. — Bog z njimi, dalo se je živeti tudi brez njih!

Da je le ostal vrhnji gumb! Brez njega bi bil položaj seveda — kratko povedano — žaltav.

Kajti je bil gospod Dobrin starokronski upokojenec in ni imel, da bi si kupoval sijajnih oblačil.

Nego je nosil pozimi in poleti imenitno svojo haljo, ki naj jo je omenjeni gumb zapenjal visoko pod vratom. Pod haljo pa, če je kaj bilo ali če ni bilo nič. Starokronski upokojenec si vendar ne more privoščiti pisanih kravat in oškrobljenih srajc in druge take ropotije — seveda. Kar se pa tiče let gospoda profesorja, koliko da jih šteje, te stvari, kakor rečeno, ni bil sam spraval na dan in v javnost. Izvohale so jo namreč novine. Pa so se potem ob nedostajanju drugih hvaležnejših predmetov lotili gospoda profesorja in njegove osemdesetletnice, a poleg njegove osemdesetletnice tudi ostalih njegovih zaslug.

Zaslug mu resnično ni bilo odrekati — bil je njega dni izredno klasičen filolog. Pa so novine prinesle njegovo osemdesetletnico in zasluge in sliko in z vsem tem branje in potem je šla reč naokoli tako dolgo in tako daleč, da mu je bilo slednjič podeljeno odlikovanje.

In je sporočil veselo vest gospod sreski poglavar kar sredi ceste in mu iskreno čestital.

»Hvala, hvala!« se je s tresočimi se ustnicami zahvaljeval gospod profesor in se vljudno opravičeval, da ni kriv, da imajo tako visoki gospodje sedaj z njim toliko opravila.

Še nekaj je imel dobri gospod profesor na jeziku, pa ga je zmedel nesrečni gumb, ki se je bil nagajivo zopet

izmuznil iz objema zakonite mu gumbnice in ga je bilo treba zapeti.

Gospod profesor je hitel in ga zapel.

Toda mu ga tresočča se roka ni mogla zapeti tako hitro, da ne bi bil pogled gospoda poglavarja ušel gospodu profesorju pod haljo v njegovo notranjost. Ta notranjost pa je navdala gospoda poglavarja z bridko skrbjo: Ko bo resnično dospelo odlikovanje in ga bo treba odlikovancu slavnostno pripeti na zaslužne prsi, kam za vraga naj se mu slavnostno pripne? Mar na one cape pod haljo ali morebiti kar na golo kožo? — O kako težka in odgovornosti polna je služba sreskega poglavarja!

Z mrkim licem je krenil gospod poglavar in pozval na posvet najstarejšega svojega pisarja. Le-ta ni bil pravnik, marveč se je pisal za Strbenca, in je bil praktičen človek. Poslušal je in je dejal: »Kaj, če bi se profesorju za to priliko kod izposodila črna suknja; nanjo bi se slavnostno pripelo odlikovanje, po slavnosti bi se pa zopet odpelo in bi se suknja vrnila?«

Pa je glavar zmajal glavo: »Kdo bo tvegaj, da mu jo posodi? Mož je čudno zanemarjen . . . Nič se ne ve . . .«

Tedaj je gospod poglavar izprevidel, da bi bilo treba profesorju Dobrinu pred odlikovanjem podeliti tudi obleko, primerno odlikovanju, in je globoko vzdihnil.

Pisarju so nemara prihajale slične misli, toda ime mu je bilo Štrbenec, zgrabil je misli za praktični konec in je nasvetoval sledeče: napravi naj se okrožnica po vzorcu kakor za božičnico siromašne šolske mladine in potem naj birič Šimen z njo stopi naokoli in nabere prostovoljne prispevke za svečano obleko zaslužnemu odlikovancu.

Ta nasvet ni bil napačen, še na takso se je bil spomnil pisar. Za odlikovanje bo treba plačati takso, pod 500 Din gotovo ne bo! Kje jih naj vzame starokronski upokojenec!

Pa se je okrožnica spisala in naokoli poslala za obleko in za takso, za oboje vkupe, in niso bili meščani preveč nevoljni: ta je dal pet Din, drugi deset, gospod župnik pa je segel v vrečo, kjer je imel cerkveni denar za reveže, in je odrinil kar dvajset Din v samem drobižu. Din pomeni dinarje in je beseda, ki se ne sklanja. Nemara ni toliko vreden, da bi mu izgovarjali njegovo dolgo ime ali ga celo sklanjali. V nekaterih hišah so biriču postregli tudi s pijačo. V enem dnevu je bilo vse opravljeno in so bili vsi zadovoljni, birič in pisar in poglavar.

Drugo jutro je birič Šimen v Kozamernikovi štacuni na vogalu razkladal svoje modrosti pa mu je beseda nanesla tudi na okrožnico in njen namen in koliko je ta dal in koliko oni.

Pa je bila v štacuni tudi stara Urša, ki je gospoda profesorja komandirala, mu kuhala in ga čedila, in je vse slišala, kar je pravil birič.

Slišala je in ji je skoraj zaprlo sapo. Kar naravnost jo je ubrala nad poglavarja, v eni roki s petrolejem, v drugi roki s cikorijo.

Pisar je potem povedal, da je bil škandal, kakšne da je naklatila poglavarju o frakih, o suhih skorjah in o medaljah. Če bi hotel poglavar, lahko da bi jo bil dal pri isti priči zapreti zaradi zločina zoper državo, medalje in javni red.

Toda je bil poglavar pameten in si je mislil: »Jej, jej, jej, le nič opraviti imeti s takimi ljudmi!«

Poklical je pisarja in sta potem izročila ves nabrani denar kar profesorjevi Urši in se je stvar zlepa uredila tako, da odlikovanje sploh ni prispelo in ga ni bilo treba kamorkoli pripenjati.

Pa si je oddahnil gospod poglavar in, kar je poglavitno, oddahnil si je tudi gospod profesor in ni lepšega na svetu, nego če se staremu zaslužnemu gospodu napravi ob koncu njegovih dni še malo veselja.

[Jutro, 24. aprila 1926]

Tam preko

Drugeče bi rekel, da ni res. Toda je stalo tudi v novinah in novine ne lažejo. Lažejo včasih le novinarji, je dejal Pepe. Pepe pomaga novinam izhajati in nam je stvar razložil še bolj natanko, nego je stalo v novinah.

Torej v Beogradu, je dejal, je milijon ministrstev, ne dosti manj. V ministrstvih sedé vsake sorte ljudje, da imajo tam svoj kruh in zaslužek, ki bi ga drugače ne imeli, in nudijo v tem pogledu ministrstva jako hvalevreden zgled, kako je uspešno pobijati naraščajočo brezposelnost. Je dejal Pepe.

Pa sta sedela v enem teh ministrstev tudi dva poglavita gospoda, bila sta od različnih partij, toda je bil sporazum, in sta v sporazumu in slogi sedela na svojem visokem in dobro plačanem klinu — hvala Bogu.

Nekega lepega dne pa nenadoma napoči nesporazum. Poglavita dva gospoda sta se pričela gledati kakor pes in mačka, kajti sta bila od različnih partij in ni bilo med njunima partijama več sporazuma in sloge in se je drugemu poglavitemu zazdelo: Halo, oni žepar nekaj

mečka, kar ne bo prav za našo partijo — dajmo ga! In je poklical dva detektiva, najbolj premetena, kar jih je imela policija, in jima je namežiknil: »Dajta, špegajta za onimle lopovom, kaj mečka in mi pridita poročat!«

Zgodilo se je pa, da prvi poglaviti to reč izve. Bil je ogorčen, poslal je po dva bridka orožnika in jima ukazal, naj aretirata ona brezsramna dva detektiva, kadar in kjer ju zalotita, ali živa ali mrtva.

Treba pa je povedati, da imajo taki poglaviti gospodje pravico ukazovati detektivom in orožnikom, kaj naj delajo, kjerkoli in kadarkoli.

Dobro! Bridka orožnika strumno odkorakata po cesti — resnično, za vogalom prežita ona brezsramna dva detektiva in vohata!

Orožnika po njih: »Hop! aretirana sta v imenu tega in tega!«

Detektiva sta zazijala. Potem sta pa završala kakor vihar v tobakiri: »Kaj?« — Toda je dejal Pepe, da seveda nista rekla: »Kaj?«, nego sta rekla: »Šta?« — »Vidva pa naju aretirala? Pasja sinova, mar vesta, kdo sva? Eto, poglejta, — majko vama vzel konjač!« Odgrnila sta vsak svoj suknjič: na junaških prsih se jima je bliščal kakor čik v licu uradni znak detektivov, in sta pričakovala, da se bosta orožnika kar zviška usedla v blato!

Orožnika sta imela čakšire ali hlače, ki jih je bilo škoda za v blato, zato nista najmanj ustregla pričakovanju gospodov detektivov. Marveč sta z mirnim dostojanstvom izjavila, da na detektivski znak zeleno kihmeta in da bosta brez oklevanja uporabila silo in puškino kopito, če bi se dve detektivski svinji jedni drznili in bi se uprli aretaciji. V dokaz in podkrepitev možatih teh besed sta obema detektivoma brez usmiljenja in nepreklicno preklela očeta in majko.

Toda tudi v detektivskih nedrih ni utripala šalobarda, nego sta mogočno zarjula: »Ne vidva naju, nego v imenu tega in tega midva aretirava vaju dva!« In sta položila roko orožnikoma na rame in še sta jima, ne da bi trenila z očesom, do korenin in na vekov veke preklela ne le očeta in majko, nego sploh vso kri do šestega kolena in povrhu še popa in krst.

Okoli se je zbrala cesta in s ponosom zavednega državljana občudovala požrtvovalno vnemo obeh strani ob izvrševanju uradnega posla. Kajti tam preko so ljudje politično dosti bolj zreli kakor pri nas, je dejal Pepe.

In so se med občinstvom našli možje, ki so položaj pravilno razumeli in so stopili po pomoč.

Detektiva na tej strani, orožnika na oni strani so se bili drug drugega aretirali. Aretirali so se bili po postavi in paragrafih in so bile aretacije od obeh strani čisto ve-

ljavne. Namreč veljavne so bile besede in je bilo sedaj samo še treba, da se besede tudi izvršé, in sta se obe strani lotili izvršitve, da so kar gumbi frčali po zraku. Občinstvo pa je lepo čedno naredilo kordon okoli vrlih mož, da so imeli dovolj prostora in da jih ni nihče ovi-ral v vzajemnem aretiranju, kajti, kakor rečeno, narod tam preko je politično dosti bolj zrel kakor pri nas in spoštuje državnega uslužbenca in njegovo uradovanje.

Tedaj pa — žuk žuk, žuk žuk — po ulici semkaj cela četa orožnikov! »Stoj!« in kakor pribiti postoje v široki vrsti za aretiranima tovarišema, da jima bodo v bran. Po drugi ulici pa — tk tk, tk tk — prihiti četa policajev in se naglo razvrsti za detektivoma. Z navdušenimi vzkliki je pozdravil narod te in one.

In že je zagrmel komandir orožniške čete: »Primate ju, kukavici jedni!« (namreč dva detektiva). A tudi poveljnik policijske čete ni sedel na zobeh: »Uхватite ju, svinji jedni!« (namreč oba orožnika), in sta se tisti hip spustili četa proti četi.

Pepetu se je stvar zdela silno imenitna, ves navdušen je bil in me je s pestmi suval v kolena in rebra.

Meni se je pa zdelo in sem rekel, da stvar ni tako ime-nitna, nego da je zoper katekizem, kajti da je oblast pravzaprav od Boga in so detektivi od Boga, orožniki pa takisto. In tudi paragrafi da govoré, da se ne smeš upi-

rati ne orožnikom ne detektivom — take stvari da se grdo kaznujejo z zaporom in z robijo in da še batin dobiš povrhu.

Pepe mi je moral pritrditi. Rekel je, da sem moder mladenič in da bolj moder niti mandril ni, tam kjer sedi. In je povedal, da je resnično bilo zoper paragraf, da so se oni, ki so bili aretirani, upirali aretiranim in da so jim tovariši še pomagali; zato da se je godilo čisto prav in po pravici, da so policaji napovedali aretacijo vsem orožnikom, kar jih je bilo, orožniki pa vsem policajem, in so aretirali drug drugega z besedami in dejanji in se je bilo bati takega konca kakor pri onih srditih dveh levih, ki sta drug drugega požrla in ni ostalo več od njiju kakor kosmata končka repov.

Halabuka je rasla, je dejal Pepe, in sta bili na lice mesta komandirani še pešadija in konjenica, vsaka s svojim generalom, in je rekel Pepe, da je pravkar dospel telegram, da sta generala, sivi junaški sablji, aretirala drug drugega, moštvo da je sledilo spodbudnemu njenemu zgledu, in da so sedaj iz Beograda brzojavili še po mornarico v Kotor, da pride in napravi red.

Ali ni to strašno? Kolikšna bo škoda le na gumbih in obleki! In koliko vrlih služabnikov domovine bo potem še paragrafiranih in zaprtih!

In je rekel Pepe, da je medtem zopet napočil sporazum in sta se pes in mačka v ministrstvu zopet pobotala in poljubila in da zdaj vkupe renčita nad generaloma in konjenico in pešadijo in policijo in orožniki in jim očitata, da jih je sama korupcija in nesposobnost, in bodo reveži na koncu koncev nemara še odžagani!

[Jutro, 6. junija 1926]

O zvonjenju in povesti

Ljubljana je po prevratu napredovala nezaslišano, zlasti kar se tiče zvonjenja, tega se ne da tajiti nikakor ne.

Jaz mislim, da slavno uredništvo iskreno pozdravlja sleherni napredek in da ne bo nenaklonjeno, da za kinom in za znamkami dá na razpolago predal svojega dragocenega lista tudi že zvonjenju.

Kajti je zvonjenje takisto važna javna zadeva . . . Modrijan bi morebiti rekel, da v primeru z večnostjo ni važna nobena stvar in tudi ne zvonjenje. Toda v primeri z večnostjo še marsikaj drugega ni važno in ni važen niti modrijan niti to, kaj da modrijan šteje za važno.

Modrijana tedaj ne gre upoštevati nikakor ne! Nego bi rekel jaz, da je važno to, kar ljudje štejejo za važno.

Ljudje pa gotovo štejejo zvonjenje za važno, drugače ne bi toliko zvonili: ves dan in polovico noči. In kakor rečeno, niso ti, ki zvone, nikaki modrijani, nego zasluži njih mnenje, da se upošteva.

Je pa zvonjenje drugič tudi javna zadeva, kajti zvoni se jako javno. Vsakdo mora biti vsak čas in v vsakem

položaju pripravljen, da posluša zvonjenje — tako javna ni skoraj nobena druga reč!

Zato, mislim, ima slavno uredništvo dovolj povoda, da zvonjenju posveti svojo pozornost in kos predala.

Z verske strani ne bo zadržka. Zvonjenje ne spada med verske resnice. Sploh žive tudi drugod verniki, ki niso nič slabši od ljubljanskih, kar se tiče vere, le da jim ne zvonijo toliko; pa jim vendar ni nikoder zapisano, da bodo za to kakorkoli prikrajšani na udobnosti zveličanja.

S te strani se gospodu odgovornemu ne bo bati paragrafov in potov in sitnosti in odgovorov in preklicev in zagovornikov in stroškov.

Zvonjenje ni verska reč, nikakor ne! Ampak bi rekel, da spada med kulturni pregled in prosveto, — tako rekoč med glasbo. Saj se reče, da zvonovi pojejo, in se govori o zvonov milem petju. Petje vsekakor spada med glasbo, razen če se morebiti vzame ono po enajstih zvečer.

Pa bi morebiti dali gospod urednik pisati o zvonjenju kar v predalu, ki ga že imate za kulturni pregled in za prosveto, in bi lahko pisal o njem gospod operni referent ali pa gospod koncertni referent, — ne vem, kateri ima več otrok.

Ali pa bi pisal jaz. Zdaj imam precej časa, ker smo duševni delavci v mezdnem gibanju zaradi delovnih ur —

premalo imamo delovnih ur, od teh ur dela ne moremo živeti nikakor ne! Čisto rad bi poročal o zvonjenju, otrok imam pa tudi precej. In bi potem prosil slavno uredništvo za brezplačni sedež. Vem, da za zvonjenje ni treba vstopnice. Toda se spodobi zaradi ugleda vašega dragocenjenega lista in sploh zaradi prosvete in kulturnega pregleda, da ima vsak referent svoj brezplačni sedež. Pa bi mi lahko dali kakršnegakoli — tudi za v kino ga vzamem ali cirkus: jaz nisem siten.

Kakor sami mislite!

In bi potem stalo v listu poleg opere in dravske muzike tudi še take beležke:

»Jutri v nedeljo od tretje do pete ure zjutraj pri Šenklavžu veliko zvonjenje z vsemi tremi v običajni zasedbi. Občinstvo se opozarja na izredni užitek!« Ali pa:

»Sinoči je od pol šeste do sedme zvečer za angažma debutiral v šentjakobskem zvoniku gospod I. I. iz mežnarije v Palovčah. Simpatični gost je višine obvladal igranje in se odlikoval po jako čustveni vokalizaciji, blesteči tremi in privlačni tehniki. Dokončno sodbo si pridržujemo do drugega nastopa.«

Tako bi se lepo budil in gojil v najširših krogih smisel za milo petje zvonov.

Bilo bi pa tako poročanje koristno tudi za imenovano panogo kulturnega pregleda in prosvete in za njen razvoj.

Kajti ne morem zamolčati, da ta panoga ni brez nasprotnikov v našem mestu, nikakor ne. To nasprotstvo se že pojavlja v listih in ne bi trajno moglo ostati brez škodljivih posledic za panogo.

Nasprotstvo ni načelno, o tem sem jako prepričan. Marveč je zvonjenje pravzaprav vsem pri srcu. Nasprotstvo se obrača le zoper način, kako se pri nas zvonjenje izvaja.

In je poglavitni kamen spotike repertoar.

Repertoar naših zvonov ni zadovoljiv. Kratko povedano: ta repertoar nima nikakšne linije. To je tisto! Brez linije ni dandanes nič. V politiki je potrebna, v ženski modi, pa je potrebna tudi v repertoarju.

Kakšen je repertoar ljubljanskih zvonov?

»Bom bom bom bom bom bom« in »bompalabompala« in pri nunah včasih »bamtatata — bamtata tata — bamtatata — bamtatata« — prosim, ali je to kaka linija? To ni prav nikaka linija! Niti najzagrizenejši privrženec sedanjega repertoarja ne more z roko na srcu trditi, da je to kaka linija.

»Bom bom« in »bompala« — ne rečem, enkrat se da poslušati in kratek čas. Toda vsak dan par ur in še ponoči in vso sezono in vse sezone samo to in nič drugega — tega ne prenaša občinstvo in se mu ni čuditi, da se upira.

Repertoar ljubljanskih zvonov je potreben jako temeljite reforme in linije.

Pri nas imamo obilno nadarjenih glasbenikov in so domačini od te strani mitnice — v tem pogledu ni pomislekov. Kaj, če bi kateri posvetil svoje sposobnosti zvonovom in bi ustvaril in sestavil zanje repertoar, takšen z linijo. In bi se morebiti razpisala kaka tekma z nagradami in predujmi — gotovo bi se kateri oglasil.

In ne vem, ali ne bi mogel in moral potem tudi naš konservatorij kaj pomagati, da bi se poleg repertoarja še tisto dvignilo. Čemur se pravi nivo (izgovori niveau!)? Da bi zvonjenje dospelo do prave umetniške višine in kulturne institucije s krizami in reprizami in režijami in recenzijami in finali in festivali in deficiti in sploh v modernem duhu s koncepti in upravniki in interpretacijami in razkošjem!

Ne le da bi bilo potem zadovoljno vse domače občinstvo in bi bili ponosni tudi oni, ki sedaj zvonjenju še nasprotujejo, nego bi zvonjenje utegnilo privabiti še nebroj tujcev v naše belo mesto, ki bi zavzeti občudovali zvonjenje in bi zavzeti občudovali nas.

[Jutro, 26. junija 1926]

Prešernove hlače

(LITERARNOZGODOVINSKA ČRTICA)

Kar se tiče pohujšanja, nikakor ne tajim pohujšanja, nego sem tudi jaz odločno zoper in jako.

Toda je treba ločiti, kaj je pohujšanje in kaj ni.

Npr.: prešuštvovanje. Prešuštvovanje je jako nemarna in pohujšljiva reč, gotovo da je. Toda — kaj je prešuštvovanje?

Lahov Nikec, ki hodi v šolo vkupe z našim najmlajšim, je povedal pri spovedi, da je prešuštoval. Star je osem let. V spovednici je sedel katehet in je dejal: »Oh, Nikec, kako si pa to storil?« Pa je Nikec skesano povedal, da je plezal na jablano, pa so se mu strgale hlače, da se mu je videlo belo meso, in je bil potem doma tepen.

Jaz mislim, da to ni bilo pravo prešuštvovanje. Moja žena tudi misli, da ne in da strgane hlačke osemletnega fantička še niso, kar se pravi prešuštvovanje in pohujšanje. Po malem katekizmu pa nemara res spadajo v prešuštvovanje.

Ali pa Jerelova Nelca. Pri spovedi so jo trdo prijeli, če je kdaj gledala kaj grdega. Sirota se je obotavljala z besedo. Pa le niso odnehali, slednjič je priznala in se zjo-

kala, da je res gledala grdo reč. — »Povej, kaj si gledala!«
— Ihte je zašepetala: »Drek!«

Ta reč resnično ni, da bi tajil, da je grda, in mi ni šla rada z jezika. Ne da se pa kratkomalo reči, da je tudi pregrešna in da je pohujšljiva.

Potem so nekatere reči, ki ob sebi ne morejo biti pohujšljive, ker so celo potrebne in koristne in se splošno uporabljajo; niti ni greh jih imeti. Ni torej reč pohujšljiva, pohujšljiva pa je beseda.

Kaka reč ima lahko več imen. Če ji rečeš tako, je pohujšljiva, če ji rečeš tako, pa ni pohujšljiva. Reč je ista, beseda pa različna — in je pohujšljiva, ali ni pohujšljiva.

Ali pa, če je beseda tudi pohujšljiva, toda ne zapišeš vse besede, nego par črk izpustiš in mesto njih napraviš pike — beseda ni več pohujšljiva. Pohujšljive bi bile potemtakem le nekatere črke — črke bi bile tisto, kar bi zaslužilo mlinski kamen okoli vratu in da se potopi v morje, kjer je najgloblje!

Ti preudarki niso kar tako, meni se zdijo jako zanimivi in vredni resnega in resničnega preudarka.

Lahko se tudi zgodi, da je beseda ob sebi pohujšljiva; pa vendar ni pohujšljiva, če je izrečena ali zapisana od posebnega človeka ali o posebni priliki ali v poseben namen.

Ako se vse to natančno premisli, pravzaprav nikdar ne moreš pod prisego izjaviti: to je pohujšljivo, to ni! Ampak morebiti je, morebiti ni — kakor se vzame.

Npr.: zadek. Zadek ob sebi ni pohujšljiv: v šolah se uči mladina, kakšen zadek ima ta kukec ali oni metulj, in če je otrok vprašan in gladko popiše zadek, je od učitelja pohvaljen in dobi dober red, srečni starši pa mu kupijo češenj ali sladoleda in mu dovolijo, da gre v kino.

So pa nekatera živa bitja, ki se njih zadek vendarle šteje za pohujšljivega in se ga ne uči šolska mladina in nimajo ne v šoli ne starši radi, da se o njem govori. Zlasti če zadku ne rečeš zadek, ampak ga imenuješ z drugo besedo, recimo z besedo, ki ima tako rekoč le tri črke. Zadek s tremi črkami se nekaterim vidi jako pohujšljiv in je pohujšanje za eno tretjino manjše, če srednjo črko izpustiš in na njeno mesto pritisneš piko. Za dve tretjini pa je manjše, če narediš kar dve piki in črko eno samo. Tako se nekaterim vidi.

Po mojih mislih pa je jako sporna reč, ali je imenovana kratka beseda sploh pohujšljiva.

Kajti ni prezreti nikakor ne, da je ta beseda javno natisnjena v ugledni knjigi, imenovani »Slovar«, ki jo je uredil velespoštovani gospod profesor Pleteršnik, jako dostojen in pohujšanju nasprotujoč gospod. Natisnjen je bil slovar na stroške rajnega knezoškofa Alojzija Wolfa. Tudi ta prevzvišeni gospod nikakor ne bi trosil de-

narja za besede, ki ne le niso koristne, nego so celo pohujšljive. In je slovar založilo in na svetlo dalo knezoškofijstvo, ki se nanje takisto lahko zanašamo, da ne bo na svetlo dajalo in zalagalo pohujšanja — na koga naj se pa zanašamo, ako se ne bomo mogli na knezoškofijstvo! In če je upoštevati, da se niti očesu postave ni zdelo potrebno, da zadevno besedo ustavi, prepove in prepreči in da jo v slovarju ali prečrta ali izbriše ali prelepi, kakor to brižno vsakokrat stori z resničnim pohujšanjem ne glede na trud in stroške.

Torej, — kakor rečeno!

Vse to sem moral povedati zato, da ne bi bilo potem kaj očitkov in mlinskih kamnov in morja zaradi literarno-zgodovinske črtice, ki jo bom sedaj povedal iz življenja doktorja Prešema, ki je bil jako ugleden in splošno priznan odvetnik in pesnik v Kranju. Sploh, koder se literatura pričanja in zgodovina, se neha sleherno pohujšanje!

In tudi ne želim, da bi bilo zoper imenovanega gospoda, ki ga že »črne te zemlje pokriva odeja«, kaj očitkov in mlinskih kamnov in morja! To bi me zelo bolelo. —

V Kranju tedaj, v tej prijazni metropoli naše divne Gorenjske, je imel doktor Prešeren svojo pisarno za pesmi in pravde in je bil daleč naokoli priznan in spoštovan.

Doktor Prešeren je bil odličen pesnik. Ves kulturni svet se je divil njegovi muzi, ki mu po pravici sedi nad glavo. Vendar ni bil ošaben, nego je živel, kakor žive drugi ljudje.

Tudi oblačil se je, kakor so se oblačili drugi ljudje.

Obleko mu je delal krojaški mojster, ki je videl veliko sveta, Pariz in Francosko in Švajca visoke gore, ki se mu je pa na stara leta vendar »ena se tebi je želja spolnila, v zemlji domači«, v Koroški Beli, rojstni svoji vasi, da se je naselil in vršil svojo obrt. Njegova igla je bila jako čislana.

Njegova potomka še živi. Od nje imam sledeče podatke in ji bodi na tem mestu izrečena prisrčna zahvala!

Imenovani mojster krojač je napravljaj obleko tudi našemu mojstru pesniku in se je zgodilo; nekoč mu je meril nove hlače.

»Gospod doktor,« je dejal, »zadovoljni boste, ozke vam bom naredil, take, kakršne sedaj nosijo hlače in so elegantne!«

Veliki pesnik pa mu je odgovoril: »Kaj elegantne! R. mora iti vanje!«

Kakor rečeno: R mora iti noter in dve piki! — je dejal. Toda je spregovoril besedo, kakršna je in brez pik.

Gospodična pa, ki mi je pravila zanimivi, širšim literarnim krogom doslej še neznani dogodek, se je dveh

pik pač poslužila: mislim, da zato, ker je izredno obzirna in se je ozirala name, na mlinski kamen in na morje, in ker nemara ni brala prej omenjenega slovarja.

[Jutro, 27. julija 1926]

Pretužna pesem o smešni zgodbi in zadovoljni njen konec

Če ne bi snoči bilo tistih nesrečnih ribic — oh!
Drugače ne bi bilo zapreke, čisto rad bi ustregel
uredništvu in bi spisal zgodbo, ki bi bila neusmiljeno
smešna — kratko rečeno; jako! Toda so bile snoči tiste
ribice in zdaj se bojim: ne bo šlo — ne bo šlo nikakor ne!

Smešna zgodba bi bila lahko silno smešna — oh!

Npr.: da bi kdo v lužo padel.

Nič ni bolj smešnega, nego če kdo pade v lužo: hiti,
predolge ima čevlje, novi so, noga jim ni vajena, pa se
spotakne in čof! v lužo, da na obe strani visoko pljusk-
ne blato. Okoli se pa zbira dobri narod in se mu iz srca
smeje — ho, ho, ho!

Take historije so jako lepe in priljubljene.

Gospod v luži je seveda hitel, ker se mu je mudilo —
brez potrebe ne bi bil hitel. Brez potrebe nikdo nikamor
ne hiti. Mudilo se mu je pa, recimo, na poroko.

Nekaterim se res preveč mudi na poroko, potem pa
čofnejo kamorkoli in imajo vruga. Gotovo se je tudi
gospodu v luži mudilo na poroko, kajti je imel nove čev-
lje in sploh: vsa obleka mu je bila nova. Zdaj pa je bil

moker in blaten od pete do glave, s šimi robčkom vred v levem zunanjem žepu in slavnostno cigaro v desnem znotraj. Pisal se je za Židana in je posebno smešno, če Židan ni židan, ampak osvinjan svine in je bila vrh tega luža taka, da je smrdela in si je vsa cesta tiščala nos, ko se je bil gospod Židan pobral iz luže in ni vedel, kam in kako.

In je v rokah držal velik poročni šopek — niti v luži ga ni bil izpustil, in je bil tudi šopek osvinjan in sploh ne-izrečensko smešen.

Takim rečem se izobraženo pravi situacija, občinstvo jih zelo ljubi in tudi kritika jih priporoča.

Ampak, če ne bi bilo ribic!

Povest bi lahko šla še naprej, da bi na vogalu stal policaj z bridkim krepelcem v roki. Stal bi, čul bi hrup in se ozrl. Kaj vidi? — Blatnega dedca s potlačenim cilindrom na glavi — gotovo ni bil brez cilindra, ko je hitel na poroko — za njim pa se vali veselo razgibani narod in navdušeno vzklika: »Živio, ženin!« »Živiooo!« — »Živela nevesta!« Živela!« — »Živio parfem!« »Živio!« in si tišči nos.

Tedaj se v policaju zbudi službena dolžnost in sveta jeza in odgovornost za javni red in sploh. Dvigne svoje krepelce, zastavi pot nesrečnemu gospodu in zagrmi kakor strela z jasnega: »V imenu postave — stoj! Maškare

so prepovedane in sploh javni sprevodi in demonstracije!»

Imel pa je policaj službeni nahod, da ni čutil smradu, sicer bi bil omedlel in bi potem povest nemara tekla drugače. Tako pa je samo kihnil. »Bog pomagaj?« se mu je odzvalo vse naokrog. V zahvalo je salutiral s krepelcem, nato pa aretiral gospoda Židana in ga ponosno ob živahnih ovacijah dobrega naroda tiral na stražnico.

Ta povest bi bila silno smešna in med brati vredna dvojnega honorarja. Toda mi smešne historije danes ne gredó izpod peresa niti ne za trojni honorar — temu so krive ribice. Tfej! Ribice jako škodujejo literaturi. — Oh, da bi kritika, ki je od Boga postavljena za jerofa naši literaturi, kaj ukrenila zoper ribice! Oh — za jerofa!

Gospod Židan me čisto nič ne zanima — mar mi je, ali je čofnil v lužo ali v zakon ali kamorkoli! Ni mi všeč, da mi prizadeva toliko — ne vem, kako bi rekel. Prav privoščim mu, da je izgubil nevesto.

Nevesti je bilo ime Bogumila Koštrun. In je čakala, koprnela in medlela, ker ni bilo ženina. Vse je bilo pripravljeno, pojedina in župnik in sladoled in blagoslov staršev in fijakar — le njega ni bilo, gospoda v luži!

Z gospodom župnikom bi se nemara stvar dala urediti in s fijakarjem, da bi se oba preložila na drugi dan. Toda sladoled ne čaka in razne ribice tudi nikakor ne —

fej jih bodi! Ribice mi ne storé dobro — in pljučna pečenka v omaki tudi ne, niti ne ocvrti piščanci.

Ne, pojedina se ni dala preložiti!

Pa ko se ni dala slaviti poročna pojedina z gospodom Židanom, ni gospodična Bogumila Koštrun odlašala, nego se je jadrno odločila in se pri tej priči zaročila z najboljšim prijateljem gospoda Zidana, ki je bil namenjen za druga pri poroki in mu je bilo ime Zvonimir Cafuta in so potem slavili zaročno pojedino, da niso v nič šle dobrote, in so na pojedini sestavili zaročno naznani-lo:

*Zvonimir Cafuta
Bogumila Koštrun
vljudno sporočata svojo zaroko.*

2.

Takšna bi bila ta povest in mislim, da bi bila dobra, če bi bila lepo na široko razpletena in s smešnimi besedami ozaljšana.

Toda sem snoči jedel ribice, moja duša je žalostna za smrt in ne morem pisati smešnih reči.

Sploh — kaj je smešno!

Nič!

Tudi povest ni smešna nobena!

Le nekaterim se nekatera zdi, da je, ker ne umejo povesti in ne vedó, da se povest ne konča tam, kjer se konča. Pravi konec povesti je vsak žalosten.

Npr.: gospod Zvonimir Cafuta in gospodična Bogumila Koštrun, zaročenca — mar sta vse veke do sodnega dne sedela za mizo kot zaročenca?

Čez trideset let, čez štirideset let, morebiti prej, morebiti kasneje jima je usojena bridka smrt. Umrla sta ali bosta — neizprosno! To ni veselo, ampak ravno narobe!

In ne le onadva, nego zapisani so kruti smrti tudi preljubi njuni starši in bratje in sestre, ako jih je kaj, in strici in tete, in če jima je Bog dal kaj poroda, tudi premili otročički jima so ali bodo pomrli, če ne prej, pa čez šestdeset ali sedemdeset ali osemdeset let. Nepregledna bo in mrka vrsta tužnih mrličev v njuni rodbini! In taka povest naj je vesela? Tužno, pretužno je to veselje!

Tfej! Malo se mi zdi, kakor da usodnih ribic niti nisem jedel, nego jih je jedel Pepe, ta ki sedi v uredništvu. Jaz sem samo gledal in natakal. V glavi imam meglo in ne vem, kaj in kako. Ako niso bile ribice, mar je bilo kaj drugega?

Strahovito je žalosten ta svet!

Tole pišem in bo natisnjeno in bodo brali v Ljubljani in v Celju in v Kočevju in v Moravčah . . . Pa naj pišem karkoli in kakorkoli, pravi in resnični konec mojega pisanja je ta, in naj je zapisan ali ne, da bo tudi mene prej

ali slej v svoje hladno krilo sprejela smrtna kosa. Kratkoterminalno in nič ne pomaga: umrl bom. Mar je to smešno?

In ako je kdo in se mu vidi moja smrt smešna, mar je smešno tudi to, da ne bom umrl le jaz, da boste marveč umrli tudi vsi, ki to berete, in bo umrla tudi vsa vaša žlahta in žlahte žlahta in žlahtine žlahte žlahta.

To nemara vendarle ni smešno! Kako ste čudni!

In še bodo umrli tudi oni, ki tole tiskajo, in njih žlahta in žlahte žlahta, in uredniki in urednice, odgovorni in neodgovorni, in poročevalci in poročevalke in vsa gospoda od Malih oglasov in vsi in vse — celo oni gospod bo umrl, ki mi izplačuje honorar.

To bo najbolj žalostno!

Ampak bo umrl — ni drugače!

3.

Tužna, joh, pretužna je smešna ta zgodba! Toda takšna je, kakršna je, in sem jo dal rodnemu sinu najmlajšemu, naj jo nese v slavno uredništvo in počaka na denar. Za denar naj kupi škatlico sode, soda mi je bila vir zdravja že marsikdaj, morebiti mi bo tudi to pot.

Toda zgodilo se je drugače. Slavno uredništvo je rokopis odklonilo. Izjavilo je, da ni rokopis ne za psa ne za mačko. Ta kruta prispodoba je bila doslej običajna le v trgovini z lesom — o, kako globoko je padlo nekatero

slavno uredništvo! In mi je mesto denarja poslalo urednika za bolezni in narodno zdravje, doktorja Gnido.

»Kakšnega hudiča pa pišeš?« je dejal in me potipal za žilo. Še sem mu moral pokazati jezik, kar sem rad storil, iskreno in iz prepričanega srca.

Potem je povedal, da sedaj ni več le urednik za bolezni in narodno zdravje, ampak hkratu tudi za slovensko slovstvo in podlistke.

Pričel mi je tlačiti trebuh in je dejal, da vsa naša kritika ni vredna piškavega boba. Sploh — kaj je kritika? Same besede so je, besede in vse so puhle in prazne. Še nobena kritika ni fige na cesti izpremenila v kepo zlata niti ne iz klopotca izvalila Šekspirja. Ampak je figa ostala figa, klopotec klopotec, Šekspir pa Šekspir. Niti tolikšne moči nimajo njene besede, da bi prekratki tenorist zrasel vsaj pol palca in preokrogla primadona shujšala za en lot. Naročniki da so se že naveličali kritikov in kritik. Če je stvar dobra — čemu jim bo kritika! Če pa je stvar slaba, dovolj da so jo čitali ali videli, čemu naj čitajo še poročilo o slabi stvari! Rajši naj kritik sam spiše kaj dobrega! — Tako mi je doktor Gnida razkladal svoje literarne nazore, potem pa izjavil: Kar da se mene tiče, moja otroba da ni v onem redu, kakršen se priporoča po sedanjem stanju moderne vede: skratka: slepič da imam neusmiljeno vnet, tak slepič, da mi seveda ne da s pridom pisati smešnih zgodb. Še danes in takoj da moram

v bolnico, da mi bridki nož reže v drob in odreže slepič ali kali. To da je vse in edino, kar se da in mora storiti v prid moji bolezni in narodnemu zdravju, a hkratu v prid slovenskemu slovstvu in podlistkom.

Poslušal sem in strmel, vdal se in ubogal in so me večje roke resnično še isti dan razparale in zopet zašile, oškrobile in zlikale, da sem bil kakor nov, in je bilo narodno zdravje in slovensko slovstvo zopet spravljeno v prejšnji tir, vse to zgolj po zaslugi zdravniške vede, dočim ni kritika ganila niti z mezincem leve zadnje noge in se je žalibog izkazala kot resnična pikra sodba doktorja Gnide o njej.

In sedaj je minilo štirinajst dni, pa se mi že zdi, da ni več ovir, da je smešna zgodba smešna in je pravzaprav celo jako smešna, še nevesta Bogumila Koštrun se ji je na veseli zaročni pojedini tako smejala, da je od smeha skoraj počila, ne dosti manj in je bil že drugi dan krst.

Toda Zvonimir Cafuta je bil mož in značaj. Pogledal je v pratiko in dejal, da gre ura prav in ni zameril nevesti.

Le zaročno naznanilo so spremenili, da se je glasilo:

*Zvonimir Cafuta
Bogumila Koštrun
vljudno sporočata svojo zaroko
in hkratu
rojstvo zdravega, krepkega sinčka.*

Zdi se mi: kdor ni preveč izbirčen in siten, se bo lahko precej zabaval ob tej zgodbi in se ji smejal. In se le čudim, da se je meni poprej zdela žalostna.

Ne bi bil verjel, da je tolikšen vpliv slepiča na slovensko slovstvo. To reč bi morali preiskati gospodje profesorji z univerze!

[Jutro, 17. oktobra 1926]

Roman dveh src.— Senzacionalna katastrofa. — Kdo je kriv?

Ljubila sta se jako in je celo izvedena gospa Marija Pričar izjavila, da se je v njeni več nego tridesetletni občirni, vsem zahtevam moderne higijene ustrezajoči praksi še ni primerila taka in tolikšna ljubezen, ki da opravičuje najlepše nade za bodočnost, pri čemer da se vdano podpisana Marija Pričar za vsak primer najljubše priporoča. (Zakotna ulica št. 9, II. nadstropje. Prosi se pozvoniti!)

Skratka — bil je par, ustvarjen za ljubezen: ona s flor nogavicami mesne barve, v nogavicah pa tudi nikakor ne brez — on takisto poln kreposti in idealov in vseskozi zaveden. Marsikatero oko se je oziralo za njima in si mislilo: Bog ve, ali jo bo vzel!

Toda on je bil vzvišen nad slehernimi dvomi in sploh značajan, kar se tega tiče. Ob svečani polnočni uri v tihi kamrici ji je trdno obljubil in prisegel s polno paro, da zakon nikakor ni izključen. Ampak baš nasprotno. Med državno osobje da spada, zakon o državnem osobju pa s tega in tega dne, obnarodovan v »Službenih Novinah« Kraljevine SHS, številka toliko in toliko, izdanih tega in

tega dne, v prilogi številka toliko in toliko, ukazuje v členu tem in tem, da uživa državno osobje po preteku treh let stalnost. Zakon drži kakor skala: na tej skali da bo sezidana zgradba njegove in njene bodočnosti! Eno leto da je že minilo, naj mineta še dve, pa si bo lahko ustanovil domače ognjišče — tedaj se bo videlo, ali je mož beseda ali je mož figa. Do tedaj pa naj ona nikar ne bo sitna ob svečani polnočni uri.

V verni ljubezni so jima potekali dnevi, tedni, meseci. On je navdušeno služil noč in dan in s polno paro.

Sleherno prosto minuto je žrtvoval, le da mu prej potečeta leti nestalnosti. Ona pa enako. Njeni beli prstki se niso ozirali ne na levo ne na desno, nego neumorno vbadali urno šivanko in vihteli svetle škarje, pripravljala si je poročno opremo.

Preteklo je prvo leto, potekalo in poteklo je bridkega čakanja drugo leto. Ljubeči par si je sedaj oddahnil. Najel si je skromno domače ognjišče, obstoječe iz sobe s souporabo kuhinje in še si je on izprosil za poroko potrebni predujem.

Tedaj pa je nenadoma kakor z jasnega neba počil glas: Čestiti gospodje narodni poslanci so državnemu osobju ukinili stalnost!

Poraznega učinka te novice ni da bi ga popisalo pero.

On je krilil pesti in se rotil, da mu je stalnost zajamčena z zakonom in da je ni moči ne tokraj ne tam preko,

ki bi mu stalnost mogla zopet ukiniti. In se je sploh jako nespodobno izražal o čestitih gospodih narodnih poslancih in jim dajal priimke, da si grših ne dajejo niti ne sami gospodje narodni poslanci drug drugemu. Take priimke je najodločneje obsojati.

Ona je medlela. Grenke solze so ji lile iz lepih oči, grenki očitki so se ji usipali iz sladkih ust. Oh, je ječala, oziroma je ječala »joj«, kajti bila je Štajerka, zakaj da ni raje hodila z drugim, deset da jih je imela na vsak prst, vsi so bili bolj stalni in bi bila lahko sedaj že gospa! Kdo ji povrne leta, kdo ji da drugega ženina, kajti kdo bo maral tako, ki je bila že dve leti zaročena — saj se ve, kako je s tako!

Z mrkim pogledom jo je poslušal.

Ona pa je nadaljevala, joj, kaj da bo sedaj z njeno opremo. Naštela je vse, kar si je napravila in nabavila in so bile to jako izobražene reči, ki jih moje moško pero ne bi znalo popisati brez prijazne pomoči modnega salona »Majmun«. Pristrčna mu hvala!

Napravila in nabavila si je bila razočarana nevesta: tri ducate promenadnih srajc z zaokroženo tlakovanimi motivi in rdečkastorumenimi kvačkami klasične oblike;

dva ducata večernih srajc s plisiranim boxcalfom in angleškim šivom;

tri ducate finih hlačk, bogato vezenih s five o clocom in brezalkoholno borduro;

dva ducata modnih zadnjikov, šitih z živim robom in verižno pentljo in okrašenih s frikasiranimi pilastri.

Prosil sem modni salon, naj malo počaka, da ne bo pravopisnih pogreškov in sem ga vprašal, kje da so ostali robci.

Modni salon me je dobrohotno poučil, da robci ne spadajo v moderno opremo, ker da smrkelj sploh ni več v modi pri damah. — Kakor že omenjeno, modnemu salonu bodi na tem mestu izrečena najiskrenejša zahvala!

Nesrečna mladenka pa je tarnala naprej, kaj da bo s srajcami in hlačkami, ako pridejo iz mode in se bo hodilo brez, in kaj bo z njenmi dolgovi po prodajalnicah in salonih. Glasno je zaihtela in izjavila, da brez milosti zahteva povračilo vse škode in da tudi svoje ljubezni ne pušča zastonj in da zahteva za vsako leto dva tisoč dinarjev, to je skupaj štiri tisoč in je dovolj poceni.

Tako se je pretresljivo končala ljubezen dveh mladih src!

Javnost je vztrajno razburjena in zahteva jasnega odgovora: Kdo je kriv?

Policija dela s polno paro in policijski pes še časa nima za gorko žlico. Iz občinstva se čujejo najrazličnejši glasovi. Nekateri s prstom kažejo na državo, država da je kriva, ker z zakonom o nestalnosti krši zakon.

Toda s prstom kazati na koga, sploh ni spodobno.

In država tudi ni, kakor je kdo drug.

Če se pogodi kdo drug, ga pogodba veže. Ako se ne drži pogodbe, ga lahko tožiš in bo obsojen in bo moral plačati še odvetniške stroške, kar ni le zoprno, nego tudi sramotno. Če kdo drug koga vzame v službo in mu obljubi: čez tri leta bo služba stalna, — si potem ne more premisliti in čez tri leta reči: nak, služba ni stalna!

To ne bi bilo pravično, ne bi bilo pošteno in bi ga sod-nija lepo pogledala, kaj da misli in da svoje besede ne sme nikdo požreti.

Nikdo, razen države.

Le država, ta jo sme. Toda je ne požre drugače, nego če ji to dovoljuje zakon. Če ni zakona, ki bi ji dovolil, da jo požre, je ne požre, nego se najprej naredi tak zakon in jo požre šele potem. Brez zakona ne požre država ne zloga svoje besede, ne črke ne pičice. Nič brez zakona!

Tako gre vse po zakonu.

Zato se nima nikdo nič pritoževati ali celo kazati s prstom.

Nekateri ljudje tega nočejo razumeti in se kregajo:

Kdo da naj se zanaša na zakone? Kdo naj še vstopa državi v službo, ako država lahko vsak hip sebi v prid, uslužbencu v kvar izpremeni zakone in službene pogoje in jih tudi resnično izpreminja? Kdo naj potemtakem še veruje besedam države in jim zaupa?

Ljubi bratje — koliko se državi lahko verjame in zaupa, je čisto drugo vprašanje.

Rabelj iz Sarajeva na primer ne gre nikamor opravljat svoje službe, ako vnaprej ne dobi plačila. On ne veruje, on ne zaupa. Že ve, zakaj ne.

Toda tukaj ne gre za to, ali in koliko je državi verjeti in zaupati. Nego gre le za stalnost in nestalnost in ali je nestalnost zakonita.

Kar se pa tega tiče, je stvar, kakor rečeno, taka: stalnost je bila zakonita, nestalnost pa takisto. To pa je poglavitno.

In sploh ne smemo biti sitni: zakaj naj bodo stalne baš državne službe, ko ni stalna pri nas nobena druga stvar, ne zakoni, ne vlada, ne politika, ne programi, in je stalna edinole — splošna nestalnost!

[Jutro, 23. decembra 1926]

O poplavam in špinači

Vprašali so me, zakaj sem baš jaz tisti, ki nič ne piše o vremenu, nego križem drži pero in črnilo — zdaj pa imamo katastrofe in hudiča!

Toda ni moja krivda. Kako naj sem pod svoje pero vzel vreme, ko sploh nisem vedel, da ga imamo!

Kajti so sedaj jako strogi nazori zoper nedostojno nošo in zlasti zoper gole noge. Primerilo se je pa desnemu mojemu čevlju, da je pokazal globoko dekoltirani palec. Taka noša je resnično zelo nedostojna. Zato sem nedostojni čevelj sezul in ga poslal v čevljarno, naj ga popravijo! In sem na čevelj lepo čakal doma, kajti sem državni upokojenec in imam čas.

Čakal sem in čakam še sedaj in je tega že več ko štiri-najst dni. V čevljarni so dejali, da ne utegnejo, ker morajo nujno pisati reklame — najprej da je reklama, potem šele pridejo čevlji! — Brez čevljev pa nisem mogel z doma. Doma ni bilo nič vremena, zato resnično nisem vedel, da je vreme.

Le ljubljena mi žena je parkrat omenila, da špinači ni treba prilivati, ker ji priliva ljubi Bog.

Pri nas namreč silno snemo špinače. Špinača je naš vsakdanji kruh. Špinača je sploh izredno zdrava in priporočljiva jed.

In premišljujem včasih, kako je to: Vse, kar je zdravo in priporočljivo, je zanič!

Npr. zdravila. Zdravila so jako zdrava in jih močno priporočajo zdravniki in koledarji. Toda ne vem, ali se tako godi le meni — meni se zde zdravila jako zanič.

Ali pa tudi knjige. Tiste, ki so priporočene, da so zdravo berilo, ne rečem, da niso. Ampak so zanič.

Nasprotno pa: vse, kar je dobro, je obrečeno, da ni zdravo!

Morebiti je to tako urejeno zaradi pokore za naše grehe — kdo ve! Grešniki smo res veliki . . .

Torej špinače pri nas dosti snemo, prvič, ker je jako zdrava in priporočljiva, drugič pa, ker raste sama in je ni treba kupovati. Imamo namreč na Mirju parcelo — o tej parceli tudi še nisem nič pisal, morebiti bom drugič kaj več.

Na tej parceli jako bujno uspeva špinača in bi lahko, kar se tiče špinače, sprejeli še kakih šest abonentov na zdravo domačo hrano — špinača je silno zdrava jed, kakor rečeno!

Razen špinače je naša parcela jako plodovita tudi še na preslici in polžih. Ondan jih je žena v škatlo nabrala

osemindevetdeset. Mislim, da se zaradi špinače shajajo polži na parceli, kajti je špinača resnično jako zdrava in priporočljiva.

Pri tej priliki si usojam vprašati cenjene gospodinje za svet, ali in kako bi se dala morebiti tudi preslica koristno porabiti za priboljšek v skromni meščanski prehrani uradniških krogov.

Za dober nasvet ne bi bil nehvaležen. Drage volje bi ustregel cenjeni svetovalki, recimo: s polži! Prej omenjenih osemindeset je žena s škatlo vred pustila kar v Zvezdi na klopi — naj jih vzame kdorkoli! Pa jih je še dosti na parceli. Morebiti bi se dali porabiti tudi v kak dobrodelni namen. — Moja žena je narodna dama in bi bila pripravljena . . .

Kar se torej tiče špinače, je žena parkrat pač omenila, da jo zaliva ljubi Bog. Da je pa kako vreme, tega, kakor rečeno, nisem vedel.

Potem pa mi žena nenadoma pove, da bo treba jesti še več špinače, ker nam bodo znižali draginjske doklade. Moja žena je olikana: bere časopise in sploh — kadar dela na parceli, ima na nogah galoše.

Začudil sem se: kako? da nam bodo doklade znižali, in to zaradi špinače? Mar iz ozirov na narodno zdravje?

O ministrstvu za zdravje sem že slišal, da je jako brižno in da ne mine dan, da ne bi spisalo kakega pravilni-

ka. Pa sem mislil: sedaj smo dobili pravilnik še za špinačo! Ne rečem, da sem bil baš navdušen zaradi špinacije; ponosen pa sem vendar bil na naše zdravstvo in na cvetoče blagostanje naše države, kar se tiče pravilnikov.

Žena pa je rekla, da ne, ampak da nam je doklado opustošilo vreme. In je povedala, toda je vse lepše in natančneje razložila, kakor znam jaz, da so narasle Donava in Drava in še druge reke v geografiji. Razdrle da so nasipe in poplavile vesoljnemu uradništvu draginjske doklade — neštete da so žrtve!

To se mi je zdelo silno čudno in nezaslišano.

Rekel sem, čemu se norca dela iz mene.

Toda je odgovorila, da ni take volje, da bi se, in mi je pokazala novine: res ondi je stalo vse to zapisano!

Te stvari ne razumem.

Kako je to? Ali so sedaj uradniki odgovorni za vreme? Svoj čas je vreme spadalo v področje častite duhovščine, pa še nisem bral, da bi bil za vreme izdan nov pravilnik, ki bi z njim bilo vreme odvzeto častiti duhovščini in preneseno na posvetno oblast.

In potem, ali smo uradniki krivi, da se niso popravljali nasipi?

Nekateri so morebiti res krivi. Dobro, tem naj se lahko vzame draginjska doklada in naj se jim vzemó povrhu še avto in palače in ženske in zarade!

Nas drugih pa se nasipi ne tičejo. Mi drugi jih sami od sebe in brez ukaza nismo mogli popraviti. Če bi bili dobili ukaz, dobro, pa bi si bili delo razdelili in bi bil vsak čisto rad eno uro ali dve preko uradnih ur popravljaj nasipe in ne bi bilo poplav. Ne bojimo se dela. Toda se nam ni ukazalo!

In sploh ne vem, v kakšni zvezi so uradniške plače z vremenom in ali bodo v zvezi ostale. In ali naj je uradništvo odgovorno ne le za poplave, nego tudi za druge ujme, za kugo in potres! Kadar pa ne bo povodnji, ampak bo nebo lepo in dobičkanosno, ali bodo takrat plače zvezane z vremenom in bodo uradnikom zvišane, nižjim za pet odstotkov, višjim za trideset odstotkov.

To je bilo treba pojasniti in naj bi se o vsem tem napisal kak pravilnik — morebiti bi ga napisalo ministrstvo za zdravje, tam znajo tako reč.

Tako sem rekel in ni dosti manjkalo, da nisem bil hud.

Pa me je žena pogledala in dejala: »Počakaj! Tukajle stoji še natisnjeno, da bo po vsej kraljevini organizirana velikopotezna akcija s predsedniki in narodnimi odbori in damami in sploh, vse v prid onim, ki so prizadeti po poplavah.«

Potolažil sem se. Ako je tako, pa dobro? Čemu nas potem razburjajo? Če se bo za nas, ki smo najbolj prizadeti po poplavi, pridno nabiralo, morebiti še več dobimo,

kakor smo imeli poprej. In sem rekel ženi, naj gre tudi ona v odbor za narodno damo.

Jaz ne morem, razumete, dokler nimam desnega čevlja!

[Jutro, 31. decembra 1926]

O bolhi, bacilu, kralju Davidu in drugih kočljivih vprašanjih

Nobene reči ni na svetu, da bi bila na svetu samo zaradi sebe. Oh, kako je to res! Resnico te resnice sem premišljal te dni po praznikih, ko me je od praznikov bolel trebuh in nisem bil za drugo. Sleherni reči na vesoljnem svetu je namenjen višji namen, le človeška glava je včasih nerazumna.

Npr. vzemimo umetnost. Nekateri umetniki so včasih mislili, da je umetnost samo zaradi umetnosti. Toda so se skesali in odnehali in so napravili božični semenj po znižanih cenah.

Ali pa če vzamemo bolho — tako je majhna, skoraj ni vredna peresa. Toda smo se učili v šoli: tudi bolha služi višjim ciljem, ustvarjena je v spodbudo lenim deklam, ki bi se drugače do južine valjale na slami, grdobe grde, in se ne ve, kdo bi potem kuhal južino, ko gospa vstanejo šele ob pol dvanajstih!

In vzemimo še moj trebuh! Lahko bi kdo vprašal:

»He, kje tiči v trebuhu višja modrost, da ga zvija, he?« in bi se posmehljivo namrdnil. Toda brez skrbi! Tudi trebuh ne boli zastonj in kar tako. Nego če ne bi bolel,

ne bi moje pero premišljalo te reči in je ne bi zapisalo, in tako ima res vsaka stvar svoje pametne vzroke in cilje, le poiskati jih je treba.

Pa me resnično veseli, da je sedaj še za davek postalo očitno, čemu da je in kakšna mu je višja naloga.

Davek ni zaradi davka, nikakor ne; tudi ne zaradi budžeta in kanonov in kredita — to so samo posvetne nečimrnosti.

Nego je prišlo na dan, da je davek zaradi neumrjoče duše, v prid njenemu večnemu zveličanju in zato, da se zatira greh.

To je tisto. Obdavčen naj bo greh! Davka se boji vsakdo, pa se bo vsakdo bal tudi greha, ko bosta oba eno: greh in grešnik. Čim hujši bo kdo grešnik, tem večji mu bo zapisan davek in se bo potem videlo v davčnih bukvah, kdo je najhujši grešnik, in bo vsakogar sram, da bi bil, in bo vsakdo skušal, da ne bo. In bo potem raj.

Tako bo davek jako hvalevreden vzgojitelj in tako rekoč nove sorte katehet.

Seveda, ali se bo davek še naprej pobiral na davkariji, ali pa bodo odslej pobirali v spovednicah, se ne ve. Greh je raznovrsten in ni vsakdo tako podkovan v grehu, da bi vedel, ali je ali ni in pod katero tarifo spada.

Nekatere reči so v nekateri škofiji greh, koj čez most v drugi pa niso. Ali so danes greh, jutri pa niso.

Npr. piše Valvasor, da so njega dni šteli ljubljanski gospodje jezuitje za smrtni greh kopanje in plavanje, in je celo Janez Jakob Haller, ki je bil baron, pri spovedi dobil »suho«, ker je preplaval Dravo, da uide Turkom. Sedaj kopanje in plavanje ni več greh, kvečjemu če je v Retečah.

Pač pa sedaj ples jako spada pod greh in davek. V starem testamentu je kralj David lahko brez davka in greha plesal pred skrinjo zaveze. Danes, kdor bo hotel plesati pred skrinjo zaveze, ne mezinca na bedrih ne bo smel vzdigniti brez oblastne bolete ali banderole — zdi se mi, da ga ne bo smel.

To so jako težke in izobražene reči.

Ali pa naš najmlajši — zadnjič je povedal in ga je očitno bilo kar groza: sošolec iz II. a da je na veliki petek kožo jedel s prsta, ker se mu je lupila pri nohtu. In povrh da se je ugriznil še v jezik! — Rekel je naš najmlajši, da se boji, da imenovani sošolec ne bo videl nebeškega kraljestva, nego bo krvave mačke lizal na sodni dan.

Ne vem, kolikšen bo davek za takšno reč. Ne verjamem, da bi bila ta reč v katekizmu dovolj razločno razložena. Pa se mi zdi, da ji tudi gospodje na davkariji ne bodo kos, razen če se bodo odslej šolali v lemenatu.

Ali pa zaradi bacilov. V naši družini imamo skrbno teto, ki bije neugnan boj z bacili. Naši otroci so žalibog drugačni. Ne le bacilov ne zatirajo, nego še gojé jih v

bohotnih kulturah po rokah in na licih. In vsako jed, preden jo nesó v usta, če le morejo, jo najprej povaljajo po rokah in zabelijo z bacili. Pravijo, da so bacili dobri. Skratka: bacilov se ne bojé. Pač pa se bojé greha in je tako prav. Pa so se jim zaradi greha zbudili pomisleki in so vprašali teto, ali so bacili mesna jed, da se bodo zanaprej bacilov vzdrževali ob petkih in zapovedanih postnih dneh.

Kdo ve, kako bi davkarija razsodila to reč zastran bacilov! Mislim, da bi jo razsodila tako, kakor bi kazalo, da bo več davka.

In sem jako radoveden, ali bo tudi kleveta šteta za greh in nestrpnost in korupcija in korito — ti davki bi nesli precej.

To so jako kočljiva vprašanja in so tudi zanimiva in ne rečem, da se moje pero ne bo še kdaj pečalo z njimi, kadar bi se primerilo, da ga bo zopet bolel trebuh.

Vsekakor je želeti, da bo novi davek rodil zaželeni sad in bo čimprej iztrebljen greh in z grehom davek — zato smo vsi.

Morebiti moje pero še doživi srečni čas, ko bo stopil gospod blagajnik pred gospoda predsednika in mu navdušeno javil: »Gospod predsednik, nič več ni greha! Jutri je prvega in ne vem, od kod vam naj izplačam mesečno nagrado — ni piškave pare ni v blagajni, hvala Bogu!«

Pa bo tudi gospod predsednik precej navdušen in bo ukazal nov davek in se boijm, ko ne bo greha, ga bo ukazal na dobra dela in druge krščanske čednosti. Kajti — bo dejal — čednost gor, čednost dol — brez davka se ne da živeti!

[Slovenski narod, 7. januarja 1927]

Najlepša Ljubljanka

Katera da je, o tem se bo glasovalo, in bo najlepša ona, ki bo dobila največ glasov. Ta bo najlepša, pa naj je najlepša ali ne. Kajti za lepoto ne bo odločilna mera lepote nego mera glasov. Temu se pravi »demokratsko načelo« in pomeni demokratsko načelo neizrečenski napredek v javnem življenju. Včeraj še ni bila najlepša Ljubljanka, danes pa je, a je to storilo glasovanje! Glasovanje je tisto, kar odpira vsaki osebi, brez ozira na stan, neprecenljivo možnost, da postane najlepša Ljubljanka. To je resnično demokratsko in lepo.

Ona, ki bo najlepša, kako jo bodo zavidale prijateljice! Temu se pravi moralčni uspeh.

Pa tudi gmotni ne bo izostal. Že se ji obeta nagrada: pet kil čokolade, dve kili mila, tri dekagrame obleke za ples in umetniško zasnovan dekret.

Upam, da bo dekret držal. Upam in želim, da bo. Ne ve se pa ne, če bo. V sedanjih razmerah se sploh nič ne ve. Bile so še lepše osebe, pa so bile nepredvidoma odžagane in reducirane. Zato ni izključeno nikakor ne in se lahko zgodi, da bo tudi najlepša Ljubljanka na

mah razrešena svojega položaja in bo prišel na njeno mesto in bo postal najlepša Ljubljančanka kak radi- bodisi čevce, bodisi kal ali karkoli, kakršen bo pač takrat pihal režim.

Nič se ne ve in sem zato svetoval svoji ženi, naj se ne udeleži tekme. Jaz se je tudi ne bom.

Sploh je taka tekma jako kočljiva stvar, ali, kakor bi rekli bratje onkraj Sotle, »škatljiva«. »Škatljiva« namreč pomeni »kočljiva«. V našem primeru bi »škatljiva« hkratu bila dovtip. Kajti zakaj?

Damam nekateri pravijo škatle. Zato bi bila ta tekma škatljiva tekma v dvojnem oziru, prvič, ker je kočljiva ali škatljiva ob sebi, drugič, ker se tiče dam ali škatel.

Zdi se mi, da dovtip ni preslab, a se lahko pove tudi v damski družbi. Žaljiv ni: saj škatle niso le stare, ampak so tudi mlade in lepe in nežne in dražestne; škatle so sploh raznovrstne in se jim lahko tudi reče karton ali etui ali bonboniera ali kasete — to gotovo ni žaljivo!

Kakor rečeno, vprašanje zastran najlepše Ljubljančanke je jako kočljivo ali škatljivo.

Ena bo izbrana za najlepšo Ljubljančanko in bo dobila nagrado. Dobro! Toda kaj bo potem z njo? Zgolj od ene čokolade in od mila ne bo mogla večno živeti!

Narobe! Bojim se: ako ima službo, jo bo izgubila; ako je pa nima, je gotovo ne bo dobila, vsaj ne, dokler bo najlepša. Pri službah vedno odločujejo tudi »milostive«

in razumem stališče »milostivih«. Ako bi jaz bil milostiva s tisto pametjo, kakršno milostive imajo, jaz tudi ne bi trpel v službi lepše od sebe ali celo najlepše v Ljubljani. Tolikšna lepota je razžaljiva za vso okolico!

In potem še to: kakšna bi sploh morala biti služba, da bi bila najlepši Ljubljančanki primerna za njeno lepoto in da lepoti ne bi kaj škodovala? Skoraj mislim, da ne bi bila najlepša Ljubljančanka za drugo nego kvečjemu za Jakopičev paviljon. Namreč, če jo bodo vanj sploh sprejeli, ko je sedaj nova umetnost in lepota ni več lepota, ampak je sedaj lepota čisto drugačna.

Ta vprašanja so kočljiva in bi morebiti bila za najlepšo Ljubljančanko najprimernejša nagrada dedec, seveda tak, da bo v vsakem oziru dobro podkovan.

Kdo ji pa bo preskrbel dedca, kdo ga podkoval?

Ali je naša javnost preudarila vsa ta vprašanja? Ali je preudarila usodnost teh vprašanj?

Ljubljana je njega dni že imela slično tekmo, ki se je končala klavrno.

Zgodba one tekme nam je ohranjena v arhivu mestnega magistrata in je vredna, da jo obudimo v spomin.

Od nekdanj lepe so Ljubljančanke slovele — pravi naš vir — a lepše od Urške bilo ni nobene. In ko je bila potem razbobnana tekma, kdo drug je dobil prvo nagrado, sijajno plesno toaleto? Nihče drug, marveč Urška. To pa ji je postalo usodno.

Lepota ji je stopila v glavo. V mrežo svoje lepote je lovila mladeniče in možake. Mislila si je ošabno in govorila: nisem tako neumna, da bom najlepša Ljubljankica, pa da bom le za enega samega! Za enega samega resnično ni vredno biti najlepša!

Toda konec je bil drugačen.

Tekmovalkam v čast je priredil magistrat veliko zabavo.

Na Starem so trgu pod lipo zeleno trobente in gosli in cimbele pele in vabile na ples. Urška pa, mogočna v priznani in potrjeni svoji lepoti vsakemu plesalcu odreče. Celo Prešerna se brani, dasi je imel sijajne izgleda, da po smrti postane imeniten. Ona pa je vihala nos in dejala, zanjo da ni in da ga je zanjo vse premalo v škornjih.

Slednjič se ji je približal korenjak. Široke je imel hlače in silne brke. Z vljudno kretnjo se je obrisal ob rokav, lično se ji je priklonil in dejal, da je odtod, kjer Donava bistra pridruži se Savi, in je to povedal v cirilici. In še ji je rekel, da je od njene lepote zaslišal davi in da jo vabi na ples; potem pa naj bi šla z njim in ji bo preskrbel službo za kinozvezdo ali nočno kasirko ali kaj takega.

Podala mu je roko. Urno ta dva sta po podu zletela. To videti, drugi so vsi ostrmeli.

Godcem pa, godcem so roke zastale, trobente niso glasova več dale, ker jim tuji mladenič ni bil vrgel na

boben običajnega tolarja, nego je izjavil, da nema bu-
džetarne možnosti.

Lepi Urški je tesno utripalo srce, dejala je: »Ah, majh-
no postojva, preljubi plesavec, da jaz se oddahnem, da
noga počije!« in ga je vprašala, iz kakšne da je hiše in ali
mislil resno.

Tuji plesalec pa se je divje zagrohotal, da »ima vreme-
na« in je pri tej priči povzročil silovito neurje, poplavo
in vremensko katastrofo, ki je tedaj dvignila obilo pra-
hu v javnosti.

Lepe Urške pa ni videlo več nobeno oko, nobeno uho.

[Jutro, 30. januarja 1927]

»Revije«

Mislim, da se jim pravi tako in da je zanje dobra letina. Za druge reči ni, za revije pa je, vsak hip katera požene in mi jo potem prijazno pošljejo po pošti.

Staremu človeku dobro de prijaznost, da se ga še kdo spominja, in sem jako hvaležen.

Mislim, da se ne motim, da se te reči, ki mi jih prijazno pošiljalo, imenujejo revije. Tiskani zvezki so ali sešitki ali snopiči in so notri tiskane kritike in socialne razmere in sploh vsakovrstni nazori onih gospodov, ki revije izdelujejo.

Kakor rečeno: kadar izide taka revija, me počasté in mi jo pošljejo. Gospodom sem jako hvaležen za prijazno pozornost, zapisana imam njih imena, in če bi se pripetilo in bom jaz naredil kako revijo, sigurno se bom revanžiral. Pri Bogu ni nič nemogoče, vem pa tudi, kaj se spodobi.

Kar se pa tiče branja, je pač taka, da ne berem ne teh revij.

Mislim, da ni da bi jih moral. Mislim, da kaj takega ne ukazujeta ne ustava ne zakon o tisku. Mislim, to je jasno.

Pa vendar lahko nastajajo nespোরazumljenja. Lani npr. so mi pošiljali neko rdečo revijo — ne vem, kaj je bilo notri. Kajti je nisem čital, prvič, kakor rečeno, ker spoštujem ustavo in zakon o tisku, drugič, ker sploh ne utegnem, ampak moram skrbeti za ženo in štiri otroke. Tudi mi je svetoval zdravnik, naj štedim svoje duševne sile, ki so itak že bolj pičle. To se mi pozna na telovniku. Kadar si zapenjam telovnik, vsakikrat mi navzkriž hodi z gumbi, ali je na koncu eden preveč ali eden premalo — včasih nisem bil tak in ni to dobro znamenje.

Gospodje od rdeče revije so mi torej prijazno pošiljali rdečo revijo, konec leta pa so mi poslali račun, da sem jim dolžan naročnine 70 Din, in me opomnili, da jo plačam v osmih dneh, sicer da me bodo izročili odvetniku.

Z odvetniki ne maram imeti posla in sem plačal. Trda mi je šla za denarje, nisem vedel, kje bi si jih odtrgal; slednjič sem se odločil in sem naročil krojaču da mi naredi nove hlače za sedemdeset dinarjev krajše. Toda — plačal sem.

Ne želim si pa več takih nespোরazumljenj, kajti mi nove hlače segajo komaj do kolen, kar ne vem, če ustreza zahtevam Bonega tona!

Ko so mi torej letos zopet pričeli pošiljati novo revijo, tako v zelenem ovoju, sem bil previden in je tudi žena rekla, naj bom, ker čisto brez hlač me policaji ne bodo gledali po cestah. Sklenil sem, da prijaznim gospo-

dom od zelene revije položaj razjasnim, da ne bo neljubih nespোরazumljenj.

Najprej sem zeleno revijo čital. Podnevi nisem mogel, podnevi imam dovolj opravila za vsakdanji kruh, čital sem zvečer.

Žena bi se po večerji rada razgovarjala z menoj, kaj ta pravi in kaj ta. Rekel sem: »Ali ne vidiš, da berem revijo?« Nato je vzela aspirin in šla v posteljo. In otroci so morali biti tihi in niso smeli skal igrati na klavirju in vaj — zamudili so eno lekcijo ali dve.

Toda kar mora biti, mora biti in sem revijo prebral. Potreboval sem za branje pet večerov in bi jih bil potreboval še več, pa sem bil izpustil štiri strani — polne so bile samih števil in je bilo povedano, da so tiste številke statistika.

Prebral sem revijo in se na svoje oči uveril in lahko sedaj z mirno vestjo izjavim, da ni z moje strani prav nikakih pomislekov zoper revijo. Z nobenega stališča nič pomislekov, ne z moraličnega ne s pravopisnega, in jo naj gospodje mimo izdelujejo naprej. Moja oseba naj ne bo njihovi reviji prav nikakšna ovira! To podpišem z vsemi štirimi.

In ne le to! Ako gospodje morebiti žele, da bom njihov list, tako rekoč revijo, čital tudi še v naprej, sem drage volje pripravljen tudi v to.

Seveda — čisto zastonj ne.

Nego me oziri, ki sem jih rahlo že omenil, silijo, da bom za čitanje zahteval nagrado. Pošten sem in povem to kar od kraja; ne pa, da bi čital in čital vse leto, potem pa koncem leta nenadoma poslal račun in zagrozil z bridkim odvetnikom! Meni se kaj takega ne bi zdelo prijazno.

Oficial Nace je moj prijatelj in sem ga vprašal, kaj misli, koliko naj zahtevam, pa mi je sestavil račun, kolikor bi znašal za vsak zvezek ali snopič, in je dejal, da je račun po tarifi.

Račun se glasi:

Prejmem list	Din 1.—
Ga prerežem	Din 1.—
Ga čitam pet večerov po tri ure, vsaka ura po Din 80.— vkupe	Din 400.—
10% povišek zaradi nočnega časa	Din 40.—
3-krat šel gledat v konverzacijski leksikon	Din 15.—
10-krat pogledal v slovnico in pravopis	Din 50.—
Vkupe	Din 507.—

Dejal je Nace, ako pa sodnji dam odmeriti račun, bo še višji.

Toda ne iščem koristi, le izgube ne maram in nisem zaračunal niti aspirina niti klavirja.

Vse to sem sporočil prijaznim gospodom od zelene revije in jih prosil, naj me za čitanje prvega zvezka priznajo z zneskom Din 507.— in da sem jim enako na razpolago tudi za naprej z odličnim spoštovanjem.

Prejel sem odgovor, ki me je, odkrito povedano, presenetil. Ton tega odgovora ni bil bon — nikakor ne. Nego so me vprašali, ali brenčim. Očitali so mi, da sem ciničnik, izdajica, barbar in da nisem vreden kulture in socialnih razmer in statistike in nazorov.

Ta izvajanja ne le niso vpljudna, nego tudi nestvarna.

Jaz ne brenčim, ker nisem čebela. Niti nisem to in ono, nego rajši narobe.

Gospodje od zelene revije stvari niso dobro preudarili, niti dovolj temeljito.

Res je: vsak človek ima svoje nazore — redko kateri je tako srečen, da jih nima. Toda ni, da bi vsak človek svoje nazore razodeval drugim in da bi jih razpošiljal tiskane. Mislim: če so nazori natisnjeni v reviji, samo zato še ni treba, da so boljši od nenatisnjenih. Sploh se mi ne zdi obzirno, da kdorkoli zahteva od mene ali od kogarkoli, da poslušava ali čitava kakršnekoli nazore o čemerkoli.

Njegovi nazori me ne zanimajo. Niso taki, da bi me mogli ali morali zanimati. Ne rečem, da niso morebiti

zanimivi za koga drugega, recimo, za strica, teto ali staro mamo!

Zame pa niso.

Ne morem se pečati z vsem, kar je v katerihkoli možganih. Naj se mi ne zameri: človek sem in vsega ne bom nikdar vedel in razumel, pa če bi ves dan in vse noči samo revije čital. In se ne morem za vse zanimati, nikakor ne.

Zastonj že ne!

Če gospodje mislijo, da zastonj ne morejo izdelovati revij, ne rečem, da nimajo prav. Jaz pa jih zastonj ne morem čitati. Pa smo bot!

[Jutro, 13. marca 1927]

Pismo o tomboli in šipi v trebuhu, o grlici in konkurzi

Preljuba gospa!
Gotovo se Vam je kolcalo, toliko sem te dni mislil na Vas in sva se z možem menila o Vas in Vašem cenjenem soprogu in Vaših srčkanih angelčkih.

Ali imajo tudi uši?

Naši jih imajo vsi trije, prinesli so jih iz šole in je najstarejši tako pravil, kakor da so prišle iz Beograda. Oziroma da je iz Beograda prišel novi učni red in da so po novem učnem redu uši obvezen šolski predmet.

Kar se tiče učnega reda, je res silen učni nered. Naprimmer se naš najstarejši uči nemščine že šest let, pa so pouk še vsako leto v sredi ukinili, potem ga pa drugo leto pričeli zopet od kraja, tako da se fant že šest let uči prvo leto nemški. Take ukaze dobiva šola iz Beograda, vsak hip je ukaz drugačen, nemara imajo tam sirote iz sirotišnice, da jim ukaze vlečejo iz vreče kakor pri nas številke ob tomboli.

Vendar fantu nisem verjela, da so uši obvezne, poznam ga in sem vedela, da se le za grivo boji in frizuro.

Pa sem vse tri ostrigla na balin in jim buče umila s petrolinom — s čim jim umivate pri Vas, kadar jih imate? Nekateri pravijo, da je tudi bencin dober, toda ga moj mož takoj uduha in je potem siten.

In sem vsakemu morala dati en dinar nagrade za uši, za striženje in mazanje. Seveda, štacune vabijo z nagradami, novine jih razpisujejo in na balih, sem slišala, so jih tudi dajali in so mladim gospodom plačevali večerjo, da so šli in plesali z uglednimi starejšimi kolovrati. Pa sedaj tudi moji trije ničesar več ne storé brez nagrade, in ko je bil zadnjič potres, so koj vprašali, kaj bodo zanj dobili.

Ali ste letos kaj bili na balih? Midva nisva bila nič. Mož je dejal, da nima kaj obleči. Ženski modi da pač ustreza, če nima ženska kaj obleči, moški modi pa še ne, zato da bo čakal, da bo še za moške taka moda.

Moj mož je sploh jako čuden. Krega se, kako da so dame oblečene na balih, oziroma niso — in da že vso kožo razodevajo, kolikor je imajo, da pa le še niso site in bi rade še več in si bo skoraj katera dala preparati trebuh in vstaviti šipo, da bo kazala še čreva — vse drugo da se ji itak že vidi.

Sedaj se mož razburja zaradi vremena in štirideset mučenikov in rohni, da se niti na svetnike ne moreš več zanašati. Na dan štiridesetih mučenikov da je deževalo,

zato da bi moralo po stari veri deževati še štirideset dni. Toda figo da dežuje. Kdo ve, kaj da se je zgodilo za kulisami in ali jih ni kdo podkupil. Ako niso morebiti celo prestopili v cirilico in bo dež prišel po pravoslavni praksi!

Jaz se ne razburjam in sem zadovoljna, ako je vreme lepo, ker smo že pričeli obdelovati parcelo, ki jo imamo na Mirju.

Le zaradi gnoja nas skrbi, kako bomo gnojili, ko ne dobiš gnoja zlepa niti za drag denar ne, ki ga nimaš. Seveda ni gnoja, ko se ljudje vozijo le še z avtom, za avtom pa lahko dolgo pobiraš in ne boš nabral ne toliko, da bi bilo v petek za vbogajme.

Moj mož pravi: ko bo svet komandirala seljaška stranka, bo vse drugače. Sedaj da je avto le za škrice in brez koristi za seljaka. Potem pa da bo avto čisto drugačen in bodo morali izdelovati take, da bodo v prid seljaku in bodo od sebe dajali gnoj — gnoj da je seljaku poglobitna reč, koj za zveličanjem in še pred republiko.

Mi smo tudi seljaki, odkar imamo parcelo in pridelujemo špinačo in krompir in sem rekla možu, naj gospodu Radiću piše zastran gnoja in avtov. Pa je odgovoril, da ne more, ker da ga preveč boli roka od ploskanja pri premierah in simfonijah. Pa premier še od zunaj ni videl in simfonij — takšen je moj mož!

Zato ne vem, če bom dočakala avtognoja.

Za svoje kmetijske potrebe redimo sedaj samo grlico — kolikor nas bo ta rešila iz zadrege. Vsako jutro čedim za njo in spravljam v pisiker: za kaki dve kili se mi je že nabralo gnoja — dober bo!

Kako se kaj počuti Vaš gospod soprog? Ali se mu kaj toži po trgovini in veriženju? Brala sva, da je že razpisana njegova razprava zaradi konkurza. Katerega doktorja si je izbral za zagovornika?

Moj mož je dejal, da odvetniki niso nič kaj zadovoljni s konkurzi, kakršni so dandanes, in da so ogorčeni. Ker da gospodje kridatorji najprej prav vse poženo in spravijo v kraj in šele potem, ko je v kasi le še pet dinarjev, otvorijo konkurz. Tako da za odvetnika ne ostane nič. To da je silno brezobzirno in se ne da zagovarjati ne na tem ne na onem svetu in tudi ne pred porotniki, razen za prav dobro nagrado.

Oh, razprava Vašega gospoda soproga bo gotovo zanimiva! Ali boste tudi klicani za pričo ali boste šli le poslušat? Tako sem radovedna! Kaj boste oblekli?

Vsa Ljubljana bo drla k razpravi in bodo smeli le oni v dvorano, ki bodo imeli vstopnice. Oh, gospa, ki ste njegova soproga, Vi boste gotovo laže dobili vstopnice kakor jaz, pa Vas lepo prosim, da še zame eno preskrbite, ki smo bili vedno dobri prijatelji — o prvi priliki se

Vam bom revanžirala! In na razpravi Vam bom pomagala tiščati figo, in če bo treba, tudi jokala se bom in smrkala — ne bom pozabila robca.

Oblekla bom svoj novi kostum — niste ga še videli, morebiti Vam bo všeč. Prenarejen je iz lanskega in stanuje šivilja na Starem trgu — ako hočete, Vam rada postrežem z naslovom, draga ni, le na puf, je rekla, da ne dela.

Prosim Vas prav lepo, ne pozabite na vstopnico! Saj bi Vam drugače pisal moj mož, toda res ne more: roka ga boli od ploskanja pri premierah in simfonijah. In neumno se mu zdi, da ga je Vaš gospod soprog navedel med svojimi dolžniki zaradi tistih dvesto dinarjev, lahko bi ga bil zatajil.

Kaj sem se še spomnila: na razpravo prinesite s seboj kako boljšo fotografijo gospoda soproga, da jo boste dali onemu gospodu, ki piše za novine, da bo gospod soprog bolje zadet in se boste z njim lahko postavili. Morebiti tisto vzamete od poroke, ki sta oba na njej in se vidijo vse štiri roke in na rokah sedemnajst prstanov, da bodo ljudje vsaj videli, da nista kar tako.

In naj gospod soprog ne izgubi korajže! Kar na sončne pege naj se izgovori! Nič se ne ve: poplavam so krive in potresom in, kakor pišejo novine, tudi revmatizmu in influenci. To je grozno! Moj mož nima nikoli nič denar-

ja, — pa tudi sončne pege dolži, da ga nima. Pa naj gospod soprog še svoj konkurz naprti sončnim pegam na grbo! — Dejal je moj mož. Dejal je, da se nič ne ve in da bodo porotniki morebiti verjeli.

Zato se veselim veselega snidenja in Vam od srca želim odlično spoštovanje

Fr. Ž-ova.

[Jutro, 27. marca 1927]

Sedeči podlistki in stoječi

Ta stvar je jako zanimiva in tudi znanstvena in pravzaprav ne vem, ali ne spada morebiti med »Kulturni pregled« ali med »Zdravstvo« ali med »Knjige s police« — naj jo slavno uredništvo natisne tam, kjer je honorar najvišji!

Recimo namreč, da pišem podlistek.

Za to je potrebno dvoje: prvič navdahnjenje, drugič snov.

Nekateri gospodje s širokimi klobuki pravijo navdahnjenju tudi inspiracija in jim je zanjo treba predjema. Navdahnjenje ima lahko različne vire. Mojemu navdahnjenju je navadno vir nežno ženstvo, kajti kadar ljubljena mi soproga nima denarja, da bi šla na trg, potrka pri meni in potem mora biti moje pero navdahnjeno in pisati za denar in mi navdahnjenja ne zmanjka nikoli. Zdi se mi, da se ta vir navdahnjenja širi tudi pri drugih peserih in je posledica poplav in redukcij in potresov in draginje in se ob tem vidi spodbudni vpliv sončnih peg na slovensko literaturo.

Toliko kar se tiče navdahnjenja!

Kar se pa tiče snovi — snovi je dovolj, kamor pogledaš.

Npr. pišem ta podlistek, sedim pri oknu in gledam venkaj. Zunaj dežuje. Koliko se da napisati samo o dežju: »Dež, ti si kakor domovina!« Ali pa: »Dež, ti si kakor življenje!« — Nasproti oknu onkraj ulice se dviga streha. Gledam vanjo — stara je, marogasta, v dežju se sveti. V strehi je okrogla, temna lina, v lini visi nekaj podolgovatega in se guglje v zraku — morebiti je koža domačega zajčka, morebiti koža mačke. Nad lino ob kraju strehe čepi nizek dimnik — redek dim zaspano nad njim plava in priča, da hiša ni izumrla. Itd., itd., itd.

Takim podlistkom se pravi tihožitje. Toda jih uredništva gledajo bolj postrani in imajo razne izgovore, kar je ženi jako neprijetno, kadar gre na trg in spotoma stopi v uredništvo po denar in jo uredništvo izprašuje, zakaj rajši jaz ne hodim na trg in zakaj ona ne piše podlistkov.

S podlistki tedaj ne gre kar tako. Snovi je seveda dovolj, kamor se ozre pero. Ali iz snovi lahko nastane to in lahko nastane ono in če nastane tihožitje, pa bom lahko brez kosila in z menoj vred vsa družina, obstoječa iz šest glav in enajst repov, kajti imajo naši kanarčki mlade.

Vstanem izza mize, pregledujem, kar sem zapisal o dežju in strehi in domovini — nak, uredništvu ne bo vseč podlistek.

Stopim po sobi: nak, še povohalo ga ne bo! In ne morem reči, da mu bo čisto brez razloga odreklo povohanje. Vidim: »Zunaj dežuje,« — tako lahko stoji zapisano v sodnem protokolu; v podlistku pa je izključeno, da »Zunaj dežuje«. Ampak je treba dež zapisati drugače — kaj vem, kako. In tudi ne gre, da rečem, da »gledam v streho«; — vsaj tako bi bilo treba zapisati reč, da mi oko zre v streho.

Stopim po sobi — in zdaj pride tisto, kar hočem povedati in je morebiti vredno, da se mi honorar nekoliko zviša — zlasti z ozirom na blagoslovljeno stanje moje družine, kolikor se tiče repkov.

Čudno je namreč: če stojim ali stopam — vse drugače in bolj živo se mi obračajo misli.

Tista temna lina v strehi — kaj bi z njo in s kožo od zajca ali mačka! Ta lina in koža sama ob sebi nima ne literarne vrednosti niti ne služi pouku ali zabavi.

Kdo ve, ali je koža sploh koža in ali je od zajca oziroma mačka. Morebiti je pa od psa.

Stopim po sobi in se mi zasveti: od psa je! Nekdo — ne vem, kdo — je odrl psa in sedaj se koža suši v temni lini in guglje jo pusti prepih!

Pol leta že stanujemo tukaj — nikdar še nisem opazil v lini živega bitja. Tudi ne vem, kdaj se je v lini pojavila koža — zgoditi se je moralo preko noči.

Kdo je odrl psa? Rekel bi, da se ni odrl sam in iz lastnega nagiba. Nego da ga je odrl zoper njegovo voljo človek, oni isti človek, ki se skriva dnevno in v temnih nočnih urah obeša kožo v lino, da se suši v prepihu.

Zakaj ga je odrl? V časih silne lakote so živeli ljudje, ki so skrivaj lovili pse, jih klali in brez usmiljenja uživali.

Toda sedaj lakota še ni dospela do psa. V sedanjih časih uživajo pse samo cigani in osebe najslabših konduktov.

Npr. je živel na Ptujskem polju želar, ni se bal Boga, nego je kradel pse in jih jedel. Ta želar je bil potem na državne stroške obešen, ker je najboljšemu svojemu prijatelju sezul nove škornje in ga v ta cilj in konec zadušil. Ni bil prav nič skesan, in je tisti dan, ko so ga obesili, silno tulila burja okoli vasi, psi so čudovito zavijali, »gospodovi« kuharici pa so se sanjale nezaslišane tri numare, ki so potem tudi resnično bile vse tri izžrebane, samo ne takrat, ko jih je bila stavila — tako zavržen in izgubljen je bil ta želar, ki je jedel pse! Čigava je bila tajna zločinska roka, ki je ubila in gnusno snedla psa, čigar zemeljski ostanki krvavo kričé v temni podstrešni lini proti nebu?

Stopam po sobi — in se ne lažem: če sedim — tako dolgočasno mi deluje pero, da bi kvečjemu bilo za kako revijo. Če pa stojim ali stopam, kar same od sebe se mi zapletajo in razpletajo misli — ne vem, ali mi dar pisanja tiči v kolenih ali kje?

Stopam in kar živo gledam pred seboj dogodek in hudo delca in povest. Z naše parcele na Mirju nam je bilo lansko jesen ukradenih sedemnajst najlepših črnih redkev — s svojo srčno krvjo jih je bila vsejala, gojila in zre dila ljubljena naša soproga oziroma majka, bolj v spodbudo naj bi nam bile in duši v razvedrilo nego telesu v hrano! Pa je prišla tatinska roka in jih brezbožno izruvala, a je sveža sled kazala poleg moškega čevlja tudi pasjo taco — —

Psi ne jedó redkev in jih ne kradejo — —

Kako nezaslišana, tajnosti polna drama se je morala dogoditi na tem majhnem koščku zemlje: noč, roparski napad na nedolžno redkev, pes kot nepozvana priča ropa, roparjevo maščevanje, izdajalska koža v podstrešni lini! In je treba samo še Mavricija Pikca v povest, slavnega detektiva, pa bi ga pasja koža v lini na sled spravila dvojnemu zločinu. Vse se razpleta kar samo od sebe in vam lahko začetek povesti pošljem že jutri, samo pravopis bo še pregledala naša punca, ki hodi v licej, da ne bo v tiskarni preveč pohujšanja. In bo imela povest nada-

ljevanj za kompletne pomladanske hlače s podlogo in gumbi vred in še ženi za nov klobuk.

Pri drugih je morebiti drugače; pri meni kaže izkušnja na vsak način, da sem stoječ pisatelj.

Prečudna je zveza med duševnim delovanjem in med delovanjem mišic, kit in hrustancev! Že prej sem opazoval pri svojem najstarejšem, ki hodi v četrto: kadar ga kaj vprašam iz matematike, vsakikrat se ga loti dušljivi kašelj — kar proti nebu zavija oči in kreha in roko polaga na srce, da mi je težko ga gledati in poslušati in grem v drugo sobo. In se spominjam na svoje lastne mlade dni: če me je profesor poklical pred tablo, da me vpraša — najrajši mi je prav tisti hip pričela teči kri in sem robec tiščal pred nos.

In sedaj je čudovita ta zveza med mišicami, kitami in hrustanci in med duhom razodeta tudi še glede slovastva!

Kako dalekosežno je to razodetje!

Najprej bo dognati pri vsakem pisatelju, ali stojé bolje piše ali sedé. Potem pa bo uredništvo ali gledališče ali založnik lahko zahtevalo ali zahteval bodisi stoječe, bodisi sedeče prispevke in bo morebiti potem tudi marsikateri pisatelj šele našel samega sebe in svoje sposobnosti.

In bo potem tudi kritika v svoji požrtvovalni brigi za dobrobit slovenske literature imela lažje stališče. Oziroma sedišče.

[Jutro, 3. aprila 1927]

O delegaciji in komisarjih, o mladini neprimernem vitezu in o pravopisu

Nezaslišano je, in če mi ne bi bil zdravnik strogo prepovedal sleherno razburjenje, mi ne bi bilo žal ne truda ne stroškov, nego bi se brez ozirov na desno in na levo razburjal do skrajnih meja dosegljivih rekordov.

Toda, kakor rečeno: prepovedano mi je in se ne smem. Čudim se pa naši delegaciji, ki ji razburjenje ni prepovedano, da se ne razburi in zakaj trpi tako stvar in zakaj pri tej priči ne razpusti zgodovine slovenskega slovstva kakor tudi slovstvene čitanke in obema postavi komisarja.

Imamo namreč zgodovino slovenskega slovstva in slovstveno čitanko, ki so v njih zbrani vsi količkaj slovenski pojavi iz preteklih dni. Če se je komu tako rekoč le rigalo slovensko — koderkoli, kakorkoli — je to zapisano v bukvah in stoji zraven letnica, kdaj se mu je. In ne rečem, da je neplodno tako delo, nego priznam, da take bukve neizmerno lajšajo mestnim magistratom težko skrb za dobro stanje cest, vsaj kolikor se tiče cestnih imen, hvala Bogu!

Kar me pa nezaslišano razburja, je tole:

V imenovanih bukvah stoji in sem bral, da spada med slavne spomenike slovenskega jezika v preteklih dneh tudi neki vitez Urh Lichtensteinski, kajti zakaj? Zato ker ga je l. 1227. koroški vojvoda Bernard slovensko pozdravil: »Bog vas primi kraljeva Venus!« Tako je tiskano v bukvah, namenjenih učeči se mladini, in je morebiti to res — ne rečem, da ni. Morebiti pa ni res — ne rečem, da je.

Pa bodi temu kakorkoli — o omenjenem vitezu pripovedujejo iste, učeči se mladini namenjene bukve, da je potoval po svetu preoblečen v Venero. Kako je Venera oblečena, vsi jako dobro vemo, žalibog! Pri šiviljah ni bila Venera nikoli nič dolžna in se že ve, zakaj ne. Naše častite dame so v tem pogledu drugačne, hvala Bogu! In če se je imenovani Urh preoblekel v Venero, bi se dalo to krajše povedati tudi tako, da je bil kratkomalo nag, kar za šolske knjige ni primemo nikakor ne. Nagi vitezi ne spadajo v šolske knjige!

Nagi vitez Urh je pa tem bolj nezaslišan in vreden najstrožjega razburjenja naše delegacije, ko se na drugo plat nobeni slovstveni čitanki, nobeni zgodovini našega slovstva ne zdi vredno, da bi tudi le z besedico in ako ne drugod, vsaj na koncu v urednikovih opombah ali v seznamu tiskovnih pogreškov omenjala drug dogodek, ki je dosti pomembnejši za slovenski jezik in zgo-

dovino in dosti primernejši za mladino kakor oni nagi vitez. Namreč dogodek iz l. 1539, ko se je namreč na Sveti gori pri Gorici prikazala preprosti in revni, toda pobožni pastirici Urši Ferligojki iz Grgarja presvetla nebeška prikazen in jo ogovorila. Ogovorila pa jo je v milem slovenskem jeziku s temile besedami: »Reci ljudstvu, da naj mi tukaj hišo zida in me milosti prosi!«

Tako je nebeška prikazen govorila l. 1539. v slovenskem jeziku in nam poročajo ta dogodek tako zanesljivi viri dov. preč. kn. nadšk. ord. in red. provinc. št. 4675 in bi morala ta zgodba z nepopisnim veseljem navdajati ne le učečo se mladino, nego sleherno rodoljubno srce.

Prvič iz ozirov na učni red in slovensko slovstvo sploh. Zlasti pa še zato, ker nam ta dogodek jasno razodeva, kako imeniten je bil mili naš jezik že pred toliko stoletji, da je bil znan ne le golšavemu vojvodi, nego je bil spoštovan celo v nebeškem paradižu in ni bilo sram presvetih njegovih prebivalcev, da so se ga posluževali v občevanju s preprostimi osebami slovenske narodnosti. Tako imeniten je bil naš jezik in mimogrede mislim, da ni lepo, ako se tak jezik imenuje dialekt!

Navzlic temu pa se, kakor rečeno, do sedaj ni našel noben profesor, da bi o tem slavnem spomeniku slovenskega jezika črhnil tudi le mev, a kam-li bev! O onem mladini neprimernem vitezu pa so črhnilo oboje v najodličnejši meri in niti ni izključeno, da je nedopust-

ni tej pristranosti iskati vira v strankarski zaslepljenosti — ako gre namreč za nasprotno stranko, seveda: kajti strankarska zaslepljenost v lastni stranki ni zaslepljenost, nego je zavednost in kremenit značaj in to in ono — to se razume.

Nikomur ne maram delati krivice, zato nič ne trdim, ampak le namigavam.

Pa recimo, da ni kriva strankarska zaslepljenost, kaj je potem krivo.

Zoper gospode profesorje nič ne rečem, rajši nasprotno, kajti imam četvero dece v šolah in se šolsko leto nagiba h koncu.

Toda se mi zdi, da so gospodje profesorji preobloženi z drugim delom in jim nedostaja potrebnega časa za spomenike slovenskega jezika. Zdi se mi, da so preveč zaposleni s pravopisom.

Slovenski pravopis je jako težak. Komaj se gospodom profesorjem posreči, da v žuljih svojega obraza spišejo pravopis in ga dajo v svet, že je pravopis zopet iz mode, kaj vem kako in zakaj, pa lahko prično zopet z novimi žulji. In bi moral takšen profesor imeti štiri roke: dve, ki ne bi drugega delali kot pravopis, drugi dve pa za drugo delo.

Tako bodo gospodje težko vozili naprej. Če skoraj ne dobijo štirih rok, bodo morali odnehati ali tu ali tam in se bojim, da bo treba odnehati baš pri pravopisu. Ni

moja želja taka, le bojim se, da bo tako. Kdor me pozna, ve, da bi svojo srčno kri dal za pravopis.

Toda so reči in razmere. Tudi so nekateri ljudje, ki gledajo na pravopis z drugačnimi očmi in pravijo, da pravopis ni edino in vse, kar nam je treba, in da nam pravopis ne more nadomestovati npr. očenaša in davčnih predpisov niti ne saveznih pravil za nogobrc nikakor ne.

Tako govore — in so ti nekateri marsikateri, dasi moje osebe ni vmes, enega sem celo slišal na lastno desno uho, žalibog! — v levem imam pavolo, ker me trga — ki je zvečer ob pol dveh kričal, da je prav, da takrat, ko je Jezus Kristus pridigal na gori, še ni bilo naših profesorjev in da niso bili med onimi, ki so poslušali pridigo na gori; in je kričal, če bi bili naši profesorji tam, vso pridigo da bi dali na svoj jezikovni brus, da je še toliko ne bi ostalo, da bi bilo v petek za vbogajme. In da bi bila k štirinajstim postajam bridkega trpljenja prišla še petnajsta: »Ki je bil za nas krvavo korigiran.«

Tako je kričal in zabavljal zoper brus na premile viže oziroma se bolj pravopisno reče »napeve« noter do skrajne policijske ure.

Pa ne vem, če ni zabavljal zoper brus morebiti le zaradi konkurence, ker včasih sam brusim. Vsaj takrat sem ga videl, da je.

[Jutro, 1. maja 1927]

Fidelio

Jaz če grem v gledališče, natančno vem, zakaj grem, in ne kakor nekateri, ki vanj gredó kar tako in sploh. Taki ljudje ne vem, če imajo tisto, čemur se pravi umetniški užitek.

Zato tudi nisem abonent. Ne tičim sicer v onem gmotnem mamonu, da bi lahko bil. Toda ne bi bil, tudi če bi tičal. Kajti ne trpi moje umetniško prepričanje, da bi mi slavna ali kakršnakoli gledališka uprava ukazovala:

»Danes je tvoj A ali B ali C in si zavezan, da greš in poslušáš!« Nego moje umetniško prepričanje samo po svojih lastnih umetniških nagibih odloča, kdaj bije ura njegovemu A ali B ali C. Npr. Fidelio. Fidelio je opera in se v njej obilno poje in gode. Nekaterim to ne ugaja. Mene petje in godba nikakor ne ovirata, da grem v opero. Le da vem zakaj, in da imam za zakaj stvarne razloge.

Novine so poročale, da bo opera pela slavno opero Fidelio. V poročilih je stala vsebina opere in je bilo zapisano, da v drugem dejanju skuša Pizarro zabosti oba dva, Florestana in Leonoro. »Leonora pa izvleče pištolo in reši situacijo.« Tako je stalo v novinah.

Pištolo izvleče in kratkomalo: reši situacijo.

Da koj povem: to je tisto, kar je zbudilo pozornost mojega zanimanja.

Že same besede: »reši situacijo« se mi zde, da so silno lepo povedane. Tako so lepe: kar v gumbnico bi si jih vtaknil in takšen se dal fotografirati.

Ne morem si kaj: v mojem peresu je čut za lepo besedo posebno razvit. Lepa beseda mi gre nad vse. Če bi imelo moje pero izbiro med ne vem čim, recimo modnimi hlačami, takšnimi, s kakršnimi se sedaj ponaša starejši moj sinko in so dika in blesk vesoljne spodnje gimnazije, in med lepo besedo, še trenilo ne bi z očesom, nego bi seglo po lepi besedi. In je čudno, da je poleg mojega peresa tudi vsa ostala naša rodbina enako vneto za lepo besedo. Npr. moj najmlajši, komaj je štel pet let, že je rekel »namreč«. V vsakem stavku mu je bil »namreč« in je celo stara Urša, ki pomaga v hiši pomagati, to opazila in izjavila, kako izobraženo govori ta otrok. —

»Izvleče pištolo in reši situacijo!«

Šestdeset let sem star, eno manj, mnogo mi je spisalo pero in marsikaj na tem polju in na onem; edino tega pa ni nikdar in nikoder, da je kdo ali kaj rešil ali rešilo situacijo. In obžalujem bridko, da ni. Menim, če bi bilo prej vedelo in znalo in tako pisalo, bi bilo vse drugače in

situacija rešena in ne bi bil moj gmotni mamon v trajni krizi.

Reč pa ni zanimiva le zaradi lepoglasne besede. Nego je tudi v moraličnem pogledu odobravati, da Leonora situacijo reši. Mislim, da ni nikogar med nami, ki situaciji ne bi privoščil, da je bila rešena. Strašno bi bilo, nepopisno in neizrečeno, ako situacija ne bi bila rešena in bi situacija kratkomalo prenehala. Ako Leonora situacije ne bi rešila in ne bi več bila situacija, mislim: katastrofa ne bi bila prehuda beseda za to.

Vsekakor zasluži Leonora priznanje, da je izvlekla pištolo in situacijo rešila. S tem svojim hvalevrednim dejanjem je resnično rešila situacijo.

Zanimal pa je moje umetniško zanimanje tudi način, kako bo Leonora rešila situacijo.

Zapisano je, da izvleče pištolo in reši situacijo. Toda kako? Možne so vse mogoče možnosti.

Morebiti reši situacijo že s tem, da izvleče pištolo. Ali stori s pištolo še kaj drugega? Npr. da ustrelj?

Skoraj ne dvomim: Leonora ustrelj. To sklepam iz tega, ker poročilo ne pove, da ustrelj. Nekateri ljubitelji glasbe ne ljubijo streljanja — pravijo, da streljanje ni glasba. In če vedo, da v glasbi streljajo, rajši ne gredo v glasbo. Zato gledališču naklonjena poročila ne pišejo že poprej, da bodo streljali; nego je bilo zapisano samo, da »izvleče pištolo in reši situacijo«.

Mene streljanje v operi ne moti. Včasih me je in tudi žena ne mara streljanja in svakinja in sploh vsi otroci. Sedaj me ne moti več, odkar sem nekoliko bolj gluha. Za stran mene lahko Leonora ustrelj s kanonom.

Nerešeno pa ostane vprašanje, koga ustrelj. Ali ustrelj sebe ali Pizarra ali Florestana? Ali pa morebiti z ozirom na ukazano redukcijo gospoda razsvetljevalca ali orkester ali vrlo požarno brambo?

Seveda — situacija bi bila rešena v vsakem primeru. — Toda kdo je žrtev?

Še nobena opera mi ni vzbudila toliko umetniškega zanimanja, in sem stopil pred slavno gledališko upravo in zahteval prosto vstopnico, kajti sem inteligent. Namignil sem, da obstojim iz dveh polovic in da je moji boljši polovici takisto potreben cel sedež, in še sem namignil, da imava četvero dece, ki jih nebogljenih ne moreva samih puščati doma; lahko bi se pripetila situacija, ki ji ne bi bili kos, da jo rešijo.

Slavna uprava se je začudila, kdo in zakaj in kako da se pišem, in da bi mi mogla le tedaj ustreči, ako znam in bom napisal kritiko. Odgovoril sem, kar se pisanja tiče, da pišem vse od jedilnikov in partejev do dram in revij, niti se ne ustrašim kritike. Samo pove naj mi slavna uprava, kdaj, kako in koliko vrst.

S to besedo sem rešil situacijo in smo potem res bili v operi in ustrezajoč želji slavne uprave drage volje po-

trujem z lastnoročnim podpisom, da je situacija v istini rešena. Tako točno in solidno rešene situacije ni kmalu videl naš oder in gre hvala vsem prizadetim brez izjeme. Do zadnjega koticčka razprodano občinstvo ni štedilo ne z rokami, ne z nogami.

In je povedala ljubljena mi žena, da je bila tudi gospa Žefranova zadovoljna. Namreč sem bil svojo vstopnico odstopil gospe Žefranovi. Kajti smo jako dobri prijatelji z gospo Žefranovo, ki imamo v njeni trgovini zaradi krize odprt račun. In je žena povedala še to, da vstopnice niso bile za Fidelia, ampak so bile za Lumpacija.

Nič ne rečem, prav nič.

Ne vem pa, če je taktno, ako gledališka uprava na podlagi vstopnic za Lumpacija naroči kritiko o Fideliju.

[Jutro, 25. maja 1927]

Boxmatch Brenkala-Bösendorfer

Imam svaka, Matevž mu je ime. Ta svak katerikrat resnično ne more osebno, kajti ima skoraj vsak večer tukaj klub ali tamkaj klub ali sejo ali nepričakovane zadržke. Kadar ne more osebno, pa meni dá črno suknjo in vstopnico, da grem jaz namesto njega. »Na,« pravi, »koncert bo, pa ti pojdi, ti bolj trdo slišiš, ne bo te vzel vrag!«

Pa grem. Svaku rad ustrezem in ni treba misliti, da mi zato kaj plača, razen dveh dinarjev za garderobo. Nego grem, ker imam izobraženo zanimanje za šport in umetnost in druge kulturne prireditve; in vsakomur najtopleje priporočam enako.

Naj nikogar ne plaši, če je na plakatih zapisano: »koncert«! Koncerti so lahko vsake sorte. Tudi svak Matevž je rekel, da mu je žal in da bi bil sam šel zadnjič, če bi vedel, da bo tako.

Kajti je bila zadnjič privlačnost prvovrstna, z bombami uspeha, in je bilo nabito polno občinstva naravnost frenetično obiskano. Šlo je za težke atletske produkcije na klavirju. Mislim, da se taki reči pravi »boxmatch«. Šlo je za boxmatch med gospodično Ružo Brenkalo, še mla-

do, toda v klavirskih krogih jako čislano silo, in svetovno znanim Bösendorferjem, kakor je bilo ime klavirju.

Ruža Brenkala je sicer šibka prikazen, toda ima dokaj obetajoče pesti in krepko razvit spodnji trup — kamor ta sede, tam sedi! Orjak Bösendorfer pa je imponiral po svoji masi.

Bilo je pet rund in je godbo spisal gospod Štolcer-Jugoslavenski. Ta godba je izredno slavna in moderna, tako da nekatera ušesa zanjo niso dovolj izobražena. Pisana je nalašč za klavirski boxmach ter na note; zato sem potem napravil dovtip: »Bösendorfer je bil tepen po notah,« in smo se nekateri jako smejali od srca.

Občinstvo je bilo vseskozi napeto in je bila sklenjena marsikatera stava, največ za, oziroma ravno toliko zoper.

V prvi rundi se je mlada atletka držala bolj rezervirano, kakor da si hoče najprej ogledati nasprotnika in mu s prsti otipati zobe in obisti: tako rekoč se je miš igrala z levom.

Toda se starina Bösendorfer ni dal spraviti iz dostojanstvene ravnodušnosti, kar mu je pridobilo dokaj simpatij.

V drugi rundi se je Brenkala nenadoma razgrela. Brez usmiljenja, z desno in levo roko, zviška in od strani so padali njeni težki udarci po Bösendorferju in ne maramo prikriti, da so v boj posegale tudi njene noge, kar pri

boxmatchu ni dopustno. A so se, kakor rečeno, vsi udarci vrstili natanko po notah gospoda Štolcerja-Jugoslavenskega in niso te note pisane morebiti iz kake mržnje zoper klavir ali iz maščevalnosti, nego so pisane brez zavržnih osebnih nagibov zgolj z višjega stališča in je to naravnost fenomenalno.

Orjak Bösendorfer se je branil, kakor se more pač braniti le šampion svetovnega slovesa, toda šampion — brez rok. Rjul je iz globine svojih strun — ogorčeni so z vseh krajev mesta pritekli pendreki, da zapišejo, kdo da je tisti in pridrvel je rešilni avto. Bilo je videti, kakor da Brenkala nima dveh rok, nego da jih ima petindvajset, a vseh petindvajset v srditem, neizprosнем boju zoper enega — enega brez rok. To je tisto! Če bi Bösendorfer mesto treh nog imel tri roke, potem bi boj potekel drugače in ne bi bil avto prišel zastoj.

Resnici na ljubo pa je priznati, da je bila gospodična Brenkala v izborni formi in razodela odličen trening in ni bilo prav nikogar v občinstvu, ki bi si želel na mesto Bösendorferja.

Tekma se je nagibala h koncu, kajti so se h koncu nagibale note gospoda Štolcerja-Jugoslavenskega.

Vrli Bösendorfer se je ves čas zgledno držal. Najsilnejši udarci ga niso ne en pot spravili na kolena, kam-li da bi mu nasprotnica rami položila na tla, kakor je predpisano za zmago.

Ko je potekel za borbo določeni rok in jo je sodnik ukinil, ni bilo ne zmagovalca ne premaganca. Bösendorferju je bilo izbitih par zob, toda niti pljunil ni. A tudi mladi atletki so bile moči izčrpane in so jo morali oživljati in krepčati od zunaj in znotraj.

Gospodična Ruža Brenkala je naše gore list in ji pot slave in zarja bodočnosti ne bosta ušli nikakor ne. Le kar se tiče možitve — moža bo dobila bolj težko. Kajti se bojim, da ne bo nobeden imel korajže.

[Slovenski narod, 3. julija 1927]

Povodni mož

To je zato, ker ni bil v nobeni stranki. Drugače gotovo ne bi bil pozabljen, kakor je, nego bi imel jubileje in slike in smrtne kose in spomenike in cestne table ali vsaj ankete za to in ono z izjavami v novinah in odgovori in preklici in klevetami in z zadnjo besedo uredništva. Žalibog ni bil v stranki!

Namreč povodni mož ljubljanski.

Kdor pa ni v stranki, je kakor odmetnik in je izven človeške družbe in njenih postav in dobrot in dolžnosti.

Sedaj bo protialkoholni shod in bi bila za povodnega moža posebno hvaležna prilika, da bi se ga spominjali, ga slavili ter mu priredili cvetlični dan ali tombolo ali karkoli. Toda ni bil v nobeni stranki! Pa se bo zgodilo — gotovo se bo, — da niti kihnilo ne bodo njemu v spomin, dasi bi to jako krvavo zaslužil.

Zasluge povodnega moža za Prešernove poezije so priznane v literaturi in šolah.

Še več pa je storil za npravstveni prepород slovenskega ljudstva, in to je tisto.

Brez ozira na trud in stroške je neizprosno vihtel zmagovito zastavo zoper razuzdane plese. Niti se ni

ustrahil mokrih hlač, nego se je zgodilo prvo nedeljo v juliju l. 1547., da je sredi iz pregrešnega rajanja pograbil Uršo Šeferco, ki je bila razvpit ljubljanski predpasnik, jo zavrtil po bregu in posadil noter v Ljubljano, da si ohladi zanikrno kri.

Njegov možati nastop ni ostal brez sadu in bodi priporočen za zgled visoki cerkveni in posvetni gospodi, ki v sedanjih težavnih dneh nadaljuje hvalevredni boj zoper pohujšanje in ples in obleko in lase.

Toda ne le to, nego je povodni mož enako uspešno deloval tudi na važni oranici protialkohola in je stvar resnična, kajti jo je lastnoročno videl in na strani 685 popisal starodavni Valvasor, ki je jako verodostojen gospod, kajti ima spomenik in tablo in kočo in sploh.

Bila je stvar, kakor sledi.

Okoli leta 1650. se je meščan Šmajdler neki večer ob pozni uri vračal domov s svatbe. Bil je, kakor se spodobno pravi, dobre volje. Toda ni bil dobre volje nikakor ne, nego je bil globoko užaljen in je bil užaljen najbolj zato, ker ni vedel, kdo ga je užalil, zakaj in kako.

Pot je bila slaba ali so bile slabe noge in je imenovana meščana zanašalo in je bil ogorčen, imel je s seboj laterno, pa mu je bila ugasnila in je grdo rohnel na mestne očete, zakaj da še niso iznašli vžigalic, da bi jo lahko zopet prižgal. Gugal se je po Starem trgu in si je

skoraj odgriznil jezik, ko se je spotaknil ob kotanjo. Mestna straža se mu je previdno umaknila za vogal.

Meščanu Šmajdlerju se je pričelo kolcati od globoke bridkosti. Mestne očete vse po vrsti je imenoval figa može in šalobarde in jih klical na korajžo.

Mestna straža ni smela in mogla spričo takega razgrajanja križem držati ušes. Rajši se je umaknila še naprej za drugi vogal.

Tedaj pa je zašumelo v bližnji Ljubljani in iz vrtinca se je dvignil povodni mož. Valvasor piše, da je bil oblečen v dolgo črno suknjo, in že je bil pri pijanem Šmajdlerju. Šmajdler se je ustavil. Ustavil se je, se podprl s palico in si na eno oko ogledal moža v črni suknji. Mož mu ni ugajal. Zadrhl se je: »Kdo?« in je rjul in izjavil, da je škandal, in pripomnil, da ga še ne poznajo in da bo že pokazal.

Povodni mož pa je bil kratkih besed, kajti ni sploh nič govoril, nego je Šmajdlerja prijel in sta se zasukala naravnost v Ljubljano, tja, kjer je bila najbolj mokra.

Odkladanje pijancev v Ljubljano oni čas še ni bilo prepovedano kakor danes.

Potem je povodni mož zopet izginil po svojih poteh.

Slavni Valvasor je vse sam videl na lastne oči s svinčnikom v roki in je čakal, kaj bo. Kajti je bil pisatelj in ga je zanimalo, ali bo meščan Šmajdler utonil ali ne. Zanimalo ga je zato, da bo reč pravilno popisana v njegovi

knjigi na strani 685. in bi bila reč za knjigo seveda bolj zanimiva in poučna, če bi Šmajdler utonil; za Šmajdlerja pa bi bilo seveda bolj priporočljivo, da ne bi utonil, in so bili potemtakem že tedaj navzkriž interesi slovstva z interesi prizadete osebe.

Meščana Šmajdlerja je Ljubljanka streznila. Tamkaj ob Ljubljanki je stala naprava, ki so z njo peke potapljali v vodo, če so pekli premajhne žemlje. Pa se je Šmajdler oprijel te naprave in neusmiljeno kričal na pomagaj.

Slavni Valvasor je gledal in poslušal in si mislil: sedaj se bo pokazalo, ali bo kdo rešil dedca ali bo gagnil sredi svojih grehov. Tako ali tako: reč se bo dala koristno popisati v čast vojvodine Kranjske.

Tedaj je previdno pokukala izza vogala mestna straža in z varnim škornjem stopila navzdol po bregu. Onemu v vodi je pomolila sulico in mu pomagala na suho.

Meščan Šmajdler je bil moker kakor miš, kadar je mokra. Pri tej priči se je poboljšal in storil trdno obljubo, da ne bo nikdar več po šesti uri zvečer pijan rogovilil v bližini Ljubljane.

Tolikšen vzgojni vpliv je imel povodni mož in je jako obžalovati, da je ukinil svoje hasnovito prizadevanje.

Morebiti ni pri merodavnih činiteljih našel moralične in gmotne podpore.

Merodavni činitelji so sploh tisti, ki so vedno zoper. Zlasti če človek ni v nobeni stranki.

V stranki pa, kakor rečeno, ni bil povodni mož v nobeni. Tod tiči njegova tragična krivda in ga ta krivda tepe še sedaj.

Vendar morebiti še ni vse zamujeno.

Marsikdo je, ki se v stranko vpiše npr. šele po smrti. Ne le zaradi volitev, da vrže glas v volilno skrinjico. Nego tudi brez tega in samo zato, da se potem stranka ponaša: ta je bil naš.

In so nekateri, ki niso bili živi v nobeni stranki, ampak so bili zoper sleherno in vse; po smrti so pa kar pri dveh strankah ali treh in jim še fotografije ni bilo treba in spovednega listka in podpisa in vstopnice.

In bi se morebiti v teh slavnostnih dneh našla katera stranka, da bi se spomnila tudi povodnega moža in rekla, da je naš. In se ni bati nikakor ne, da bi povodni mož rekel, da ni.

[Jutro, 3. julija 1927]

Zgodba o junaškem rablju, ki si je sam odrobil glavo

Ta reč je jako žalostna. Tako je žalostna, da je skoraj že od literarne vrednosti, in je pravzaprav ne bi smelo pisati moje pero, kajti se bojim, da se mojemu peresu ne bo verjela žalost v vsej žalostni meri.

Toda je reč resnično žalostna navzlic mojemu peresu in npr. ni treba misliti, da je črnilo tako zanič in da ga delam morebiti sam iz pljunka in saj, nego je črnilo, ki z njim pišem te vrstice, blede le od solza, ki mi jih žalostno pretaka pero.

Tužna ta zgodba se tiče sodnije. Naslov je drugačen le zaradi razvedrila in tolažbe. Tiče se bratske hrvatske sodnije, tedaj tako rekoč lastnega mesa in krvi.

Mirno je živela rečena sodnija že dolgo vrsto let, Bogu vdana in zadovoljna. Z njo vred so se veselili tihe sreče veliki in mali sudac in gruntovničar in kancelista in eksekutor in tudi kar se tiče ugleda, ni bila sodnija brez njega nikakor ne.

Zadnji čas pa so se pričeli zbirati sodniji nad glavo črni oblaki.

Stanovala je sodnija v tuji hiši kot najemnica. Pa se je zgodilo, da ni plačala najemnine. Zaostala je s plačilom leto dni, zaostajala je drugo leto. Poudarjeno pa bodi, da je zaostajala brez svoje krivde.

Zavedala se je na podlagi božjih in človeških postav, da je dolžna, da najemnino plača. Tudi voljna jo je bila plačati in je iz dna srca in z vsemi štirimi koprnela, da bi jo.

Ni je plačala samo zato, ker ni imela. Kajti je bil dolžan Beograd, da pošlje denar za najemnino, pa ji ga ni poslal, dasi ga je neštetikrat s solznimi koleno rotila, naj jo obvaruje sramote in ga pošlje. Ni ga poslal.

Toda treba je takisto poudariti, da Beograda ne zadevne ne senca krivde, da ga ni poslal.

Ni tajil Beograd, nikakor ne, da je najemnino treba plačati. Tudi on je gojil v junaških svojih prsih srčno željo, da bi skoraj bil konec nadležnim pisarijam in bi vrag vzel najemnino in sodnijo. Plačal samo zato ni, ker ni bilo »budžetne mogućnosti«, da plača.

Kajti se v nobeni državi, tako urejeni, kakor je naša, ne plačuje tisto, kar je po postavah in pravici in je potrebno, da se plača. Nego plačuje se tisto, kar je zapisano v budžetu, da se plača. V budžetu mora biti zapisano! Čim je v budžetu zapisano, niti ni treba, da je potrebno in po pravici in postavah, nego se plača zato, ker je zapisano v budžetu.

Najemnina za dobro našo sodnijo pa žalibog ni bila zapisana v budžetu. Morebiti je papirja zmanjkalo zanjo in se zato ni zapisala. Ali pa črnila ni bilo dovolj. Ali pa ono pero, ki je pisalo budžet, ni bilo kos pravilnemu pisanju ali se mu je kam mudilo. Kratkomalo: bratska naša sodnija in najemnina zanjo nista prišli v budžet. Pa je bila usoda sodnije zapečatenata.

Strahovita je taka usoda!

Sodnija je in živi in dela. Pa vendar je ni, ker je ni v budžetu. Ko je ni v budžetu, tako je, kakor da je črtana iz vrste živih.

Enaka strahovita usoda lahko zadene vsakogar izmed nas. Če nas ne bo v budžetu ali bo kdorkoli zapisal v budžet, da nas ni, živi bomo pokopani in mrtvi za svet.

Silna je moč budžeta, silnejša od živega življenja in zdi se mi, če bi se kdaj našla brezbožna roka in bi zapisala v budžet, da ni Boga, pa si niti ljubi Bog ne bi mogel pomagati zoper moč budžeta.

Gospodar hiše, ki je notri stanovala sodnija, se je naveličal čakati, ali in kdaj bo sodnija prišla v budžet in mu bodo plačali. Pa se je zgodilo, da je stopil na dobro našo sodnijo in sodniji odpovedal najem. Dal je na sodniji zapisati protokol, da sodniji odpoveduje in da se mora sodnija o bližnjih kvatrah pobrati iz hiše z vsem svojim čipeliščem. Tako je storil in sedaj ta reč ni več samo žalostna, nego postaja že, kakor se reče, tragična.

Taka je, če bi se igrala na našem odru, se sploh ne bi mogla igrati, ker bi se vsi jokali. In kritika ne bi mogla od samega joka, da spiše kritiko, kar bi bilo še bolj vredno joka. In se bojim, da občinstvo niti ne bi prišlo v gledališče, kajti ako se je treba jokati, se občinstvo rajši joka doma v copatah in brez ovratnika, kakor bi se jokalo v gledališču. Tako tragična je ta reč.

Drugi najemniki, če dobe odpoved, več ali manj rohné in so neprijetni. Sodnija pa nič tega. Ravnodušno je sprejela odpoved na protokol, kakor da se ne tiče nje nego kovačevega psa. In je to odpoved tudi rešila in jo je rešila s pismeno odluko tako, da se mora bližnje kvatre izseliti tako gotovo z lepo, ker bi jo sicer sodnija izselila s silo.

Ako ni to tisto, čemur se reče tragika, potem so cestne fige kompot!

Njega dni je živel rabelj, znamenit je bil mojster, nikdo drug ni tako točno in uspešno obsojencem odrobljal glave kakor on. Toda tudi rabelj ni brez greha. Prišel je sodnikom v škripce in so ga obsodili, da mu bo vzeta glava. Že so iskali novega rablja, da izvrši sodbo in staremu rablju sledi v službi.

Stari rabelj pa je bil junak. Izjavil je: nak! Zanj da ni treba novega rablja. Nego je junaško položil glavo na tnalno in si jo odsekal sam. In je tudi sam spravil takso za obglavljanje. — Še živi njegov spomin, še ga pojó pesmi,

in čim bo budžetna mogućnost, mu bo postavljen spomenik.

Nič manj junaška pa ni sodnija, ki sama sebi ukaže, da se mora izseliti, in sama sebi zagrozi, če se ne bo izselila z lepo, da bo sama sebe izselila z grdo. Že se bliža dan, ko bo sodnija sama sebi rabelj. Na tisoče ljudi od blizu in daleč obeta, da bo prišlo ta dan in bo priča zgodovinskemu dogodku. Priprave so v polnem teku: pod milim nebom se bodo pekli janjci, v šotorih se bo točila pijača in bo to priliko porabil tudi vladni kandidat za volilni shod.

Gospod sodni eksekutor si je že dal podplatiti čevlje za žalostni posel, ki ga čaka. Vendar je še v dvomih, ali naj bi ob prisilni deložaciji najprej samega sebe vrgel iz hiše, ali naj bi svojo osebo prihranil za zadnjo točko. Ako bi pričel kar s seboj, bi bilo ugodno zato, ker potem ne bi imel več posla in bi lahko svoje moči nemoteno posvetil janjcem pod milim nebom in pijači v šotorih. Toda bi se mu hkrati tudi nehale takse, ki mu gredo ob deložaciji za vsakega pol dne. Zato je rekel, da si bo žalibog stvar še premislil in bo nemara vendar samega sebe šele prav h koncu cebnil v zadek, da bo zletel na cesto.

Zanimanje je velikansko. Za vožnjo po železnici so dovoljene znatne olajšave in so obljubili svojo udeležbo tudi diplomatski zastopniki iz Patagonije, Nove Kaledo-

nije in z otokov Fidži, kajti kaj takega res še ni bilo videti na svetu.

In smo zato, čeprav je reč žalostna, vendar lahko ponosni nanjo kolikor toliko.

[Jutro, 2. avgusta 1927]

Zoper volitve in gorske velikane

Nisem nikakšen kritik in sploh ne škodoželjne narave. Niti ne gojim nikakršnega žela zoper časti-to osebo onega peresa, ki piše volitve. Niti ne rečem, da niso volitve nikaka snov.

Nasprotno: tudi volitve so snov in se dajo obdelati na razne literarne načine.

Toda se pišejo sedaj dan za dnem, mesec za mesecem vsak dan — ne vem, ali je to priporočljivo. Zdi se mi žalibog, volitve niso več čtivo, ki bo moglo zanimati. In gojim v svojih nedrih bojazen, da bo slavno uredništvo izgubilo naročnike, ako ne bo odnehalo z volitvami. Odnehalo naj bi, recimo, vsaj za nekaj časa. Recimo, tjakaj do božiča. O božiču bi zopet lahko pričelo z volitvami in jih priobčilo, recimo, v mladinski prilogi. Ali pa ob novem letu ali ob svetih treh kraljih.

Za sedaj pa se mi zdi, so naročniki volitev siti in bi bilo cenjenim peresom priporočiti, da se lotijo druge snovi, manj obrabljene.

Le ne gorskih velikanov in njihovih žrtev. Tudi gorskih velikanov, se mi zdi, so naročniki precej siti in njihovih žrtev. In sploh ne vem, ali ne bi bilo prav, da bi

gorske velikane in njihove žrtve policija prepovedala. Če lahko prepove kopanje na prepovedanih krajih, mislim, da lahko prepove tudi plezanje na prepovedanih krajih, zlasti brez spremstva staršev ali njih namestnikov.

Nego bi predlagal, da se piše kaj drugega. Saj je na primer navzlic katastrofalni suši še marsikaj drugega pod milim nebom, kar bi bilo za pod pero.

Naj bi se na primer zopet pisala, recimo, kaka šestdesetletnica!

Šestdesetletnica že precej časa ni bila na pipi in mislim, da bi jo občinstvo sprejelo z velikim zanimanjem in bi se morebiti pridobil še kak nov naročnik, posebno, če bo naslikan.

Seveda konkurenca je velika in šestdesetletnic ni več dosti, da ne bi bile že natisnjene tu ali tam. Vendar do cela še niso pošle nikakor ne.

Na primer se je posrečilo mojemu peresu po izrednem naključju seznaniti se s šestdesetletnico, še ne objavljeno in tudi sicer jako zanimivo in poučno, in nisem nenaklonjen jo drage volje dati na razpolago. Kajpada proti običajnemu predujmu, kajti je tako rekoč gospodarska kriza. Toda se slavno uredništvo lahko zanese na mojo moško besedo, ki je nisem še nikdar snedel in sploh ni moja navada, da bi moške besede jedel. Nego bom sveto vrnil prejšnji ostanek, kadar bom zadel, in se ni treba bati, da ne bom vrnil. Priporočam pa uvidev-

nosti slavnega uredništva, da ne zamudi prilike in mi čimprej kupi srečko — še je čas.

Seznanilo se je moje pero s šestdesetletnico v gostoljubnih prostorih »Jarega polža«. Sedela je za mizo, pomakala kruh v vino in z rahlo besedo namignila, da je ženskega spola. Rekla je, naj prisedem, če se ne bojim stare babe, in pripomnila, da koroški pregovor pravi, da tri babe in en pes delajo pol moškega.

Iz prijaznega njenega pripovedovanja sem posnel, da šteje petinšestdeset let.

Potemtakem je že pet let stara šestdeset let in je resnično skrajni čas, da bo objavljena.

Sedajle mi je prišla neka misel, pa ne vem, ali bo prav, da jo zapišem. Namreč, da je čudno, da se ni še nikdo spomnil v Beogradu in še ni izkazana nobena taksa ali carina za šestdesetletnice in zraven kazen za vsakogar, ki bi se hotel potuhniti in šestdesetletnico prikriti, in bi kazen morala biti stroga kakor za tihotapce.

Toda, kakor rečeno, ne vem, če ne bi morebiti taksa in carina in kazen kakorkoli škodovala novinam. Če bi, bo bolj previdno, da Beograd ne zve te reči.

Kakor misli slavno uredništvo, tako naj bo! Moji osebi je za mojo osebo vse prav, tako ali tako, kajti je moja oseba zoper šestdesetletnico zavarovana. Zavarovala jo je moja žena; rekla je, da zaradi ugleda družine in sramote in ker dosti ne stane.

Kar se tiče gospe jubilarke, si je gospa jubilarke pri »Jarem polžu« navzlic častitljivim svojim letom ohranila čilost telesa in duha v svežem stanju. Izjavila je, da sem kvatrna šema, ko da bom njeno šestdesetletnico dal v novine, in je sploh govorila jako pametno.

O višini njene inteligence priča zlasti okolnost, da še vedno z nezmanjšanim zanimanjem čita Male oglase.

Povedala je, da je bila dvakrat omožena in da je bila v prvem zakonu neusmiljeno varana. Rekla je, naj to takisto zapišem v novine, in sicer v Male oglase v tisti kurnik, kjer kokodakajo one, ki so neusmiljeno varane; morebiti se bo tudi nje usmilil kdo in dal kaj za to, da je neusmiljeno varana, če ne več, vsaj za polič vina.

Mislim, da je bonton slavnega uredništva zahteval, da sem ukazal pol litra vina in bodo račun že prinesli v uredništvo.

Gospa pa je pripovedovala, da je bila prvo pot omožena štirinajst let, pa se nista razumela z možem in nista vseh štirinajst let ne besedice spregovorila drug z drugim.

Povedala je, da je bila iz dobre hiše in olikana, zato da je nekoliko odlašala, preden ga je vzela. On pa da ni bil tako olikan in po poroki niti k fotografu ni maral, nego je silil kar domov. Niti ni čakal, da bi bila odložila mirto in tančico, prelepi znamenji deviškega stanu. Ampak je grdavž nespodobni zaklenil duri in jo potem kar v

mirti in tančici na mile viže pretepal s palico, da je bila vsa v klobasah. To ni bilo olikano. Dejal je, da si mora najprej dušo olajšati od jeze, ker je toliko časa odlašala, preden ga je vzela. In nista potem vseh štirinajst let niti besedice izpregovorila drug z drugim. Otrok pa da sta imela dvanajst.

Gospa si je s požirkom splaknila bridke spomine.

Pokimala mi je in mi svetovala, naj ne pijem vina. Ljubljana da ima jako zdravo vodo — kdor jo dolgo pije, dolgo živi. To da lahko takisto zapišem.

Kar se pa tiče njenega drugega moža, ji je umrl na jetrih — dobil da jih je od demona alkohola. Tudi njega da je svarila kakor sedajle mene in mu branila, in ko beseda ni zalegla, je hodila za njim po gostilnah in mu pomagala, da ne bi nanj prišlo preveč.

Toda nekateremu da je kmalu preveč in ga je, kakor rečeno, Vsegamogočni vzel k sebi na demonu alkoholu.

Častitljivi jubilarke se je utrnila solza, kajti je bil polič prazen. Rekla je, da gre spat.

Voščil sem ljubeznivi gospe, da bi v enakem svežem stanju dočkala sedemdesetletnico. Gospa pa mi je voščila srečno pot na morje.

Vprašal sem, čemu naj grem na morje.

Rekla je: »Solit se.«

Kako je gospe ime in kako se piše, ne vem — pozabil sem jo vprašati. Pa nemara to nič ne stori šestdesetletnicam.

[Slovenski narod, 14. avgusta 1927]

Zmaga

Dve stranki imamo, obema je važna, pa tudi težka in odgovorna naloga, da druga drugo pobijeta. Lep je ta cilj in vreden najboljših moči.

V dosego tega cilja sta obe stranki druga drugi potrebni kakor vsakdanji kruh, kajti brez nasprotne stranke ne bi imela stranka nič opravila in bi lahko zaprla štacuno.

Ne gre drugače nikakor ne, nego da sta dve stranki, in jima torej moramo biti hvaležni, da sta obe, in jima tudi smo.

Zato je bila z viharnim navdušenjem sprejeta vest, da so volitve obema strankama prinesle popoln uspeh.

Zmagali sta obe stranki z nepričakovanim sijajem in je bila zmaga na obeh straneh taka, da so jo novine morale prinesti z najdebelejšimi črkami, da se je videla.

Ena zmaga je veliko. Dve zmagi sta še več. Tem bolj nas je dvojna zmaga brez ozira na stranko viharno razveselila. Vsa Ljubljana je govorila in govoril je Maribor, in ljubljanska in mariborska oblast takisto nista nikakor ne držali zavednih svojih jezikov za zobmi. Nego je

Ljubljana ostala bela in sploh vse je ostalo belo in kakor na novo oprano, oškrobljeno in svetlo likano.

Zmaga je bila vsevprek popolna in zmagoslavje in triumf in sploh in je obema strankama tudi število glasov nezaslišano naraslo in smo s strahom čakali vesti, da bodo narasli glasovi udarili čez bregove in zahtevali človeških žrtev. Hvala Bogu, je niso!

Skratka, bilo je jako pasje in ni treba misliti, da »pasje« pomeni kaj grdega ali neugodnega, nego je »pasje« zgolj nov slovenski izraz, vrle gospodične ga rabijo na liceju namesto »hecno« in se »pasje« prilega vsemu, kar je pasje in kar ni, in je prav, da je lepa slovenska beseda slednjič izpodrinila tujko.

Zmaga pa seveda ne bi bila zmaga in kdo naj bi je bil vesel, če ne bi bila hkrati z zmago poražena nasprotna stranka.

To pa se je, hvala Bogu, zgodilo v polni meri, kajti sta bili obe stranki strahovito poraženi, na glavo potolčeni, osramočeni in izločeni iz političnega življenja in sta usmiljenja vredni morali potiskati neizmerno papirja, da sta dokazali, da vendar še migata.

Poraz je na obe strani katastrofalen in je edino, kar more stranki odvrniti od obupa in klavrne smrti, ta tolažba, da sta obe sijajno zmagali . . .

Te zmage se odkritosrčno veselimo in jo viharno pozdravljamo. Obema strankama jo privoščimo, jima iskreno čestitamo in nikakor nismo takšni, da ne bi.

Kajti to zahteva že bonton.

Pri nas imamo bonton in vsikdar vse viharno pozdravljamo, najsi bo Sokol ali berolinski teater ali Pri-bičević ali rajnki gospod Pašić ali nemški avto ali karkoli in je bil viharno pozdravljen predlansko leto celo oni gospod minister, ne vem, kako se piše, ki je turške vere, in je bil od viharnega pozdrava jako ugodno presenečen. Rekel je, da drugod ni toliko bontona, resnično da ga ni.

Seveda je viharne pozdrav tem viharnejši, čim več je zraven godbe in maškar in sploh.

Pa smo žalibog čitali, kako temeljito sta obe stranki pripravili zmagoslavje in manifestacijo, vsaka da je imela najete tri godbe in Orle in Orjuno in lampijone in narodne noše.

Zgodilo pa se je, da ni bilo nič, ne godbe, ne maškar, ne lampijonov, nobene reči, še toliko ne, kar gre za noht.

To ni bilo prav!

Škoda je toliko pripraviti, potem pa pustiti, da gre brez koristi v nič. To ni pravo gospodarstvo!

Pepe, oni, ki sedi v uredništvu, mi je potem razodel, zakaj ni bilo nič.

Rekel je, da zato ne, ker sta zmagali obe stranki in sta obe pripravili manifestacije; toda, je dejal, da imamo v Ljubljani samo enega gospoda, ki zna in manifestacije aranžira.

Manifestacije aranžirati z jamstvom za uspeh ne zna vsak osel, je dejal Pepe. Zato da je treba grla. Ne zaradi pijače, je dejal, nego zaradi litanij. Kajti ni manifestacije brez litanij. In ne gre, da bi se litanije klavrno žebrale, nego je manifestacija tem slovesnejša, čim bolj se deró. Zato da je treba, da gospod, ki kolovodi manifestacije in litanije, s svojim grlom daje spodbudo in zgled. Ta zgled mora biti tudi prepričljiv, da mu kakor en mož sledi vsa ulica in brnijo okna in je nepopisen užitek jih poslušati:

»Živela bela Ljubljana!« — »Živiooo!«

»Živela pisana Loka!« — »Živiooo!«

»Doli s polento!« — »Živiooo!«

»Živio blok!« — »Živiooo!«

»Živela enotna fronta!« — »Živiooo!«

»Živio Šenklavž!« — »Živiooo!«

»Dol s čevapčiči!« — »Živiooo!«

In tako naprej.

Te litanije niso nikoder tiskane ali zapisane, je dejal Pepe, ampak prihajajo gospodu kolovodji sproti na jezik, kakor pesniku poezije in je za to treba posebnega daru. Nekateri trgovci, da so hoteli te litanije porabiti za

reklamo. Ponudili da so lepo ponudbo, da bi se v litanije sprejele še njih tvrdke:

»Živeli čevlji Bata!« — »Živiooo!«

»Živela čokolada Bata!« — »Živiooo!«

»Živelo milo Copata!« — »Živiooo!«

Toda da je rekel gospod kolovodja, da si bo stvar še premislil; najprej da bo govoril še s konkurenco, koliko da ta ponudi.

Takšen torej, je dejal Pepe, da je gospod kolovodja in aranžer in takšen da je njegov posel. Na razpolago da je drage volje vsakomur, kdor ga najame, kajti da se ne peča s politiko. To pot pa da sta ga najeli obe stranki. Poizkusil da se je raztrgati, toda ni šlo. Zameriti pa da se takisto ni maral na nobeno stran. Pa je izjavil, da je žalibog bolan za zeleno kolero in je žalibog ostal doma.

Tako je pravil Pepe.

Meni se zdi jako žalostno spričevalo za naše razmere, da imamo eno samo moč za vse manifestacije. Zdi se mi, da bo treba vsaj še eno.

Mislím, da se stroškov za novo moč ni ustrašiti nikaikor ne. Marveč se mi zdi, da bi se morebiti dalo napraviti, da bi novo moč prevzel magistrat, da bo čez dan na magistratu sedela v pisarni. Večere pa bi imela za manifestacije.

Ali pa če bi jo prevzela slavna intendantca.

[Slovenski narod, 18. septembra 1927]

Jesenska razstava in damska moda

Letošnjo jesensko razstavo je jako pohvaliti, kajti je v vseh slojih vzbujala izredno zanimanje, zlasti po šesti uri zvečer.

S polnim razumevanjem svojih važnih nalog se je ozirala tudi na potrebe damskega spola. Ni se ustrašila ne truda ne stroškov, da nudi našemu damstvu priliko, da ne zaostane za duhom časa, nego se pravočasno seznanj s pojavi najnovejše mode, kakršna se nam obeta od koderkoli, ker se modi od kogarkoli določajo neovržni zakoni kakorkoli.

Lahko rečem, naše damstvo je bilo jako presenečeno in je brez razločka spola razstavi jako hvaležno. Razstava ni padla na nerodovitna tla nikakor ne, nego je naše damstvo baš nasprotno, in to kakor en mož dokazalo, da ima rodovitna tla in da je vsekdar zavzeto za vsak napredek, pa naj je še takšen.

Ugotovile so se na razstavi jako zanimive smeri za bodočo modo in je renomirana domača tvrdka, modni salon »Majmun«, že sedaj v ugodnem položaju sprejeti cenjena naročila ob najtočnejši postrežbi, v nujnih

slučajih z obratno pošto. Cene priznано zmerne, stalnim nameščencem tudi na obroke.

Predvsem kar se tiče linije modne dame; linija modne dame ne bo več taka, kakor je sedaj, ko je iz gole, suhe kosti.

Nego je bila za zgled razstavljenā dama, ki je tehtala žive vage 250 kil, in je bila njena linija lepo pitana in zalita z maščobo. Kajpak oko še ni vajeno novi liniji in se mu je zdela, kakor da je prestopila bregove, in bo zopet treba državne podpore. Toda je nova linija taka, da se ji oko kmalu privadi brez očal. Na noben način novi liniji ni odrekati, da je linija. V liniji pa ob pravem umetniškem razumevanju vedno tiči lepota in so le nekateri ljudje taki, da lepote ne vidijo.

Nova linija bo imela tudi svoje praktične strani.

Kajti mora v novi liniji tičati dokaj tiste reči, ki se v knjigah imenuje »kalorija«, in mislim, da bo nova linija marsikomu lahko prištedila sleherno drugo peč, hvala Bogu!

Pa tudi trg za živila bo z zadoščenjem pozdravil novo linijo in takisto mizarški obrt, če ne bodo postelje in stoli in klopi odslej spadale v zidarsko obrt, ko jih bo zaradi nove linije izdelovati iz betona, iz takega z vloženim železjem.

Le za oblačilno stroko se žalibog ne ve, ali se bo tudi okoristila z novo linijo.

Človek bi mislil, da se bo, in čim več da bo linije, tem več da bo treba blaga in obleke.

Toda je pred razstavnim šotorom stal mlad gospod, bil je glasnik razstavljenе dame in je vihtel ogromen balon — ta balon so bile tako rekoč hlačke razstavljenе dame, in jih je vihtel zato, da razodene slikovitost nove linije.

Navdušeno je vihtel hlačke, ki razstavljenе dame seveda ni bilo v njih. Pa ko razstavljenа dama tako rekoč ni bila v hlačkah, je bila očitno brez.

Taka se nam torej obeta ta reč.

Vedno sem govoril, da bo damska moda ob doslednem napredku napredovala tako daleč. Sedaj se je resnično zgodilo. — Ne, oblačilnemu obrtu se ne obetajo dobri časi, nikakor ne! —

Drugi, za damsko modo nič manj važni pojav na jezenski razstavi, je bila dama brez glave.

Odkrito povedano, tako nenavadnega napredka na polju damske frizure ni nikdo pričakoval.

Da neprestano se vrteče kolo mode ne bo v nemar pustilo damske frizure, o tem ni bilo dvoma.

Lasje so že odstriženi in smo uživali damsko frizuro brez las. Odstrižena so nemara tudi ušesa — mislim, da so — kajti jih v damski frizuri ni več videti. In smo ugrabili, kaj bo sedaj na vrsti. Mislili smo, da bo nos tisto.

Toda hodi moda svoja pota in ni odrezala nosu, nego je pokazala razstava, da je odrezala kar glavo, in bo odslej damska frizura moderna takšna brez glave.

In se sedaj otvarja nedogledna perspektiva za nadaljnji razvoj nove frizure brez glave.

Možnosti je milijon.

Ali in kaj bo damam odslej služilo, da bodo natakni-le na vrat? Ali se bodo zadovoljile z onduliranim aranž-majem iz pentlj in čipk in koliko časa? Ali bode razkošni šopek tisto, kar jim bo prijazno štrlelo iz vratu? Našemu za vrtnarstvo jako zaslužnemu vrtnarstvu bi bilo pri-voščiti zaslužek v tem smislu. Ali pa bo zahtevala moda, da bo dama mesto svoje glave nosila posnetek druge modne glave, npr. Rudolfa Valentina ali Lindbergha ali Čaruge? Kdo ve in je reč resnično zanimiva.

Mogoče pa tudi da damska moda ne bo zahtevala na-domestka za glavo.

Kajti si damska moda ubira pot za moško modo. Moja žena je rekla, da nekaterim osebam sploh ni več poznati, ali so moški ali ženske, in se jim mora pogledati prav pod noge — edino tam da se loči še spol na podpetnikih, ali so visoki ali so nizki.

Pa je ob posnemanju moškega spola prav lahko mo-goč, da ostane damski spol kratkomalo brez glave in brez nadomestka zanjo. Ako je namreč res, da se je tudi pri moških že pričela moda, da so brez glave.

Pepe, ta, ki sedi v uredništvu, je rekel, da se je.

Rekel je, npr. v Beogradu da je že več takih moških brez glave in so jako odlični gospodje. In je rekel, da se ti gospodje brez glave jako zavzemajo za modo brez glave in da je eden teh gospodov zadnje dni poslal telegram v Slovenijo, da mora tudi naša mladina biti brez glave in da se naj zato ukinejo srednje šole.

Pa sem rekel Pepetu, da je škoda, da ni tudi ta gospod brez glave prišel na jesensko razstavo, kajti bi bil na jesenski razstavi rekordna atrakcija poleg dame brez glave in dame brez hlač.

[Slovenski narod, 9. septembra 1927]

Zanemarjena mladina in skrb zanjo

Vse države hvalevredno tekmujejo v brigi za zanemarjeno mladino in priznati je treba, da ne brez uspeha, kajti zanemarjenost mladine napreduje z orjaškimi škornji.

Te dni se je zopet pripetil nov slučaj in je globoko pretresel vse novine in peresa: albanski dijak je z mladini neprimernim revolverjem ustrelil poslanika v Pragi, poslanik je bil splošno priljubljen vsled lepih manir, a je moral zavratno izdihniti, brez zdravnika, brez operacije in brez vsega; mladega morilca pa so prijeli.

Globoko je pretresel ta slučaj in bridko razočaral zlasti še šolski zavod ali licej v Rimu, čigar nadobudni gojenec je bil mladi morilec, in ni kaj takega nihče pričakoval od njega.

Mladi morilec je star triindvajset let in je hodil šele v šesto. Bil je repetent, večkratni repetent in vzor zanikrnosti.

Toda ni to nikakšen očitek. Nego je nasprotno baš zanikrnost tisto, kar je pogoj in podstava javni brigi za zanikrno mladino. Čim večja je zanikrnost, tem večja je

briga. Koder zanikrnosti ni, sploh ni brige — najprej je ustvariti zanikrnost, potem pride briga.

Licej in dični njegovi profesorji so napenjali vse strune, da vzgojé v vzgojo jim izročeno mlado dušo zanikrno v pravem duhu večtisočletne kulture in svetih tradicij. V srce in obisti so mu vcepili izpodbudne zglede iz slavne domorodne zgodovine na polju politike in literature in kriminalitete in sploh, tako iz preteklih časov kakor iz sedanje velike dobe.

Še štipendijo so mu podelili in se ve, da štipendije v liceju ne dobi vsak sleherni vsakdanji zanikrnež, nego mora biti prav odlične vrste in priporočen, in ni dvoma, da je mladi mož štipendijo krvavo zaslužil.

Skratka — licej in profesorji niso zamudili nič in so se po pravici smeli nadejati najlepših uspehov, vrednih starodavne kulture in svetih tradicij.

Sedaj pa to bridko, starodavne kulture in svetih tradicij nevredno razočaranje, ki resnično zasluži izraz vsestranskega službenega sožalja: nadobudni zanikrni gojenec je v Pragi moril in bil prijel!

To je jako bridko in razočaralno iz raznih ozirov.

Prvič je mladi mož za nedogleden čas zamudil šolski pouk. Tolikšna zamuda težko da mu bo šteta za opravičeno!

Ako bi bila zamuda krajša, lahko bi mu jo pod roko opravičili. Toda, kar je preveč, je žalibog preveč in ni verjeti, da mu jo bodo.

Morebiti se je mladi mož celo opravičil že naprej, da ga ne bo nekaj dni v šolo.

Morebiti je tudi povedal, zakaj ga ne bo. Seveda ni povedal, da gre tja in tja in bo umoril tega in tega.

Nego je svojo opravičbo izrazil drugače.

Morebiti je rekel, da ga npr. kliče domovina. Klicu domovine se ne more upreti nihče nikdar in nikakor ne. Domovino nosi vsakdo vsikdar zapisano v srcu in obstih — vse za domovino, mili kraj! — pa naj kliče domovina kamorkoli, ali na volišče ali v boj za krst in svobodo zlato ali na zakuske ali na davkarijo ali na komisijo in zarado ali na cvetlični dan — kamorkoli in kakorkoli — njenemu pozivu se je treba brez ugovora odzvati!

Mladi zanikrnež se je opravičil tako, da ga kliče domovina, in so mu verjeli in zamudo opravičili že vnaprej: čim kliče domovina, je opravičeno vse!

In so mu gotovo dali zapisano, da je zamuda opravičena in da ni ovire zoper vizum, in mislim, da ga tudi brez denarja niso pustili, nikakor ne, kajti se ve — z domovino so vedno združeni stroški, naj kliče kamorkoli.

Skratka, storili so vse, da niso mogli več, in jim je v plačilo bil up, da mladi mož ne bo v sramoto prejetim naukom in večtisočletni kulturi in slavnim tradicijam in

požrtvovalnim profesorjem in celokupnemu prizadevanju.

Podal se je torej na pot, kamor ga je klicala domovina, in so mu hranili v liceju prostor v klopi in žlico pri skledi.

Pa je nenadoma že prišlo povedano bridko razočaranje: mladega moža ni nazaj, nego so ga prijeli!

Drugo je bil opravil lepo v redu in odvzad.

Toda potem je zatajil večtisočletno kulturo in svete tradicije in vse in je naravnost neverjetno: dal se je prijeti!

Prijeli so ga in zdaj ga imajo v varnih zaporih, in kdo ve, ali in kdaj bo zopet prost. Mar naj petnajst let čakajo nanj v šoli, ali dvajset, da se bo vrnil repetirat? To ne, nikakor ne, red mora biti že zaradi drugih.

Prijeti se je dal, v preiskavi sedi in ga zaslišujejo. Zaslišujejo ga in mladi mož odgovarja in pripoveduje, kar se nikakor ne strinja s prejetimi nauki in večtisočletno kulturo in svetimi tradicijami in slavnimi zgledi iz starejše zgodovine in najnovejših dni.

To je tisto, kar je najbolj žalostno!

Ne, mladi mož se ni obnesel.

Prijeli so ga — njegova vzgoja v liceju se ni obnesla, žalibog!

Ta neuspeh liceja pa bi lahko usoden postal za licej, in že govoré, da bo reduciran.

Vendar upajmo, da ne bo!

Kajti je licej prepotreben.

Če bi bil reduciran, koj bi se moral ustanoviti drug — ali v Tirani ali v Sofiji ali koderkoli. Prevelika je potreba po takem liceju in se vedno več oglašča gojencev zanj.

Pa je najprimerneje, da ostane licej kar v Rimu — zaradi večtisočletne kulture in svetih tradicij in slavnih zgledov iz prejšnjih dni in sedanje velike dobe.

*

Dostavek uredništva. Od najmerodavnejše strani smo prejeli o stvari sledeče pojasnilo:

»Ni res, da je morilec gojenec liceja v Rimu, niti ne ustreza resnici, da obstaja v Rimu tak licej, kakor je tudi kot netočno označiti poročilo, kolikor omenja Rim. Mesta s takim imenom sploh ni. Nego je vse skupaj neosnovana izmišljotina, spravljena v svet z očitnim namenom, očrniti ugled liceja v Rimu, čigar gojenec je bil imenovani mladi človek.«

Resnici na ljubo drage volje priobčujemo to pojasnilo, ki utegne preprečiti morebitna kriva naziranja.

[Slovenski narod, 23. oktobra 1927]

Pokret med mrličiči

Sedaj bo vernih duš dan, ta dan je jako znamenit zaradi jubilejev, kajti bodo ta dan obhajali svoje jubileje vsi mrličiči vseh časov in po vsem svetu s slavnostnimi venci in beneficami in razsvetljavo in članki v novinah in nagrobnimi podoknicami.

O tej svečani priliki si tudi moje pero ne more kaj, da ne bi. Zlasti ko je vsled posebnih razlogov svečana ta prilika to pot še posebno svečana.

Med našimi mrličiči se je namreč začelo živahno gibanje, skoraj bi se mu lahko reklo pokret.

Ta vest mora sleherno rodoljubno srce navdati z iskrenim veseljem, a je vest zagledala povoje sveta v verifikacijski debati.

V Beogradu je bila namreč verifikacijska debata in je več gospodov glasno in pred vso zbrano skupščino povedalo, da so ob zadnjih volitvah volili tudi mrličiči.

Zganili so se torej slednjič tudi mrličiči, se zavedeli svojih pravic in se udeležili volitev! Čestitamo jim in bilo srečno!

Da so resnično volili, o tem ne more biti dvoma.

Tega niso le v skupščini potrdili že omenjeni odlični gospodje duhovskega in posvetnega stanu, nego je že prej stalo v nekaterih uglednih novinah.

Pa tudi moje pero osebno lahko potrdi to reč in nanjo priseže, ako ne baš s tremi prsti, pa vsaj z dvema ali recimo s poldrugim brez skrbi.

Bilo je namreč na dan volitev in so po mestu švigale kočije ter prevažale volilne glasove. Moj glas je svojo volilno dolžnost opravil peš in se je ljubljena mi žena še nosila nad menoj, kako da nisem toliko vreden, da bi katerakoli skrinjica kakršokoli vozilo poslala pome — vsaj tisto z enim samim kolesom da sem vendarle zaslužil!

Bridki očitek me je zadel v dušo, toda sem ga molče požrl.

Požrši ga sva z ljubljeno ženo stopila na sprehod v jesensko naravo. Široko razprostrta se je razprostirala jesenska narava pred nama in za nama, na desno in na levo, polna je bila tužne miline — o jesen, kako si podobna človeškemu življenju!

Tiha pot je nama privedla korake tudi mimo pokopališča. Pokopališče — bodi pozdravljeno! Pred vhodom sta čakala dva volilna voza.

Tedaj sem spregovoril proti ženi: »Glej, dva volilna voza pred pokopališčem — po mrliča sta prišla! Mrliča so potrebnejši volilnega voza nego moja malenkost.

Mrličem je teže peš na volišče kakor meni, higienski in družabni oziri jim to branijo. Zato so volilni vozovi najprej namenjeni zanje in ni šteti za izraz zaničevanja, če niso prišli pome.«

Žena je razumna. Koj je uvidela krivičnost svojega očitka in me je prosila odpuščanja. Poljubil sem jo na čelo, ji kupil presto in je bil spor poravnan.

Dva volilna voza pred grobovi — to sva videla na svoje lastne oči. Ne trdiva, da sva videla več ali kaj drugega. Toda mislim, da zadošča, kar sva videla: drugi še toliko niso videli in so vendar vedeli, govorili in trdili, da so volili mrličiči.

Volili niso vsi mrličiči, seveda ne. Nekaj je vedno takih, da pozabijo ali gredo rajši na Gorenjsko ali se nočejo zameriti hišnemu gospodarju.

Toda kolikor toliko jih je vsekako volilo in je prav, da so, in tudi upam, da so volili v pravo skrinjico. Volivci od onkraj groba več vedo, kakor vemo mi, kajti uživajo večnost. Zato je nespametno misliti, da so volili v napačno skrinjico.

Ni prav, da so se potem nekateri gospodje v skupščini spozabili in so jim očitali, da so volili v napačno skrinjico. Izključeno je to, nego res je narobe: kamor so volili rajniki, tista skrinjica je bila prava, sicer rajnike duše gotovo ne bi bile volile vanjo. Napačne so bile le vse druge skrinjice, pa naj to komu diši ali ne.

Vsem seveda ni dišalo in so se med njimi našli celo nekateri, ki vrlim mrličem, blagopokojnim dušam nepozabnih naših rajnikov, kratkomalo odrekajo volilno pravico.

Kje stoji kaj takega v ustavi? V ustavi stoji samo, da voli lahko vsak, kdor je dovršil 21. leto, ako ne tiči v konkurzu ali v robiji — tako se v cirilici piše temnica.

V robiji ali temnici ne tiči noben mrlič — kdor trdi nasprotno, nima izobraženega pojma o katekizmu in večnosti.

Pač je gospodarska kriza vsepovsod in ne rečem, da ni morebiti kak mrlič v konkurzu. Dobro: tak mrlič naj se ne pusti v skrinjico, dokler se ni častno poravnal z upniki na odstotke.

Vsem drugim pa, če so stari nad 21 let, gre po ustavi volilna pravica in je teror, če se jim odreka in atentat in Makedonija in ni lepo nikakor ne.

Za ženske npr. pravi ustava, da se bo njih volilna pravica šele uredila s posebnim zakonom. Ženske je tedaj še nimajo in jo bodo morebiti šele dobile, ali pa je ne bodo dobile — kakor bo božja volja.

Za mrliče pa ustava tega ne pravi, zato je tem bolj jasno, da imajo enako volilno pravico kakor živi.

Tako je tudi pošteno in prav. Ako imajo verne duše svoje dolžnosti, da gledajo na nas iznad oblakov in na onem svetu prosijo za nas in za naše grehe, žalibog —

naj se jim privoščiči vsaj ta skromna pravica in bo naša kraljevina le pridobila na mednarodnem ugledu, čim več bo štela volivcev!

Dovolj je žalostno, da se rajniki naši mrličiči svojih ustavnih pravic niso zavedali že poprej in se je šele letos začelo med njimi razveseljivo gibanje. Toda bolje sedaj kakor nikoli, kakor je rekel gospod, ki mu je glavna kontrola nakazala pokojnino šele 5 let po smrti. In kakor rečeno, to reč jako simpatično pozdravljamo niti ne bo ostala brez posledic.

Kdo ve, kaj nam še prinese prag bodočnosti!

Morebiti bodo spoštovani volivci od onkraj grobov stavili svoje zahteve za podporo pri volitvah in se bodo stranke gotovo kosale, katera jim bo več obljubila. Pa se jim utegnejo obljubiti raznovrstne koncesije in razsvetljena električna ura in podtajnik in nov tlak in proste roke pod rušo in koalicijska pravica in še kaka reč na račun reparacij — to niso mačje solze!

Mogoče pa je tudi, da ne bodo podpirali drugih strank, ampak se bodo organizirali v svojo lastno stranko in bi bili najmočnejša stranka v državi. In bi lahko zahtevali vlado zase. In bo potem prišel režim vernih duš.

Kakor rečeno — čestitamo in bilo srečno!

[Jutro, 30. oktobra 1927]

O ljubezni, knjigi prirode in krvavih tragedijah

Ljubezen je jako važna reč in je ni le najtopleje pripočati zasebnim krogom, nego je od velikega pomena tudi za javno življenje in državo in razna ministrstva.

Npr. je že literama vrednost ljubezni jako velika v poeziji, prozi in zlasti še v drami. Marsikaterega literata sploh ne bi bilo ali bi bil jako pičel, ako mu ne bi nudila ljubezen trajnega in trpežnega gradiva. Brez ljubezni ne bi bilo ne dram, ne oper in bi se umetniško delovanje Narodnega gledališča moralo potem docela omejiti na krize in redukcije.

Hvalevredno in koristno se ljubezen udejstvuje tudi v trgovini in obrtu, npr. pri draguljarjih in v cvetličarnah in pri bonbonih in v zdravstvu. Niti ni prezreti, da tudi na sveto Cerkev kanejo včasih kake pare, kadar ljubezen krene v področje svetih zakramentov.

Skratka, važnost ljubezni je tolika, da mora biti naloga modre državne politike, da o ljubezni pazno vodi račune in jo podpira, ščiti in pospešuje v okviru budžetne mogočnosti.

Priznati je treba, da se je že dosedaj ljubezen dokaj dvignila v naši kraljevini. Precejšnje je in od dne do dne še narašča število onih, ki v zakonu žive z več izvoljenkami, v vsaki veroizpovedi z eno, še več pa je onih, ki brez ozira na veroizpoved in zakon ljubezen uspešno goje na več strani. Javnost ne bi smela prezirati njih zasluge za ljubezen in bi se jim morala hvaležna oddolžiti vsaj s kako cestno tablico. To pa zlasti zaradi spodbude.

Kajti na polju ljubezni je mogoče storiti še več, nego se je storilo do sedaj, in ne kaže križem rok počivati na lovoru zaslug.

Le poglejmo v knjigo prirode, kolikšno mero ljubezni pozna ta knjiga! Njeni zgledi morajo tudi nam kazati pota in cilje.

Npr. vzemimo kroto.

Ni neznano mojemu peresu, da se krota pravilno piše krastavica. Toda ima krastavica hibo, da se kaj lahko zamenja s krastavcem, ki v hrvatski zemlji pomenja kumaro. Jako pa bi motilo smisel sledečih vrst, ako bi vrli čitatelj in lepa čitateljica razumela kumaro, dočim sledeče vrstice govore o kroti. Zato bodi izjemoma uporabljena tudi ta beseda, kar naj izvoli slavni pravopis prizanesljivo upoštevati.

Krota ali krastavica spada, kakor splošno znano med manj olikane živali. Vendar navzlic temu pa je njena lju-

bezen na tako izredni stopnji, da tudi nam lahko služi za zgled.

Spomladi, če krastavica, namreč krota, ne pa kumara, ljubi, ni je sile pod nebom, da bi jo mogla odvrniti od ljubezni in ne pomaga ne lepa beseda ne grda niti ne sila in teror: ljubezen krote pretrpi vse in vse premaga.

Naravoslovna veda je hotela preizkusiti silo te ljubezni in je ljubečemu samcu z ostrimi škarjami hipno odstrigla glavo. Odstrigla mu je glavo, z glavo mu je vzela razum in voljo. Ljubezni pa mu z glavo ni mogla odstriči; vemi samec se ni izneveril svoji izvoljenki ne za hip in je ni izpustil iz vročega svojega objema. Nasprotno — kdo ve, kako lepe poezije bi se mu bile rodile baš v onih trenutkih, da je kos bil črnila in peresa.

Veda je bila presenečena.

O tolikšni meri ljubezni se ji niti v najdrznejšem snu ni sanjalo. Pa je stopila korak naprej in je odstrigla idealnemu mladeniču še obe prednji bedri.

Idealni mladenič iz rodu krastavic ni trenil z očesom. Rahel nasmeh mu je zaigral po ostalem telesu in je dejal: »Nista sprednji bedri tisto, kjer tli prava ljubezen,« in še bolj goreče je poljubil svojo družico. Njegovim bridkim preizkušnjam še ni bil konec. Spred njima bedroma sta sledili še zadnji dve. Toda glej! — Ljubav se ni ohladila ne za las.

Niti je niso mogle zatreti krute škarje, ko so mu slednjič odstrigle kar vse moške grodi in je ostala od nesrečnega mladeniča zgolj ozka rezina.

Mladi mož iz krastavičinega rodu, kolikor ga je še ostalo, ni mogel ne jesti več ne piti, ne stati ne sedeti, niti kakorkoli se ganiti niti ne misliti in hoteti, sploh ni mogel nobene reči. Ljubil je pa le. Tolika je sila ljubezni pri krotah ali krastavicah in si jo naša mladina na Aleksandrovi cesti lahko vzame za zgled.

Junaškemu samcu našemu je privoščiti iz vsega srca, da mu je ginjena veda potem zopet nazaj prilepila odstrižene kose. Seveda je bilo toliko kosov, da se je zmotila lahko primerila in se je glava prilepila vzad, zadek pa spredaj, in je bil zgledni mučenik svoje ljubezni potem za nekatere posle nekoliko manj sposoben.

Kar se pa tiče ljubezni, ljubezen mu je ostala neokrnjena in nezmanjšana in je stvar resnično vredna, da jo opiše kako spretnejše pero, nego je moje — ako le mogoče v rimah in za solospev s harfo ali za foxtrott.

Več in še več ljubezni torej bodi geslo naše državne politike in bi reč lahko spadala v prosveto ali pravdo ali zdravstvo ali socialno skrb. Ali pa bi se jo lahko uvrstilo v finančni zakon — tam je vse mogoče.

Ob tej priliki bi se s kakim paragrafom lahko še odpravile nekatere razvade v ljubezni, ki ne spadajo vanjo in le motijo splošni ugodni dojem.

Ljubezen naj ne pozna mej in ozirov — to je res in lepo in prav. Toda naj ne pozna mej in ozirov le med prizadetima osebama! Nasproti neprizadetim osebam, ki nimajo nič od zadevne ljubezni, pa seveda ljubezen ne more in ne sme biti brez mej in ozirov.

Na primer so v zaljubljenih krogih jako priljubljene krvave tragedije z bolj ali manj smrtnim izidom in sliko in poročili v novinah.

Načelno zoper te krvave tragedije gotovo ni nikakih ovir, nego spadajo prav tako k ljubezni kakor soneti in alimentacije in druga vera in ločitve.

Ni pa odobravati nikakor ne, da se krvave tragedije ljubezni najrajši prirejajo v tujih sobah in na tujih posteljah in zaljubljeni par pred krvavo tragedijo niti ne pove, kaj namerava, da bi se vsaj popreje tla potresla z žaganjem in postelja pregrnila, da ne bi perilo preveč trpelo.

Te razvade resnično ni odobravati.

Niti ni v skladu z lepimi šegami, da taki manj obzirni zaljubljeni po krvavi tragediji pusté na mizi razna na razne naslove in tudi na uredništva naslovljena pisma. Holaj! Oni, v čigar stanovanju se je reč zgodila, pa tekaj potem še s pismi okoli poštnih nabiralnikov!

In so pisma vrhu tega nefrankirana. To se ne spodobi in zasluži najstrožjo grajo, zlasti če so pisma naslov-

ljena na uredništva. Na nefrankirana pisma nima uredništvo drugega odgovora, nego: koš! Rokopisi pa naj bodo popisani samo na eni strani lista!

[Slovenski narod, 4. novembra 1927]

Portugalka

Ne vem, ali je bil dan resnično tako pust in pust za vse ali se je pust le zdel in zdel le gospodu inšpektorju Radoslavu Pipcu. Skratka, gospod inšpektor je bil jako nezadovoljen s položajem in jo je koj po nevšečni večerji pobral z doma.

Niti klobuk mu ta dan ni bil po volji. Dal si ga je na glavo, pa mu je padel kanalja preko ušes. Zamizal je od nevolje, stisnil zobe in zamrmral: »Prekleti Trubar!« Najraje bi bil klobuk počil ob tla, pa si je vendar premislil in ga obdržal v roki.

Stopil je iz hiše in so mu noge krenile na vajeno desno plat.

Ni mu bilo prav tako. Kam na desno, čemu? — Ozmerjal je noge: »Osel, bik, krava, tele!« in so morale v zoprno nasprotno stran. Morale so okoli pet zoprnih vogalov — tjakaj v odurno Piškurjevo ulico.

»Neumnost!« je mrmral gospod inšpektor. »Zakaj Piškurjeva ulica, čemu? Ali tistim glistam na čast, ki se ribe love nanje? Ali pa je Piškur kak nov pesnik — kdo ve, kod so ga izteknili! — Fej te bodi!«

Namrdnil se je in pljunil, kajti so se mu grenke sline zbirale v ustih.

Ozri se je po Piškurjevi ulici — ondule so se v pritličju svetila velika razsvetljena okna — tukajle bo »Pri belem volu«.

Nezaupljivo je vstopil, čemerno sedel za prvo prazno mizo. Nak, lokal mu ni všeč! »Previsok je in preširok, samo okna so ga in vrata, brr! In kljuge tudi ni pri rokah, da bi se človek obesil. Škoda je Trubarja!« Položil je klobuk poleg sebe na stol, glasno je vzdihnil.

Ustavila se je natakaraica: »Želite, prosim?« Bila je rdečih lic, visoko nafrfranih las in malo navzkriž so ji uha-jale oči.

»Vrag te!« si je mislil gospod inšpektor. — »V novine ste dali inserat, da imate fino portugalko. Prinesite je četrt za pokušnjo — pa eno presto!«

»Četrt fine portugalko in presto — takoj!« je s pojočim glasom ponovila natakaraica in se zasukala.

Že je bila s pijačo nazaj in jo je postavila pred gosta. »Preste žalibog ni — domači kruh, če želite?«

Gospod inšpektor je bil globoko užaljen. Nemo je odkimal, da ne. Izgubil je slednjo vero v to gostilno. Kakšno bo šele tole, kar prodajajo za portugalko!

Natočil si je čašo: barva je pretemna, duh presladak! Pokusil je. Bridko se je nasmehnil: kajpak — dalmatinski petijot je, pa ne portugalka.

Od sebe je porinil čašo in stresel glavo. Oči je obrnil v strop, da si ondu poišče tolažbe. — Vdal se je v usodo. Vnovič je zmajal glavo in z obupno odločnostjo izpil čašo — nak, portugalka ni ta reč, greje pa le! Boljša bo ko nič! Oj nesrečni ti Trubar!

Vstopil je nov gost, debel človek s palico. Spotaknil se je na stopnici ob vhodu in se dva koraka zaletel. Pa se je koj ujel. Obrnil se je, stopnici zažugal s palico, potem se ozrl okoli in se zadovoljno zagrohotal: »Hoho, še pokušil ga nisem, pa me že zanaša!«

Hrupno se je odkašljajal in kar po domače prisedel k mizi gospoda inšpektorja. »Brez zamere!« — že je ujel natararico za krilo: »Slišite, gospodična Mici ali kakor vam je zvečer ime — ali je res, kar lažete po listih, da imate imenitno portugalko? — Boga se boj, punca, če ni res! Pol litrčka ga prinesi! Hi, kobilica, bistahor!« Ošvrknil jo je s palico po krilu.

Gospodu inšpektorju je šlo po izmučenih možganih, ali pozna možakarja ali ne? Debeli ta obraz je nemara že videl, tudi tega grohota, se mu zdi, da ne sliši prvič. Seveda, v majhnem mestu je malokdo, da ga ne bi vsakdo poznal. — Natočil si je in izpil. »Kakšen je?« ga vpraša debeluhar. »Portugalka ni,« je dostojanstveno odgovoril gospod inšpektor. »Po mojem skromnem preudarku je tole zraslo v Dalmaciji in nima v sebi dosti več od portugalkke kakor golo ime. — Toda za silo se pije.«

»Hoho,« se je dobrodušno zasmel debeli sosed, »za silo nekateri še vodo pijó!«

Tedaj se je natakarica vrnila z naročenim pol litrom, pa ji je še gospod inšpektor ukazal »četrť onega dalmatina, ki mu pravite portugalka, in košček sira z domačim kruhom«. Nezadovoljnost mu je nekoliko ponehala.

Debeli gospod se je lotil pokušnje in jo je vršil jako temeljito, strokovnjaško in hkrati hrupno. Duhal je pijačo iz kozarca in z dlani, žvečil jo po vseh ustih, požrl dva požirka in potem izjavil: »Gospodine, uganili ste, portugalka to ni. Ta črnina se je rodila v Banatu. Pri nas pa je bila krščena, hvala Bogu, in so ji botri dali lepo ime portugalka! — Kosti pa vendarle nima!« In je v potrdilo temu zvrnil čašo vase in jo zopet natočil.

Gospodu inšpektorju se debeli dedec ni videl napačen in nevreden zaupanja. »Pristna portugalka,« je dejal, »se ne dobi zlahka. Toliko je sploh nikoli ne obrodi, kolikor je potem prodajo. Po mojem skromnem preudarku samo v ‚Trubarjevi kleti‘ točijo pristno — tam je kapljica!« Ginjen je zamižal.

»Ho, v Trubarjevi kleti!« je potrdil debeli gospod in se popraskal za ušesom.

»Sinoči sem bil tam,« je pripovedoval gospod inšpektor — oni banaški dalmatinec, imenovan portugalka, mu je bil odvezal jezik — »fino! — Menda sem šele ob dveh prišel domov. Ali je bilo tri. Ali štiri. Nič ne vem.«

»Oha!« se je čudil debeli gospod. Ta reč ga je silno zanimala.

Gospod inšpektor je s prsti zabobnal po mizi; z roko si je šel preko obraza in poznalo se mu je, da ima še nekaj, kar bi mu rado šlo z jezika, toda se je pomišljaj. Slednjič ga je vendarle premagalo.

»Saj bi bil nocoj spet pri Trubarju — pa so bili sinoči neki neljubi dogodki — skratka, ne zdi se mi varno . . .« Tajinstveno se je namuznil.

Debelemu gospodu je živo zanimanje gledalo iz oči in ust. »Kaj, hudimana, ali vas je kdo? Kako in zakaj?«

»Mene? — Nak! — Ampak jaz sem njega.«

Gospod inšpektor je sramežljivo gledal predse v mizo, zadovoljno se je muzal in se hkrati opravičeval:

»Drugače nisem tak — portugalka me je ujela! — Nekaterim gre v glavo, meni pa je šla v pesti. Nič ne vem. Toliko se spominjam, da sem ga pod mizo podrl in po njem mlatil. Ne vem pa ne, kdo je bil in zakaj sem ga. Preklicana portugalka! — Saj ubil ga nemara nisem, drugače bi bilo že v novinah. — Ne kaže pa ne več tjakaj. Morebiti me dedec čaka z gorjačo in barabami. — Bučo mora imeti kakor čeber, če je klobuk njegov, ki sem ga domov prinesel namesto svojega.«

Tako je pripovedoval gospod inšpektor, in ko je končal, je dvignil svoj pogled v soseda, da vidi, kako mu je pripovedovanje uspelo pri hvaležnem poslušalcu.

Videl pa je čudo.

Debeli gospod je stal oprt ob svojo palico, rdeč je bil kakor volivni lepak in lovil je sapo: »Vi, gospodine, vi da ste tisti? O primoj. . . ! Tole buško pogledjte tukaj na glavi, tolikšna je kakor pomaranča!«

Gospod inšpektor je šinil kvišku in se je prepadeno postavil za stol. — Ne, taka smola! Semkaj, v izgubljeno to ulico, v pozabljeni ta brlog se je nocoj umaknil, milijon je drugih gostiln — pa je moral priti debeli dedec z gorjačo baš semkaj, baš nocoj in baš k tej mizi, in je moral dedcu z gorjačo še sam, prav sam in brez potrebe — osel, bik, krava, tele! — iznesti pod nos, kako ga je bunkal. Tak škandal! — Ozrl se je po izhodu, da se reši, še po klobuku je hitro segel in se pokrilo, pa mu je klobuk nemarni padel preko oči in ušes — najrajši bi se razjokal.

Debeluha onkraj mize pa je tisti hip zgrabil smeh, da je moral kar sestiti. »Hohohoho, premalo vas je, gospodine za moj pokrov, 64 imam, najbolj široko numaro v Ljubljani. Pod vaš klobuk pa še svoje buške ne spravim, sem ga rajši pustil kar doma. Hoho, ti salamenski Trubar ti!«

Obrisal si je oči in usta. »Gospodine, prosim vas, kar sedite in to mi povejte, ali ste kakšen policaj ali takšne sorte uradna oseba. Veste, enkrat se mi je zgodilo in sem bil malo nasut, recimo: ne malo, ampak, kakor se reče,

po tarifi. Ne vem, kako je to — kadar sem pijan, kar mi na misel pride, pa rečem. Pa sem rekel tudi policaju, kaj vem kaj, pa sem bil najprej tepen po ustih, potem pa še obsojen po paragrafih — me je stalo sto dinarčkov! — Nemara mi je tudi sinoči zanašalo jezik pa se je mogoče zaletel v vašo častito osebo. Bunke sem dobil in hvaležno potrjujem prejem. S sodnijo pa ne bi rad imel opravlja. — Veste, zato sem se nocoj potuhnil semkaj. Toda prst božji je hotel, gospodine, in se je zgodilo, da se srečava baš tukajle. Verjemite mi, gospodine, nobene večerajšnje besede se ne spominjam po polnoči in tudi ne vaše častite osebe. Le buško, to imam in tistile klobuk je tudi moj. Pa brez zamere!«

Odkašljal se je, iztočil, kar je bilo še v steklenici in izpil.

Gospod inšpektor je zopet našel svoje dostojanstvo. »Izvolite svoj klobuk!« je dejal. »Neljubo nesporazumljenje . . .«

»Kako pa! Gospodine moj, šale je treba razumeti — kar se v šali dobi, se v šali vtakne. Ne pa kar na sodnijo, kjer ne razumejo šale! Pametni ste, gospodine — prav veseli me, da sem spoznal finega gospoda! — Vaš klobuček vam jutri pošljem, če mi daste svoj cenjeni naslov. — Ali hočeva še pol litrčka vkupe?«

»Raje ne. Tegale imam dovolj. — Kaj pa . . .«

»Bravo, gospodine, bravo! Saj mislite tjakaj, v Trubarjevo klet.«

In sta res šla na edino pristno portugalko v Ljubljani.

[Jutro, 6. novembra 1927]

O urah in kulturnem boju

Torej vendar, česar moje pero ne bi verjelo niti lastnim očem! Zgodilo se je: Mestni magistrat je začel kulturni boj!

Kulturni boji so sicer vobče jako zgodovinske reči. Toda zgodovinske reči so razne vrste in ni vsaka zgodovinska reč, pa naj je še tako zgodovinska, takšna, da bi prinesla kaj profita ali bi vsaj služila za kinč in lepoto in bi se jo lahko vtaknilo za klobuk. Nego se bojim, da ne bo od kulturnega boja nikdo sit niti ne lepši, le silen prah bo dvignil na tem svetu in na onem in bodo nedogledne njegove posledice.

Kakor daleč sega spomin mojemu peresu in peresa peresu in peresu peresovega peresa, vedno in od nekdej je bila le mati Cerkev taista, ki je v njeno področje spadal čas in vse, kar k času spada. Z vitkih zvonikov belih cerkva so daleč čez hrib in plan, čez drn in strn označevale cerkvene ure vesoljnemu svetu, koliko je na času, in se je vesoljni svet po njih ravnal drage volje in pokorno.

Tako je bilo do zadnjih dni. In je bilo prav tako. Kajti čas ni meh, da bi kdorkoli z njim delal kakorkoli. Nego je čas jako važna reč, segajoča na vsa polja človeškega življenja: od zgodnjega zajtrka neprestano spremlja človeški korak do pozne policijske ure, da oni, ki ne vedó, kdaj imajo dovolj, vedó, da imajo dovolj.

Odgovornost, ki jo nosi ura, je velika, gmotna je in moralična. Zato nikakor ne gre, da bi kdorkoli šel in kjerkoli na trgih in mostovih postavljaj kakršnekoli ure in z njimi zapeljeval javno mnenje. Nego je treba za takšno uro, da je priporočena od zaupanja vredne strani in da goji prava, priznana, Bogu in ljudem ljuba načela.

O urah v zvonikih vemo, da so takšne ure. Obnesle so se kot ure skozi stoletja in stoletja in lahko se smelo trdi, da niso nikdar čule nikake pritožbe. Neutrudno so se trudile v ponosnih zvonikih in prijazno tekmovalе vernikom v radost in nebu v čast: sedaj je ta bila, sedaj ta, sedaj tretja in nikdar ni potekla minuta, da ne bi kjerkoli bila kaka ura kolikorkoli. In marsikatero oko je kladivo orosilo s solzo poezije, ko je bila in je sijala luna trudne pozne ure že.

Ne, ure v zvonikih niso dale nikdar nobenega povoda!

Nego so se brez slehernega povoda našle temne sile in se zaklele in se godi pred našimi očmi, da mestni magistrat s kruto roko posega v starodavne častite pravice

cerkvenih zvonikov in sedaj na svojo roko postavlja po trgih in mostovih drugačne ure, posvetne in brez konfesije.

Tudi na polju časa naj se naše dobro ljudstvo iztrga izpod krila majke Cerkve: to je tisto, kamor pes moli taco!

Mislím, takega početja ne odobruje noben katekizem in ne vem, če se temu ne reče božji rop, ki zanj ni odveze, razen na daljnih težavnih božjih potih.

Poročne obrede že itak opravljajo na magistratu in se temu pravi civilni brak, žalibog. Sedaj je stopil magistrat še za škorenj naprej in poleg civilnih ženitovanj uvaja še brezverske, civilne ure. Kam plovemo? Če bo tako šlo naprej, ne bo dolgo in bomo doživeli še to, da bodo o veliki noči kuharice nosile belo pregrnjene jerbace mesto v božji hram na magistrat in bo gospod direktor ali gospod komisar s peresom in tinto blagoslovil potice in klobase in jajca in pršut, tužna nam majka!

Naše dobro ljudstvo je vemo kakor skala. Smelo se lahko trdi, da je njegova vera še večja in da ni nobena skala tako verna, kakor smo mi . . .

Našemu ljudstvu nista omajala vere ne Trubar ne Hren niti ne ljuti Turek in lokavi Beograd, a se je trdna njegova vera sijajno obnesla tudi pred volilno skrinjico, pa bo naše ljudstvo brez škode prebolelo še brezbožne ure in se ni bati, da jih ne bi.

Nego se je bati nečesa drugega. Bati se je, da se krivo-verska kuga novih ur ne zaseje med cerkvene ure. Kajti strašna je moč slabih zgledov.

Že je opazila javnost in prestrašena šepeta, da stari in ugledni uri na frančiškanskem zvoniku ne korakata več vsaka po svoji poti, kakor sta jo bili vajeni dosedaj v božjem strahu in brez posvetne nečimrnosti, nego da zapejlani in uporni ubirata stopinje za novoversko uro na mostu.

To je jako grozno: kulturnemu boju se pridružuje še nevarnost cerkvenega razkola in sta duhovna oblast in moje pero do skrajnosti vznemirjena.

Nanesla pa je vznemirjenemu mojemu peresu ugodna prilika, da se je v kritičnem položaju razgovorilo z jako merodajno osebnostjo. Ta osebnost ima dobro informirane stike s krogi, kajti sedi v uredništvu, toda ne želi biti imenovana.

Izjavila je ta osebnost, da z vsemi štirimi odobrava vznemirjenje mojega peresa, dasi pa po njenem prepričanju vznemirjenje ni utemeljeno. Kajti gospoda na magistratu da ni taka, da bi bila za kulturni boj in da je neumnost in kozlarija, če moje pero kaj takega misli. Gospodje na magistratu da so za kulturni boj toliko kakor kozji rep za dež. Ampak da so postavili nove ure ne za kulturni boj, nego zato, da bodo delale. Delale da bodo noč in dan, na petke in svetke brez zakonitega od-

mora in zapovedanega nedeljskega počitka. Delale bodo kakor črna živina — besedo pa da bodo imele slej ko prej in slej še bolj ko prej samo cerkvene ure. Samo cerkvenim uram da ostane pravica, da bijejo, nove ure pa imajo zgolj prekletost dolžnost, da delajo, bodo pa brez glasu, kar ni socialno in po načelih demokracije. In tudi bero da bodo slej ko prej dobivale samo cerkvene ure in jim bo bera slej celo zvišana — že je oblastna skupščina to obljubila. Ta kulturni boj tedaj ni kulturni boj, nego je reakcija in črni zmaj in hinavstvo in eksploatacija — mislim, da je beseda zapisana pravilno. — Toda je dejala merodajna osebnost, ki sedi v uredništvu in ne želi biti imenovana, naj vznemirjeno moje pero vendarle to reč zapiše in magistrat pošteno skrtači, ker magistrat to zasluži — ako ne zaradi ur, pa zaradi oseb in reakcije in zmaja in — kakor rečeno — eksploatacije.

Pa bo reč nemara dobra, kakor je zapisana. Le iz previdnosti se morebiti lahko še dostavi: »Beležimo kot kronisti.«

[Jutro, 24. novembra 1927]

Moja šestdesetletnica

(VSE PRAVICE PRIDRŽANE)

Mladega moža nisem poznal nikakor ne. Imel je divje kodre, oslinil je svinčnik in mi ga nenadoma nastavil na prsi, češ šestdesetletnico da imam.

Ustrašil sem se, bil sem sam doma in brez drugega orožja razen uma svetle sablje, ki mi je velela, da se zaklonim pod posteljo, kajti se čitajo skoraj vsak dan jako strahovite zgodbe širom naše domovine.

Mladi mož pa me je ročno ujel za zadnjo nogo. Pri srčno mi jo je stresel ter se ji predstavil, da je novinar. Novine da so ga poslale nadme. Koderkoli se pripeti ali poplava ali šestdesetletnica ali druga nesreča, vsakikrat ga neizprosni poklic žene na lice mesta, da se mu svinčnik prepriča na lastne oči, ali je res. Potem pa to reč napiše z izbrano besedo v novinah. To da je njegov kruh in tudi na železnici da ima prosto vožnjo do vsakokratnega lica mesta. Naj bom tedaj mož in žurno izvolim izpod postelje; čas da je zlato in se mu mudi še v Kravjo dolino k teletu z dvema glavama; zato naj brez nepotrebnih ovinkov točno in odločno, kakor da že stojim pred poroto, odgovarjam na njegova vprašanja.

Kadar se ustrašim, vsakikrat mi živci udarijo na trebuh, in sem rekel, da moram nekam.

Mladi mož je bil ogorčen in je hotel za meno. Toda že sem se zaklenil in mu zaklical, da mu sporočim pismeno, ko bom gotov z živci in bo lahko zopet prišel. —

Sedaj sem si stvar preudaril in naj mladi mož z divjimi kodri tem potom vzame na znanje, da ga ni več treba k nam, ne njega ne njegovega svinčnika. In da je to sploh jako brezobzirno.

Tudi žena pravi, da je.

Kajti recimo: ako imam šestdesetletnico, jo imam vendar jaz in jo imam zase in je moja last — oziroma od žene tudi seveda, ko je kasa skupna. Pa ne razumeva žena in jaz drznosti tako rekoč človeka, ki hoče iz moje oziroma najine šestdesetletnice sebi kosati kruha!

To je prav tako nezaslišano kakor lani z redkvico na parceli. Sadila sva jo, oziroma jo je žena in jo v žuljih svojega obraza gojila vse leto, jo cepila, obrezovala in škropila. Ko pa je prišla jesen in je bogato obrodila, našli so se temni elementi in se polakomnili žuljev najinega znoja: štirinajst najlepših plemenitih redkev so odnesli ponoči in skrivaj in niso rekli niti: »Pišite nas v uho!«

To ni bilo lepo in božji mlini ne bodo prizanesli.

Tudi mladi mož naj ne izziva božjih mlinov! S svojim oslinjenim svinčnikom naj ne sega po tujih šestdesetlet-

nicah, ki naj bodo vsakomur svete! Nego naj si lepo sam pred svojim pragom vzgoji svojo šestdesetletnico, to naj potem piše, kolikor hoče!

Kar se pa tiče moje, jo bom že sam pisal in si zanjo pare služil zase.

Vsakemu svoje!

In je tudi res. Eno samo šestdesetletnico imam in sem zanjo žrtvoval dokaj let in truda in stroškov in je ni poprej nikdo poznal, da bi kaj storil zanjo. Zdaj ko je dozorela, bi pa prišli drugi z oslinjenimi svinčniki in jo pobasali v svojo malho!

To je zoper državo in red in zaščito in svarim vsakogar in prosim uredništvo, naj od nikogar ne sprejme moje šestdesetletnice in je natisne kakor samo od mene! Samo iz mojega peresa je prava in pristna in jamčim zanjo dve leti. In je dobra roba in napisana tako, da bo zanimala tudi širše kroge, ne samo vseučiliške profesorje.

Evo jo!

FR. Ž. – ŠESTDESET LET NEPRESTANO V ISTI KOŽI!

Dolgo se je tajinstveno pripravljalo, le najbližja okolica je slutila, kaj se kuha, slednjič pa je vendar završalo in je

z elementarno silo izbruhnila

v javnost senzacionalna vest, da praznuje gospod Fridolin Žolna v ožjem krogu svojega peresa in ostale družine šestdesetletnico svojega rojstva

kosti.

Z bliskovito brzino se je vest razširila od ust do ust in je

globoko pretresla zavarovalnico,

ki mu mora po tarifi II a izplačati za doživetje in smrt zavarovano vsoto Din 1250.—

Pretres so zabeležili tudi aparati naše

potresne opazovalnice

in so ga javili sosednjim zavodom v Švici in Londonu z opombo, da utegne biti v zvezi s sončnimi pegami, kar ni neverjetno, kajti ni sonce in njegovo razpoloženje nikakor ne brez vpliva na človeštvo in modo in nahod in izlete in žejo in sploh.

V ostalem je zabeležiti z zadovoljstvom, da ni ta senzacija dneva zahtevala nikakih

človeških žrtev.

Edinole kokoš se je zaklala, toda je bila priletna in poceni in bi bila drugače izdihnila sama od sebe.

Tudi gospod šestdesetletnik se vobče počuti brez posebnih pritožb. Le dolgčas se ga včasih loteva, kar je opravičljivo pri človeku, ki mu je usojeno biti

šestdeset let neprestano v isti koži.

Iz bogatih skušenj svojega življenja podaje spoštovani gospod jubilar še tole v pouk in zgled mladega sveta:

Vsikdar je živel zmerno. Kajti mu ni nikdar neslo, da bi živel nezmerno.

Ali mu je zmernost podaljšala življenje, ne ve. Vsekako pa misli, da zmernosti ne kaže pretiravati, kajti zgodovina uči, da od pretiranega gladu nekateri celo umró.

O čemer pa je trdno prepričan, je to, da ne bi bil dosegel častitljive starosti, ako ne bi bil

vse življenje dihal.

Zato najtopleje vsakomur priporoča, naj noben dan ne opusti rednega dihanja: ne bo mu žal tozadevnega truda. Dihanje je jako preprosto, a hkrati poceni sredstvo, da človek doseže šestdesetletnico. —

Slavno uredništvo, mislim, da je za letos dovolj te šestdesetletnice! Prihodnje leto pa lahko spišem zopet drugo.

In bi omenil še to, da je žena našla moj rojstni list, ki kaže, da sem star šele 58 let. Pa mislim, da to ni mero-davno. Številke so le zunanja in tako rekoč konvencionalna reč; jedro pa tiči v notranji vrednosti in dobrobiti in potrebah — saj me razumete: gospodarska kriza je vsepovsod!

Pa utegne biti prav tudi zaradi konkurence, da mojo šestdesetletnico prinesete že par let prej, nego jo bo katerikoli drugi list.

[Jutro, 8. decembra 1927]

Pomemben napredek

Kar se tiče naprednosti, je Ljubljana jako napredna. Vsi Ljubljančani so napredni: nekateri so napredni kar tako in brez pridevka, drugi pa so »resnično napredni« in so ti seveda nekoliko manj napredni nego oni, kajti so napredni le v mejah resnice in se ve, da je resnica jako omejena reč in se pravzaprav ne ve, kakšna da je in ali je sploh.

Poglavitno pa je, da so Ljubljančani napredni in da so napredni vsi. Vsako leto so napredni huje.

Na primer letošnji Miklavž — še nobeno leto ni bila takšna njegova slava kakor letos. Vsi krogi, napredni in resnično napredni brez razlike vere, spola in aboniranega dnevnika so si bili složni na polju svetega Miklavža — ta složnost je velepomemben napredek — ne eden ni bil zoper, in mislim, če bi bile občinske volitve, Miklavž bi dobil glasove vseh volivcev, prav vseh, od prvega do zadnjega, in prigoljufane glasove še povrhu in bi bil soglasno izvoljen za župana.

Tolikšno je vanj zaupanje in mislim, da je tolikšno, ker Miklavž ni umazan, ampak ima odprto bisago, kar je od silnega pomena za vero in prosveto. Takih mož

nam je treba, pa bi hitro ozdravelo javno življenje in bi bil en sam hlev in ena sama stranka.

Častil se je Miklavž na vse različne sorte in so mu bile vse sorte prav — nobene ni zavrgel. Razmere in talenti so pri različnih ljudeh različni, vsi ne morejo po enem kopitu, ampak vsak, kakor more, le namen mora biti dober in da ni ogrožena javna varnost in policija.

Na primer so ga mnogi verniki častili v gostilni ob vsak dan svežih krvavicah in pečenicah in zajamčeno pristni portugalki, a je darila sprejemal odbor do šestih zvečer. Drugim je narava razvila talente bolj spodaj, pa so na čast mu plesali čarlston in džesbend in foksterier. Sedaj v adventnem času so sicer ples in gostije greh in bi bil ta greh dovoljen le z dovoljenjem kn. šk. ordinariata. Toda Miklavž ni tak, da bi ljudem gledal v zobe in pod noge, — to se sploh ne spodobi — nego gleda le v srce in obisti.

Ulice so bile zvečer kakor tisoč in ena noč.

Nekatere prodajalne so imele v izložbah cele oltarje z razkošnim peklenkim ognjem, ki so v njem rajali objestni hudički, imenovani parklji. Parkljev je bilo videti skoraj več kakor Miklavžev, in če bi bil Miklavž kdo drug in ne Miklavž, bi bil morebiti razžaljen. Toda Miklavž ni tak, da bi rekel: Jaz in samo jaz in nihče drugi!

— Nego je bolj moder in ve: če ne bi bilo parkljev, tudi zanj ne bi bilo službe.

Po drugih izložbah pa so bili Miklavžu na čast postavljeni Miklavži. Bili so si jako podobni, nobeden ni imel brade ostrižene na »bubi«, niti niso bili iz umetniške razstave, nego so imeli ravne ude in glavo tam, kjer se spodobi, in ne kod na hrbtu ali na trebuhu.

Koder je kaka prodajalna posebno lepo in spodbudno častila Miklavža, je posredovala policija, da je prodajalna nekoliko odnehala, kajti ni mogel tramvaj mimo zaradi gneče.

Skoraj nobena prodajalna ni bila čisto brez in če ni zmogla več, je imela vsaj rdečo luč — malo rdeče luči, pa je bil Miklavž! In so z rdečo lučjo spoštovale Miklavža galoše in pecivo in hlače in parfumi in ribje olje in knjige in šivalni stroji in glistavčki in sir in vampi in železne blagajne in sardine in nogavice in frizure in kravate in modni saloni in oblič za kurja očesa. Vse je tekmovalo v enodušnem navdušenju: gostilne in Sokol in konzumi in kavarne in obrt in industrija — in le malokateri je bil, da ni.

Ganljivo je bilo videti: celo skromni zavod, ki je namenjen resnični človeški potrebi in ima dva vhoda, za moške posebej in za ženske, je gojil slavne te dni rdečo luč in prijazno vabil posetnike. Ne dvomim, da se je vrli dami, ki s precizno spretnostjo vodi ta zavod, obnesel

račun in želim naj se ji s pomočjo visokega zaščitnika obnese še naprej v zvišani meri, zlasti naj ji bo zavod obvarovan Damoklejevega meča redukcije, ki žalibog raznim drugim zavodom žuga iz Beograda in so potem potrebne stavke in protesti in manifestacije in očitki, katera stranka da je kriva.

Lahko se reče, da je proslava bila veličastna in je naredila vtis na vsakogar.

Le režim je zamudil tudi to pot: za Miklavža ni imel kredita in se ve, kje tiči zajec: Miklavž ni v partiji! Zato ga režim prezira in brezobzirno gazi svetinje naroda, kar nikakor ni v skladu s poljem vere in prosvete!

Na primer se je pikro opazila sodnija, da ni imela ne sence kakega Miklavža niti ne toliko pekla in parkljev, kar bi šlo za noht. Lahko jo je sram, ko ima še veliko večji obrat kakor razni drugi obrati, ki vendar mimo njih ni mogel tramvaj in je morala posredovati policija. Zaradi malo proslave Miklavža ne bi šla sodnija v konkurz niti ji ne bi bilo treba posebnega kredita. Kakega sodnika gotovo ima, ki ima brado za Miklavža, državni pravdnik bi lahko bil za angela s sabljo, in kdor bi bil obsojen, pa bi prišli ponj oni iz jetnišnice in bi rožljali s ključi.

Takisto se je narod jaiko pikro zgražal nad davkarijo, da ni štela Miklavža za vrednega niti počene rdeče lučke.

Taka reč se bridko maščuje in se bojim, narod si jo bo zapisal za ušesa in se naj sodnija in davkarija ne čudita, če jima stranke izostanejo in bo potem kriza.

[Slovenski narod, 11. decembra 1927]

Še enkrat najznamenitejši dogodki 1928

Ljubi gospod, ali Vam je že kaj odleglo? V uredništvu so mi rekli, da niste čisto pri pravem zdravju. In da so izročili Vaše pisanje najznamenitejših dogodkov bližnjega leta mojemu peresu, da Vam odgovorim. Drugim peresom, so rekli, da se je od Vašega pisanja zaprla sapa.

To me zelo veseli in Vam prisrčno čestitam in želim, da bi se Vam kmalu obrnilo na boljše, ako Vam je res kaj. Gospodje v uredništvu pravijo, da Vam je, in so rekli, da za Vas molijo.

Ni moja navada, da bi se laskal, kajti laskanje ni moja rubrika, nego spada onemu peresu, ki piše jubileje. Toda si ne morem kaj, da ne bi: gospod, kapo dol — Vi ste ptič! Vaše pismo in prerokovanje je kar s kopitom zadelo tarčo in Vas rotim, gospod, da se pravočasno ozrete po zdravniški pomoči — uredništvo se resnično boji za Vas, tako modri ljudje ne žive dolgo!

Gospodje v uredništvu imajo dobro srce in vsakomur radi postrežejo s svetom, kmetu ali ministru, in naj so vprašani za svet ali niso. Pa so mi tudi za Vas, ljubi gos-

pod, naročili: skozi štirinajst dni ali tri tedne si devajte obliž na možgane, tisti, ki venkaj vleče — dobro da Vam bo storilo! Poskusite! Poskus nič ne stane — kakor je krojač rekel, ki je z odprtim dežnikom skočil z zvonika.

Kar se pa tiče Vašega pisma, ste za bližnje leto napovedali tehle deset najznamenitejših dogodkov:

1. zZunanjo krizo,
2. notranjo krizo,
3. gospodarsko krizo,
4. uradniško krizo,
5. kulturno krizo,
6. gledališko krizo,
7. prometno krizo,
8. splošno krizo vsled kritične obilice kriz,
9. železniške in poplavne katastrofe,
10. atentate v Južni Srbiji, — in ste za priklado navrgli še štiri točke: bedo v Črni gori, bedo v Hercegovini, bedo v Dalmaciji in poštni rop na dolenski železnici.

Gospod, hvala Vam! Vi ste mojster, in če bi šlo po pravici, nikomur drugemu ne bi smelo uredništvo prisoditi nagrade za najboljše prerokovanje kakor Vam in vrh nagrade še naslov in rang inšpektorja za horoskope in vli-vanje svinca.

Namreč, če bi šlo samo po pravici in brez ozirov.

Gospodje od uredništva so Vam gotovo hvaležni še bolj kot jako, in so Vam lahko. Zdaj ko imajo Vaše imenitno prerokovanje, za vse leto so preskrbljeni z uvodnimi članki: enkrat bodo na to krizo zabrenkali, enkrat na to in vmes na razmere v Južni Srbiji in pri železnicah. Kaj bi uredništvo počelo brez Vašega pisma!

Toda so, kakor rečeno, oziri in pomisleki.

Lahko bi na primer kdo rekel: taka prerokovanja, kakršna so Vaša, niso nikaka prerokovanja. Za taka prerokovanja da ni treba uredništvu, da razpisuje mastne nagrade, nego da je takšne modrosti dovolj in preveč in da je imajo v uredništvu na kupe že v samih smeteh.

Jaz ne pravim tega, ljubi gospod, ampak bi lahko rekel kdo drug. Vi ne veste, kako hudoben je svet! — In bi še dodal, da uredništvo ne potrebuje prerokov takisto ne zato, da bo leto 1928 imelo dvanajst mesecev in razne letne čase in sneg in dež in pod Triglavom potres in sušo v žepu in na koncu očenaša amen.

Ljubi gospod, jaz ne pravim tega, kajti jaz Vas razumem. Vi niste novinar. Če bi bili novinar, potem bi seveda prerokovali druge reči: da se bomo po sporazumu s hrvaško republiko sporazumeli tudi še z makedonskimi bombami in kačaško gospodo. Italija da bo za botro. Grčija da nam bo na srebrnem krožniku ponudila Solun s prikuho in v Beogradu in v Sloveniji da bomo postali pametni.

Toda bi bile to očitne laži in pravijo novine lažem »race«. Take očitne race lahko pišejo novine, to je njihov kruh. Realen prerok pa, ki količkaj pazi na svoj ugled, jih ne more zapisati — seveda ne. O, gospod, kako dobro Vas razumem, in če bi Vas razumeli tudi drugi, Vaša bi bila nagrada.

Tako pa ne smete preveč zameriti uredništvu, če nagrade ne boste dobili.

So pomisleki, veste — uredništvo ima pomisleke.

Nobena reč pod milim nebom pač ni brez hibe — kakor je rekla kuharica, ki je mesto kisa bencin ulila na solato.

Pa se da očitati hiba tudi Vašemu prerokovanju — kaj se ne bi dala!

Ne zastran vsebine — Bog ne daj! — zastran vsebine je Vaše prerokovanje prvovrstno in zanesljivo, kakor bi stalo v »Službenih novinah«.

Ampak zaradi oblike.

Prežalostno je pisano.

Gospod, prečitajte svoje prerokovanje: kriza in še kriza in še in še in beda in še beda in katastrofa in še katastrofa in kot edina jasna točka poštni rop na dolenski progi — to je strašno!

Dovolj je strašno, da resnično živimo v tako strašnih razmerah.

Potem pa pride Vaše pero, ljubi gospod, in nam s kru-
to besedo še za naprej in za vse bodoče leto podere upa-
nje, da bo boljše: ne, figo bo boljše, same krize bodo in
bede in katastrofe in en sam poštni rop — ta nas ne bo
potegnil iz blata.

In sedaj naj bi prišlo še uredniš.tvo in z nagrado svoj
pečat pritisnilo na Vaše prerokovanje, ga odobrilo in po-
trdilo.

Ne, to ne gre nikakor ne!

Ne gre zaradi naročnikov.

Naročniki, ki bi brali Vaše preroško krakanje in bi
brali, da je Vaše krakanje potrjeno z nagrado, kaj naj
storé drugega, nego da obupajo!

Pa bodo obupali!

Obupali bodo in se obesili!

In če se bodo naročniki obesili, kaj naj brez naročni-
kov počne uredništvo? Mar se naj takisto obesi? Ljubi
gospod, Vi zahtevate preveč!

Seveda, ko imamo leto za letom krize in bede in ka-
tastrofe, poštni rop pa en sam, niste mogli prerokovati,
da bomo letos brez, kar se tiče katastrof in bede in kriz,
da pa bomo poštnih ropov deležni petinsedemdeset —
to ne bi bilo realno.

Razumem Vas, gospod!

Toda bi bili vendarle mogli žalostno svoje prerokovanje povedati drugače, da bi bilo krajše in zlasti v manj obupni obliki. Na primer če bi rekli takole:

Mi pa ostanemo, kakor smo b'li,
holadireja holadiri!

[Jutro, 13. januarja 1928]

Važne reforme

Nepopisna je radost, da gojimo v Beogradu tako odlične fotelje, in se moje skromno pero tudi ne bi lotilo, da nepopisno radost popiše, če ne bi bila ta mesec najemnina in je gospodar siten in prosim slavno uredništvo, da honorar izroči kar moji ženi, ki bo prinesla rokopis. Mislim, da ni kleveta in da moje pero ne bo prišlo pod paragrafe in ričet, ako rečem, da so nekateri izmed onih foteljev naravnost ženialni; v skrajnem slučaju pa se moje pero seveda tudi ne bi ustrašilo dokaza resnice niti ne popravka, preklica in častne izjave.

Na primer oni fotelj, ki so iz njegovega naročja v povzdigo narodne prosvete izšle šolske čepice! Šolske čepice pomenijo nezaslišan korak na polju učeče se mladine. Moji jih nosijo vsi štirje z najboljšim uspehom. — Samo eden je dobil minus — cvek v zgodovini, drugi pa je prišel v razredno knjigo zaradi jezika. Toda je bila reč taka, da sta bila tisti dan doma pozabila čepici in sta mi trdno obljubila, da se ne bo zgodilo več.

Ali pa oni odlični fotelj, ne vem več, kako se piše, ki je gospodičnam v ministrstvih predpisal novo modo zgoraj in spodaj. Kajti je uprava naše kraljevine resnično

slaba in potrebna reforme pri nogah in glavi, a je ta fotelj prvi krenil od jezika k dejanju in se z odločno roko reforme lotil in jo pričel pri nogah in glavi tipkaric. Hkrati je v ministrstvih ukinil lepotne tekme. Kajti so poprej bile med tipkaricami tekme, katera je najlepša, in so jih priprave za prvenstvo — mislim, da se temu reče trening — stale dokaj časa in napora in potem je bila ena izvoljena in je dobila naslov: »Miss Finansija« ali »Miss Agrarna reforma« ali »Miss Izenačenje zakonov« in je ves Beograd govoril samo o tej miss, za gospoda ministra pa se ni nikdo brigal, kar je jako škodovalo uradnemu ugledu.

Sedaj pa se je oglasil zopet nov fotelj in je še smrkelj vzel v svoje večje roke, da ga reformira.

Sestavil in objavil je jako temeljit pravilnik. Ta pravilnik se tiče »saobračaja« in je notri čim najstrožje ukazano, kako in kam se ima »saobračaj« odslej usekovati.

Ta reč je res ženialna in smo nanjo lahko ponosni in ji ni ne bi bila kos vsaka glava.

Pravilniku je posneti, da je drugače naš saobračaj v zglednem redu, hvala Bogu! Pragovi da so brezhibni, tračnice sijajne in osobja zadosti in preveč. Kar pa da povzroča obilne železniške katastrofe in žalibog odškodnine, je to, da se osobje pravilno ne usekuje. To je tisto in ima pravilnik podrobna navodila, kako in kaj: osobje da si mora iz srajce pod pasom, kjer se srajca itak

ne vidi in je odveč, lepo izrezati žepni robec, in kadar se na železnici pojavi kaka odlična osebnost iz inozemstva, naj jo osobje najprej legitimira, potem pa, ako je res iz inozemstva, ročno potegne iz službene torbe žepni robec, ga razprostre in se vanj strumno in s poudarkom usekne, kar naj osebnost iz inozemstva potrdi z lastno-ročnim podpisom v kontrolni knjigi. Tako se bo v inozemstvu najbolj prepričevalno dokazala visoka kulturalnost naše kraljevine. —

Mesto tega pa, kaj je delalo saobračajno osobje do sedaj? Oziroma ako ne vse osobje, vsaj dober del osobja, in to baš oni iz najbližje okolice ministrskega fotelja? Ni potegnilo robca nikakor ne, kajti ni takega robca sploh ne gojilo, nego je kar z bridkim kazalcem desne roke pritisnilo na desno nosnico, skozi levo pa z brutalno silo pihnilo, da je venkaj zletel ves naboj na pod ali v steno ali celo gospodu ministru ali kamorkoli na hlače. In se je za levo nosnico enako sprožila še desna!

Kaj si mora inozemstvo misliti ob takem usekovanju. Inozemstvo, ki presoja vse razmere le po načinu, kako se saobračaj usekuje! Potemtakem pač ni čuda, da v inozemstvu ne dobimo posojila ne počene pare.

Temu je kriv samo saobračaj in njegovo balkansko usekovanje. Škoda je ogromna in je odgovoren zanjo v polni meri saobračaj in se ne sme pritoževati, da se mu bodo prejemki znižali, da se krije škoda. In bo odslej sle-

herni, ki se bo usekoval zoper pravilnik, neusmiljeno izgubil svoj položaj brez disciplinarne preiskave in sodne. —

Pravilnik pa še pove, da saobračaj tudi stranišča ne uporablja pravilno, kar je jako obžalovanja vredno. Odlej da ne bo nikdo nameščen, kdor ne bo znal in ne bo svojega znanja izkazal v pismenem in ustnem izpitu pred komisijo, in bo v temeljitejšo izobrazbo saobračaja v tej točki otvorjen v Beogradu poseben dvomesečni tečaj, koj ko bodo v Beograd dospela potrebna učila, sedaj jih še nimajo.

Pravilnik izraža nado, da bo saobračaj kos novim nalogam in da bo zlasti spričo tujcev iz inozemstva z vso službeno vnemo usekoval in uporabljal stranišča. Tako se bo nezaslišano izboljšal promet in ne bo več nezgod in odškodnin in deficita in nam bo inozemstvo drage volje dajalo posojila.

Jaz tudi mislim, da jih bo, in še mislim: ko se bo pravilnik obnesel v saobračaju, ga bodo posnela še druga ministrstva in finančni uradi in veliki župani in sodnije in pošte in celo armada. In bomo potem imeli posojila iz inozemstva kakor hudič toče in ne bo več treba

da strada Hercegovina,
da stradajo železničarji,
da stradajo staroupokojenci,
da stradajo novoupokojenci,

da stradajo neupokojenci,
da stradajo orožniki,
da stradajo brezposelni,
da stradajo zaposleni,
da stradajo pridobitni krogi,
da še bolj stradajo oni, ki niso pridobitni,
da stradajo trafikanti,
da stradajo invalidi,

oziroma naj se oni oglase, ki ne stradajo, da bo reč krajša, in ne bo več konkurzov in ne bodo več zaprte šole, ker država ne plača kurjave in luči, in skratka: ne bo več Balkana.

[Jutro, 5. februarja 1928]

O ljubezni pri ljudeh in fižolu

Ali je svet čuden ali sem čuden jaz — eden izmed naju je gotovo. Ne razumem ga več, pa ne vem, ali je svet takšen, da ga ne, ali sem jaz tisti.

Zdi se mi: včasih sem ga razumel. Oziroma ga sploh nisem razmišljal. Marsikatera reč je, da jo človek čisto gladko razume, dokler je ne razmišlja. Če ga pa prime in prične in razmišlja, pa se mu kmalu kaka reč zdi čudna.

Ne vem, kaj je zdaj prišlo nadme, da ne morem drugače, in razmišljam svet in se to godi tudi, če pijača sinoči ni bila slaba in jo je plačal kdo drug. Ali je to od let ali od modrosti? Pa se mi svet in na svetu ljudje neusmiljeno zde čudni — ne vem, ali se zde drugim tudi.

Na primer sem bil zadnjič v operi; z menoj je šla žena, brez ljubljene žene ne grem nikamor — že zaradi klobuka ne in spodobnosti. Namreč ljubljena žena gleda na klobuk, da ga imam zasukanega na pravo stran, tako da ni pentlja spred, in če srečava znano gospodo in je treba, da spodobno pozdravim, pa me sune. Če me sune s komolcem, pozdravim na desno, če me sune s kolenom, pozdravim na levo, in potem zopet pazim, da klobuk ne denem na glavo napak zasukanega. Odkar me je prij-

lo, da premišljam svet, mi klobuk in pozdravljanje rada hodita navzkriž; ženi, hvala Bogu, ne hodita, žena sveta ne premišljuje.

Torej, kakor rečeno — bila sva v operi. Že dolgo nisem bil in ne vem, če bom še kdaj — nak, prečudna se mi zdi ta reč, ne razumem je več!

Toliko petja in godbe in mrgolenja nog, vse pa samo zato, da se dva v tretjem aktu vzameta!

Pa če bi se že vzela lepo, po katekizmu in paragrafih, z oklici in pismom in pojedino in poroko! Toda se ne, nego se vzameta kar tako in le za kratek čas.

Komaj sta se vzela, se ona kesa, da sta se, in se kesa še on, da se ona, in tudi žlahti ni prav in so potem kreg in rožljanje in obup in mrlič, vse vkupe s štirideset godci in štirideset pevci in štirideset pari nog in traja ta reč noter do pol dvanajstih, občinstvo pa navdušeno!

»Ne razumem občinstva,« sem dejal, »ne razumem onih na odru — vsi vkupe so blazni!«

Žena me je sunila s kolenom in sem takoj prijazno pozdravil na levo.

Toda me ni sunila zaradi pozdrava, nego je rekla, naj ne kričim tako, da ne bo kdo razžaljen.

Kar se tiče razžaljenja, sem seveda zoper slehemo razžaljenje in ako se je razžaljenje vendarle pripetilo, ni bilo razžaljenje, nego le neljubo nesporazumljenje, ki ga

obžalujem in preklicujem. Toda kar je res, je res in ostane res in je tako rekel tudi bik, ki je osla zmerjal za margarca in ga potem prosil odpuščanja.

Res pa je in ostane res, da tistih komedij okoli ljubezni ne razumem več. Zde se mi čudne in se mi čudni zde tudi ljudje, da se jim te komedije ne zde čudne.

Čim bolj razmišljam ljudi, bolj se mi zde čudni in se mi zdi: samo ljudje so tako čudni v ljubezni in nobena druga stvar.

»Na primer,« sem dejal ženi, »če vzamemo svojo parcelo na Mirju. Na treh gredah je posajen fižol, tisti visoki na preklah. Tudi fižol ima svoj poklic v stvarstvu kakor človek: tudi fižol kali, raste, in ko mu pride čas cvetja, se lepo ženi in plodi in se potem po volji božji zadovoljen ozira na mnogobrojno potomstvo.

Toda kje so tiste neumne komedije, ki ljudem spremljajo ljubezen?

Tudi fižol ljubi, seveda ljubi in je to njegov poklic in njegovi usoda in nobenemu fižolu niti v sanjah misel ne pade v glavo, da bi lahko bilo drugače ali da naj bi bilo drugače.

Kdaj se je že kod bralo, da je fižolov cvet zaobljubil deviški stan in se upira možitvi? To je pri fižolu kratkoma nemogoče, in če bi se vendarle zgodilo, mislim, vesoljne gospodinje bi bile ogorčene in ne bi dale prej

miru, dokler ne bi oblast posegla vmes in tak fižol vtaknila na Studenec.

Ali da bi bil fižolov cvet goden za možitev, pa bi mu branila žlahta in bi ljubil le skrivaj, v gluhi noči in s sezutimi čevlji? Potem pa, ko bi reč vendarle prišla na dan, pa da bi nastali kreg in rožljanje in boj in bi en fižol zaklal drugega.

Ali pa, da bi kateri rekel ali katera rekla — ne vem, kako se spola ločita pri fižolu, ko ne nosijo kril in hlač: „Samo tega hočem ali samo to in nobenega drugega ali nobene druge!“ In če jima ne bi šlo volji, holaj! — pa bi bila nesrečna ljubezen in poslovilna pisma in mrki lizol ali kakršnakoli druga smrtna kosa!

Vsakdo mi bo pritrnil, da je to neumnost in je res neumnost tolikšna, da se celo mojemu peresu skoraj zdi preneumna. Ali pa, če bi fižolu cvet pričel delati strok, pa bi ga bilo sram pred drugimi fižoli in bi strok tajil in poskušal se ga iznebiti, potem bi pa imel sitnosti na sodniji in v časopisih!

Take neumnosti so preneumne! Namreč za fižol. Za fižol so preneumne. Za človeka pa da niso?

To je tisto, česar ne razumem in se mi zdi čudno in ne vem, ali je človek še krona stvarstva ali je krona stvarstva fižol in bi človek moral v šolo k fižolu.«

Tako sem reč razložil ljubljeni ženi in dal duška prepričanju, da bo treba kaj ukreniti.

Ljubljena žena je bila poražena. Dejala je, da je stvar pretežka za njeno žensko glavo. Videl sem pa, da tudi njo skrbi ta reč, in da se boji, da bo res treba kaj ukreniti. In je rekla, da me lepo prosi, preden ukrenem kaj drugega, da bi se poprej posvetoval s kako pametnejšo glavo, kakor je njena, na primer z doktorjem Rožmarinom, ki da je jako pameten gospod, tako pameten, da še drugi hodijo k njemu po pamet.

Doktorja Rožmarina do tedaj še nisem imel časti, da bi ga poznal osebno, toda je resnično jako inteligen ten človek.

Z živim zanimanjem me je poslušal in potem zapisal recept: Bromural in Franc Jožefovo grenčico.

Rekel je, da bodo ta zdravila gotovo pomagala. Sploh je bil jako ljubezniv, in ko sem se poslovil, mi je še lastnoročno klobuk zasukal na pravo stran.

Samo to sem ga pozabil vprašati, komu naj dam zdravila — ali čudni operi ali čudnim ljudem ali fižolu.

[Jutro, 11. februarja 1928]

Glavnjača

To je čudovito: včasih se zgodi kaka reč, ko pa se je zgodila, je moje pero vedelo že poprej, da se bo. Ne vem, ali ima še katero drugo pero ta dar. In je potem mojemu peresu samo žal, da reči ni zapisalo prej, preden se je zgodila. Kajti so nekateri ljudje taki, da potem ne verujejo in se norčujejo, da to, kar se je že zgodilo, lahko prerokuje vsak osel.

Ogorčeno zavračam namigovanje na osla in preroke. Tako namigovanje je skoraj žaljivo in svarim vsakogar. Moje pero ni niti osel niti prerok nikakor ne. Nego ima zgolj zdrave oči; hvala Bogu!, in gleda, kaj se godi, potem pa dela svoje račune, kaj se bo zgodilo.

Na primer slavna bitka za Glavnjačo — vsa znamenja so kazala, da mora priti, pa je res prišla. In kakor rečeno, moje pero jo je čutilo že poprej in mu je sedaj jako žal, da ni tega povedalo že pred bitko. Morebiti bi se bila bitka preprečila in bi se bila preprečila bratska kri in raztrgane hlače in tužna nam majka in politični dogodki in dalekosežni članki v novinah.

Morebiti pa je vendarle prav, da se bitka ni preprečila — kdo ve! Kajti če bi se bila, bi se brezobzirni ljudje zopet norčevali, da je moje pero osel in da je prerokovalo stvar, ki se ni zgodila.

Težko je dandanes peresu biti pero.

Do bitke je prišlo tako:

Bratje tam preko so si izmislili, da reducirajo univerzo tokraj. Niso si pa izmislili redukcije iz hudobije ali zaradi svoje zarade, — ne, taki niso naši bratje tam preko! — Izmislili so si jo marveč zgolj zaradi spremembe.

V bratih tam preko tiči neugnan nagon, da izpreminjajo. Izpreminjajo vse in izpreminjajo zopet izpremembe. Poprej jim nismo tako poznali duše in nekateri jih ne poznajo niti sedaj in jim zamerijo. Toda jih sodijo napak. Ni tolikšna v njih krivda, nego le nagon jim je silen.

Na primer ustanavljajo vse mogoče in jako velikopotezno. Pa ustanavljajo zgolj zato, da lahko zopet razderó. Razderó pa zato, da lahko zopet ustanavljajo. Napravljajo zakone, že sledeči teden jih popravljajo, tretji teden pa jih docela razveljavijo in jih neusmiljeno boli, če katera stvar v miru ostane dalj kot en mesec, drugega pol.

Takšni so kakor naš stric, Artur mu je ime in ima radio. Tudi kadar lepo gode radio in v redu, ga vrti, ne zato, da bi godel še lepše, nego zaradi izpremembe. Ne

veseli ga kar radio gode, nego veseli ga, da ga suče in je potem drugače.

Pa naj se njegova milostna še tako krega in ima živce in bi mu najrajši katero pripopala, on ne more drugače: mož je in značaj in neugnano suče. Morebiti mu krvavi srce, da ima soproga živce, kajti jo ljubi z dnom svojega srca — toda ne more drugače. Razumeti ga je treba!

Bratje tam preko pa takisto zmeraj sučejo in sučejo samo zaradi sukanja in ne morejo drugače.

Sedaj sučejo univerze, pa ko jih bodo ukinili, bodo sukali naprej in bodo prej ali slej univerze zopet prišle na vrsto, da jih ustanové, ali pa bodo namesto njih ustanovili kaj drugega, karkoli, — vseeno je, kaj, dolgo itak ne bo in bo zopet ukinjeno.

Razumeti je treba brate tam preko in zaslužijo v najobilnejši meri, da jih razumemo.

Treba pa je razumeti tudi brate tokraj, ki imamo živce in ljubimo svoje univerze kakor mačka mlade. Univerze so nam svetinje in ponos in kultura in gospodarski pomen in jamstvo bodočnosti. a jih bomo branili do zadnje kaplje črnila in zadnjega miga jezikov. Taki smo in taki ostanemo in smo bratom tam preko tudi povedali, da ne odnehamo.

Toda tudi bratje tam preko so taki, da ne odnehajo in ne pomaga nič, kakor, kadar pri radio sedi stric Artur.

Mi tako, oni pa tako, mi tako, oni tako; tako razmerje seveda ne more in ni moglo ostati brez posledic. Razmerja sploh redkokdaj ostanejo brez posledic, žalibog! Posebno ako traja »mi tako, oni tako, mi tako, oni tako, mi tako, oni tako« kar teden za tednom in mesec za mesecem in brez sleherne izpremembe.

Zato je bilo jasno in ni treba nikomur biti prerok ali osel, da razume in pove, da tako razmerje ne more ostati brez posledic in da se bo zgodilo karkoli.

Jasno je bilo, da narod tokraj redukcije svojih svetinj ne bo požrl kar gladko.

Marveč je bilo jasno in so mogla to uvideti tudi manj nadarjena peresa, ki jim ni moči očitati osla in prerokov, da bo narod tokraj odgovoril narodu onkraj z nadaljnji koraki. Pričakovati je bilo, da bo narod tokraj narodu tam preko vrnil milo za drago.

Kar je bilo pričakovati, se je resnično zgodilo. Narod tokraj je sklenil: če bratje tam preko ne prizanesó našim svetinjam in jih ni groza z brezbožno roko reducirati nam univerze, ki so naš ponos in kultura in jamstvo bodočnosti, potem jim bomo takisto mi reducirali njihovo svetinjo in ponos, reducirali jim bomo Glavnjačo.

Ta gesta morebiti ni bila plemenita. Toda je bila učinkovita in je morala zadeti brate tam preko sredi srca.

Kajmakčalan je svetinja in je smrtno nevarno te svetinje se dotikati. Toda je Glavnjača še desetkrat hujša svetinja, in ko se je zgodilo, da so se ti s te strani resnično dotaknili Glavnjače, se je seveda tudi zgodilo, kar se je moralo zgoditi in je moje pero čutilo vnaprej: vnela se je bitka.

Ne bitka kakor pri nas, z bridkim črnilom in z jezika svetlim mečem, nego čisto zares.

Kakor en mož so zažvenketale pesti. Zaječale so klopi in je napetost dosegla vrhunec. Tekla je junaška kri. Enemu so bile v srditem boju kruto raztrgane junaške hlače in jih je v brezupnem stanju odpeljal rešilni voz. Marsikateremu stolu je izdihnila junaška noga — lahko ji bodi domača gruda! Eden si je izpahnil mezinec, eden je skušal vplivati s pomirljivo besedo, pa se mu je od kričanja izpahnila čeljust. Tudi gospod komisar je bil odlikovan s klobutami in je bil sploh ves nastop jako triumfalen.

Mislím, da slavna ta bitka ne bo nikdar pozabljena. Mislím: ne bo dolgo, pa jo bo kdo opisal tam preko in bo država kupila dva tisoč izvodov, vsak izvod po sto Din, za naše šole.

Tudi v Zagrebu so že razpisali nagrado za povest o Glavnjači, tisoč dinarjev bo vrgla.

Upam, da niti slavno uredništvo ne bo zaostalo in mu je na razpolago tale sad mojega peresa. Moje pero ni nekulantno in si slavno uredništvo lahko obdrži deset odstotkov provizije, recimo petnajst.

Kar se pa tiče Glavnjače, Glavnjača res nekoliko ni lepa. V nasprotju je z zahtevami moderne higiene in narodnega zdravja. Na primer da batinajo po podplatih. Moderna higiena je določila za batine docela drug del telesa. Niti ni odobravati, da med batinami dva držita onega, ki batine prejema, eden ga drži za usta, drugi za nos, si nista poprej rok dezinficirala nikakor ne. To ne ustreza pravilniku o bacilih. O pegastem legarju in drugem nehigieničnem mrčesu niti ne govorim, to dvoje imajo v Zagrebu tudi. Toda pravijo v Zagrebu, da so oboje dobili iz Beograda in da je to edino, kar so dobili.

Vseh takih reči narod tokraj ne ljubi, to je res.

Zdi se mi pa, da ne sme odločati, kaj da ljubimo tokraj. Glavnjača je tam preko, zato sme biti odločilno le, ali jo ljubijo tam preko. Tam preko pa Glavnjačo ljubijo.

Pa se mi ne zdi obzirno, ako se mi tokraj ne bi ozirali na srčne občutke bratov tam preko.

Kakor so nam pri srcu univerze, je bratom tam preko pri srcu Glavnjača.

Pa bi se morebiti dal doseči sporazum: oni tam preko, da nam ne reducirajo univerz, mi pa bi jim pustili Glavnjačo. Naj jo imajo, če jim srce ne da biti brez nje!

Zaradi enakopravnosti in bratstva pa bi se v sporazum lahko sprejel še tak paragraf: Bratom tam preko so z obema rokama odprta vrata naših univerz. Nasprotno pa tudi, kdor bi si od bratov tokraj želel Glavnjače, da mu bratje tam preko Glavnjače ne bodo branili.

Namreč par takih imamo tokraj, ki takisto čislajo Glavnjačo.

[Ponedeljek, 12. marca 1928]

Podpora

Podpora«, r. z. z o. z., je bila jako dobrodelna zadru-
ga. Živela je od gole dobrodelnosti in je živela le za
dobrodelnost. »Z dobrodelnostjo za dobrodelnost!« je
bilo njeno geslo in je uživala nezaslišan ugled. Kjer so se
pojaviли požrtvovalni njeni odborniki ali neutrudljive
njene odbornice s škrabico v rokah in cvetkami ali od-
kupnimi znaki, se jim je vsakdo spoštljivo umaknil v
stransko ulico ali v vežo ali za drevo in ga je bilo potem
jako sram, ko so ga vendarle pozdravili in je moral na
dan z bridkimi dinarji.

Bila pa je »Podpora« dobrodelna tudi na drugo stran
in ni le jemala podpore, nego jih je tudi dajala in jih da-
jala ob čim kulantnejših pogojih na ročno zastavo ali
proti vknjižbi na prvem mestu tudi na menico z dobri-
mi podpisi in seveda vseskozi proti primernemu obre-
stovanju.

In je bilo takih podpirancev jako veliko in so večino-
ma živeli v neurejenih, tako rekoč socialnih razmerah —
podpore željni ljudje navadno žive v socialnih razmerah
in so bile razmere najbolj socialne takrat, kadar je bilo
treba podporo vrniti.

Pa sta ob takih prilikah strumno stala »Podpori« ob strani dva velečislana strokovnjaka, gospoda Drtina in Slačil s svojo pisarno in je omenjena pisarna opominjala, tožila in rubila vse po paragrafih in tako, da ni »Podpora«, ta imenitni dobrodelni zavod, trpel ne pare škode. Seveda je pri teh poslih tudi pisarna »Drtina in Slačil« beležila svoje zasluge in je znašal njen račun vsak mesec dva tisoč dinarjev, tri tisoč, včasih več, včasih manj, in je »Podpora« gospodoma Drtini in Slačilu h koncu vsakega meseca točno izplačevala njun saldo brez slehernega odbitka — ni dosti drugih enako uglednih in zaupanja vrednih zadrug!

No in je prišla desetletnica plodonosnega delovanja »Podpore« in je izjavila »Podpora« in očitno razglasila po novinah in oklicih, namenjenih javnosti, da ne pozna dostojnejšega načina svoje proslave, nego da se vsaka sleherna oseba spomni »Podpore« ob njeni desetletnici s podporo. Hvaležno se sprejme vsak sleherni dar!

Tako se je zgodilo in so požrtvovalne moške in neutrudne ženske škrabice stale in ovirale pot

na šetališčih,
pred kavarnami,
pred gostilnami,
na vseh križpotih,
pri cerkvah,
pred pokopališči,

pred vsemi trafikami in brivnicami,
pred davčnim uradom in sodiščem,
pred jetnišnico in pred policijskimi zapori,
na kolodvorih,
na postajališčih cestne železnice in avtobusov,
pri vsaki branjevki,
pri sladoledarjih in prodajalkah sladke smetane,
pred gledališči, kinematografi in vrtiljaki,
pri zavodih, namenjenih gospodom in gospem, in
sploh vsepovsod, le ne pred umetniškimi razstavami,
kajti tja ni prihajala živa duša.

In še je pisala »Podpora«:
vsem trgovinam,
vsem tovarniškim obratom,
vsem podjetjem,
vsem pridobitnim krogom,
vsem bankam, regulativnim hranilnicam, zadrugam
in družbam z o. z.,
vsem odvetnikom, notarjem, kazenskim zagovorni-
kom in pisarnam,
vsem klubom, društvom in omizjem,
vsem zdravnikom, bolnišnicam in hiralnicam, —
in kar je pisala, je bil poziv v poraznih besedah in ne-
odoljiva prošnja na žep p. n. naslova.

Pa je tako pismo prejela tudi pisarna »Drtna in Sla-
čil« in se je gospodoma zdela stvar vrlo mučna.

Bila sta ogorčena. Soglasno sta dejala: »Ne dava nič. Na vratih v pisarno stoji nabito: ‚Vsako beračenje in nabiranje v kakršenkoli namen je strogo prepovedano.‘ Nesramnost! Odrli bi človeka! In to se imenuje ‚Podpora!‘«

Potem je zarenčal gospod Drtina: »Če ne dava, se zameriva. Ti falotje imajo natančno v razvidu, kdo je kaj dal in kdo ni dal — bolj natančno kakor davkarija. In so sposobni, da nama vzemo izterjevanje svojih terjatev in ga dajo drugi pisarni. Saj se jim že ponujajo ljubeznivi kolegi. Pa se pod nosom obriševa za ekspanzarje!«

Premislil je stvar še gospod Slačil. Vzdihnul je: »Pa jim dajva, Bog pomagaj, sto dinarjev — manj ne moreva!«

Je pritrtil gospod Drtina: »Manj nikakor ne! Pisarna ‚Drtina in Slačil‘ ne more biti umazana! Le nikakih umazanosti! Ali — ali! — Koliko bo znašal ta mesec najin ekspanzar pri ‚Podpori‘?«

Gospod Slačil je odpri knjigo in površno preštel. »Okoli tri tisoč petsto ga bo.« »Nekaj več ga je kakor druge mesece — dve intervenciji pri cenitvah — komisijski stroški! Bo vrglo vkupe okroglih tri tisoč petsto. — Pa dajva ‚Podpori‘ dvesto dinarjev!« In se mu je ta hip zabliskalo v možganih. »Dvesto jima dava, pa jim lahko ekspanzar zvišava na okroglih tri tisoč sedemsto — nič se jim ne bo poznalo!«

Pa je zakričal gospod Drtina: »Le nikake umazanosti — naša pisarna ni nikjer nikoli umazana: Tristo jim dajva, ekspenzar pa povišajva za petsto, da bo znašal okroglih štiri tisoč!«

Tako sta storila.

In je res, da se vsako dobro delo bogato poplača.

[Jutro, 15. novembra 1929]

O moderni glasbi in o še bolj moderni

Moderne glasbe nekateri ne razumejo, kar je jako vredno obžalovanja, in jo potem zabavljanje z obeh strani: s strani moderne glasbe in s strani onih, ki je ne razumejo. Oni, ki ne razumejo, sploh in povsod zabavljajo največ in zabavljajo najbolj prepričljivo, ker imajo za seboj večino, katere in treba šele prepričati.

Nerazumevanju moderne glasbe so morebiti krive pretežke besede, kakršne moderni glasbi služijo. To ni prav! Ne rečem, da te besede niso veleizobražene in kulturne in od duhovne vrednote. Toda je uvaževati, da so nekateri, ki jih ne prenesó, nego jim zbude take besede zle nagone v duši, in niso ti nekateri le nekateri, nego jih je precej dosti.

Npr. je stalo razloženo v novinah, kaj se pravi razumi moderno glasbo, ki da je višek »simbolističnega ali ekspresionističnega, romantičnega čustvovanja«. Razumi jo, da se pravi, »sprejeti tonske in predmetne podlage in njih estetski učinkujoče lokalno soglasje, umetnostno lepoto na temelju, če mogoče pristne adekvatne,

če ne pa vsaj objektivno stilne konstelacije, kar pomeni dajati skladbo po njeni potencialni in aktualni kvalitetni stopnji«.

Pa sem bil priča v kavarni, da je čisto dostojno oblečen človek na lepem zbesnel, ko je prebral te besede. Kakor strela z jasnega se je pridušil, usekal po mizi, da se je iz kozarcev razlila voda, zarjul, kje je plačilni, in ko je plačilni prihitel, ga je navrtal za štiri kovače, da gre kamorkoli v klet iskat tolažbe in pozabljenja.

Plačilni mu je prestrašen posodil dva. Toda je bil previden in je opasni list takoj vzел s stola in ga jadrno nesel v kuhinjo, da v kali zatre in zanaprej onemogoči enake grozote! —

S takimi besedami se tedaj moderni glasbi ne pridobivajo simpatije.

Imam pa sina, čigar frizura marsikaj obeta na polju glasbe. In koderkoli in kadarkoli se svira ali poje kaj modernega vsakikrat obleče zlikane nove hlače in gre poslušat za tri dinarje ali za pet.

Prijel sem ga, naj mi razloži moderno glasbo.

Vprašal me je, kako to mislim. Ima slabo navado: vsakikrat, kadar ga kaj vprašam, odgovori z vprašanjem, kako da to mislim.

Salamiš, jaz nič ne mislim! Ako vprašam, želim odgovora, in naj misli on! Kaj bi izpraševal mene, kaj da mislim! — Bil sem hud.

Pa je sin pričel in dejal, da se estetska kvaliteta moderne glasbe penetrantno afirmira tudi že pred merodavnim forumom našega domačega glasbenega teritorija.

Tedaj se je pripetilo meni kakor onemu gospodu v kavarni, da sem z roko usekal po mizi in se zaklel: ako pri tej priči ne neha s takimi besedali, brez usmiljenja da mu bodo vzete zlikane nove hlače in jih bo nosil mlajši brat.

Fant se je prestrašil. Srce ima dobro in me je prosil, naj se ne razburjam. Sedel je za klavir, vzel note in zaigral. Kar je je igral, je bilo »Pastir'c pa pravi: Hej juhej!« To reč dobro poznam in jo razumem in ni napačna.

Vprašal sem: »No, ali je to moderno?«

Odgovoril je: »Ne, to ni moderno. Sedaj pride moderno.«

Pa ni vzel drugih not, nego je zaigral zopet pastirca. Toda ga ni pričel pri začetku, nego od vzad in ga igral od konca do začetka. Potem je dejal: »To je moderno.«

No torej! Zdaj vem, kaj je moderno, in ni bilo treba nič stilnih konstelacij in adekvacij in potenciacij in lahko razume vsak, kaj da je moderna glasba. Moderna glasba je to, da je drugačna in narobe, nego je. Kakor je sploh tudi na drugih poljih moderno to, kar je drugače: pri oblekah in slikarijah in nagrobnih spomenikih in

frizurah in literaturi, in čim bolj je drugačno in narobe, tem bolj je moderno.

Če se reč tako razume, je jako zanimiva za vsakogar, in včasih povabim na moderno glasbo goste in se vsakokrat prav dobro zabavamo, kadar nam sin Pastirca zaigra narobe. Kadar smo pa siti narobe Pastirca, gremo v drugo sobo in se imamo po svoje, fant si pa naprej gode moderno glasbo in mu zraven čudovito rasejo lasje.

Pa je na obe strani prav in smo vsi zadovoljni brez slehernega zabavljanja in zmerjanja.

Sploh — ne zdi se mi prav in na višku, če je kdo zmerjan zato, ker rad ne posluša moderne glasbe. Zdi se mi, da to ni moderno, in sploh ne vem, ali ne bo moderno kmalu zopet drugače.

Kajti gojim dvome, ali je glasba sploh zato, da se posluša. Ali pa je glasba zato, da se dela!

Npr.: vrnimo se v naročje majke narave! Na poletni livadi čričé murni in čričé v jako obilni meri. Pa ne verjamem, da čričé zato, da jih drugi poslušajo; nego čriče, ker jih veseli čričanje. In bi čričali tudi brez ušes in kdo ve, ali jih sploh imajo!

In recimo žabe! Žabji koncerti so splošno znani. Pa se mi zdi, da žabe niso take, da bi posebno rade poslušale regljanje. Če stopiš k mlaki in pričneš regljati, koj se bodo skrile pod vodo. Nego je le regljanje ob sebi ono, kar jih veseli. Zato regljajo.

In je misel jako smešna in jo je zavreči, da imajo žabe ali murni izbranih le dvaintrideset mož ali recimo štiriinšestdeset in kapelnika — samo ti da čričé oziroma regljajo, vsi drugi pa poslušajo. Figo poslušajo! Nego vsi regljajo ali čričé.

Narava pa ima povsod enake nagone, tudi pri ljudeh. Npr.: kadar pojó v gostilni, ne pojó zato, da jih poslušajo drugi, nego pojó, ker ustreza njihovemu nagonu, da se deró. In jih drugi niti ne poslušajo, nego rajši gredo drugam, ali pa se takisto prično dreti.

Takisto otrok v plenicaх se veseli svoje ropotuljice. Pa je ne vihti nikakor ne v namenu, da drugim nudi glasbene užitke, ali zaradi ugodne kritike in slave; nego ropoče v svoje osebno razvedrilo, smejejo se mu oči in usteca mu kažejo dva majhna zobka.

Vse to razodeva, da glasba ni ustvarjena zato, da se posluša, nego zato, da se dela. In se mi zdi, da bodo tudi skladatelji in orkestri in konservatoriji in pevška društva skoraj to spoznala in postala bolj moderna.

Odkar imam radio in kadar ni druge reči na sporedu, poslušam tudi koncerte. Pa tudi ob teh koncertih mi uho opazuje, kam muzika in moderni razvoj molita taco. Še je tako zvanega občinstva, ki prihaja v koncerte, da bi poslušalo. Toda ne more drugače in ga premagajo naravni nagoni in v koncertih ne posluša le, nego

sodeluje. Sodeluje s ploskanjem. Tudi ploskanje je glasba in ploska občinstvo pred koncertom, med koncertom in po koncertu in je pri mnogokaterem koncertu ploskanja več nego petja in godbe in bi se z moderno besedo rečeno marsikaterikrat dalo reči, da ustvarja ploskanje močnejša in efektnejša duševna doživetja in je njegov koncert silnejši nego onih, ki so na koncertnem odru.

Zato ni prav, da oni na koncertnem odru ne plačujejo ne ficka vstopnine za to, da poslušajo ploskanje, oni v dvorani pa jo morajo plačevati, dasi se takisto trudijo jako in morebiti še bolj in so vsi potni in so potni ne od poslušanja, nego od ploskanja, in si morajo potem doma preobleči srajco.

Pravica bi morala biti za vse enaka, plačujejo naj vsi ali pa nobeden, in še to bi moralo biti, da bi godli ali peli na koncertnem odru in ploskali v dvorani oboje hkrati in ne drugo za drugim — prej bo vse končano in bi šli ti in oni kamorkoli!

Kakor rečeno: na to plat je podoba, da molita muzika in moderni razvoj svojo taco, in se lahko preizkusi, da je res. Priredi naj se koncert in bodi z debelo črko prepovedano ploskati! Mislim, živ krst ne bo šel v koncert. Laže bi se godba prepovedala na koncertu in petje!

Zato mislim: če se bo moderni razvoj neodoljivo razvijal naprej — to tudi zasluži! — bodo v vrsto modernih koncertov polagoma stopili tudi čisti ploskalni koncerti brez druge primesi — to bo najbolj moderno in tudi lepo ploskanje silno rad poslušam.

[Jutro, 1. maja 1930]

Čebela, zdravilo proti raku

Presenetljiva ta novica je stala v novinah in ni bila pravzaprav nikomur presenetljiva, kdor opazuje čebelo in so mu znane že dosedanje njene zasluge na polju zdravstva in medicine in apoteke.

Npr. sem poznal gospoda, krčmar je bil in Mokronavzar, jako omembe vreden revmatizem je imel v desnem bedru. Vse toplice je preizkusil, kolikor jih šteje vino-rodna dolenska plat, in ne rečem, da ni bil zadovoljen z njimi. Cene so bile jako socialne, hrana obilna, vino pač takó takó, toda je teklo. Revmatizmu pa niso bile kos ne te toplice, ne te!

Pa se je slednjič zgodilo in mu je star čebelar nasvetoval in hkratu nesebično naklonil trideset izbranih čebel, da so ga pičile v bedro vsaka enkrat. Pa je revmatizem pri tej priči nehal!

Pičile so ga čebele vsaka le enkrat, potem so šle po gobe. Kajti tako je urejeno v naravoslovju: Vsaka čebela, ko piči, takoj mora po gobe. Enkrat samkrat vse svoje žive dni lahko piči, pa je po njej! Zato je seveda to zdravilo kolikor toliko dragoceno.

Mokronavzar je bil silno vesel in si je sam dal postaviti svoj uljnjak. Pa kadar ga je revmatizem prijel znova, kar k uljnjaku je šel s pipo v ustih in je bedro vteknil v panj — pomagalo mu je!

Seveda vsakdo ni srečno kos, da bi sam gojil čebelo. Čebela se žalibog ne da gojiti nikakor ne v kurniku pod streho kakor kokoš.

Ampak moj stric ima jako krasen čebelnjak s tridesetimi panji in čebel gotovo milijon. In občuje s čebelami že deset let in ga sploh več ne pikajo, razen če se katera zmoti. Tudi njegove milostive ne. Vendar nimata revmatizma ne on ne ona — revmatizem že ve, zakaj ga ni blizu.

Je pa čebela dobra tudi zoper druge bolezni. Npr. zoper želodec in čreva ni boljšega nego žlička medu na tešče in zvečer, preden greš pod odejo.

Ali pa meni: meni med pomaga zoper grlo. Rastopiti ga moraš v ustih in prav počasi požirati. Tako je bilo nasvetovano v novinah lansko jesen. In mi je pomagalo. Seveda sem ga sam raztopil v svojih ustih in sam počasi požiral. Ako kdo drugi raztopi in požira, ne more hasniti mojemu grlu. Med pa mi je dal stric po jako socialni ceni, tako rekoč zastonj, le posodo sem mu moral vrniti.

Tudi zoper kašelj pomaga med. Hojev med je posebno dober za one, ki krehajo, zato jim je živo priporoči-

ti, da ga uživajo, dobe ga lahko tudi pri mojem stricu, seveda ga bodo morali kupiti. Kajti moj stric ni stric od vsakogar, da bi mu zastonj dajal med. Pa seveda tudi vsakdo ni tako umazan, da bi ga zastonj jemal.

Takisto zoper bule ni boljše pomoči kakor med pomešan s kredo. Debelo ga namaži na krpo in položi na bulo, v treh dneh jo bo omehčal in pregrizel in se ti bo pocedil gnoj, da bo veselje!

In obliž iz čebelnega voska, smole in sala je že marsikomu pomagal, da se je iznebil zoprnih ran.

Zato ni vest nikakor ne presenetljiva, ki so jo prinesle novine, da je čebela tudi zoper raka in da ugotavlja pariški specialist za raka dr. Lakovski, da je sirova čebela ne le zaščitno sredstvo proti raku, ampak naravnost sijajno zdravilo proti temu nikakega ozira vrednemu sovražniku človeškega rodu. Zakaj pa ne bi bila: če je zoper revmatizem in grlo in trebuh in želodec in rane, zakaj ne bi bila čebela še zoper raka.

Seveda — čebela mora biti v surovem stanju. Saj pomaga čebela tudi zoper revmatizem le v surovem stanju, ker kuhane ali pečene čebele sploh ne pikajo in se mi zdi odveč, da gospod doktor Lakovski še posebe poudarja, da ima čebela kakor tudi nekatere druge zelenjave radioaktivna svojstva le, če jih ješ v surovem stanju. Seveda mora biti čebela v surovem stanju!

Drugo vprašanje, kako naj jo ješ. To vprašanje žal ni pojasnjeno. Ali naj se požre kar živa, ali naj se poprej zakolje! In ali naj se požre kar cela s krvjo in drobovjem vred ali naj se poprej oskube in iztrebi in dobro zgrize in prežveči, in ali to ni v kvar njenim radioaktivnim svojstvom.

To bo še razložiti in ne bo težka ta stvar, kajti piše doktor Lakovski, da v Rusiji in na Poljskem žive razne židovske občine, ki se preživljajo samo s kruhom, surovo čebelo in vodo; med temi ljudmi da se je doslej ugotovil en sam primer raka. Kakor jo uživajo te židovske občine, tako jo bo uživati splošno! Samo poizvedeti bo treba in bo potem treba natančnega in poljudnega pouka za naše ljudi in morebiti kakega predavanja v radiu s skioptičnimi slikami.

Vsa naša kraljevina je jako plodovita na čebelah in bo vsakomur možno lečenje zoper raka.

V Ljubljani, kakor rečeno, ima stric milijon čebel in vsem higieničnim zahtevam ustrezajoč čebelnjak. Ta čebelnjak stoji komaj deset minut od pošte, torej tako rekoč v centru, v jako zdravem kraju in tik ob železnici. Možnost je dana železnici, da tako rekoč čebelnjaku pred nosom napravi postajališče, kar bi bilo od neizmernega blagra za trpeče človeštvo. In bi stric oddajal le zajamčeno zdrave čebele — kakor bi želela oblast: v prosti prodaji ali proti zdravniškemu receptu. Cena bi bila

jako socialna, recimo za vsako čebelo z ovojem vred in manipulacijo štiri dinarje. Čim bi se pa rak primerno razširil in bi se promet s čebelami dvignil, bi lahko cena še padla, recimo na dva dinarja z ovojem vred in manipulacijo. Kakor rečeno, en milijon jih ima in se mu nezaslišano plodi ta reč — vse so zajamčeno higienične, in bi lahko vsako čebelo opremil z žigom ali banderolo, da je pristna. Kajti je zlasti v poletnih mesecih od strani ne-realnih trgovcev možna tudi zamenjava z brenclji, ki so pa brez slehernega zdravilnega svojstva niti nimajo medu niti voska. Brenclj pač ni črebela.

Sedaj ne vem, ali se piše »črebela« ali »čebela«! Čevelj se piše črevelj, češnja se piše črešnja, čevo črevo, čep črep, žebelj žrebelj in sem bral v zdravniškem spričevalu tudi besedo »črevljust«, kar se je glasilo jako znanstveno. Skoraj se mi zdi: »črebela« lepše zveni kakor čebela in je tudi bolj znanstveno in zdravstvenemu dostojanstvu črebele bolj primemo.

Ali pa, je dejal stric, bi svoj črebelni sanatorij z vsem živim in mrtvim inventarjem v blagor človeštvu tudi prodal, morebiti bi se zdravstvena oblast zanimala zanj ali kaka delniška družba. Cena po dogovoru. V prid človeškemu zdravju, je dejal, ni nobena cena previsoka!

Uredništvo mi je vrnilo ta članek, češ v novinah je bila tiskovna pomota. Ni čebela zdravilo proti raku, nego čebula. Surovo čebulo da priporoča pariški specialist za

raka doktor Lakovski in ne surovo čebelo, to da je mogel navzlic tiskovni pomoti razumeti vsak idiot. Čebulo in ne čebelo da jedo v Rusiji in na Poljskem in nam niti ni treba tako daleč: ves naš blaženi Balkan jo uživa vztrajno in uspešno. Kdaj pa se je že čulo, da bi jedli čebele!

Dobro, vzamem hvaležno na znanje! Odslej, kadar bo natisnjena čebela, bom čital čebulo, in vsako čebulo bom čital za čebelo in — nobene žal besede!

Toda prosim, članek naj le ostane! Ako je čebula tisto čudovito zdravilo, naj pa bo čebula! Na Mirju imamo parcelo in bo letos ljubljena mi žena vesoljno parcelo zasadila s samo pristno, vsem higieničnim zahtevam ustrežajočo in z žigom zajamčeno čebulo.

Ali se morebiti pravilneje reče: »črebulo«? In je moja žena pripravljena jo, kakor rečeno, oddajati v blagor človeštvu bodisi v prosti prodaji, bodisi na zdravniške recepte.

Ali pa bi, je dejala svoj čebulni sanatorij tudi prodala — morebiti bi se zdravstvena oblast zanimala zanj ali kaka delniška družba. Cena po dogovoru, v prid človeškemu zdravju, je dejala, ni nobena cena previsoka!

[Jutro, 8. junija 1930]

O prekarnem položaju in njegovi komercializaciji

Upam, da se mojemu peresu ni bati tiskovnih zaporov in popravkov in glob in preklicev, ako označuje položaj beračev kot jako prekaren.

Ne rečem, ako bi bili berači banka. Banki kajpada bi očitek prekarnega položaja živo segal v čast, dobro ime, družabni ugled in pridobitni kredit in bi bil potem tiskovni položaj za prizadeto pero jako prekaren z ozirom na razne paragrafe in ričete.

Berači pa, kakor rečeno, niso banka. Niti ne bi bilo častno za berače, če bi bili banka. Nego stanovski njihov ugled naravnost zahteva, da niso banka in da so v prekarnem položaju. V takem pa so sedaj, in to v zelo obilni meri.

Kajti je nedavno sklenila mestna občina Ljubljana, kratko rečeno MOL, in smo brali to reč v novinah, da bo z ličnimi tablicami trdo in neizprosno, kakor mož jeklen, do korenine zatrla beraško nadlego. Brali smo v novinah, samo deset dinarjev da bo stalo na mesec vsakogar, in kdorkoli in doklerkoli jih boš redno plačeval pri MOLovi blagajni, boš dobil tako tablico, na njej bo be-

račenje prepovedano z najstrožjimi črkami. In si boš nabil bridko tablico na duri, da jo bodo berači videli. Videli jo bodo in mislim, da bo učinkovala katastrofalno. Mislim, nekateri, ki jo bodo videli, se bodo kar sedli in bodo izdihnili to ali ono; nekateri bodo jadni oslepeli od grozovitega pogleda na tablico. Nekateri pa bo spričo tablice srečala milost, skesali se bodo inboljšali, pustili bodo beraški stan in bodo spokojno postali banka.

Lične tablice pomenijo smrt beraškemu stanu. Njih načrt je že v delu in ga snuje mojstrska roka znanega domačega umetnika.

Stanujem v petem nadstropju. Peto nadstropje je za dve nadstropje višje kakor tretje, kjer smo stanovali poprej. Preselili smo se v peto nadstropje zaradi čvrstega zraka, ki veje v višinah; a je čvrsti gorski zrak tudi cenejši nego oni v nižinah. Le čevlje moraš imeti podkovane in pljuča tudi.

Beračem vobče ni dosti za čvrsti zrak; nekaj časa ni bilo nobenega v peto nadstropje. Zlasti smo pogrešali staro, jako ugledno leseno nogo. Tretjemu nadstropju je še bila kos: vsak petek je skromno pozvonila, potem se je usedla na stopnico; za dinar se je zahvalila z očenašem, za kompletno kosilo z rožnim vencem. To molitev sedaj močno pogrešamo med svojimi dohodki za oni

svet in nam je jako žal lesene noge. Drugih nismo posebno pogrešali.

Zadnji čas pa se je stan beračev nenadno pomladil in pomnožil. Mlajši člani tega stanu se ne strašijo gorske višine, nego nam hodijo zvonit v nepričakovano častnem številu. Namreč je nad petim nadstropjem podstrešje z raznimi prilikami in so mi jeseni ukradli iz podstrešja zimsko suknjo, kar sem takoj ovadil pristojnemu očesu postave. In je oko postave jako hvalevredno ukrenilo, da je bila sledeča zima manj huda in sem jo lahko prebil brez suknje.

Pred enim mesecem pa so mi ukradli dežnik — štirje smo imeli enega. Zdaj nas ima vseh šest enega, toda je ženski. Dežnika nisem ovadil očesu postave. Žena je svetovala, da rajši ne. Kajti je dejala, da bi se lahko zgodilo in bi naklonjeno oko postave z ozirom na ukradeni dežnik kratkomalo odpravilo dež, dež pa, je dejala žena, da potrebuje za parcelo na Mirju in za špinačo na parceli.

Preudarila in ukrenila sva pa drugače. Namreč: prepovedala sva si odslej sleherno beračenje. Kratko in malo: prepovedala! Napisal sem list in sem ga nabil zunaj na duri: »Sleherno beračenje čim najstrožje prepovedano!« Brez pardona, nepreklicno in brez izjeme!

Resnici na ljubo moram priznati, da ta prepoved ni rodila zaželenega uspeha. Število beračev, ljubiteljev

čvrstega gorskega zraka, se ni znižalo prav nič, nasproti: od dne do dne narašča enako kakor promet tujcev, kar je zelo razveseljivo, kolikor se tiče prometa tujcev.

Pa mislim, da moja prepoved ni imela pričakovanega uspeha zato, ker je bila zgolj plod mojega peresa. Moje pero tudi ni MOL. In mislim, ko bo to prepoved izrekla MOL in bo napravljena po osnutku izpod mojstrske roke priznanega umetnika, takrat bo imela čisto drugačen uspeh.

In res je skrajni čas, da dobimo te in take tablice. Kajti je beraška nadlega že jako nadležna.

Eden je prihajal vsak dan in zvonil po vsej hiši. In če ni kuharica pri tisti priči vrgla kuhalnice iz rok in mu hitela odpirat in streč, je tiščal zvonilo, dokler ni prestrašena pritekla. In ako ni dobil, kar si je želel, ji je dal jako gnusne in neprikladne priimke. Tako je počel po vseh nadstropjih. Dokler ni naletel na hišnega gospodarja in je tudi letemu naklonil gnusne in neprikladne priimke. Pa je bil hišni gospodar hišni gospodar in je pozval hlapca z batino. Hlapec je batinal, hišni gospodar je zmerjal in ni bil zmerjanju nič manj kos nego oni, vso čast hišnemu gospodarju; in se je grdo zameril onemu — nič več se ni prikazal v hiši. Vsi drugi pa še prihajajo.

Mislim, da bo morebiti prav in previdno, ako bo MOL zraven vsake lične tablice postavila tudi še koga z bati-

no: Kdor ne bi upošteval tablice, da bo upošteval batino!

In še to: Nekaterim beračem ne kaže, da bi hodili po stanovanjih, nego opravljajo svoj posel po ulicah in imajo svoje prostore. Vsak dan jih je več. Ne vem, ali bo beračenje prepovedano tudi tem?

Ulice so mestne — kdo bo vsak mesec plačeval onih deset dinarjev, če bo beračenje prepovedano po ulicah? Ali jih bo MOL sama plačevala, ali za vse ulice vkupe deset dinarjev ali za vsako ulico posebe, in bo dobila toliko ličnih tablic, kolikor ima ulic? In kam bo nabila tablice: ali pod ulične napise ali tja, kjer imajo poulični berači svoja stalna stajališča? Ali pa se bodo pouličnim beračem obesila okoli vratu ali pripеле na suknjo?

Ta vprašanja so jako prekarna in sploh ne vem, ali ne bi bilo umestno, da bi se stvar komercializirala. Ne vem še, kako. Toda kadar je kaka reč prekarna, se vsikdar oglase tehtni glasovi za komercializacijo.

Morebiti s kako družbo z omejeno zavezo. Moj prijatelj, oficial Nace, je dejal, da pri družbah z o. z. navadno ni rizika izgube, ko družbe z o. z. navadno nič nimajo in ne morejo nič izgubiti. Nego da je pri družbah z o. z. navadno mogoč samo riziko dobička. Ta riziko pa, je dejal oficial Nace, se da že riskirati. Zato da so družbe z o. z. zelo priporočljive.

In bi potem lahko družba z o. z. kasirala one prispevke po deset dinarjev na mesec in bi bila to jako pridobitna in dobro uspevajoča družba.

In mi je sedajle v pero šinila misel: kaj, če bi to družbo z o. z. v roke vzeli gospodje berači sami?

[Jutro, 28. junija 1930]

Segedinski golaž

Ni treba misliti, da nimam nikake besede pri hiši, nego jo imam kolikršnokoli in me upošteva tudi žena: za zgled me postavlja vzgoje potrebni deci, to tudi zaslužim, ker jem vse od kraja, ne izvzemši špinače.

Pa se je oni dan celo zgodilo, da me je vprašala pri obedu, ali imam kake želje.

Želja nimam dosti, vsako sveto leto če imam eno: z željami mi niso najboljše izkušnje. Pa sem dejal: »Preden umrem, segedinski golaž bi še enkrat rad videl na mizi.«

»O,« je vzdihnila moja žena in si otrla solzo, »zahtevaj moje srce, zahtevaj moje obisti, ne bom ti odrekla; le ne zahtevaj segedinskega golaža, ki ti ne morem z njim postreči in mi je duša žalostna za smrt.«

Bolela me je njena solza in sem dejal: »Ljuba žena, nikar tako!« S police sem vzel »Slovensko kuharico«, odprl sem jo in sem dejal: »Glej, za segedinski golaž ni treba ne srca ne obisti niti ne duše, žalostne za smrt! Ampak stoji zapisano tako, da vzemi dve žlici masti — saj dve žlici imamo, kajne, da ju imamo in mast tudi, in potem je treba še eno žlico nasekljane čebule, ta tretja žlica se bo, ako Bog da, tudi še našla, in je treba še po-

lovico žlice paprike — polovičnih stvari, vem, da imamo več kakor celih . . .«

»O,« me je pobožala žena, »nikar se ne trudi, vsega je dovolj, celih žlic in polovičnih! Toda ni kislega zelja! Kislega zelja pa je treba nič koliko, brez kislega zelja ni segedinskega golaža, laže bi bil segedinski golaž brez mesa nego brez zelja!«

Pa mi je razodela žena in ji je naglas pokalo srce: Na ljubljanskem trgu da je zelje mrknilo in ga ni več! Mogočni zeljarji, da so ga prodajali kilo za pol dinarja predrago. Pa se jim je od Boga postavljena gosposka postavila po robu in jim prepovedala v nebo vpijoče odiranje nebogljenega prebivalstva in sedaj ni zelja na trgu, mrknilo je, in nebogljeno prebivalstvo sedaj lahko je mesto zelja ocvrte piščance! Ocvrti piščanci pa da se ne dajo uspešno porabiti v segedinskem golažu mesto zelja nikakor ne!

Stvar me je globoko dirnila. Vsako sveto leto enkrat imam željo, skromno željo, po zakonu dopustno in v mejah gospodarskih možnosti. Pa se mi niti ta želja ne izpolni, halament, zaradi pol dinarja, halament! Zdelo se mi je, da to ni lepo, in sem jadrno stopil na Aprovizacijo.

»Gospodje,« sem dejal, »oproстите, ako vas motim v tihožitju! Vsako sveto leto enkrat imam skromno željo, to pot sem zahrepenel po segedinskem golažu, po ti-

stem z zeljem, toda glej, na trgu je zelje mrknilo in ga ni! Halament! Zakaj? Zato, ker ste ga prepovedali, češ predrago je za pol dinarja; nebogljeno prebivalstvo naj rajši jé ocvrte piščance! Halament, ocvrlih piščancev, je dejala žena, ne more dati v golaž mesto zelja? Ali ni res?«

Gospodje so odgovorili, naj se pomirim! In se je oglašil najstarejši gospod, modrost mu je sijala skozi črno obrobljena očala, dobrotu mu je odsevala z zlatih zob. »Mrknilo je zelje,« je dejal, »krvava je to istina! Toda skoraj bo zopet zažarelo v prerojenem svitu — kajti bomo zelje sami vzeli v roke!«

Segel sem mu v besedo in ga vprašal, kdaj ga bodo pričeli prodajati in kje? Žena da komaj čaka — na glas ji poka srce.

Odgovoril mi je s prizanesljivo vljudnostjo, da se ta hip že ozirajo po uradnih prostorih.

Začudil sem se, mar se bo odslej kislo zelje prodajalo v kancelijah!

Nasmehnil se mi je, da ne. Nego odsek za promet z zeljem, ta da bo potreboval kancelijo. Čim da bodo odseku zasigurani prostori, bo potem javnega razpisa namēščeno osebje za ta odsek sistematizirano: en inženir, en arhivar in ena strojepiska . . .

»O,« sem se začudil, »in bodo zelje izdelovali kar na pisalnem stroju v uradnih prostorih in ga bo nemara narekoval gospod inženir?«

»Ne, ne,« je dejal stari gospod, »zelje bodo kupovali od ljubljanskih zeljarjev.«

»Pa bodo mogočni zeljarji hoteli in jim ga prodajali pol dinarja ceneje?«

»Ne in tudi ni treba! Poglavitno je, da ga bo odsek potem prodajal za pol dinarja ceneje.«

»In kdo bo plačeval izgubo pri zelju in odsek in uradne prostore in inženirja in arhivarja in strojepisko in sploh?«

»Ne bojte se,« se je smehljaj stari gospod, »vse bo plačano iz davčnega denarja.«

»Stojte!« sem zavpil. »Vse prekličem, kar sem govoril in kar še bom. Davka je že dovolj in preveč! Vsako sveto leto enkrat imam željo, to pot sem si zaželel segedinskega golaža — odrečem se mu! Zaradi mene ni treba ne za las več davka, v polni meri mi zadošča, kolikor ga že je! Še preveč mi ga je in ga rad oddam prejšnjo partijo pod jako ugodnimi pogoji. Skoraj zastoj! Čez cesto dinar ceneje, halament!«

In sem šel in hitel in stopil pred ženo in se svečano odrekel segedinskemu golažu in upanju, da ga še kdaj doživim na tem svetu. Z željami imam sploh jako slabe izkušnje.

Videl pa sem, gospoda od Aprovizacije, da je jako na krivi poti. Ako gospoda res kani zelje vzeti v svoje roke,

dobro, naj ga vzame, toda ga naj vzame v roke pri zelju in ne pri odseku in inženirju in arhivarju in strojepiski.

Skrajni je čas! Vigred prihaja v deželo, vse klije in tudi zelju že bije ura, da bo vsajeno. Le z zeljem bo moč premagati mogočne zeljarje! Neizmerne nasade goji mesto pod Tivolijem in vse skozi do Aleksandrove ceste, v Zvezdi, pred justično palačo, okoli Vodnikovega spomenika, okoli Prešernovega spomenika, na kandelabrih, na balkonih, na oknih — pa naj se v nasadih ne sade mačehe in druga taka nečimrnost, sadi naj se zelje, to je moja misel! Ne bo dražje, toda bo zaleglo! In kako lep bo pogled in veličasten in v modernem duhu. Svetega Jakoba trg že krasi kamenite zeljnate glave in Dvorni trg takisto! Tem bolj živa bo krasota živega zelja!

In bi se morebiti dobila na vseučilišču odlična moč ali v seminarju, ki bi znala in zeljnate sadike cepila ali jih s čimerkoli križala ali oplodila, da bi rodile zelje takoj v kislem položaju in razrezano!

In če bi šlo in bi se dale cepiti sadike ali križati ali oploditi ali kakorkoli še s svinjskim mesom in bi potem klil in rodil kar gotov segedinski golaž — to bi bilo jako velemestno in silna privlačnost za tujce in tujcev niti ne bi bilo treba, pojedli bi ga sami.

Ampak skrajni čas je!

[Jutro, 3. maja 1931]

Moj nos

Kar se tiče psa, lahko rečem, da bi bil jako imeniten pes. Namreč jaz. Mislim, da bi bil. Brez slabega dovtipa seveda, nego prav zares: namreč zaradi nosu.

Imam namreč silno fin in občutljiv nos. Mislim, da zato, ker ne kadim. Tudi psi ne kadijo.

Česar pa ne pripovedujem nikakor ne iz bahaštva. Kajti se sploh ne ve, ali je fin in občutljiv nos dobiček za tistega, ki ga ima, ali je izguba.

Na primer je šla vsej mizi zelo v slast potica in so godrnjali otroci, ali je bo dosti in ali je kaj potice še zunaj. Jaz pa sem potegnili skozi nos — nh, nh — in sem dejal: »Ta potica ima duh po parceli!«

In je morala priznati žena, da je v potici resnično pehtran, ki raste na naši parceli.

Pa je iz stanovanja dvajset minut hoda na parcelo, vendar jo je duhal moj nos! Kaj je ne bi, saj včasih duha še morje, pa je tja šest ur z avtom in ga natančno duha posebno ob petkih, kadar Dalmatinec onkraj ceste dobi ribe in jih praži na olju.

Ni, da bi ga hvalil, toda takšen je moj nos! In že na hišnem pragu čutim: Nh, nh, v tretjem nadstropju imajo

poletje! — V tretjem nadstropju namreč stanuje gospodar poštar Magister in se poleti zelo poti, zlasti v noge.

Dame pa spoznam z zavezanimi očmi, katera je katera, po parfumih, in kadar nam pride gospa botra v vas, jo duham že okoli vogala oziroma njeno obleko oziroma naftalin. Nekatere obleke pa ne dehté po naftalinu nego po plesnobi in ne vem, kateri parfum je lepši.

Drugi nosovi ne duhajo vsega tega in imajo mir in so zadovoljni in so srečni — bolj so srečni nego moj nos! Kaj ima moj nos od svojega daru, da duha parcelo in poletje in morje in naftalin in plesnobo?

Ako bi bil pes, da, potem bi bila stvar drugačna in bi bil imeniten! Toda kakor rečeno, nisem in zato trpim s svojim nosom jako bridke ure.

Posebno trpim in pravijo, da sem siten, kadar kaj voham in ne vem, kaj je in odkod, in mi potem ne dá miru, dokler ne izvoham, odkod je in kaj. A ni to nikaka sitnost, nego je občutljiva lastnost mojega nosu.

Tako je bilo tudi oni večer in se je takisto izkazalo, da nisem siten, le moj nos da ima poseben dar. Lepo sem bil legel, našgal si elektriko poleg postelje in segel po literaturi na posteljni omarici. Literaturo na posteljni omarici zelo čislam in nikdar ne zaspim brez nje. Literatura ustvarja spanju jako izobraženo in dostojno podlago.

Sežem tedaj po knjigi in jo odprem. Isti hip pa — nh, nh, nekaj mi dehti! Kakšen je to vrag? Ali je kaka dišava, tako rekoč smrdljiva, ali od koderkoli odmeva drobec alkohola ali bencina — ni treba dosti, da ga je le za spomin, pa ga je mojemu nosu dovolj.

Povoham odejo — nh, nh — povoham blazino — nh, nh — morebiti se je kuhinjski oblasti kod kaj polilo!

Ne, oboje je v redu!

Tako iskanje in ugibanje me silno moti, mi prepodi spanec in potem lahko vso noč vsrkavam zrak, ali še diši, po čem in odkod. Dejal sem: »Žena, kakšen je to vrag, ki smrdi okoli postelje? Ali nič ne čutiš?«

Je žena dvignila nos in zmajala glavo, da se ne čuti prav nič in da je bila soba zvečer temeljito prezračena.

Seveda ne čuti — kdaj je še kaj čutila! Na glasu ji poznam: gotovo misli, da sem siten. Vstal sem. Ta stvar se mora dognati, sicer vso noč ne zatisnem rodnega očesa. Morebiti je za snaženje prevneti kuhinjski organ karkoli v sobi snažil s špiritom ali bencinom, to se večkrat dogaja. Potem se pa v nočni atmosferi budé kaki valovi, pa ti je nos, kdor ga imaš, izročen najbridkejšim mukam in nevarnostim mrkega obupa!

Svetilka ob postelji se sveti v sumljivi bleščobi. Povoham svetilko — nh, nh — nak, svetilka je nedolžna kakor novorojeno jagnje.

Grem z nosom okoli kljuk — nh, nh — in okoli šip — nh, nh — nikoder ni sledu za ničemer.

Potem je še umivalnik tisti kraj, kjer gnezdiyo obilni vonji, to so razni pripomočki za zobe, za lase in za tisto kožo, ki se ji pravi polt in je nima vsakdo. Puhti pa vsa šara vsaka svoj posebni duh, če ni trdno zaprta ali zamašena. O, vsak dan pridigujem, tako reč da je treba pokriti ali zamašiti ali kakorkoli! Toda so moji nauki le bob v gluha ušesa.

Stopil sem torej k umivalniku, predajal vse steklenice in škatle in tube in jih povohal — nh, nh; to pot ni bilo lasu krivde na umivalniku!-^a

Neverjetno!

Grem nazaj v posteljo — nh, nh, naj me plenta pes, ako ne smrdi! Po špiritu smrdi, po pokvarjenem, pa naj me žena še tako pomilovalno gleda in s skrbjo.

Kaj, če se je kuhinji ob čistilnih njenih prizadevanjih polilo kaj po tleh in se sedaj v nočni stratosferi dviga iz skritih zatišij smrad in se širi! Še nikdar me ni varal moj nos in me ne vara tudi to pot ne.

»Oh,« je vzdihnila žena, »prehladil se boš. Prosim te, ulezi se. Morebiti se ti samo zdi in bo že minilo. Potreben si samo počitka!«

Kdor se mi hoče zameriti, drugega mu ni treba, nego da izreče dvome o mojem nosu. Postal sem hud in ukazal ženi: »Odpri usta in dahni vame!« Kajti včasih vza-

me kake kapljice zoper želodec, tiste kapljice imajo jako raznovrsten duh.

Dahnila je vame — ne, nič ni bilo!

Obupan sem zopet legel v posteljo in si preko nosnic položil robec. In da ne bi mislil na smrad in špirit, sem zopet segel po literaturi.

Toda sem duhal tudi skozi robec. O, o, o!

In sem stokal in mrmral in godrnjal in zraven čital, in kar sem čital, je bila jako poučna povest o jako skrbni gospodinji in materi, neumorno se je sukala po hiši in hlevu. Pridna deca pa se ji je veselo igrala na dvorišču in najmlajši je vprašal mamo, kdaj da bo večerja, lačen da je. In je sploh blaženo zadovoljstvo počivalo na tem začetnem poglavju. Ta čas pa se s ceste začuje hreščeč glas. Bil je oče, iz krčme mu je kolovratil korak, iz ust pa mu je neznosno smrdela žgana pijača.

Stoj! Nh, nh? — Ta pijanec iz povesti je bil oni skriti vir smradu, ki me je preganjal in ga je čutil moj nos iz knjige in me je mučil! O, nisem bil siten, siten nisem nikdar, le nos imam izredno občutljiv!

To sem povedal ženi in je spoznala svojo krivdo in bila poražena. Potem sem pa skočil iz postelje, odprl okno in venkaj zagnal knjigo s smrdljivim pijancem, venkaj v Ljubljano.

Pa me je tisti hip zadušilo — izdihnil sem in umrl. Venci se hvaležno odklanjajo.

Kajti sem bil pozabil, da Ljubljano regulirajo — moj nos ne prenaša regulacije.

In sem bil mrtev in ne vem koliko časa bom.

Regulacije vem da ne bodo ustavili zaradi mojega nosu. To ne bi bilo preudarno. Toda bodo morebiti naši kaj drugega. Na primer bodo morebiti natisnili popravke, da regulacija ne smrdi. Natisnjeni popravki vsikdar in povsod jako učinkujejo. Natisnjenemu popravku se nemara tudi moj nos ne bo upiral. Ali pa bodo ukazali kakšno izdatno padavino. Ali da bo vsaj vsak tretji dan nedelja — ob nedeljah ni smrad ne pol toliko smrdljiv kakor ob delavnikih. Pa se utegnemo zopet videti.

[Slovenec, 21. junija 1931]

Iz beležnice letoviščarja

Zdaj je čas za to, spodobi se, pa sem postal letoviščar, tako rekoč »prometni tujec« in sem upoštevan v statistiki, na zglasilnem uradu in v narodnem gospodarstvu. Pa se človeku prav zdi in pošteno, da je končno vendarle koderkoli upoštevan. In so domačini v tem letovišču tudi drugače silno postrežni in pozorni in naravnost požrtvovalni.

Npr. kar se tiče prahu na cesti. Tukaj ga škrope in zatirajo z jako hvalevredno vnemo in brez slehernega ozira na trud in stroške. Toda ga ne škrope in zatirajo zaradi sebe, nego počenjajo to zgolj zaradi letoviščarjev. Kajti so domačini pametni ljudje in preudarni in brez predsodkov. Dobro vedo, da je prah na cesti zgolj prirodni zakon, in so ga vajeni in so ga uživali njih očetje in so ob njem prijazno uspevali — pa zakaj ne bi bil dober še zanje! Pametni so in preudarni, toda so obzirni tudi in postrežni pa so se požrtvovalno odrekli prirodnim zakonom in rodbinskim tradicijam in škrope cesto in prah in ju škrope na ljubo in v čast letoviščarjem.

S tem je povedano vse!

Toda ni še povedano vse nikakor ne, nego so tukaj tudi kifeljci dvakrat tolikšni kakor v Ljubljani in so jako zgledno zapečeni in okusni in ti pek nazadnje še dva dinarja ali tri preveč vrne iz kovača. Tako vljudni niso peki drugod!

Sladoleda pa dobiš veliko porcijo za štiri dinarje, prav dobrega, v trgovini na trgu, tam, kjer prodajajo tudi galoše. Seveda nisi zavezan si omisliti galoš, ako si želiš zgolj sladoleda. Porcije pa so ogromne kakor za mlatiče.

In letošnje kisló zelje tudi že prodajajo, s čimer se ustvarjajo nedogledni kulinaríčni horizonti.

Zraka ima vsak tujec na prosto razpolago, kolikor se ga mu ljubi, in se vsak dan vsakemu tujcu dostavlja na dom, zajamčeno svež in čisto brezplačno.

Kar se tíče duševnih užítkov, stanejo tukaj »Legionarji« v prvi vrsti le 10 dinarjev, trajajo do pol ene in še dobiš gospodinjsko predavanje povrhu o kapunjenju.

Zelo je vse poceni in sem dal v perilo eno srajco, par nogavic in tri robce, pa me je pranje in likanje vseh šestih kosov stalo skupaj le štiri dinarje. Pa še sem lahko nosil srajco pet dni dalje nego v Ljubljani, toliko je zrak tukaj čistejši.

Krofi so štirioglate in narodopisno jako zanimive oblike, ne vem, ali so po vseh gostilnah taki ali sem nanje naletel le slučajno. Toda so bili zelo okusni in takisto poceni. Tako rekoč zastonj.

Oziroma je nanese, da sem jih pozabil plačati.

Vsakomur najtopleje priporočam to gostilno. Da, in sploh vse letovišče!

Vlaku pa pravijo »hudournik«, toda je beseda očitno pretirana.

*

Gospod župan je jako vljuden in postrežen gospod. Dejal sem mu: »Gospod župan, vaša priroda je vsenaokrog jako prvovrstna! Kakor rojena je za prirodo! Dovolite, da vam čestitam!«

»Prosim,« je odgovoril, »tujim gostom na ljubo vse radi storimo, kar je v naših skromnih močeh.«

»V ozadju,« sem dejal, »veličastne te planine, jako so posrečene! Večni sneg in led razkošno jim pokrivata častitljive glave in učinkujeta jako osvežujoče.«

»O,« je rekel gospod župan, »torej ste zadovoljni s planinami? Ali so dobro postavljene, v redu in v pravi perspektivi, in ali so dovolj visoke? Ako niso, morebiti bi mojster Plečnik . . . in bi občinski svet sigurno drage volje . . .«

Presenetljiva ta požrtvovalnost mi je dala pogum in sem nadaljeval: »In kamor se ozre oko, povsod te vabi klopca, da lahko posadiš nanjo od prelestnih krasot utrujene hlače! Nobeni se nerad ne zameriš — najpri-

mitivnejša kulturnost zahteva, da hvaležno sedeš na vsako, ki te vabi, in nobeni ne daš nevljudne košarice.«

»O,« se je skrbno pobrigal gospod župan, »pa ne, da ste si koderkoli ožulili karkoli na naših klopeh? Ali vam morebiti postrežem z obližem?«

Pa sem mu naravnost in odkrito povedal: od preobilne vljudnosti da so se mi pregulile hlače in skozi sije beli dan, kakor pravi pesem.

In se je zgodilo, nisem se mogel ubraniti in mi je gospod župan iz lastne garderobe naklonil hlače in so očitno boljšega rodu kakor moje rajnke.

Ne, v tem letovišču ne odirajo tujcev! Nego nasprotno, še oblačijo jih! Taki so!

Pa imajo tudi luno tukaj, da jo tujec lahko gledaš na daljnogled, in imajo daljnogled tudi, in ne stane gledanje čisto nič in vem, če bi izrazil željo, kos lune da bi si rad vzel za spomin, ne bi ti odrekli, kajti so neverjetno postrežni. Toda nisem zahteval lune, seveda ne — tako umazan nisem, jaz ne!

*

Neprevidno je bilo, da sem pripročil ono gostilno s štirioglatimi krofi, da, in sploh vse letovišče.

Kajti dan za dnem narašča število letoviščarjev. Na to sem bil čisto pozabil. Zadovoljen sem, da vsaj hlače še nisem dal v novine in izredne prijaznosti gospoda župa-

na. Bojim se, sicer bi bil gospod župan že brez hlač. To-liko jih je kakor kobilic! Krofi se bodo sigurno podraži-li in sladoled in perilo in zrak. Kifeljci bodo manjši! »Hudournik« pa bo počil od napuha!

Nujna je potreba, da pridejo v novine drugačne vesti. Oziroma v vesti da pride drugačen duh, takšen da ne bo semkaj vabil.

Npr. so otvorili novo kopališče in ni nikaka umetnost ga hvaliti. Toda ga ne bom hvalil, nego grajal. Rekel bom, zakaj ni bilo otvoreno že lani. Ali pa bom rekel:

Čemu letoviščarjem sploh kopališče! Mar naj je kopališče migljaj, migljaj z batino, kaj? — da smo uma-zani?

To reč si bom še premislil.

[Jutro, 9. avgusta 1931]

Zastran razstave mest

(DOPIS Z LETOVISČA)

Prosim, jaz nisem siten nikakor ne. Ampak nekateri so šalobarde. Zmeraj so v kakršnihkoli odborih, stikajo glave in si izmišljajo neumnosti. Verjameš jim jih, pa so preneumne in se potem jeziš, da si jim verjel.

Na kuluk bi jih nagnal najrajši, ne vem, ali tukajle v temle mestu ne poznajo kuluka? Na kuluk z njimi, pa bo mir!

Na primer je v Ljubljam čisto drugače. V ljubljanskem Tivoliju se zbirajo vsak dan gospodje, imajo takisto podkovane jezike, toda jih ne zlorablajo, nego od zore do mraka kuluk kvartajo; pa so koristno in hvalevredno zaposleni in nimajo ne časa ne volje za neumnosti kakor nekatere šalobarde tukaj.

Ali pa so drugi v Ljubljani: osem trdih ur na dan gledajo z žulji na očeh, kako iz starega mostu pri frančiškanih poganjata dva mlada in spremljajo delo z izpodbudnimi opazkami. Ne ovirajo pa dela nikakor ne, nego je tudi ta kuluk jako hvalevreden. In mislim, ogromno število kulukgledalcev ne bo ostalo brez koristnih posledic. Mislim, prej ali slej se bo pokazala nujna potre-

ba, ako ne zaradi pešcev, pa vsaj zaradi kulukarjev gledalcev, in bo pognal stari frančiškanski most še tretjega mladega! In kdo ve, nekaj jako krasnega bi bilo in prese-netilo bi ves svet, če bi še mladi mostiči poganjali na-prej, da bi jih bilo devet in bi bil potem stari most opro-ščen slehernega davka in še bi lahko šel devetemu kak-šen general za botra.

Takšni so ljubljanski kulukarji, takšne so njih koristi in zasluge, in bi lahko tukajšnjim šalobardam služili za zgled! So me tukajšnje šalobarde zadnjič ustavile, eden me je zgrabil za gumb in me vprašal, ali sem že v odbo-ru; na velesejmu da bodo razstavljena naša mesta, njih znamenitosti in starine, in da bi se med staro ropotijo nemara še jaz dobro podal — zvečer da bo seja!

Drugi me je potegnil za rokav, ali sem si že ogledal pročelje tukajšnjega samostana: velezanimivo da je in da ga bodo morebiti prenesli v razstavo. Na vrhu da sto-jé trije očaki iz kamna. Prvi dviga prst kvišku in nos, drugi obrača dlani od sebe in taji, tretji pa ima roke pre-križane na prsih in glava mu kloni povešena in polna priznanja in kesanja — sijajno — da je!

So imeli šalobarde še enega s seboj, pomenljivo je po-kimal z glavo, da se taka reč doma med njegovimi pa-glavci nikdar ne konča brez boksa.

Mudilo se jim je na nasprotno stran, mene pa starine in narodopisje in taka reč vedno zanimajo, radoveden

sem bil in sem šel gledat pročelje. Pa sem se strahovito jezil, kajti so bile one besede zopet sama gola neumnost in ni bilo ne duha ne sluha o kakem boksu in sploh nikakšnega ne duha, niti niso častiti očaki nikaki paglavci, marveč se jako dostojno in dostojanstveno vedejo na pročelju, čisto drugače kakor oni odborniki, ki niso odborniki, nego so, žalibog, šalobarde in zgolj ovira resnemu delu in prizadevanju in zaslugam.

Bojim se, v rokah takih šalobard tudi razstavi ne bo postlano z rožicami. Štel sem za dolžnost in se udeležil seje, da jim povem svoje misli. Dejal sem, da se mi zdi, za razstavo da je sedaj prekasno. Razstava da bi morala biti nekaj let poprej: recimo dvesto let, tristo let, ko je tukajšnje mesto še kaj imelo, da razstavi. Zdaj nima ničesar! Recimo, sem dejal, narodna pesem pripoveduje, da so bile njega dni tukajšnjim meščanom jako priljubljene žepne ure, imenovane »zokure«, in pravi pesem, da so bile iz repe.

*»Po placu špancira gospod in gospa,
iz repe pa imata zokure oba.«*

»Sedaj je ne najdeš,« sem dejal, »starodavne zokure iz repe v najuglednejšem meščanskem žepu in,« sem dejal, »ko sem jo iskal po meščanskih žepih, skoraj bi bil našel policaja notri in ričet, ne pa one »zokure iz repe«.

Gospode odbornike so bridki ti očitki grizli v nos in grlo in oglašala se jim je vest z mrmranjem in kašljem.

Jaz pa sem dejal, da žalibog tudi o tukajšnjih starodavnih utrdbah ni več sledu. Le v narodni pesmi da se hrani še spomin na obzidje, ki da so ga gradili meščani iz samega trnja, »zato, da berači po plac' ne leté«.

»O,« sem dejal, »ako bi se bili svoj čas potrudili vaši predniki, ki so imeli, kakor takisto poje pesem, gumbe okrašene s koruznim močnikom, ako bi bili, pravim, enako brigo, s kakršno, recimo, one zaničevane ljubljanske srajce vzdržujejo rimski zid, imenovan Mirje, posvečali tudi svojemu trnjevemu »cvingerju«, na kolikšnem konju bi bili sedaj na tejle razstavi, strmeli bi svet in sejem in vesoljna jesen na sejmu!«

»Ali pa oni železni obroč v cerkveni ograji,« sem dejal, »kamor so čolnarji njega dni zatikali svojih čolnov kavlje, kje je ta obroč,« sem dejal, »in kje so čolni in kje so čolnarji? In vas vprašam, kam ste zapravili sploh vse jezero, ki je v pradavnih časih pokrivalo to dolino?«

»Ni ga ne lasu, ni več jezera, Bog ve, kdaj in kam ste ga zapravili vi in vaši predniki, in Bog ve, katera zbirka v tujini se sedaj ponaša z jezerom in čolnarji in čolni in železnim obročem in sploh!«

»In bojeviti vitezi in uporne nune,« sem dejal, »če bi se jim bila o pravem času posvetila pozornost in nega in potrebna postavka v proračunu in bi se bili nagačili ali

balzamirali ili vsaj kakorkoli presušili in prekadili — kakšni biseri in zvezde bi bili sedaj na velesejemski razstavi!«

»Sedaj je prekasna plat zvona in toča je zamujena!«

»Štiriintrideset jako sijajnih letnic,« sem dejal, »našteva zgolj Valvasor o temle tukajšnjem mesti, pomembnih letnic in polnih zgodovinske resnice. Kje so, vprašam, sedaj te letnice? Kako ponosno bi bilo nanje to mesto, če bi jih še imelo in bi bile sedaj razstavljene!«

»Včasih je,« sem dejal, »v temle mestu cvetela domača obrt, iz starih krp so delali nove copate. Mar ste,« sem vprašal, »tudi one dragocene zgodovinske številke podelali v copate?«

To moje vprašanje ni bilo brez osti in fine ironije; čutil sem, kes in mrmranje in kašelj so naraščali.

Pa sem gospodi zabrusil v lice, tu da ne pomagata mrmranje in kašelj nego zgolj odkrito priznanje. Povedo naj, kje da imajo one letnice! Venkaj z njimi! Na primer letnico 1600, kar na dan z njo! Zelo znamenita je in dragocena in ji je posvečen v Valvasorju dolg odstavek na jako trpežnem papirju. Namreč tega leta je bil grof Lamberg lastnoročno naklonil mestnemu biriču klofuto, takrat imenovano »žlafmico«, ki ni bila slabega rodu in ni ostala brez zgodovinski posledic. »Kje je,« sem dejal, »sedaj spravljena ta, žlafmica' in kje je oni arhiv,

ki jo hrani! Ali pa se je zgodilo in jo je kdorkoli kratko malo sunil in pobasal, kaj? In kdo je bil tisti rokomavh?«

Tedaj je vest priklopela do vrhunca in krik in škripanje z zobmi. In je prišla »žlafmica« na dan — ali sta bili celo dve?

Pač res — silna je moč besede in lahko je ponosen, kdor ji je kos!

Toda iz odbora sem izstopil isti hip, ko sem se znašel na cesti.

[Jutro, 6. septembra 1931]

Neumnosti iz Kurje Poljane

Vem, da ni prav, da pišem same neumnosti, in vem, kako občutno s tem pisanjem škodujem svojemu ugledu tako med živimi kakor po smrti in da mi zlasti zgodovina slovenskega slovstva nikdar ne bo odpustila teh neumnosti in takega pisanja.

Toda sem značaj in se značaj rajši odreče zgodovini slovenskega slovstva in ugledu med živimi in ugledu med mrličmi, nego bi se figa mož klavrno odrekel neumnostim. To ne bi bilo pošteno.

Torej, prišel je čas letovanja, vse letuje, tu ali tam, tako ali tako. Nekaterim so poglavitna reč noge, da jih pošljejo na letovanje: ali z žebli okovane temeljito podkovan z revmatizmom in tako rečjo v toplice, radioaktivne kakor tisoč petelinov in z jako učinkovitimi reklamami — ne vem, katero teh letovanj je nogam bolj prijetno. Drugi privoščijo oddih drugemu delu telesa, na primer želodcu ali živcem, ali ženi ali otrokom ali za osemindvajset dinarjev na dan žepu in gospodarski krizi. Ali pa je fotografska kamera, ki gre letovat, ali kolo ali toa-lete ali karkoli.

Mene pa svinčnik in beležnica silita na letovanje in grem z njima jaz, da narekujem, svinčnik piše, beležnica pa je iz jako potrpežljivega papirja. Tako potujemo, gledamo in poslušamo, pa beležimo in zbiramo one neumnosti, ki si z njimi žalibog zapravljam ugled med živimi in med mrličmi in nimam drugega opravičila, nego da je to notranji nagon in sveti plamen — Bog se nas usmili! —

Pa je zadnjič nanese, da je nas tri, svinčnik, beležnico in mene, pot pripeljala v Kurjo Poljano.

Kurja Poljana je jako znamenita, kajti vozi do tjakaj železnica. Komur se mudi, gre rajši peš. Odlikuje se železniška proga po jako bujni rasti trave, komaj da se tračnice ločijo izmed zelenja. Pravili so, da železnica vsako leto oddaje košnjo na progi potom javne dražbe, kar ji utegne vreči lep kos denarja. In so pravili, da ustavi železnica za one dni promet, kadar na progi seno kosé, sušé in spravljajo.

Nam trem se je mudilo in smo šli peš. Pa nas je tik pred Kurjo Poljano pripeljal naš ekspresni podplat mimo njive, kjer je bila posejana ajda. Pa so bili tudi to pot kakor vedno o pravem času na licu mesta vrli ognjegasci in so neutrudno in jako uspešno škropili ajdo in se jim je nova brizgalna izborna obnesla. Načelnik jim je bil jako zgovoren gospod in nam je povedal, da požara niso imeli v Kurji Poljani že tri leta nobenega. Vzdihnili

je in dejal, da se pač nikomur ne izplača požar, kajti nihče da ni zavarovan. Mežiknil je z enim očesom in dostavil, da ljudje tudi bolj pazijo na ogenj, ko ni nihče zavarovan.

Spoznal je, da sem tujec. Za tujce imajo v Kurji Poljani vedno pripravljenih par šal, da jih z njimi pogoste. Pa je dejal — hribovcem naokoli da precej nagaja suša; pomagati da si skušajo s procesijami. V Kurji Poljani pa da, hvala Bogu, izhajajo brez procesij, odkar imajo vodovod.

Mežiknil je in še se je pobahal z vodo iz vodovoda, kako zdrava da je: kdor jo dolgo pije, dolgo živi!

Kadar je mežiknil, je bilo znamenje, da je povedal dovtip in da se lahko zasmejim.

Dasi je bil dovtip že precej star in oguljen, sem se vendarle, upoštevajoč dobro voljo, poslužil prijaznega dovoljenja in sem se gromko zasmejal.

Ta vljudnost je dobro dela gospodu načelniku, dobrohotno me je potrepljal po rami, namignil je z glavo proti gorenjskim planinam, ki so gledale iznad domačih gričev, in je dejal: »Tamle imajo vsak dan trikrat dež, pa ga iz ozirov na tujski promet taje.«

In je z očesom zopet dal znamenje, da se lahko zasmejem.

S tem je bil izčrpan njegov spored: dejal je, da so ajdo opravili in sedaj da gredó gasit repo.

V Kurji Poljani gojé še marsikatero značilno znamenitost, ki je vredna svinčnika in beležnice.

V dolini nad Kurjo Poljano, ondu, kjer so zajeli vodovod, izvira studenec — prečudno ima lastnost, toda jo prikrivajo svetu, ker bi jim vzela kredit. Imenovani studenec ima namreč alkohol v sebi! En odstotek alkohola! Da bi kar naravnost ta studenec prekuhavali v žganje, tega se Kurji Poljanci še niso bili lotili. Računali so, pa jim vestni računi niso obetali gmotnega uspeha. Ne, žganja ne kuhajo iz studenca! Žganje kuhajo iz tega, iz onega, iz najrazličnejših stvari božjih, tako rekoč iz vsega vruga. Zalivajo ga pa potem iz onega studenca. Kaj ga ne bi, ko ima studenec alkohol v sebi, en odstotek, pravijo, da ga ima, in se jim račun z zalivanjem dovolj dobro obnaša.

Druga znamenitost, ki jo gojé v Kurji Poljani, je čevljar, ki ima motorno kolo. Z njim se vozi po bližnji in daljnější okolici in je motornemu kolesu primerno oblečen in izgleda naravnost dostojanstveno, kolikor pač more motorni kolesar izgledati dostojanstveno. O njegovih čevljih sem pa čul dvojno sodbo. V štirinajstih dneh da so se ločili podplati od kopic in je bilo oboje treba speti s sponko, da ni noga ušla iz čevljev, kdo ve kam. Tako je dejal prvi. Drugi pa je dejal: »Meni je pred deset meseci napravil čevlje, pa jih še nisem dal v popravilo.«

Se je prvi začudil: »Ni mogoče!«

Pa je pojasnil drugi, ne le da je mogoče, nego je celo res. »Preozke mi je napravil, ne spravim jih na noge, pa stojé v omari!«

Tretja znamenitost je gospod poštar, ki so pravili o njem, da je v smetano padel. Toda v resnici ni bil padel v smetano, nego so bile zgolj njegove hlače bele in platnene.

Vir teh znamenitosti je tekel v županovi krčmi in sta župan in njegova krčma zase znamenitost in posebej. Nova doba in izobražene besede niso šle brez sledu mimo gospoda župana, in ko ga je sodišče nekoč vprašalo zastran imovinskih razmer in glasu obdolženca Jurija Fištra, je odgovoril, da Jurij Fišter imovinskih razmer nima nobenih, njegov glas pa da je pristojen v sosednjo občino.

Enako uspešno kakor občinski pečat vihti gospod župan tudi krčmarski ključ. Pohvalili so ga žandarji: nobena druga krčma, da ne skrbi tako točno za policijsko uro, in sicer brez priganjanja in krega, kar z golo kakovostjo pijače, kakršno toči ta dedec. Pohvala iz tako poklicanih ust, kakor so žandarska, mi je stopnjevala mero spoštovanja naravnost do mere previdnosti, ko sem gospoda župana in krčmarja vprašal, kaj bi se dobilo za pod zob.

Dejal je, da prav vse, razen ptičjega mleka.

Skromno sem si zaželel par mehko kuhanih jajec. Dejal je: »Tako j!« in se je iz kuhinje začulo kratko prerekanje in se je gospod župan in krčmar resnično vrnil takoj: jajec da, žalibog, ni, jajec da nimajo in ptičjega mleka ne, drugo pa prav vse!

Oziroma, da tudi jajca imajo pri hiši. Le babe da ne utegnejo. »Veste,« je povedal, »vse delo jim je prišlo na kup: puter medejo, perilo imajo, kruh pekó, pa se jim je v to gnečo še en otrok pokakal.«

Pa smo sklenili mi trije, svinčnik, beležnica in jaz, Kurje Poljane in njenih neumnosti da imajo dovolj, in smo krenili naprej.

[Jutro, 27. septembra 1931]

Zgodba o vljudnosti

Drugi so morebiti drugačni, jaz pa si ne morem kaj, nego mislim, da sta prijaznost in vljudnost vredni tudi nekaj in da ni prav in lepo odkloniti prijaznost in vljudnost in jo zatajiti samo zaradi enega kovača ali dveh. Prijaznosti in vljudnosti itak bolj malo najdeš na svetu, posebno čim prihajaš v leta in so se ti stari dobri prijatelji že preselili na oni svet, upam, da je boljši oziroma vsaj ni slabši od vic.

Zdi se mi, da bolj pičli postajata vljudnost in prijaznost; brez očal tudi ne vidim več tako dobro kakor nekaj in se potem včasih zadenem v koga na cesti, kar mi je jako neljubo in je povod marsikateri neprijazni in nevljudni besedi z druge strani.

Zato se gneči rad umaknem in hodim tam, kjer je ni.

Pa me oni dan z jako spoštljivim klobukom pozdravi mlad mož, tako rekoč gospod, in me ogovori prijazno:

»O,« je dejal, »pozdravljeni, gospod profesor! Srečen sem, da vas zopet vidim, gospod profesor! Vaši nauki niso padli na peščena tla, nego so vzkli, pognali, zacveli in obrodili so in sem vam zelo hvaležen.«

Resnično me je razveselila izredna prijaznost mladega moža, tako rekoč gospoda, in njegova hvaležnost, zlasti ko z ozirom na svoj poklic ne zaslužim profesorskega naslova, kajti sem pravzaprav tako rekoč davčni uradnik. Tudi davčni uradniki so vredni vsega spoštovanja.

Mladi mož pa je kar prekipeval obilne prijaznosti, tresel mi roko in je pravil, da je sedaj slednjič dovršil vse kolokvije in indekse, prebil da je absolutorij z odličnim uspehom in je srečno prijadral v varni pristan državne službe v mestu Kranju. Prav dobro da se zaveda, da se mu je na tem uspehu zahvaliti v najobilnejši meri meni, gospodu profesorju. Čestital sem mu in izrazil upanje in željo, da mu življenje v Kranju ugaja. Kranj poznam. Kranj da ima jako upoštevanja vredno davčno moč in tudi drugače da je v Kranju dober zrak.

V živih besedah se mi je zahvaljeval za prijazno zanimanje, tresel mi je roko in potem dejal, da ga sedaj pot pelje na desno okoli vogala. Še enkrat mi je segel v roko in jo oberoč tresel in še to je rekel, da bi mu lahko storil izredno uslugo: njegova kariera da se namreč šele pričinja in so mu prejemki ta mah še bolj skromni oziroma jih prvi mesec sploh nič ni, skratka, če mu lahko pomorem s kakim kovačem — in mi ves čas ni izpustil roke, nego jo je prisrčno tresel.

Pa sem mu odgovoril, da mu rad ustrežem s kovačem, in je bil zelo vesel in je dejal, da ne bo pozabil name, čim bo nanesla prilika, in je krenil na desno okoli vogala.

Resnično, bil je jako vljuden mlad gospod in mi je le žal, da se ne spominjam, kdaj in kje je bil moj dijak. Seveda se ga ne spominjam in mi ni mogoče, da bi se ga, ko sploh nikdar nisem bil profesor. Pa je nemara bila zgolj neljuba zmota na njegovi strani. Toda se mi zdi, da je prav, da sem mu dal kovača, kajti nikakor ni kazalo, da zaradi borega kovača odurno odklonim vso njegovo obilno prijaznost in vljudnost. Pa si bom kovača odtrgal pri drugih izdatkih.

Ni bilo tega 14 dni in sem šel po Dunajski cesti — namenjen sem bil na staro pokopališče, ondu ni gneče, ne žive ne mrtve — pa začujem za seboj hitre korake in se mi na ramo položi prijazna roka. Ozrem se, pa me pozdravi jako dobrovoljen obraz, žarelo mu je lice in prikupno mu je dehtelo iz ust. »Presvetli,« je dejal, »oprostite, ali me res več ne poznate? Otmeni ste postali, gospodine! V vašem oddelku sem služil svoj čas. Potem me je pač zanesla kruta usoda v Beograd. Sedaj visi moja pritožiba na državnem svetu — upam, da mi bodo prisodili vse zaostale prinadležnosti, okoli 60 000 Din jih bo! — Ondukajle, prevzvišeni, pri onemle Dalmatincu praznujemo moj povratek v Ljubljano. Moj delež na pijači znaša 22 Din, ho, ho! Pa sem denar pozabil doma,

oprostite, prevzvišeni, ali mi priskočite na pomoč s temi 22 Din? Ho, ho, jutri vam jih vrnem!»

Za vse na svetu ne bi mogel, da prijazno vljudnost prikupno dehtečega gospoda zavrnem z nevljudnostjo, pa sem mu dal 22 Din in sem dejal, da se ga nič ne spominjam in ali se morebiti ne moti v osebi? Ne, se je čudil: saj sem vendar gospod direktor, predobro da me pozna.

Rekel sem, da se mi je takoj zdelo, da se gospod moti v osebi, kajti da sem policijski inspektor.

Pa se je gospodu s prikupnim duhom nenadoma mudilo, o, — in je krenil onkraj ceste in mi je žal, da sem se mu zlagal, kajti nisem policijski inšpektor niti kakorkoli v stiku s policijo in je morebiti smatral za odurno žalitev, da sem vzel v usta besedo o policiji.

Ne, žaliti ga nikakor nisem nameraval niti ni zaslužil žalitve s svojo prijaznostjo in vljudnostjo in bom onih 22 Din prištedil kod drugod, morebiti pri templjancih, saj je vreme suho.

Ampak je jako žalosten pojav, da ne razpolagaš vsak dan s potrebnimi zakladi, da bi bil kos vsakteri prijaznosti in vljudnosti, ako in koder jo naletiš. Prijaznost in vljudnost jako čislam, tembolj na cesti in od tujihčnosti. Ne vem pa, ali se dogaja tudi drugim ljudem, da jih vljudno in prijazno pozdravljajo tuječnosti in jih na-

zivajo profesorje in direktorje in so potem v hipnih denarnih zadregah.

Ali sem le jaz tisti?

To bi ne bilo prav.

Ne tičiš v denarjih, škoda se ti jih zdi, da bi jih po nemarnem zapravlil. Toda je še bolj škoda vljudnosti in prijaznosti, da jo naj odurno zavrneš in je taka odurnost vsakikrat zelo mučna tudi onemu, ki je oduren — vsaj meni se zdi tako!

Pa sem potem ob marsikaki priliki preudarjal, kako bi se uredilo, da ne trpita vljudnost in prijaznost in tudi ne trpe obutev in druge takisto nujne potrebščine.

Pa se mi je zopet zgledil jako vljuden gospod in to pot kar v stanovanju in je dejal, da po tolikih in tolikih letih slučajno prihaja skozi Ljubljano, pa je čul v hotelu, da še živim. Zato da me poseča, da mi prijazno stisne roko kot nekdanjemu sotrpinu iz predzadnje gimnazijske klopi in da poljubi roko milostivi. Milostiva — to je moja stara.

Kakor rečeno, prijaznost in vljudnost vsikdar čislam in sem jo čislal tudi to pot. Toda te izkušnje uče in postajaš previden in sem se spomnil: zdaj je prilika, da še rešim kovača ali dva, da pa vendar nisem nevljuden. Poset je bil prav dobro oblečen in izredno ljubezniv in sem se moral bati, njegova denarna zadrega ne bo pod 4 kovači.

Pa sem zbral še jaz svojo prijaznost in vljudnost. Kar najprisrčneje sem posetu tresel roko in sem mu dejal profesor in direktor in mu previdno nisem pustil do besede, nego sem ga prehitel, kako zelo da me veseli in to in ono in absolutorij in rigorozi in državni svet in Dalmatinec in skratka, ali mi ne bi mogel pomagati iz nujne zadrege z enim kovačem ali dvema. Računal sem: zdaj ne bo mogel, da mi sam reče za denar.

Pa sem se to pot uračunal.

Bil je resnično moj nekdanji sošolec in ne le profesor in direktor, nego še kaj več. Moja žena ga je celo poznala, odurno mi je stopila na nogo in ga prijazno in vljudno pozdravila. Smejala se je in me opravičevala, češ da sem sotrudnik pri šaljivih listih. Prisrčno se je smejal še naš poset in ga je zelo razveselila najina vljudnost. In je manjkalo le za las, da ni ostal pri kosilu. Toda tod se je nehala vljudnost moje milostive.

[Jutro, 21. decembra 1931]

Reportaža

Saj nič ne rečem — kdor me pozna, itak ve, da nisem tisti, ki bi kdaj kaj rekel in potem spraval klofuto. Nego sem previden in vsikdar gojim ozire in upoštevam razmere.

Toda bi se nemara dalo povedati tudi tako in ne da bi kaj rekel, pa bi bila stvar vendarle jako resnici na ljubo in koristna.

Namreč zastran našega radia. Namreč zastran reportaže v radiu.

Na primer je te dni v Stuttgartu gorel stari grad, pa je bil radio, oni v Stuttgartu, jako hvalevreden in je takoj in sproti prenašal ves požar z lica mesta z vso tisočglavo množico radovednega občinstva in z vrlimi gasilci in z mrazom in je bilo radio poslušalcem nepozaben užitek poslušati, kako da poročevalcu od strupenega mraza šklepečejo zobje. Tako smo bili s pomočjo radia vsi na vsem svetu lahko deležni požara v Stuttgartu in tisočglave množice in vrlih gasilcev in strupenega mraza in šklepetanja zob in nam niti ni bilo treba biti na licu mesta, kjer je neštetim zmrznil jezik in je bilo treba Rdečega križa in vročih čajev ob mnogoštevilni udeležbi.

Nego smo lahko vso to reč uživali ob gorki peči in v copatah, in ko nam je bilo požara dovolj, smo ga s pripadki vred izklopili in šli spat s prijaznim spominom na Stuttgart in njegovo oddajno postajo.

Takemu poročilu z lica mesta se pravi reportaža in silno dviga zanimanje za radio. Namreč za dotični. In sedaj ne mine večer, da ne bi zasukal aparata na Stuttgart, ali nimajo tamkaj morebiti zopet kaj takega.

Kakor rečeno, ne rečem nič. Vredno pa je preudarka, kako bi se povečalo zanimanje tudi za naš domači radio s takimi in enakimi reportažami.

Ne mislim baš na stari grad v Stuttgartu. Nemci niso ljudje, da bi našemu radiu na ljubo semkaj odstopili katerikoli stari grad in požar in mraz in Rdeči križ in vroči čaj, in mislim, ne bi tega storili niti na račun dolžnih reparacij. Toda tudi mi nismo taki, da bi kaj takega zahtevali — nikakor ne.

Nego se mi zdi, da je tudi brez Nemcev dovolj še drugih stvari na svetu, vrednih reportaže, in je tem stvarem le šteti v čast, da so domačega proizvoda in naše gore list.

Recimo na primer: Na Miklošičevi cesti se vsak hip — lahko tudi rečeš: vsak mah — pripeti konju, da se spodrsne in pade in se potem naokoli zbere milijon ljudi. Če bi bil naš radio takšen, kakršen bi bil želeti, žalibog se ne bi ne za trenutek obotavljal in že bi bil na licu mesta z

mikrofonom. Pa bi lahko bili deležni tega konja ne samo naši domači radio naročniki, nego bi ga lahko oddajala Ljubljana tudi v Zagreb in Beograd in bi lahko poslušali konja po vsej Evropi in še oni v Ameriki, ako bi se ljubilo njihovim ušesom vstajati po polnoči. In če bi se stvar spravila na plošče, bi bil še našim potomcem ohranjen dragocen spomin na konja in njegovo življenje in običaje. Saj bo itak trajalo le par let, pa bo konj izginil z ljubljanskega repertoarja.

Kar se pa tiče reportaže o spodrslem konju, bi se dala s spretno režijo še poživiti in izpopolniti.

Najprej bi asfalt poškopili z mestnim škropilnim vozom, da bi bil bolj polzek. V radiu bi se jako dobro slišalo škropljenje in bi lahko katera dama zavpila, ker so jo poškopili po nogavicah.

Potem bi pripeketal konj, drselo bi mu, lovil bi se s podkovanimi kopiti — tof, tof — tof, tof, tof — in bi telebnil in bi se čula razburjena kletvica voznika in švrkanje biča; oboje šteje za preizkušeno prvo pomoč, kadar konju spodrkne. In še bi se ločili onemogli poizkusni konja, da se spravi na noge.

Pa bi se takisto slišala naraščajoča množica radovednega naroda in bi se počasi pojavilo od koderkoli oko postave s svinčnikom in beležnico in bi zapisalo dejanski stan, kako da se piše in koliko da je star — namreč voznik.

Narod na cesti je vsakikrat usmerjen zoper oko postave in godrnja. Pa bi nemara mimo pripeljal še kdo na kolesu — trrrrii — in se ustavil in potem podučil policajja, naj nikar ne zapisuje voznika, rajši naj konju pomaga na noge: konj in voznik da sta takisto žrtvi kapitala — toda kmalu bo drugače! — Izpregovorivši dobrohotno to grožnjo, bi se jadrno pognal na kolo — trrrrii — in izgubil okoli vogala.

Iz množice bi se čuli pritrjevalni klici: »Tako je!« Pa bi se oko postave z beležnico in svinčnikom obrnilo na ono plat, odkoder so prihajali klici, toda noče biti nikdar nihče tisti, ki je vzkliknil karkoli.

Voznik bi s svojega sedeža potegnil koc in ga konju pogrinjil pod noge, da mu ne bi drselo. Pri tem prizadevanju bi mu pomagala marsikatera izpodbudna beseda iz vrst zbranega naroda.

Tako bi se konj ne brez vika in krika spravil kvišku in bi se konj in voznik odpravila po nadaljnjih svojih poslih. Oko postave pa bi še vedno imelo opravila z narodom in beležnico in bi se konj polagoma spremenil v razžalitev straže.

Pa bi se lahko kdo našel in bi telefoniral živalski bolnici po rešilni voz in bi se čulo telefoniranje — trrrrii — in razgovor v telefonu in potem — tata, tata — rešilni voz, mislim, da imajo rešilni voz tudi za živali. In bi bil

potem rešilni voz zelo ogorčen, da ni več konja — kakšen red da je to!

Oglasil bi se potem še glas iz občinstva, češ ko magistrat zahteva, da hišni posestniki potresajo pred hišami, zakaj magistrat sam ne potresa asfalta sredi ceste. Mar konji niso tako rekoč tudi ljudje! To da mora v novine s podpisom »Star meščan« ali pa »Eden v imenu vseh«!

Pa bi se spretni roki gospoda radio poročevalca nedvomno posrečilo, da bi h koncu koncev mimo mikrofona prišel še gospod župan. Dal bi si poročati, kako in kaj, in potem bi splošno razburjenje omilil s prijazno izjavo, da bo zvečer dal razsvetliti grad. —

Taka reportaža bi bila zelo zanimiva, mislim, da bi bila, in domača tudi in poučna in bi se dala morebiti porabiti še za šolski radio.

In bo zopet zaznamovati jako lep napredek.

[Jutro, 8. februarja 1932]

Glazozofija

Kako silno napreduje napredek, to ni več lepo in zasluži, da se mu spoštljivo odkriješ.

Na primer imamo daktilografijo. Že izraz sam ob sebi je jako olikan. In ti ogledajo samo palec, že poznajo in vedo, ali si tisti, ki je vlomil v blagajno in pobasal kruti milijon.

In je nadalje grafologija. Da le vrsto vidiš svojega pisanja, že vedo in bodo prisegli, ti da si tisti, ki je pisal tisto pismo, in boš neusmiljeno zaprt.

Sedaj pa so iznašli še glas in je ta reč izmed vseh najbolj učena. Ne vidiš te, ne vedo, kdo si, kako si oblečen in pri kateri stranki si — sploh čisto nič; le tvoj glas poslušajo v radio, ko govoriš, kaj ne? — ali katero zapoješ, kaj ne? — in te kateri še na kitari spremlja ali na klavirju, kaj ne? — Slišijo tvoj glas in kitaro in klavir in že vse vedo o tebi in si točno narisano in popisano kakor v policijskem listu: kakšne si postave, koliko meriš od nog do glave in okoli trebuha, koliko si star, katere številke ovratnik nosiš, kakšno frizuro imaš, koliko zob v ustih in kurjih oces na nogah itd., itd., kaj si opoldne kosil, ako si, in ali in koliko par imaš v žepu.

Pa niti ni treba, da se osebno trudiš kamorkoli in po stopnicah, nego se lahko oglasiš kar po telefonu ali mikrofону — te že imajo.

Ta reč je resnično zelo učena in napredna in ne bo dolgo trajalo, da bo takisto dobila svoje olikano ime, na primer: »glasozofija« ali kaj takega.

Za učenost in napredek sem vnet vsikdar in sem tudi brez posla in imam dovolj časa — sedaj je itak kriza in ni sedaj nikaka sramota biti brez posla. Pa sem še jaz dal svoj glas na razpolago učenosti in napredku in je moj glas jako blagodoneč in bi bil lahko upoštevan v radiu tudi drugače in brez glasozofije — ne bi zahteval pretiranih pogojev!

Poslal sem torej svoj glas in sem omenil tudi krizo in da ne bi stavil pretiranih pogojev nikakor ne. Povrhu sem še eno zapel, tisto »Ko b' sodov ne b'lo«. Ta pesem se poje v jako gromkem basu in sem si mislil, naj javnost čuje moj glas, in kakor rečeno, časa imam dovolj, zahteve moje pa ne bi bile pretirane. Na kitari me je zaradi boljšega posluha spremljal moj sinko. Prosil sem jih za naklonjeno analizo moje osebnosti pod št. 99 na upravništvo in pa tudi zastran pogojev in sem dejal, kar bo stalo, mi lahko odtegnejo od prvega honorarja — moji pogoji resnično niso pretirani.

Zgodilo se je in sem prejel odgovor.

Priznati moram, popis moje osebnosti je bil dokaj točen, kar se tiče moje zunanosti oziroma zunanosti mojega sinka oziroma kitare. Pozabil sem bil in nisem bil povedal gospodi okoli glasozofije, da mi petje spremlja sinko, in sicer na kitari. Kakorkoli in skratka: telesni popis se je ujema v vsaki točki in se je ujema, ako ne zastran moje osebe, pa zastran mojega sinka ali zastran kitare, in kdor bi bral popis, vsak sleherni bi se začudil in dejal: »Ta je ta in ta, oziroma nos je njegov, trebuh je njegovega sinka, vrat pa njegove kitare,« in je gospodi le čestitati na uspehu.

Toda kar se tiče mojih nepretiranih pogojev, niso zadeli resnici v dno, nikakor ne, žalibog, in so se umaknili jasnemu odgovoru, češ petje da je bilo kakor iz ubitega lonca.

Kakšen lonec? Kako ubiti? Prosim, ta ubiti lonec je kleveta. Ta ubiti lonec se mora dokazati meni in sinku in kitari! In preklicati se mora v novinah in pri cerkvi. Ubitega lonca ne bom požrl, tudi moj sinko ga ne bo in takisto ne kitara — prehud je ta očitek!

Gospodi okoli glasozofije bo jako žal. Gospoda nima pojma o ubitem loncu in se bojim, da sploh nima pojma. Tudi o vljudnosti ne. Zlasti ko moji pogoji nikakor ne bi bili pretirani. Nego bi utegnil gospodi marsikaj koristnega namigniti, baš kar se tiče glasozofije, in bi bilo neprecenljive vrednosti.

Na primer so reči in razmere — skratka, časa imam dovolj, tako rekoč preveč, pa poslušam radio po širnem svetu. Poslušam in slišim: po Nemčiji sedaj najrajši svirajo vojaške koračnice! Poslušam in slišim, pa mi prihaja misel in naj bo, gospodi okoli glasozofije jo bom sedajle, in ker nisem takšen, kakor so nekateri, jo bom namignil čisto zastonj:

Glas čujemo vojaške godbe, kakor čujemo tudi glas človeški. Zakaj ne bi torej iz glasu vojaške godbe skleпали, kolikšna in kakšna je armada, ki tiči za godbo? To so jako dalekosežna vprašanja in se bodo morebiti tudi pri nas oglasili kdorkoli ali karkoli za poizkuse na tem polju. Zanimanje bo velikansko.

In naj bo, pa bom namignil gospodi še nekaj in nisem takšen, da bi za vsak migljaj takoj zahteval kdove kolikšnega plačila. Gospoda, ki se peča z glasozofijo, že sama ve, koliko je vredna taka stvar.

Torej — v Nemčiji bodo volili predsednika in se obe-tajo hudi boji zastran njegove osebe. Pa se mi zdi, da že vem, kdo bo dobil največ glasov in bo predsednik.

Le godbo poslušam in vem, kdo bo!

Dasi nekateri mislijo, da sem ubiti lonec. Drugi niso ubiti lonci, pa ne vedo. Pa zaradi tega nič zamere!

Po širnem svetu torej poslušam godbo. Dobro! Gode-jo to, godejo ono, najrajši godejo tisto reč: »Tideldi, tideldi, tideldi ti ti.« Čujem to reč tukaj, čujem jo tam,

vsak večer vsaj desetkrat. Čujem jo, pa že vem, koliko je bila volilna žara!

Kadar in koder jo svirajo, vsakikrat ji ploskajo in ne nehajo, dokler ne ponove. »Tideldi, tideldi, tideldi ti ti.«

Pa naj gode katerakoli vojaška godba vojaške koračnice, nobene druge koračnice ne ponove, edino le ono: »Tideldi, tideldi, tideldi ti ti.« Ali naj godejo Straussove poskočnice, vsakikrat se mora ponoviti in se ne ponovi nobena druga nego: »Tideldi tideldi, tideldi ti ti.« In je občinstvo silno navdušeno.

Zdi se mi: ni koračnica tako navdušujoča, nego oseba je tako priljubljena, ki se je koračnica tiče. Zato mislim, nihče drug ne bo dobil večjega števila glasov!

Pa bi bil nezaslišan uspeh tudi za gospodo okoli glasozofije, ako bi baš s pomočjo glasozofije in še s pomočjo počenega lonca tako rekoč — počeni lonec, to sem jaz, toda brez zamere! — ako bi torej gospoda razodela že sedaj presenečenemu občinstvu: »Predsednik nemške republike ne bo nihče drug, nego oni ,tideldi, tideldi, tideldi ti ti', oni, kako se mu že hitro pravi? — general Radecki.«

[Jutro, 21. februarja 1932]

www.omnibus.se/beseda

ISBN 91-7301-227-0